

“મહેતા સંગીત શિક્ષક.”

ભાગ ૧ લો.

પ્રસ્તાવના.

આ “મહેતા સંગીત શિક્ષક” ભાગ ૧ લો સંગીત પ્રેમી સમજનોની સેવામાં સુકતાં મને ઘણાજ હર્ષ થાય છે. મારા પ્રથમ પ્રયાસના ફળ રૂપે “મહેતા હારમોન્યમ શિક્ષક” ભાગ ૧ લો ઉપાધી પ્રસિદ્ધ કરેલ તે તુરતજ પ્રસિદ્ધિ પામી ગઈ જવા પામેલ છે. નોકરી અને વ્યાવહારિક ઉપાધીઓને લઈ ભાગ્યેજ દુરસદ મળતી હોવાથી તે પુસ્તકમાં મારા તરફથી બીજાં પ્રસિદ્ધ થનારાં પુસ્તકો જણાવેલ છતાં હું પ્રસિદ્ધ કરી સંગીત પ્રેમી ભાઈઓની માગણીને પહોંચી વળી શકેલ નથી તો તેને માટે ક્ષમા ચાહું છું. વિશેષમાં હવે મારે બીજા ભાગ પ્રસિદ્ધ કરવો હતો, પરંતુ પહેલા ભાગની માગણીઓને પ્રથમ પહોંચી વળવું જોઈએ એમ ધારી પ્રથમ પ્રસિદ્ધ કરેલ “મહેતા હારમોન્યમ શિક્ષક” ભાગ પહેલાની સમજૂતીમાં અને ગાયનોમાં સુધારો વધારો કરી ચાલુ જમાનાને વધારે અનુકુળ થડે તે રીતે આ પુસ્તક તૈયાર કરેલ છે, અને “મહેતા સંગીત શિક્ષક” ભાગ ૧ લો નામ રાખેલ છે. હાલમાં ફોનોગ્રાફનો પ્રચાર વિશેષ હોવાથી જનસમુહમાં પ્રસિદ્ધિ પામતાં ગાયનો આવાં પુસ્તકોમાં હોવાનું સૌ કોઈ ઇચ્છે એ કુદરતી છે. જો કે પ્રથમ શિખનારને માટે તે અધારો વિષય

થપ પડે તેમ છે, છતાં પણ તેમાં સરળતા બળવી તેમાંથી કેટલાંક ઓછાં પ્રસિદ્ધ ગાયનો કાઢી તેની જગ્યાએ લગભગ અર્ધ-અર્ધ નવાં પ્રચલિત ગાયનો ઉમેરવામાં આવ્યાં છે.

ગુજરાત અને કાઠીયાવાડમાં “સંગીત”નો પ્રચાર હિન્દના અન્ય ભાગો કરતાં વધારે ઓછો જોવામાં આવે છે. એવા સંજોગોમાં જેવા પ્રકારથી સંગીત પ્રચાર કરવો એ વિચારવા જેવો પ્રશ્ન છે. જ્યાં સંગીતના જ્ઞાનનો અને તેના ઉત્તેજનનો અભાવ હોય એવાં સ્થળોમાં અઘરી અને કંટાળો ઉપજાવનારી શિક્ષણ પદ્ધતિનો ત્યાગ કરી અને શિષ્યવનારના શોષણને ઉત્તેજિત કરનાર સરળ અને મનોરંજક પદ્ધતિ અપનાવવા કરી શુદ્ધ રાગ રાગણીવાળાં સહેલાં અને સુગમ તાલ પદ્ધતિનાં ગાયનોના શિક્ષણથી શરૂઆત કરવી જરૂરની છે. એ રીતે રફતે રફતે સંગીતના ઉત્તમ જ્ઞાન તરફ શિષ્યનારની ઇચ્છાને પોષણ મળશે એમાં સંશય નથી.

જે દેશમાં સંગીતનું યથાર્થ અને નિયમિત શિક્ષણ આપનાર સંસ્થાઓ અને શિક્ષકોનો અભાવ હોય તે દેશમાં સંગીતના પ્રચાર માટે એકજ પદ્ધતિવાળાં સરળ અને સસ્તાં સંગીતલેખન પદ્ધતિનાં પુસ્તકો બહોળી સંખ્યામાં છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવાની અને તેનો ફેલાવો કરવાની ખાસ જરૂર છે. એવી રીતના પ્રચારના શુભ ઉત્તુથી સ્થાનિક આફ્રેક હાઈસ્કૂલમાં એક સંગીત ક્લાસ ખોલી બાર વર્ષ સુધી વિદ્યાર્થીઓને સરળમાં સરળ જણાય તેવા માર્ગનો અનુભવ મેળવી આ લઘુ પુસ્તકમાં સંપૂર્ણ સંગીતવિદ્યાની સમ્પૂર્ણ સારી સાથે તાલ, માત્રા સહિત મૃદંગના ૨૦ પ્રચલિત તાલ અને નાટકનાં તદ્દન જાણીતાં મર્યાદિત તથા ઊંચાં ૧૧૫ ગાયનો સારીગમની સાથે આપવામાં આવેલ છે, જેનો આજ દિવસ સુધીમાં

પ્રસિદ્ધ થઈ ચુકેલાં પુસ્તકોની સંખ્યામાં ઉમેરો કરવા રત્ન લઈ
હું. તો તેનો આપ ખડોળો ફેલાવો કરાવી અને સંગીત પ્રચારનાં
પ્રયાસમાં મને વધારે ઉત્તેજન મળે તેમ કરી ઉપકારી કરશો,
અને મારી આ સાહસિક યોજનામાં કાંઈ ભૂલચૂક જણાય તે
સૂચવવા કૃપા કરશો એવી આશા રાખું છું. શરૂઆતના શિક્ષણ
લેનારાઓને ગાયન બેસાડવામાં હુલાસ વધે અને ચાવીઓ ઉપર
હાથનાં આંગળાં મુકતાં ઇચ્છિત ગાયન વગડે તેટલા માટે સ્પર્ધા
સ્પર્ધાની તથા પલટાઓની જરૂર છતાં તેનો ઓછો ઉપયોગ કરેલ
છે. તાલ પણ સરળતાથી આપી શકાય તેવા હેતુથી ઉસ્તાદી
પદ્ધતિનો ત્યાગ કરી સ્થાન પણ બદલ્યાં છે, પરંતુ તાલ સુરનું
યથાર્થ જ્ઞાન થયા પછી મહાવરાથી એ વિષય એની મેળે સમજાશે.

છેતરમાં મારી આ પુસ્તકની લંબાણ પૂર્વક આપેલી પ્રસ્તાવના
સંભાષ કરતાં પહેલાં ઉત્તેજનની આશા સાથે જ્ઞાનના પ્રભોષમાં
થતી ભૂલચૂકને માટે માફી માગી લઉં છું; કારણકે સંગીત
વિષયનો મારો મુખ્ય ધંધો ન હોવા છતાં સંગીત પ્રચારની તીવ્ર
લાગણીને વશ થઈ તેવું સાહસ કરવાથી ન્યુનતા રહી જાય એ
સ્વાભાવિક છે. વિશેષમાં મારા આ પ્રયાસમાં પ્રેમથી સહાનુભૂતિ
દર્શાવનાર તેમજ લોકપ્રિય ગાયનો મુચવવા અને જોઈએ તો
તેનાં નોટશન પણ આપવા જેટલી તત્પરતા બતાવનાર રાજકોટ
સંદર્ભમાં આવેલી શ્રી નરહરી પ્રસાદિક હારમોનીયમ ક્ષણના માલિક
લીલાધર લક્ષ્મીચંદ મહેતા તથા રાજકોટ પરામાં આવેલ સંગીત
વિદ્યાલયના માલિક મોહનલાલ રૂગનાથનો ઉપકાર માનું છું.

✻ સંગીત મહાત્મ. ✻

પરમાત્માએ આ વિશ્વમાં પ્રેરેલા આત્મ તત્વના અનેક અભીજરણામાં “ સંગીત ” નો પ્રભાવ તો અઘોરિકર છે. ‘ સંગીત ’ એ સર્વવ્યાપક જગન્નિયંતાનોજ પવિત્ર આત્મા છે, અને તેના નિયમિત અભ્યાસથી તે અનંત સ્વરૂપ પરબ્રહ્મ પરમાત્માની પાસે લઈ જઈ તેના અનંત સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરાવે છે. અનાદિ કાળથી ભારત ભૂમિના ભૂપતિઓ અને આર્ય વિદ્વાનો તેની અંતરંગ ઉપાસના કરતા આવ્યા છે. “ સંગીત ” જેવી મનુષ્યના મનને રંજન કરનાર તથા મોઢું ઉપજાવનાર ણીજી કોઈ કળા આ વિશ્વને વિષે જોવામાં આવતી નથી “ સંગીત ” એ જોકે જનનો યોગ છે. તે ણાજક, સુવાન, વૃદ્ધ, અને પ્રાણી માત્રને અત્યંત પ્રિય છે. ઘોડીઆમાં રડતો ણાજક હાલરમાંથી આનંદ પામી છાનો રહી જાય છે. યુવાનો સંગીતના પ્રભાવથી અજ્ઞાન છતાં પણ પ્રેમથી ટાલે છે, અને વૃદ્ધો તો કીર્તનના આનંદમાં એકતાર થઈ સુખ અનુભવે છે. વગી તેમાં એવી અદ્ભૂત ગતિ છે કે સુસ્વર અને નિયમિત સંગીતના નેવનથી મનુષ્યની ઉદાસવૃત્તિ સદાને માટે નાશ પામે છે, અને તેના મનની ચિન્તા દૂર થાય છે. ગમે તેવો દ્રઢ અને ઠંડણુ મનનો મનુષ્ય પણ તેનાથી વશ થાય છે, જોટલું નહિ પરંતુ સર્પ સગાન જેરી અને ત્રિકાળ પ્રાણી પણ ગોરક્ષીના સુસ્વર ઉપર અને મૃગ જ્યાં અંચળ પ્રાણી પણ વીજાના મધુર નાદ ઉપર મોહીત થઈ પડવશ બને છે, અને પોતાના પ્રાણનું પણ અવિદાન અંધ છે.

જ્યારે “ સંગીત ” ની આવી સૂક્ષ્મતા અને શ્રેષ્ઠતા છે તો તે મનુષ્યનાં દુઃખ, પરિતાપ, શોક, ચિત્તશૂન્યતા તથા ખેદને દાખી નાંખે તો તેમાં કાંઈ આશ્ચર્ય થવા જેવું નથી !

રોગને મટાડવામાં જેમ વનસ્પતિઓમાં ગુણ છે તેમ સંગીત વિદ્યામાં પણ સામર્થ્ય છે. વનસ્પતિના સપ્રમાણ સેવનથી માત્ર રોગજ ગટે છે, જ્યારે સંગીતના નિયમિત સેવનથી રોગ અને મનોવ્યાધિ જાનને મટે છે; અને તેની સ્થાયતાથી શક્તિવાળાં સર્વ કામો ઉત્તમ જાને છે. કુંભકને વધારવા સાડ પ્રાણાયામના કંઠણ પ્રયોગ કરતાં સંગીત કળા સર્વને માટે વધારે ઉત્તમ અને સુલભ સાધન છે તેના નિયમિત અને લાવ પૂર્વક અભ્યાસથી રક્તાલિસરણ વેગથી વ્યાપ્તિ વિવિધ પ્રકારના મળને નાક, આંખ, કાન વિગેરે મળવિસર્જન ઇન્દ્રિયોનાં દ્વારો સુધી લઈ જાય છે. રોગીને રોગથી મુક્ત થવા સાડ ઔષધ લેવું પડે છે, પરંતુ ગાયનના નિયમિત અભ્યાસીના શરીરમાં રોગ પ્રવેશજ કરી શકતો નથી. કોરણ કે ઔષધોપચારથી માત્ર રોગનુંજ નિવારણ થાય છે. પરંતુ સંગીતોપચારથી રોગની સાથે માનસિક ઉપાધીનો પણ નાશ થાય છે. સંગીત બાળક, અબળા અને વૃદ્ધ સર્વને ઉત્સાહ અને આરોગ્ય બક્ષે છે. વળી તે સ્ત્રીઓના આરોગ્ય માટે પણ ખાસ ઉપયોગી છે.

એ પ્રમાણે “ સંગીત ” મનુષ્યોને પવિત્ર અને સૂદમ, હૃદયોન્નતિ બદનાર અને આ વિશ્વમાં સર્વ પ્રકારનાં માનસિક દુઃખોમાં દિલાસા રૂપ છે. એક મહાન ફિલસુફ અને એક કેવળ જંગલી મનુષ્ય જાનને સરખો આનંદ આપનારી એ એક મહાન મંત્રુલ અને મનોહરિણી શક્તિ છે.

૧) હાલમાં સંગીતનો પ્રચાર ગોટે 'લાગે માત્ર પેટ ભરવાના સાધન માટેજ થતો જોવામાં આવે છે, તેથી તેનું અલૌકિક મહાત્મ સમજી શકાતું નથી. વળી તે વિષય હાલમાં લેપટ સ્ત્રીપુરુષોના ગોજ શોખમાં વિશેષ પ્રસરેલું જોવામાં આવે છે, તેથીજ તેને નીતિ ભંગ કરનાર અને દુર્વ્યસન તથા દુર્ગુણોત્તેજક માની લેવું એ અતિ બૂલ ભરેલું છે. તેનો સકારણ અને સપ્રમાણ સદુપયોગ સુરક્ષક અને દુઃખવિનાશક નીવડે છે. લોગી તથા થોગીઓમાં સમાનતા આણે છે. દેહ, મન અને દેશને શાંતિ અને સત્યાનંદનો સાક્ષાત્કાર કરાવે છે. "સંગીત" ધર્મવિનાશક નથી પરંતુ તેનું સર્વ પ્રકારે પોષણ કરનાર છે. શારીરિક તથા માનસિક ધર્મનું રક્ષણ કરનાર તેના જેવી બીજી એકે કળા નથી. વ્યવહારિક અને પરમાર્થિક બન્ને માર્ગમાં, રજુલમાંથી સુક્ષ્મમાં, ઇંદ્રિયમાંથી પરમા અને અજ્ઞાનમાંથી જ્ઞાનમાં જવાને યોગ્ય વિદ્યામાં તથા બ્રહ્મવિદ્યા સમન્વયમાં "સંગીત" શાસ્ત્રનીજ સહાયતા જોવામાં આવે છે. એવો એકે ધર્મ નથી કે જે સંગીતની સહાયતા વગર પ્રવર્ત્યો કે ટકી રહ્યો હોય. કારણકે સંગીતદ્વારાજ કોઈ પણ ધર્મ કે ઉપયોગી વિષય ઉપર સચોટ અસર ઠરી ગયાય છે.

૨) આપણા પ્રાચીન નાટકો, કાવ્યો અને પુરાણોમાં 'સંગીત' ની પરિપૂર્ણતા જોવામાં આવે છે, પરંતુ માધ્યમિક સમયમાં પરદેશીઓના દુમલાઓથી જાન-માલનું રક્ષણ કરવામાં "સંગીત વિદ્યા" લુપ્તાઈ ગઈ, અને તે પછી ગદ્યાનંદ અકળારના સમયમાં કાંઈ યુનરુદ્ધારને પામેલી ખરી, પણ ત્યાર પછી ગોગલ સદતતની સાથે ફરીને નાશ પામી, વળી હાલના વખતમાં રાજ પ્રજાની દુરસદનો મળેલા જાનના પરદેશીઓને ખટાવનારી વિદેશી રમત ગમતોમાં

ખર્ચાઈ જતો હોવાથી સંગીત તરફનું ઉત્તેજન ઘંધ થયું, અને દેશની હુરાઈ જતી હોલતને પરિણામે એ સ્થિતિ સામે ટકી રહેવામાં વિદેશીઓ સાથેની હરીફાઈની પ્રવૃત્તિને લઈ સંગીત તરફ લક્ષ્ય ખેંચાતું ઘંધ થયું. એટલું છતાં પણ હાલમાં માત્ર શોખની ખાતર પણ કેટલાએક લોકો “સંગીત” ના તરફ વળેલા જણાય છે, અને તે વલણ હાલની નાટક કંપનીઓને આભારી છે એની ના કહી શકાય તેમ નથી. આવા સંજોગોમાં જો યોગ્ય પ્રયાસ હોય તો સંગીતનો ફરી પુનરુદ્ધાર થાય એમાં શક નથી. વળી સંગીત હરેક શિક્ષણપદ્ધતિમાં અતિ ઉપયોગી સાધન છે, માટે મનુષ્ય માત્રને સંગીત જાણવાની ખાસ આવશ્યકતા છે.

નાદબ્રહ્મ.

નાદ શબ્દમાં જે ન શબ્દ રહેલો છે તે ગ્રાણવાયુને ઉત્પન્ન કરનાર છે, અને જે હ શબ્દ રહેલો છે તે અગ્નિને ઉત્પાદક છે. માટે પંચમહાભૂત તત્ત્વોમાંના મૂળ તત્ત્વો વાયુ અને અગ્નિના સંયોગથી નદ ધાતુ ઉપરથી નાદ શબ્દ થયો. નાદનાં અખંડિત અને ખંડિત એવા બે પ્રકાર છે. અખંડિત અવાજ સૂક્ષ્મ છે, અને તે બ્રહ્માંડમાં અને શરીરમાં નિરંતર થયાજ કરે છે. આપણાથી તે સાંભળી શકાતો નથી, પરંતુ તેનો અનુભવ એકાંતમાં યોગાભ્યાસ કરનારા મહાત્મા પુરૂષો સમાધિ દશામાં કરી શકે છે. એનો શબ્દ રૂપે નાદ થતો નથી, પરંતુ તેનું ચિન્હ ઓમ રાખવામાં આવેલ છે. નાદ સર્વવ્યાપી છે, તે આપણે રેડી-ઓથી જાણી શક્યા છીએ. અમેરીકામાં થતી વાત કે અવાજ રેડીઓ વતી અહિં જ્યાં આપણે સાંભળીએ છીએ, તેથી તે આખા બ્રહ્માંડમાં વ્યાપ્ત છે, અને અખંડ છે.

ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય કાળથી અર્થાત ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લય એ ત્રણે ગુણોથી ધર એવું જે કાંઈ છે તે ઔઠારજ છે. આત્મા બ્રહ્મ છે, અને ઔકાર પણ બ્રહ્મ છે. બ્રહ્મ વાચ્ય છે અને ઔકાર વાચક છે, પ્રાણીનો બ્હાર શબ્દોની માથે રહેલો છે, અને શબ્દ માત્રથી ધ્વની કે નાદ પ્રગટ થાય છે. તેથી નાદનું અધિ-
ષ્ઠાન ઔકાર છે.

આકાશમાંથી વાયુ, વાયુમાંથી અગ્નિ, અગ્નિમાંથી જળ, અને જળમાંથી પૃથ્વી, એ રીતે પંચ મહાભુતોની ઉત્પત્તિ છે. શબ્દ એ આકાશનો ગુણ છે, માટે સર્વ આકાશની અંદર આવી જતા આકાશ, વાયુ, અગ્નિ, જળ અને પૃથ્વીમાં નાદ રહેલો છે, અને તેથી તેના વજર એક આલું માત્ર પણ ખાલી નથી. એ રીતે એ પચભૂતની બનેલી સકળ સૃષ્ટિમાં શબ્દ અથવા નાદ બીજ રૂપે રહેલ છે. એવો નાદ, જેમાંથી ધ્વની, અવાજ, શબ્દ વિગેરે અનાહત (અખંડિત) અને આહત-ખંડિત એવા નાદનાં જે રૂપો ઉત્પન્ન થતાં તે નાદ એતન રૂપ એટલે બ્રહ્મરૂપ છે, તેથી તેને નાદબ્રહ્મ કહે છે. એવા નાદબ્રહ્મમાં રહેલા અનાહત-અખંડિત નાદ ઔકારની નિરંતર ઉપાસના કરવાથી શરીરની અંદર રહેલા વાયુ અને અગ્નિની ગણિતથી વહેતા લોહીના પ્રવાહની સાથે આ મનોરંજક નાદ શક્તિથી બ્રહ્માન્દ્ર વિકાસ પામે છે તેથી તેનું યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતાં મોક્ષ પ્રાપ્તિ થાય છે. આહતનાદ સંબંધી જ્ઞાન સંગીતના વિષય સાથે આપેલ છે. જુઓ પાનું ૩ જુ'.

આપણા જેવા સ્થુલ વૃત્તિના સામાન્ય મનુષ્યો આહત-ખંડિત નાદના, દીર્ઘ ધ્વની, અવાજ કે શબ્દની ઉપાસનાથી એટલેકે સંગીતની સમાર્થ ઉપાસનાથી યોતાનો ધ્વની અનાહત-અખંડિત ઔકાર

નાદમાં મેળવી તેની મનોરંજકતાનો અનુભવ કરે છે, અને તે વડે નાદપ્રસન્નું યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી મોક્ષ મેળવે છે. એથી ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચારે પુરૂષાર્થ માટે સંગીત સાધન રૂપ છે. સઘળી ઇન્દ્રિયોનો રાજા મન છે, મનનો લય પ્રાણનો પ્રવર્તક છે એથી મનનો લય નાદમાં થાય છે, તેથી સઘળી મનોવૃત્તિઓના ઉપર અંકુશ રાખવા માટે સંગીતની ઉપાસનાનો માર્ગ ઘણો સહેલો છે. સંગીતથી મનનો લય જલદી થઈ શકે છે તેથી જપ, તપ, ધ્યાન વિગેરે કરતાં સંગીત શ્રેષ્ઠ છે. તે દુઃખ, પરિતાપ, શોક, ચિતની સંન્યતા તથા ખેદનો નાશ કરે છે. ત્યારે:-

ૐકારં વિંદુ સંયુક્તં નિત્યં ધ્યાયંતિ યોગિનઃ

કામદં મોક્ષદં ચૈવ ૐકારાય નમો નમઃ

ભાવાર્થ:-ગિંદુ સહિત ૐ ૐકારનું ચોળી પુરૂષો ધ્યાન ધરે છે, એવા કામ અને મોક્ષ આપનાર ૐકાર રૂપ પરમાત્માને હું વારંવાર નમસ્કાર કરું છું. અસ્તુ.

રજપુત પરા, રાજકોટ.

ગોવિંદજી હંસરાજ મહેતા.

શ્રી નરહરી પ્રાસાદિક હારમોન્યમ કલ્પ.

—::—

આહુ જમાનાને અનુસરતાં દીલપસંદ ગાયનો શીખવવામાં આવે છે, અને હારમોન્યમ લાડે આપવામાં આવે છે.

લીલાધર લક્ષ્મીચંદ મહેતા.

રાજકોટ-સદર.

મહેતા સંગીત શિક્ષક. ભાગ ૧ લો.

અનુક્રમણિકા.

સંગીત શાસ્ત્રની સમજૂતી.

વિષયાંક.	વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષયાંક.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧	સ્વર જ્ઞાન...	૨	૨૧	તાલ લેખન ...	૬૩
૨	શ્રુતિ જ્ઞાન...	૫	૨૨	મુદંગ શિક્ષણ ...	૪૫
૩	સ્વર સંતક ...	૭	"	તાલ મતિ ...	૫૧
૪	માત્ર ...	૧૧	"	તાલ ત્રિતય ...	૫૨
૫	મૂર્છના ...	૧૪	"	તાલ લાવણી ...	૫૬
૬	તાન ...	૧૫	"	તાલ જલદ નિનામ ..	"
૭-૮	સ્વરમતિ, ગમક ...	૧૭	"	તાલ પગળી ...	૫૭
૯-૧૦	મીઠ, અમીઠ ...	૧૮	"	તાલ એકતાલ લાવણી ...	૫૭
૧૧-૧૨	આલાપ, લય ...	૧૯	"	તાલ ફેરબો ...	૫૮
૧૩	દાળ જ્ઞાન...	૨૦	"	તાલ દાદરો ...	૫૮
૧૪	માત્રા જ્ઞાન...	૨૧	"	તાલ હોય... ..	૫૬
૧૫	તાલ જ્ઞાન...	૨૨	"	તાલ કુવપદ ...	૫૬
૧૬	ચાટ...	૨૩	"	તાલ આડચે તાલ...	૬૦
૧૭	ગંગ...	૨૪	"	તાલ ગઝન ...	૬૧
૧૮	લાગ અને ડાટ સ્વર	૨૮	"	તાલ તિવરો ...	૬૨
૧૯	રાગના સ્વરો ...	૩૦	"	તાલ રૂપકો... ..	૬૨
૨૦	રાગ સમય ...	૩૭	"	તાલ દીપચદી ...	૬૨
૨૧	સંગીત લેખન પદ્ધતિ	૩૯	"	તાલ હુમરો ...	૬૩
"	સ્વર લેખન ...	૪૯	"	તાલ ગપ ...	૬૩
"	સંતક સ્વર લેખન	૪૦	"	તાલ સંકેત ...	૬૩
"	માત્રા લેખન પદ્ધતિ	૪૧	"	તાલ એકતાલ ...	૬૪

૨	તાલ ધમાર ... ૬૪	૨૪	હારમોનમની ચાવીઓ ૭૩
૩	તાલ નિકાવડો ... ૬૪	૨૫	સ્વરલંકાર લેખન ૮૨
૪	હારમોનમ વાદ્ય... ૬૫	૨૬	સારીંગો ... ૮૩

ગાયનોની અનુક્રમણિકા.

નંબર.	ગાયન.	પૃષ્ઠ.	નંબર.	ગાયન.	પૃષ્ઠ.
૧	સકલ વિશ્વના નાયરે	૧૦૦	૨૧	તેહું થયું કીરનારું	૧૪૨
૨	ગંગા જળ નિર્મળ	૧૦૧	૨૨	ચંદ્ર વદના ચંદ્રને શું	૧૪૪
૩	પ્રિયતમ પ્રભુ નગીએ	૧૦૨	૨૩	મારું વતન આ વ્હાનું	૧૪૬
૪	દીનનો દયાળ હોટી	૧૦૫	૨૪	ગાંધી તું આજ દિવસ	૧૪૭
૫	કૃષ્ણ કરે તે કોઈ કરે છે	૧૦૮	૨૫	નિગમ વાત મમ માન	૧૪૯
૬	કાનુક તારી કામળુ	૧૧૦	૨૬	રસીંદ્ર પ્રેમીનાં દેહાં	૧૫૨
૭	સાર આ મંગારમાં	૧૧૨	૨૭	દીવ્ય દેશ અમ ઉજવળ	૧૫૩
૮	સજેલાં શ્રી પ્રભુજીએ	૧૧૪	૨૮	જળમનાં દેવે જળાળી	૧૫૬
૯	મોરલા મટાવુ આંચ	૧૧૬	૨૯	મારી નાક તમારે હાથે	૧૫૮
૧૦	અમર અમર પદ દેનાઈ	૧૧૮	૩૦	ભાઈ ભારતકી શીરતાજ	૧૬૦
૧૧	શુભરે જે શીરે તારે	૧૨૦	૩૧	ઓ દિવંદ દેવ ભુમી	૧૬૨
૧૨	આજ શામ મોહેનીનો	૧૨૩	૩૨	દીવ્ય દિવંદ તલું ઉર	૧૬૪
૧૩	ગંડરી જાગ્રમ આજ	૧૨૫	૩૩	જ્યારે પડે આશ્રિત શીરે	૧૬૬
૧૪	જગતમાં જોગથી જાગો	૧૨૭	૩૪	અથ માતૃ ભુમી તેરે	૧૬૮
૧૫	ચત્રાનું ના ચત્રાનું કહે	૧૨૯	૩૫	મારી દોનત કૃષ્ણ	૧૭૦
૧૬	દુનીયા તણા દીવાના	૧૩૦	૩૬	વિશ્વના ત્રિદારી ...	૧૭૧
૧૭	પ્રજને પ્રેમથી પોપે	૧૩૨	૩૭	દેખો દેખો જશોદ છ	૧૭૨
૧૮	જેની કરે જે કરણી	૧૩૪	૩૮	યમુના તણા કીનારે	૧૭૫
૧૯	દુનીયાને ઉંઘા અશમા	૧૩૬	૩૯	શ્રી ત્રિપુરાશી સ્મરું	૧૭૭
૨૦	રાજી ન રૈયત કરી	૧૪૦	૪૦	વિક્રમાવે નવજીવન	૧૭૮

૪૧ આવે કાંથી મધુરી ૧૮૧
 ૪૨ થઇ પ્રેમ વધ પાતળીઆ ૧૮૩
 ૪૩ નિર્ગુણ નિર્વિકારી ૧૮૫
 ૪૪ મન મેલ હવે મમરી ૧૮૬
 ૪૫ નહિં છોડે કાલ સાજ ૧૮૮
 ૪૬ આવરણ વર્થે વિનાયી ૧૯૦
 ૪૭ સૌ ભારતવાસી જનમે ૧૯૨
 ૪૮ પ્રેમ તત્ત્વ મેલ અંગ ૧૯૩
 ૪૯ નેહ ભયો નયનો ... ૧૯૫
 ૫૦ જુઓ મુસાફર આમાગી ૧૯૭
 ૫૧ પ્રણયો પ્રેમીના દીક્ષા ૧૯૯
 ૫૨ આલો મુસાફર મેલે ૨૦૧
 ૫૩ અભિમાન ધરી કુલાતાં ૨૦૩
 ૫૪ એક સંખ્યા દીવમ ૨૦૫
 ૫૫ સંગમન આ સંભારમાં ૨૦૭
 ૫૬ ઉડવનાં શુદ્ધ પ્રેમને ૨૦૮
 ૫૭ તરવરં સુનાં જાજી વીના ૨૧૦
 ૫૮ ગજમ હાથે ગુજરોને ૨૧૧
 ૫૯ હામી જન દેવ ઉપર ૨૧૩
 ૬૦ અંદરથી પ્રભા દુર નદિ ૨૧૫
 ૬૧ જો મરણ એ છંદગીની ૨૧૬
 ૬૨ ઉપવન મિત માંમે ૨૧૮
 ૬૩ ન જોય પ્રીતિ દેવ ૨૧૯
 ૬૪ ગુલઝાર ગુલાબ સાં ૨૨૧
 ૬૫ રમણીના નયનોનાં લાખોર ૨૨૨
 ૬૬ હૃદયમાં રેહે સાચો ૨૨૪
 ૬૭ મિહિનું સાધ ૧ ધન ૨૨૭

૬૮ સંત એક પદ્મિન ૨૨૯
 ૬૯ સંસાર સમજો શાણા ૨૩૧
 ૭૦ અત્યુત્તમ પદ ગિત ૨૩૨
 ૭૧ જનની ભારત આજ ૨૩૪
 ૭૨ શું સમજા નિશ્ચય થઈ ૨૩૬
 ૭૩ વારેલા વિદ્યા વરેલો ૨૩૭
 ૭૪ મર્મમાં ગુણ ગોવિંદના ૨૪૦
 ૭૫ અમે તો અજ તમારા ૨૪૩
 ૭૬ કરમ કર મેરે હૃદય ૨૪૭
 ૭૭ પું સુખ ન કર અધિગ ૨૪૮
 ૭૮ કેમ રાગી મરણ હયા ૨૫૦
 ૭૯ મહેરનાં હો જાગેજો ૨૫૨
 ૮૦ હુન તેરા મેં મનમ ૨૫૪
 ૮૧ એક દીન મેરો અવશે ૨૫૬
 ૮૨ જગ દીક્ષા હો હાજુમે ૨૫૮
 ૮૩ અજર અગર મીઠસ ૨૬૦
 ૮૪ મક્કમ મનેરથ સીના ૨૬૧
 ૮૫ છાંદે મિલકર ઉઠો ૨૬૩
 ૮૬ સાવરીયાને જોય લીયો ૨૬૪
 ૮૭ નામ રત મન રામ ૨૬૬
 ૮૮ મેલી કામવૃત્તિ મુખમાંથી ૨૬૭
 ૮૯ અરે મન સમજ રાગજ ૨૬૮
 ૯૦ આ રવિનાસમ મંભાર ૨૭૦
 ૯૧ દા- પદે દયા લાખોરે ૨૭૨
 ૯૨ માલિકના જાજક સદુ ૨૭૩
 ૯૩ અભિય શીંય જાંધુ ૨૭૫
 ૯૪ મારા હૃદય જાગના ૨૭૭

૯૫ નહિ ચીજ કોઇ ગણી ૨૭૮
 ૯૬ કોઇનું કૃપું કંઈ થાય ૨૮૦
 ૯૭ મનુષ્ય માત્રની શોભા ૨૮૨
 ૯૮ મનની મનમાં... ૨૮૪
 ૯૯ દરેકે યોગી મેળવ્યાં ૨૮૬
 ૧૦૦ રચના રે રચના કરી ૨૮૮
 ૧૦૧ આહો જો તમે નરેશ ૨૯૦
 ૧૦૨ શું નટવર વસંત ચેષ ૨૯૨
 ૧૦૩ પુનેમ આંતની ખીમી ૨૯૫
 ૧૦૪ વર્ષા ઝગુ શી ... ૨૯૭
 ૧૦૫ મુખ દર સખલે સંસાર ૨૯૯

૧૦૬ મદીમા જેના ગાતાં ૩૦૨
 ૧૦૭ આલમાં ઝીણી ઝણકે ૩૦૫
 ૧૦૮ ઉગ્યો અખી સુષ્ટીનો ૩૦૬
 ૧૦૯ ડાંગ વાગ્યો રે મારે ૩૦૯
 ૧૧૦ સારીગમ (રસોમાર્ય) ૩૧૧
 ૧૧૧ સારીગમ (કીકે માર્ય) ૩૧૨
 ૧૧૨ આલો સાહેલી ભુવનેશ્વરી ૩૧૩
 ૧૧૩ વટ સાવિત્રી ત્રી આગ ૩૧૫
 ૧૧૪ વટે માતરંમ ... ૩૧૮
 ૧૧૫ ગોઃ સેત્રવ ધી કીંગ ૩૨૦

મંગળાચરણ. છંદ શ્રી શાદુલ વિદીડિત.

જન્માદિબીજ અન્યાદિથી વિભુ અર્થજ્ઞ આ વિશ્વનો,
 વિસ્તાર્યા વિધિમાટ વેદ હૃદયે મુંઝાય જ્યાં પંડિતો;
 દીક્ષિ મુદ્ગળ પેઠ વિનિમય જ્યાં ત્રિસુદિ સત્યે નહિ,
 માયા હીન સદા સ્વજ્યોતિ સ્વરૂપે સત્યં પરં ધી મહિ।

॥ જ - ન્મા - દિ - બીજ અ - ન્યા - દિ થી વિભુ - ॥
 ॥ સા - સા - રી - મમ ય - મ પ - મ નો ધ પ - ॥

॥ અ - ર્થ - જ્ઞ આ આ વિ - શ્વ નો - ॥ વિ - સ્તા - ર્યા - વિધિ
 ॥ મ - પ - ધ સાં નો ગ - પ મ - ॥ ની - ની - ધ - પ પ

મા - ણ વે - દ હૃ દ યે ॥ મું ઉ ળ - ય જ્યાં આં પ - ડી તો - ॥
 મ - ગ ગ - રી સા રી ની ॥ ની સા સા - રી મ ગ સા - રી સા - ॥

સંગીત વિધાસય,—રાજકાંત પરા.

દરેક વાણંત હપર આવનો ચારત્રોત્ર પદ્ધતિ પ્રમાણે શીખતારવામાં આવે છે, અને રીથેરીંગ દ્વારા પદ્ધતિ કરી આપવામાં આવે છે.

ગોહનપ્રાસ રૂઝનાથ દિપાદિયાય.

Established A. D. 1920.

મેથલ ખીમલ એન્ડ કંપની.

હારમોન્યમ યનાવનાર તથા દુરસ્ત કરનાર—રાજકોટ.

કેબરાઈલ, એન્ટીવ, પાલીતાણા, અમલી તથા અમેરીકન વિગેરે સુરની યનાવટના હાથના તથા પગનાં દીક્ષપસંદ ઢબના

દરેક દેશની આ-
બોહવાને માફક
આવે તેવાં ધણાંજ
સસ્તાં અને વિલા-
યતી યનાવટની
બરોબરી કરે તેવાં
ટકાઉ હારમોન્યમે
અમારા કારખા-
નામાં છુટક તથા
જથ્થાબંધ યનાવી
આપીએ છીએ

માત્ર ચોક્કસ વખત ઓર્ડર આપી ખાતરી કરવો. જુનાં
હારમોન્યમ રીપેર કરી આપશુ તથા હારમોન્યમના સુરે તથા
તેને લગતો સઘળો વાતનો સામાન અમારે ત્યાંથી છુટક તથા
જથ્થાબંધ મળશે. વધુ માટે અમારૂં સુચીપત્ર મગાવી લેવો.

પરા એગન મેડ, રાજકોટ, —(સીપાવાડ).

॥ ॐ श्री गणेशाय नमः ॥ ॐ श्री सरस्वत्यै नमः ॥

મહેતા સંગીત શિક્ષક.

ભાગ ૧ લો.

સંગીત શાસ્ત્ર.

સં એટલે સારી રીતે અને ગીત એટલે કોઈ પણ કવિતા બુદ્ધા બુદ્ધા રવરમાં ગાવી તે. વાણંત્ર અને નૃત્ય જે સંગીતના મુખ્ય અંગ છે તેની સાથે ગાવું તેને સંગીત કહે છે.

સંગીતમાં સૌથી ઉપયોગી વિષય ગીત છે. સંગીતશાસ્ત્રમાં જે મુખ્ય વિષય સમાયેલા છે. ૧ સંગીતકળા અને સંગીત વિદ્યા.

૧. સંગીતકળા:—સંગીત શાસ્ત્રના નિયમ પ્રમાણે ગાવું, ષબ્દવધુ અને નૃત્ય કરવું તેને સંગીતકળા કહેવાય છે.

૨. સંગીતવિદ્યા:—સંગીત શાસ્ત્રના નિયમ પ્રમાણે હર-કોઈ ગાયન ગાવા ષબ્દવધા જેવું કરી આપવું કે જેનાથી ગાઈ ષબ્દવી શકાય તેને સંગીતવિદ્યા કહેવાય છે.

સંગીતકળા અને સંગીતવિદ્યાના તાલ, રવર વિગેરેના ઉપયોગ સમજાવનારા નિયમોના સંગ્રહને સંગીતશાસ્ત્ર કહે છે.

૧. સ્વર જ્ઞાન.

સંગીતવિદ્યામાં ગાવાને માટે જે નિયમો ચોકઠા કરવામાં આવેલા છે તેનું જાંધારણ નાદ 'ઉપગ', ઘડવામાં આવેલું છે. નાદ શબ્દમાં જે નવ અક્ષર રહેલો છે તેનો અર્થ પ્રાણ એટલે વાયુ અને જે દસ અક્ષર રહેલો છે તેનો અર્થ અગ્નિ એટલે ઉષ્ણતા, તે જાનનેના સંયોગથી જે સંલગ્નાય છે તેને નાદ કહે છે નાદ બે પ્રકરના છે ૧. અનાહતનાદ અને ૨. આહતનાદ.

૧. અનાહતનાદ. જે નાદ ખંડિત થયા વગર નિરંતર થયાં કરે છે પરંતુ જે સામાન્ય માણસોથી સાંભળી શકાતો નથી તેને અનાહતનાદ કહે છે. આ અનાહતનાદમાં મનોરંજકતાનો ગુણ રહેલો છે પરંતુ તેનો અવાજ સુક્ષ્મ છે. તે સાંભળીશકવાને માટે ગંભીર શાંત સ્થાન અને ચિત્તની ચોકાવતાની જરૂર છે. તેથી ભેનો અનુભવ યોગાદ્યામ્ કરનારા યોગી મહાત્માઓ સમાધી દશામાત્રે કરી શકે છે. એવા અનેક પ્રકારના અખંડિત શુદ્ધ નાદ બ્રહ્માંડમાં તેમજ શરીરમાં નિરંતર થયાજ કરે છે. આહત અને અનાહતનાદનાં સાંભળી શકાય તેવાં મૂળ રૂપને નાદબ્રહ્મ કહે છે, કારણ કે તે ચેતન રૂપ છે. તેનું ચિન્હ ધ્વનીરૂપે ઈ અર્થાત ઝોમ્ રાખવામાં આવેલ છે સદ્ગુરુએ જતાવેલા માર્ગ પ્રમાણે આ નાદની ઉપાસના કરવાથી શરીરની અંદર રહેલા વાયુ અને અગ્નિની શક્તિથી વહેતા ટોહીના પ્રવાહની સાથે આ મનોરંજક નાદશક્તિથી બ્રહ્મરત્ન વિકાસ પામે છે તેથી તેનું યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતા મોક્ષ મળે છે. સ્વત્ત્વૃત્તિવાળા મનુષ્યના મનને આ અનાહત નાદ આનંદ આપી શકતો નથી.

૨. આહતનાદ એટલે જે વસ્તુના આઘાતથી થતો નાદ જે ખંડિત થાય છે. જે નાદ આપણા કે અન્ય પ્રાણીઓના સ્થૂત શરીરમાંથી અથવા પદાર્થોના આઘાતથી ઉત્પન્ન થતાં સાંભળી શકાય છે તેવા સ્થૂત નાદને આહતનાદ કહે છે. એ નાદ પામર મનુષ્યનાં મનને પુશ કરી શકે છે. આહતનાદના ધ્વનિ, અવાજ અને શબ્દ એવા ત્રણ વર્ગ પાડવામાં આવેલા છે. જડ પદાર્થો કે વનસ્પતીના આઘાતથી જે નાદ સંભળાય છે તેને ધ્વનિ કહે છે, કારણકે તેના નાદનો કાંઈ અર્થ થઈ શકતો નથી, પરંતુ તેને સંભળીને તે શાનો અથવા શું અવાજ થયો તે જાણી શકાય છે. તેથી તેને દૈન્યાત્મક નાદ કહી શકાય છે. પ્રાણીઓના નાદને અવાજ કહે છે. તેને પણ દૈન્યાત્મક નાદની ગણનામાં લેવામાં આવેલ છે. મનુષ્યથી બોલારી કેાઈ પણ ભાષાના અક્ષરને બોલીને જે નાદ ઉત્પન્ન કરી શકાય છે તેને શબ્દ કહે છે. શબ્દ વર્ણ અર્થાત અક્ષરથી જાણી શકાય છે. તેને વર્ણાત્મક નાદ કહે છે. કારણકે તેવાં વર્ણથી ઉત્પન્ન થતા નાદનો અર્થ થઈ શકે છે. આહતનાદમાં મધુર અને અમધુર એવા બે પ્રકારના નાદ છે. વીજળીના કડાકા, મેઘગર્જના, તોપના ધડાકા વિગેરે ધ્વની અને ગધેવ, ભેંસ, કાગડા, જગલા વિગેરેના અવાજો કાનને અગ્રિય અર્થાત અમધુર લાગે છે. અને ઘંટ, વાજાં, ઝાલર, મૃદંગ, વિગેરેના ધ્વનિ, કોયલ, મેનાં, મયૂર, વિગેરેના અવાજ કાનને ઘણાજ મધુર લાગે છે. એ પ્રમાણે આહતનાદનાં ધ્વનિ અને અવાજ એવા બે રૂપોમાંનાં મધુર નાદો આપણા મનને રંજન કરી શકે છે તેમના સુક્ષ્મ સ્વરૂપને

શ્રુતિ (એટલે સૂક્ષ્મ સ્વર) અને સ્થૂલ સ્વરૂપને સ્વર કે સૂર કહે છે. સાધારણ ગાવા ણત્રવત્રામાં સ્થૂલ સ્વરો વપરાય છે અને ખાસ રાગ રાગણીઓનાં ખરાં સ્વરૂપથી ગાવા ણનાંવવામાં શ્રુતિઓ વપરાય છે.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે પ્રાણીઓના મધુર અવાજો અને જડ પદાર્થોના આઘાતથી થતા મધુર ધ્વનિઓ સાંભળનારના મન ઉપર અસર કરે છે અને તેમાં આનંદ, શાન્તિ અથવા ક્રોધજ્વલાની લાગણી ઉત્પન્ન કરે છે. તે સઘળા અવાજો અને ધ્વનિઓનું પ્રથક્કરણ કરી સંગીતાર્થોએ શોધી કાઢ્યું છે કે તે સઘળા અવાજો અને ધ્વનિઓનો માત્ર સાત પ્રકારના નાદમાં સમાવેશ થઈ જાય છે. તે સાત નાદોને સંગીત-શાસ્ત્રમાં સ્વર કે સૂર કહે છે. એ સાત સ્વરોનાં નામ પડ્જ, ઋષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ, ધૈવત, અને નિષાદ છે. મનુષ્યના કંઠ સિવાય બીજા પ્રાણીઓના અવાજ સાથે સરખાવતાં પડ્જ મોરના અવાજ જેવો, ઋષભ ગાયના અવાજ જેવો, ગાંધાર બકરાના અથવા પાડાના અવાજ જેવો, મધ્યમ કોચ પક્ષીના અવાજ જેવો, પંચમ કોચલના અવાજ જેવો, ધૈવત ઘોડાના અવાજ જેવો અને નિષાદ હાથીના અવાજ જેવો છે. એ સ્વરોના ઉત્તર સ્થાન:-પડ્જ સ્વરને બોલતાં નાક, કંઠ, તાળુ, છાતી, જીભ અને હંત એ છ સ્થાનની જંદૂર પડે છે તેથી તેને પડ્જ નામ આપ્યું છે. ઋષભ સ્વર, વાયુ, નાભી કંઠ અને મસ્તકની મદદ વડે ઉત્પન્ન કરી શકાય છે અને તે વૃષભની માફક અવાજ કરે છે તેથી તેને ઋષભ કહે છે. ગાંધાર બોલતાં નાભી, કંઠ મસ્તક વિગેરે સ્થાનેથી વાયુ નાદ રૂપે ગંધર્વ સુખ જેથી તેને ગાંધાર કહે છે. મધ્યમ સ્વર, વાયુ,

નાભી અને હૃદય એટલે મધ્ય સ્થાનેથી ઉત્પન્ન થાય છે તેથી તેને ધૈવત કહે છે. નિપાદ સ્વર જોતતાં વાયુ, નાભિ, કંઠ, તાળુ, મસ્તક વિગેરે સ્થાનેથી ઉત્પન્ન થવાથી તેને નિપાદ સ્વર કહે છે. એ સાતે સ્વરનો અવાજ ઉત્પન્ન કરવા માટે અનુક્રમે સા, રી, ગ, મ, પ, ધ, અને ની એવી ટુંકી સંજ્ઞાઓ સુકરર કરવામાં અવી છે. એ સાતે સ્વરો પડ્જથી માંડીને નિપાદ મુખી અનુક્રમે એક બીજાથી ચઢીઆતા છે, એટલે સ્ત્રીડીનાં પગથીઆં ચઢવામાં આવે તેની માફક સા થી રી, રી થી ગ એમ ની અને તે ઉપરના સા મુખી સ્વરને ઉચાં સ્થાનોમાં ચઢાવાય છે, અને ત્યાંથી પગથીઆં ઉતરવામાં આવે તેમ ઉપરના સા થી ની, ની થી ધ એ પ્રમાણે ઉતારાય છે. તે ચઢવા ઉતરવાની ક્રિયાને આરોહણ, અવરોહણ કરવું કહે છે.

૨. શ્રુતિ જ્ઞાન.

ઉપર જણાવેલ નાદના સ્થૂત સ્વરૂપોને પડ્જ, ઋષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ, ધૈવત અને નિપાદ કહે છે એ ઉપર જણાવવામાં આવ્યું, તે સ્વરોનાં શુદ્ધ સ્વરૂપો છે. તે સાતે સ્વરોની વચ્ચેમાં તેજ સ્વરોનાં કોમળ, તીવ્ર એવાં ઉચાં નીચા બીજા સ્વરૂપો થાય છે. કોમળનો સ્વર સાંભળ્યા પછી મધુરનો સ્વર સાંભળતાં તેમાં અવાજના ફેરફારનું જેમ અનુમાન થય છે તેમ એ સાત સ્વરોના મુળ સ્વરૂપના અવાજના ફેરફારનાં અનુમાનને શ્રુતિ કહે છે. એ પ્રમાણે એ સાતે શુદ્ધ સ્વરૂપો અને તેનાં કોમળ તીવ્ર સ્વરૂપો મળી કુલ ૨૨ શ્રુતિઓ થાય છે. પડ્જમાં એટલે સા સ્વરની ચાર શ્રુતિઓ થાય છે, તેમની ત્રીજી અને ચોથી શ્રુતિએ ઋષભ

ઐટલે રી સ્વરનું મિશ્રણ થાય છે. ચતુર્થની ત્રણ શ્રુતિઓ થાય છે, તેમાં ત્રીજી શ્રુતિએ ગાંધારનું ઐટલે મ સ્વરનું મિશ્રણ થાય છે ગાંધારની બે શ્રુતિ છે, તેમાં બીજી શ્રુતિએ દોમર અથવા શુદ્ધ મધ્યમનું ઐટલે મ સ્વરનું મિશ્રણ થાય છે. મધ્યમની ચાર શ્રુતિઓ થાય છે, તેમાં બીજી શ્રુતિએ ત્રીજા મધ્યમનું અને ચોથી શ્રુતિએ પંચમનું ઐટલે પ સ્વરનું મિશ્રણ થાય છે. પંચમની પણ ચાર શ્રુતિ છે, તેમાં ચોથી શ્રુતિએ ધૈવત ઐટલે ધ સ્વરનું મિશ્રણ થાય છે. ધૈવતની ત્રણ શ્રુતિ છે. તેમાં ત્રીજી શ્રુતિએ નિપાદ ઐટલે ની સ્વરનું મિશ્રણ થાય છે નિપાદની બે શ્રુતિ છે, તેમાં બીજી શ્રુતિએ ટીપ સમકના સા નું મિશ્રણ થાય છે. એ પ્રમાણે કુલ બાળીય શ્રુતિઓ છે. આ શ્રુતિઓના જાતિ વિગેરે બીજા પદ્ય લેઈ છે, પરંતુ આ પુસ્તકમાં તેના લંગાનુપૂર્વક જ્ઞાનની અવશ્યકતા નથી.

સામાન્ય જ્ઞાનાના તથા જલ્પનાના દ્વાદશ શ્રુતિઓનો જ ઉપયોગ કરે છે. હાગોન્મય, ખીઆનો, જોર્ગન, વિગેરે અંગેજી પદ્ધતિના વાણંતોમાં એ દ્વાદશ સ્વરથી વપરાયે શ્રુતિઓ કાઢી શકાતી નથી, તે દ્વાદશ શ્રુતિઓ નીચે પ્રમાણે છે:—

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨

સા રી રી ગ ગ મ મે પ ઘ ધ ની ની

(સંસ્કૃત સ્વરોને દોમર સમજવાના છે અને મેને ત્રીજા મમ-રવો અને સાદા ગુજરાતી અક્ષરો શુદ્ધ સમજવા)

ખાવીસ દ્વિતીનો ઉપયોગ સારગી, દીલરૂખા વિગેરે તત્તુ વાદ્યોમાં કાઢી શકાય છે અને ગાયનાગાર્યો અને ઉત્તાદો તેને સારી રીતે ગાઈ જાવવી શકે છે.

તે ખાવીસ શ્રુતીઓ નીચે પ્રમાણે છે.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
સા	રી	રી	રી	ગં	ગ	ગ	મ	મ	મં	વં	પ
૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨		
પ	ધં	ધ	ધ	નો	ની	ની	સાં	સા	સાં.		

(સંસ્કૃત સ્વરની ઉપર ૫ આલું ચિન્હ છે તે અતિ ઠોમળ, મં તીવ્ર અને શુજરાતી વર્ણને શુદ્ધ અને ચિન્હ વગરના ણાળગોષ વર્ણને ઠોમળ સ્વર ગણવા).

૩. સ્વરસંપતક.

સ્વરજ્ઞાનમાં જણાવેલા સાત સ્વરો ઉપરાંત વધારે શુદ્ધ સ્વરો થઈ શકતા નથી. એટલે જો સ્વરની સીડીને આઠમે પગથીએ જઈએ એટલે કે ની ઉપરાંતના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં અવાજને ચઢાવીએ તો પ્રથમ આવતો પડજ એટલે સા સ્વર પોતેજ એને જો સ્થાનમાં જમણો ઉંચો જણાય છે અને ગુણ સ્થાનેથી નીચેના આઠમે પગથીએ નીચેના શુદ્ધ સ્વરમાં ગળુ ઉતારીએ તો પ્રથમનો સા પોતેજ પોતાના સ્થાનમાં નીચો જણાયે. તેથી સા, રી, ગ, મ, પ, ધ, ની, એ સાત સ્વરો ઉપરાંત શુદ્ધ સ્વરૂપે આઠમું પગથીઉં નથી. તેથી તે સાત સ્વરનો અવિભક્ત મસૂક હોવાથી તેને

સ્વરસપ્તક કહે છે. એ સ્વરો પોતાના સ્થાનમાંજ રહી ઉંચા નીચા જોડાતા હોવાથી સંગીતશાસ્ત્રમાં તેનાં જોડામાં જોડાં ત્રણ સપ્તક ધર્યાં છે. તે મુજબ ત્રણ સપ્તકના એકવીસ સ્વર આવશે માટે પુરતા છે. કારણકે એથી વધારે ઉંચે કે નીચે સ્વરે જોડવાની શક્તિ મનુષ્ય પ્રાણીના કંઠમાં નથી. એ ત્રણ સપ્તકનાં નામ ૧. મન્દ્રસપ્તક, મધ્યમસપ્તક, અને તારસપ્તક, રાખવામાં આવેલ છે.

મન્દ્રસપ્તકના સ્વરો મધ્યમસપ્તકના સ્વરો કરતાં પોતાનાજ સ્થાનમાં નીચા જોડાય છે. તાર સપ્તકના સ્વરો મધ્યમ સપ્તકના સ્વરો કરતાં પોતાનાજ સ્થાનમાં ઉંચા જોડાય છે. એટલે મન્દ્રસપ્તકના સ્વર કરતાં તાર સપ્તકના સ્વરો ઘમઝા ઉંચા હોય છે.

કોઈના કાનમાં ધીમેથી જોડતાં જે અવાજ નીકળે છે અથવા જે સ્વરોને જોડતાં છાતીને મહેનત પડે છે તેવા સ્વરોના સપ્તકને મન્દ્રસપ્તક કહે છે. સાધારણ વાતચીતમાં કે રોજ જોડવામાં તેમજ સાદા અવાજમાં કવિતા જોડવામાં જે સ્વરો નીકળે છે તે સ્વરોના સપ્તકને મધ્યમસપ્તક કહે છે અને દૂરથી કોઈને ઘાટે કાઢીને જોડાવવામાં અથવા તાણુસ્થાનમાંથી ઉચ્ચરવામાં જે સ્વરો નીકળે છે તેવા સ્વરના સપ્તકને તાર કે ટીપસપ્તક કહે છે.

ત્યારે સ્વરો પોતાનાજ સ્થાનમાં સ્થીર રહી ઉંચા જોડાય છે ત્યારે તેને ઉદાત્ત સ્વરો કહે છે, અને તે ઉંચા જોડાતા સારો સ્વરોના સમૂહને ઉદાત્ત અથવા તારસપ્તક કહે છે.

જ્યારે સ્વરો પોતાના સ્થાનમાં અચળ રહી નીચા બોલે છે ત્યારે તે નીચા સ્થાનમાં બોલાતા સાતે સ્વરો અનુદાત કહેવાય છે અને તેના તેવા સ્વર સમુહને અનુદાત અથવા મન્દ્રસપ્તક કહે છે. અને જો તેજ સ્વરો જ્યારે પોતાનાજ સ્થાનમાં રહીને સમવૃત્તિમાં એટલે કુદરતી મૂળ અવાજમાંજ બોલાય છે ત્યારે તેને સ્વરિત કહેવામાં આવે છે અને તે મુળ સ્વર સમુહને સ્વરિતસપ્તક અથવા મધ્યમસપ્તક કહે છે.

આ પુસ્તકની સંગીતલેખન પદ્ધતિમાં એ ત્રણે સપ્તકનાં અનુક્રમે ખરજ, મધ્યમ અને ટીપ એ નામ રાખવામાં આવેલ છે.

ઉદાહરણ:—

મન્દ્રસપ્તક.

મધ્યમસપ્તક.

તાર કે ટીપ સપ્તક.

સા રી ગ મ પ ધ ની	સા રી ગ મ પ ધ ની	સાં રીં ગં મં પં ધં નીં
------------------	------------------	-------------------------

અનુમન્દ્રસપ્તક.

તારતર.

સા રી ગ મ પ ધ ની સા	સાં રીં ગં મં પં ધં નીં સાં
---------------------	-----------------------------

ઉપરના સપ્તકોમાં જણાવેલ સાત સ્વરો જ્યાં સુધી પોતાના અસલ સ્વરૂપમાં રહે છે ત્યાં સુધી તેમને શુદ્ધ સ્વરો કહે છે. એ શુદ્ધ સ્વરોમાંના કેટલાક સ્વરો વિદ્યાર પામીને કોમળ અને તીવ્ર એવા પેટા સ્વરો બને છે. મુખ્ય સ્વરો તો સાતજ છે પણ તેમાંથી કેટલાક પોતાના અસલ સ્વરૂપથી ઉતરતા સ્વરૂપમાં જઈ કોમળ સ્વર બને છે અને મધ્યમ સ્વર પોતાના અસલ સ્વરૂપથી ચઢીઆતા

સ્વરૂપમાં જઈ ત્રીજા સ્વર ણને છે. અવિકૃત સા, રી, ગ, મ, પ, ધ, ની અને વિકૃત રી, ગ, મ, ધ, ની મળી કુલ સ્વર બાર થાય છે. રી, ગ, ધ, ની, કોમળ થાય છે, મ ત્રીજા થાય છે, અને સા અને પ અચળ એટલે અવિકારી રહે છે. જો પ્રમાણે એક સપ્તકમાં શુદ્ધ, કોમળ અને ત્રિજા મળી કુલ ૧૨ સ્વર રહેલા છે એટલે ત્રણ સપ્તકના મળી કુલ ૩૬ સ્વર થાય છે.

આ ત્રણ સપ્તક ઉપરાંત વધારે સપ્તકની ગણતરી કરતાં મન્દ્રસપ્તકથી ઉતરતું સપ્તક રાગવામાં આવેલ છે તેને અનુમન્દ્ર સપ્તક કહે છે અને તેથી પણ ઉતરતા સપ્તકને અત્યનુમન્દ્ર સપ્તક કહે છે. તાર અથવા ટીપ સપ્તકથી ચઢીઆતા સપ્તકને તારતર અને તેથી પણ ચઢીઆતા સપ્તકને તારતમ સપ્તક કહે છે.

ગાનારના ગળાને અનુકુળ એવા કોઈ સ્વરને કલ્પિત પદ્મ સ્વર સ્થાપી ગાવામાં આવે તો તે સ્વરથી સપ્તકની ગણતરી થઈ શકે છે. એ ઉપરથી ધારો કે કોઈ ગાનાર પોતાના ગળાને માફક આવતા સપ્તકને અનુકુળ પડે તેટલા માટે મુળ પદ્મ મુકીને મધ્યમ સપ્તકના પંચમ સ્વરને પદ્મ કહેવો તો તે ગાનારને મન્દ્રસપ્તકના પંચમ પહેલાના સઘળા સ્વરો અનુમન્દ્ર સપ્તકના સ્વરો થઈ જાય છે. તેમજ જો મન્દ્રસપ્તકના મધ્યમને કલ્પિત પદ્મ સ્થાપે તો તાર સપ્તકનાં ગાંધાર પછીના સઘળા સ્વરો તારતર સપ્તકના સ્વરો બની જાય છે. સંગીત વિદ્યામાં એવાં સપ્તક સાત છે પરંતુ આ પુસ્તકની અંદર સંગીત લેખન પદ્ધતિમાં સાતે સપ્તક ન લેતાં અનુમન્દ્ર, મન્દ્ર, મધ્યમ, તાર, અને તારતર એ પાંચ સપ્તકને ઓળખવાની નીશાની આપી છે.

૪. ગ્રામ.

જેમ કેટલાંક માણસો અમુક માણસના આધિપત્ય નીચે રહે છે તેને કુટુંબ કહે છે તેમજ સંગીનવિગ્રામઃ અમુક સ્વરના આધિપત્ય નીચે રહેતા સ્વરોના ઝોકીકરણને “ગ્રામ” કહે છે. એવા પ્રચલિત ત્રણ ગ્રામ છે પદ્મગ્રામ, મહ્યમગ્રામ અને ગાંધાર ગ્રામ.

૧. પદ્મગ્રામઃ—તાસિકા, કંઠ, હૃદય, તાણુ જીહ્વા અને દાંતને સ્પર્શ કરી છ સ્થાનમાંથી ઉત્પન્ન થતા પદ્મ સ્વરના આધિપત્ય નીચે રહેલા સ્વરોના સમુહને પદ્મગ્રામ કહે છે. આ પદ્મ ગ્રામનો દરેક સૂર ઘણોજ સરળ અને આનંદ આપનારો છે. સર્વે શીષેશ્વર તેમજ વગર શીષેશ્વર જેઓ ગાય છે તેઓ આ પદ્મ ગ્રામના સ્વરોથીજ ગાય છે.

મનુષ્યના કંઠમાંથી સ્વાભાવિક રીતે નીકળતા સામાન્ય સ્વરને પદ્મ કદમવામાં આવ્યો છે. હવે કુદરતી રીતે સર્વે માણસના કંઠમાંથી સામાન્ય સ્વાભાવિક સ્વર નીકળતો નથી, તેથી સર્વ માણસને અમુક ઠાકપનિક પદ્મથી ગાવાનું અનુકુળ થઈ શકતું નથી, તેથી ગાનાર પોતાને અનુકુળ કોઈ અન્ય સ્વરથીજ ગાવાનો પ્રારંભ કરે છે. જાણ કરીને હારમોન્યમ ઉપર શીષનાર જ્યારે પહેલી દળથી સા રી ગ મ ગાવાનું શરૂ કરે છે ત્યારે કેટલીક વાર આપણે જોઈ શકીશું કે તેજ સપ્તકના છેવટના સ્વર સુધી તેનું ગળું ખેંચી શકતું નથી, તેથી તે પોતાને અનુકુળ પડે તેવો સ્વર પસંદ કરી ત્યોથી સા રી ગ મ વિગેરે સ્વરોની યોજના કરી તેમાં ગાવાનું શરૂ કરે છે.

૨. મધ્યમગ્રામ:—ત્યાર પછીના મધ્યમગ્રામ અને ગાંધારગ્રામના સંબંધમાં કેટલાક અજ્ઞાનતાને લીધે જોમ સમજે છે કે જ્યારે ગાવામાં કાષ્ઠનિક પડ્જ અનુકુળ ગરતો નથી ત્યારે મધ્યમને પોતાના કંઠને અનુકુળ માની તેને પડ્જ સ્થાપી અનુક્રમે ઝપણ, ગાંધાર આદિ સ્વરોની યોજના કરી તેમાં ગાવાનું શરૂ કરે છે અને તેને મધ્યમ ગ્રામ કહે છે. જો પ્રમાણે મુકરર કરેલો પડ્જ ગાવામાં અનુકુળ ન પડે તો મધ્યમ અગર ગાંધારને પડ્જ માનવાનો એક નિયમ છે, અને તેથી પડ્જ, મધ્યમ, અને ગાંધારથી તેવી અનુકુળ પડ્જની યોજનાથી તેમાં આવતા સ્વરોના સમૂહને પડ્જ, મધ્યમ અને ગાંધારગ્રામ કહે છે. વળી કેટલાક તો ભુલથી મંદ્રસસક મધ્યમસસક અને તારસસકને જુદા જુદા ગ્રામ ગણે છે, પણ ખરી વસ્તુસ્થિતિ તેમ નથી.

મધ્યમગ્રામના સ્વરો પડ્જ ગ્રામના સ્વરોની માફક રહેલાઈથી શીખી શકાતા નથી, પરંતુ ખાસ અભ્યાસથીજ તે શીખી શકાય તેમ છે. તેથી આ ગ્રામના સ્વરોથી ગાનારા ગુણીજનો અને ઉચ્ચાદોજ ગાઈ શકે છે, પરંતુ તેઓનાથી પણ એ મધ્યમ ગ્રામના સૂર જાણી શકના નથી. આવા ગ્રામમાં ગાવા બળવવાનું કામ ઉચ્ચ જ્ઞાન ધરાવનારા આચાર્યો તથા ગુરુઓ પાસેથી કડીન પ્રયાત્નને અંતે મેળવી શકાય. આ મધ્યમગ્રામના સ્વરોમાં ગાનારા ઉત્તમકોટીના માણસો ગણાય છે.

૩. ગાંધારગ્રામ—આ ગ્રામ શીખવામાં મધ્યમગ્રામથી પણ વિશેષ કઠણ ગણાય છે. ઉત્તમકોટીના ગાયકો પણ તેમાં ગાવ

શક્તિ નથી. માત્ર સંગીત વિદ્યામાં પૂર્ણ વિદ્વાન માણસોજ તે સંપાદન કરી શકે છે. એ આમમાં ગાઇ શકે તેવા માણસોને દેવની કોટીમાં સુક્રી શકાય. એ આમના સ્વરોમાં ગાનારા ગાંધર્વ લોકો કહેવાય છે; કારણ કે સાધારણ માણસોમાં તેને ગાવાની શક્તિ નથી.

ઉપર જતાવેલ ત્રણેમાંના દરેક આમમાં સુખ સાત સ્વરો છે. સાત શુદ્ધ સ્વરો ઉપરાંત તેના કોમળ તીવ્ર મળી તે દરેક આમમાં એકવીસ શ્રુતિના સ્વરો છે. દરેકમાં સાત શુદ્ધ સ્વરના ત્રણ સમૂહ છે, તે ત્રણે સમૂહો ચોખ્ખી રીતે જોળખવા માટે પ્રચલિત વ્યવહારમાં તેમનું ત્રણ આમમાં ગંધારણ કરવામાં આવ્યું છે. કારણ કે એકવીસ શ્રુતિઓમાંથી દરેક ત્રીજી શ્રુતિનો એક એક સ્વર બોલવાથી શુદ્ધ સાત સ્વરના ઉચ્ચાર એકી વળતે થાય છે. કોમળ સ્વરોનો સમૂહ જાણવા માટે દરેક કોમળસ્વરો વાપરવાના હોય છે, અને અતિ કોમળ સ્વરો જાણવાને માટે તે સાતે સ્વરો અતિ કોમળ અવાજથી બોલાવવાના હોય છે. એ ઉપરથી સાતે શુદ્ધ સ્વરોમાંના દરેક સ્વરના ત્રણ ત્રણ લેદ સ્પષ્ટતાથી જાણવાની એ એક ઉત્તમ પ્રકારની ક્રિયા છે.

ઉદાહરણ.

૧. પદ્મગ્રામ.

શુદ્ધ સ્વર—સા રી ગ મ પ ધ ની સાં.

આમ સ્વર—સા રી ગ મ પ ધ ની સાં.

૨. મધ્યમગ્રામ.

શુદ્ધ સ્વર—સા રી ગ મ પ ધ ની સાં

આમ સ્વર— સા રી ગ ધ પ

૩. ગાંધારઆમ.

શુદ્ધ સ્વર—સા રી ગ મ પ ધ ની સાં રીં ગં

આમ સ્વર— સા રી ગ મ પ ધ ની સાં

૫. મૂર્છના.

સ્વરઆમમાં શ્રુતિઓની મુખ્યવસ્થિત ગોઠવણ કરેલી છે. એક આમમાં બાવીસ શ્રુતિઓ છે. આ પુસ્તકના અભ્યાસકોની શક્તિ અનુસાર બાર શ્રુતિઓ લેવામાં આવી છે. કોઈ પણ રાગ ગવાતો હોય છે ત્યારે કોઈ એક અનુક્રુળ સ્વર કે શ્રુતિથી સાત શુદ્ધ સ્વર કે તે સાત સ્વર સુધીમાં આવતી બાર શ્રુતિઓ ઉપર આરોહણ કરી પાછા તેને તેજ સ્વર કે શ્રુતિ સુધી અવરોહણ કરી જવું તેને મૂર્છના કહે છે. જેમકે મધ્યમ સપ્તદના શુદ્ધ ગાંધારથી શરૂ કરી તાર સપ્તકના કોમળ ગાંધાર સુધી આરોહણ કરીને ત્યાંથી પાછાવળી શરૂઆતના મધ્યમ સપ્તકના શુદ્ધ ગાંધાર સુધી ઉતરી આવતાં એક મૂર્છના થઈ.

ઉદાહરણ:—

૧. આરોહણ:—ગ, મ, પ, ધ, ની, સાં, રીં.

અવરોહણ:—રીં, સાં, ની, ધ, પ, મ, ગ

૨. આરોહણ:—ગ, મ, મં, પ, ધ, ધ, ની, ની, સાં, રીં, રીં, ગં

અવરોહણ:—ગં, રીં, રીં, સાં, ની, ની, ધ, ધ, પ, મં, મ, ગ.

જો પ્રમાણે ષડ્જ, ઋષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ, ધૈવત અને નિષાદ એ સાતે સ્વરો ઉપરથી અથવા તેની શ્રુતિઓ પરથી મૂર્છના કરી શકાય છે. એ રીતે ત્રણ સપ્તકનાં એકવાંક મૂર્છનાં થાય છે.

૬. તાન.

ગાતી જાગ્રવતી વળતે સ્વરોને એકઠા કંપની સાથે ચક્રની માફક ઝડપથી લેવામાં જે ક્રિયા કરવામાં આવે છે તેને તાન કહે છે. આવી તાન ગાયનના રાગમાં ઉત્તમ ગીઠાશ ઉત્પન્ન કરે છે. એવી તાન સાત પ્રકારની છે. સમક્રમાં આવતા સાતે સ્વરો ઉપર નીકળતી તાનને સંપૂર્ણતાન કહે છે. છ સ્વરો ઉપર નીકળતી તાનને પાંડવતાન કહે છે, પાંચ સ્વરો ઉપર નીકળતી તાનને ઔડવતાન કહે છે, ચાર સ્વર ઉપર નીકળતી તાનને સ્વરાન્તર તાન કહે છે, ત્રણ સ્વર ઉપર નીકળતી તાનને સામિકતાન કહે છે, બે સ્વર ઉપર નીકળતી તાનને ગાયિકતાન અને એક સ્વર ઉપર નીકળતી તાનને આર્થિકતાન કહે છે.

૧. સંપૂર્ણતાન— આ આ આ આ આ આ આ આ
સા રી ગ મ પ ધ ની સાં

૨. પાંડવતાન— આ આ આ આ આ આ
સા રી ગ મ પ ધ

૩. ઔડવતાન— આ આ આ આ આ
સા રી ગ મ પ

૪. સ્વરાન્તરતાન— આ આ આ આ
સા રી ગ મ

૫. સામિકતાન— આ આ આ ૬. ગાયિકતાન— આ આ
સા રી ગ સા રી

અથવા આ આ અને આર્થિકતાન— આ અથવા આ આ અથવા
રી સા સા રી સા રી

આ આ અથવા આ આ
રી અથવા રી રી

૧. આર્થિકસ્તાનમાં માત્ર એકજ સ્વર હોવાથી એકજ સ્વર અમૂક સંખ્યામાં ગોઠવી શકાય જેમકે, સ્સા, સ્સા સ્સા સ્સા અથવા રી રી, રી રી રી રી.

૨. માથિકતાનમાં જે સ્વર હોવાથી પ્રથમ પહેલો ણીજો અને પછી ણીજો પહેલો એમ સ્વરો ગોઠવવાથી વધારેમાં વધારે જે તાન થાય છે, જેમકે સ્સારી અથવા રીસ્સા.

૩. સામિકતાનમાં ત્રણ સ્વર આવે છે, તેથી તેને ઉક્તિ હુલ્લો ગોઠવતાં નીચે પ્રમાણે છ પ્રકારની તાન થાય છે.

૧. સ્સારી ૨. રીસ્સા ૩. સ્સારી ૪. ગ્સારી ૫. રીગ્સા ૬. સ્સારી.

એ પ્રમાણે સ્વરાન્તર તાનમાંથી ૨૪, ઔરવ તાનમાંથી ૧૨૦, પાકવ તાનમાંથી ૭૨૦ અને સંપૂર્ણ તાનમાંથી ૫૦૪૦ પ્રકારની તાન થાય છે.

એ ઉપરાંત નીચે પ્રમાણે પણ તાનો થઈ શકે છે:—

૧. સ્સારી, રીગ્, ગ્મ, મ્મ, પ્ધ, ધ્ની, નીસા.

૨. સ્સારીગ્, રીગ્મ, ગ્મપ્, મ્પ્ધ, પ્ધની, ધ્નીસ્.

૩. સ્સારીગ્મ, રીગ્મપ, ગ્મપ્ધ, મ્પ્ધની, પ્ધનીમાં.

આ પ્રમાણે સ્વરોને આડા અવગા ગોઠવી અનેક તાનો ઉપજાવી શકાય છે.

આવી તાનો સૌ કોઈને જાણુ જાય છે. પરંતુ એ તાનો તાલની માત્રાની ગણતરીના પ્રમાણમાં જ કાઢવી જોઈએ. નહિતો ગાયનની મીઠાશ ઉઠી જતાં નિરસ બને છે.

૭. સ્વરજાતિ.

રાગ રાગણીઓના ણંધારણને માટે જૂદા જૂદા સ્વરોના મિશ્ર-
ણથી જૂદી જૂદી અસંખ્ય જાતિઓ થાય છે. એકજ જાતના સ્વરોથી
કે જૂદા જૂદા સ્વરોથી જે આકૃતિ ણને તેને સ્વરજાતિ કહે છે.
સાત સ્વરોની સાત શુદ્ધ જાતિઓ ણને છે. જેમકે—

સાસા, રીરી, ગગ, મ્મ, પ્પ, ધ્ધ, નીની. જેમ જોડા
અક્ષર જમ વંચાય છે તેમ ણજે સ્વરોમાં પ્રથમના સ્વરનો
ઉચ્ચાર થતો નથી પરંતુ જોડાતા પહેલાં ણીજાની સાથે મળી
જાય છે. એ ઉપરથી સાતે સ્વરની નીચે પ્રમાણે સાત જાતિ છે.
૧. પાડ્છ, ૨. આર્પણી. ૩. ગાંધારી, ૪. મધ્યમા,
૫. પંચમી, ૬. ધૈવતી, ૭. નૈષાદી.

ઉદાહરણ:-નીસા, સારી, રીગ, ગ્મ, મ્પ, પ્ધ, ધ્ની, નીસાં.

ધ્નીસા, નીસાગી, સારીગ, રીગમ્, ગ્મપ્, મ્પધ્ પધ્ની, ધ્નીસાં.

એ પ્રમાણે અનેક જાતિમા તેનું ણંધારણ થઈ શકે છે.

૮. ગમક.

ણજે સ્વરની ગાઠને કપિત કરી ત્વરીતગતીથી લેવામાં આવે
તેને ગમક કહે છે એ એક તાનનો સ્વતંત્ર પ્રકાર છે, પરંતુ તાન
અને ગમકમાં ફેર છે. તાનમા ગમે તેટલા સ્વરો જોડવી શકાય
છે. વચ્ચેથી કેટલાક સ્વરો પડતા પણ મેલી શકાય છે, અને
ગન્ધ સમકના સ્વરોથી તાર સમકના સ્વરો સુધી તાન કાઢી
શકાય છે, પરંતુ ગમકમાં તો ણજે સ્વરોની જોડી લેવાય છે,

તેથી તેના કંપ બળે સ્વરોમાં બે વળત ગોઠવાયેલ હોય છે, જેમકે:—

સાગસાગ, સામસામ, સાપસાપ, અથવા રીમરીમ,
ગપગપ, મધમધ.

૯. મીડ.

એક સ્વરથી બીજા ગમે તે સ્વર મુખી ત્વરાથી જ્યાં તે બંધે આવતા સ્વરોને જરા પણ બાધ કર્યા વગર પાછા અસલ સ્વર ઉપર આવવું તે ક્રિયાને મીડ કહે છે. જાતિમાં બે અથવા ત્રણ સ્વરથી પોતાનું અંગ બતાવી શકાય છે, અને તે રાગનું એકજ અંગ બતાવી શકે છે. મીડમાં તે પૂજ્ય સ્વરથી કંપ શરૂ કરી ગાંધાર, મધ્યમ કે પંચમ મુખી જ્યાં વચ્ચે ફેલી શ્રુતિઓ ન સંલગાયા તેવી રીતે સ્પર્શ કરી અસલ સ્વર ઉપર આવી જાય છે, અને તે વળતે પહેલા અને છેલ્લા સ્વર સિવાય બીજા સ્વરો જરા પણ બહાર પડતા સંલગાતા નથી. મીડ જે સ્વરથી શરૂ કરવામાં આવે તેજ સ્વર ઉપર પાછું આવવુંજ જોઈએ એમ સમજવાનું નથી. વચ્ચે અનુક્રુણ સ્વર ઉપર પણ પાછા વળતાં સ્થીર થઈ શકે છે.

ઉદાહરણ:—

૧. સારીગરીસા, ૨. સારીગમરીરીસા, ૩. સારીગમપમગ્રીસા ૪. સારીગમમમમ.

૧૦. અલંકાર.

સંગીતમાં વપરાતા સા, રી, ગ, મ, પ, ધ, ની, સ્વરોમાંથી બે ત્રણ ચાર કે વધારે સ્વરોના જૂની જૂની રીતે આરોહ અવરોહ કરવાની ક્રિયાને અલંકાર કહે છે.

ઉદાહરણ—સારી, રીગ. ગમ, મપ, પધ, ધની, નીસાં, અથવા સારીગ, રીગમ, ગમપ, મપધ, પધની, ધનીસાં, અથવા સારીગમ, રીગમપ, ગમપધ, મપધની, પધનીસાં.

આવા અલંકારો અસંખ્ય ઉત્પન્ન કરી શકાય છે. ગાવામાં કંઠની અને જાંઘવામાં હાથની યોગ્ય તૈયારી કરવા માટે તેના ખાસ અભ્યાસની જરૂર છે. કારણ કે તે સિવાય તાન, મૂર્છના ગમક વિગેરે રાગના શણગારોનો ઉપયોગ કરવામાં સરળતા પડતી નથી.

૧૧. આલાપ.

કોઈ પણ રાગ રાગણી શરૂ કરતાં પહેલાં આરોહ અવરોહમાં તેના વાદી સંવાદી વગેરે તેજ રાગ રાગણીના અંગરૂપ સ્વરોનો વિસ્તાર કરી તેમાં આવતા સ્વરોનું મિશ્રણ કરી તેનું આખું સ્વરૂપ જણાવવામાં આવે તેને આલાપ કહે છે. જેમકે ધ્રમન કટ્યાણમાં સા રી ગ મ પ ધ ની સાં એ સ્વરો આવે છે. તેનું સ્વરૂપ જણાવવા માટે ની, રી, ગ્રી, સા, પ્રમે ગ્રી, સા એ પ્રમાણે જોડાવું અગર વગાડવું, જેથી કટ્યાણ રાગનું આખું સ્વરૂપ જણાય છે.

૧૨. લય.

૧૩. કાળ જ્ઞાન.

સંગીતશાસ્ત્રમાં કાળ સંગીતનો આધારભૂત છે તેથી સંગીત શાસ્ત્રનું સમગ્રું બધારણુ સ્વર અને કાળ ઉપર છે. સંગીતમાં સ્વરની સાથે કાળનું પ્રમાણ લેવામાં ન આવે તો સ્વરના ધ્વનિના લયનો નાશ થતાં ધ્વનિની મધુરતાનો લોપ થાય છે અને તેથી ગાનારના તથા સાંભળનારના મનમાં ખરા આનંદ અને અમર ઉત્પન્ન થતાં નથી. અહિં કાળના બહુ ઉંડા જ્ઞાનમાં ન ઉતરતાં માત્ર આપણને સાધારણ વપરાશમાં ઉપયોગી એવા ૮ કાળ વિષેની સમજ આપવામાં આવે છે. કાળ એટલે જગતની સાથે જે વડન કરે છે તે વખત. આપણે એક ટકોરો કરીએ તેનો અવાજ ઉત્પન્ન થવામાં જે વખત લાગે છે તેનાથી પણ તેનાં અનંતમણું નાનાં સ્વરૂપો કટપતાં કાળ આખરે સૂક્ષ્મ રૂપે અનાદિ અને અનંત જણાય છે. આપણા સામાન્ય જ્ઞાનમાં કાળના નાનામાં નાના સ્વરૂપને અણુ તરીકે જાણીએ છીએ, તેનાથી લઘુ સ્વરૂપનું નામ ત્રુટિ પણ કેટલાએકના સાંભળવામાં આવ્યું હશે. ઘડીઆળના સેકન્ડનો જે અવાજ થાય છે તેટલા કાળના સ્વરૂપને લઘુ કાળ સમજવો એ રીતે સેકન્ડના આઠમા (૮) ભાગને ત્રુટિ, ચોથા (૪) ભાગને અણુ, બીજા ૨ ભાગને દ્રુત, તેના પોતાના જેટલાજ કાળના સ્વરૂપને લઘુ, તેનાથી બમણા (૨ ગણા લાંબા) સ્વરૂપને ગુરુ, ચારગણા (ચોગણા) સ્વરૂપને કાકપદ (દી ગુરુ), આઠગણા સ્વરૂપને હંસપદ અને ૧૬ ગણા સ્વરૂપને મહાહંસપદ. એવા સ્વરો કેટલી ઝડપથી જોણવા કે લંબાવવા તે જતાવનાગ આઠ કાળનું જ્ઞાન અને તેને જોણવાનાં ચિન્હ આગળ આપેલાં છે.

સંગીતવિદ્યામાં ગાવા બળવવામાં અથવા નૃત્ય કરવામાં જે ક્રિયાઓ થાય છે, તેમાં અમુક શબ્દો કે માત્રાઓ ઉપર કેટલું રોકાવું અથવા કેટલું ધીમેથી કે ઝડપથી ગાવું બળવવું તે જણાવનાર પ્રમાણને કાળ કહેવામાં આવે છે. એવા મુખ્ય ત્રણ કાળ કહ્યા છે. ૧. વિલંબકાળ, ૨. મધ્યમકાળ, અને ૩. દ્રુતકાળ, બીજા વધારે પ્રકાર છે, પરંતુ તેને અહિં આપવાની જરૂર નથી. બહુજ ધીમેથી લંગાડીને ગાવા બળવવામાં જે વખત લાગે તેને વિલંબકાળ કહેવાય છે, તેને લય અથવા હાલ પણ કહે છે. બહુ ઉતાવળે નહિ તેમજ બહુજ ધીમેથી નહિ એમ સામાન્ય રીતે ગાવા બળવવામાં જે વખત લાગે તેને મધ્યમકાળ કહે છે. જલદી અથવા ત્વરાથી ગાવા બળવવામાં જે વખત લાગે છે તેને દ્રુતકાળ કહે છે, તેને ચલતી પણ કહે છે.

૧૪. માત્રા જ્ઞાન.

૧, ૨, વિગેરે સંખ્યા. ક, ખ, વિગેરે વર્ણ—અક્ષરોનો ઉચ્ચાર કરવામાં અથવા કોઈ જે વસ્તુ વડે સરળે અંતરે કટ કે કટ એવો અવાજ કરવામાં જે વખત લાગે છે તેને સંગીત શાસ્ત્રમાં માત્રા કહેવામાં આવે છે. સા, રી, ગ, મ, પ, ધ, ની, એ સ્વરોનો ઉચ્ચાર કરતાં સાત માત્રા થઈ. આ માત્રાનું પ્રમાણ પણ કાળના પ્રમાણની માફક સેકન્ડના અવાજને મધ્ય સ્થાન આપીએ તો સમજવું સરળ થઈ પડશે સેકન્ડનો પોતાનો અવાજ એ એક માત્રા થઈ, અને તેને લગુ માત્રા કહે છે. એ પ્રમાણે લધુ એટલે એક માત્રા (એક સેકન્ડ જેટલી માત્રા), ગુરુ એટલે બે માત્રા (બે સેકન્ડ જેટલી માત્રા), ત્રિગુરુ એટલે ચાર

માત્રા, દસપદ એટલે ૮ માત્રા, મહાદસપદ એટલે સો માત્રા, દ્રુત એટલે અર્ધી માત્રા, આણું એટલે પા માત્રા, અને ત્રુટિ એટલે એક અષ્ટાંશ માત્રા.

૬૫. તાલ જ્ઞાન.

તાલનો મુખ્ય અર્થ એ છે કે જે હાથ વળી તાળી મારવાથી થતો અવાજ. સંગીતવિદ્યામાં માત્રાઓની ગણતરીમાં અથવા સંખ્યામાં મુકરર કરેલા કાળને (વખનને) અંતરે જે હાથ વળી તાળી બજતવળી, અથવા બીજી કોઈ વસ્તુએ વડે ટકોરા વગાડવા તેને તાલ કહે છે. એ પ્રમાણે જે માત્રાઓના કાળને અંતરે અથવા ચાર માત્રાઓના કાળને અંતરે તાળીઓ મ રવી એમ જૂદી જૂદી માત્રાની સંખ્યાના કાળને અંતરે નિયમિત બંધારણમાં તાલ આપવાનો નિયમ હોય છે. જેવું સ્વાદ વગરનું લોજન લાગે તેવું તાલ વગરનું ગાલું બજાવવું લાગે છે એટલે કે સંગીત વિદ્યામાં તાલ ઉપર ખાસ આધાર છે. તાલ વગર સંગીત અમધુર અને અગ્રિય લાગે છે જેમ પ્રાણાયામમાં નિયમિત ગણતરીથી શ્વાસને ખેંચવો, રોકવો અને બહાર કાઢવો વિગેરે ક્રિયાની ગણતરીમાં ફેર પડતાં તેવું ઇષ્ટ ક્રમ ભગતું નથી અને એથી ઉત્કૃષ્ટ તંદુરસ્તીને નુકશાન કરે છે, તેમજ ગાવામાં પણ શ્વાસને ખેંચવા, રોકવા અને મેલવાનું મુખ્ય કાર્ય હોવાથી તેને માત્રાની ગણતરીમાં અને તાલમાં ગાવામાં ન આવે તો જરૂર તંદુરસ્તીને પણ નુકશાન કરે છે, પરંતુ નિયમિત માત્રા મેળ અને તાલથી ગાવામાં આવે તો તે ઔષધિનો શુભ ધારણ કરે છે, અને શરીરના રોગોનો નાશ કરે છે, ઉપરાંત દીર્ઘાયુ બહે છે

૧૬. થાટ.

સગીતમાં આવતા શુદ્ધ, કોમળ, તીવ્ર વિગેરે બાર સ્વરો-
માંના કોઈ પણ સાત સ્વરના સમૂહના આરોહણ અવરોહણ
કરવાથી તેમાં રાગ હોવાનું જણાય છે, તેથી તેવા સ્વર સમૂહને
થાટ અથવા મેળ કહે છે. એવા થાટ ઉત્પન્ન કરવા માટે નીચે
પ્રમાણે સ્વર સમૂહની રચના કરવામાં આવેલી છે:-

સત્તકના શુદ્ધ, કોમળ, અને તીવ્ર મળી જે બાર સ્વરો છે
તેના જે સમૂહ થાય છે.

બાર સ્વરો-સા રી રી ગ ગ મ મ પ ધ ધ ની ની સાં.

૧ હો સમૂહ-સા રી રી ગ ગ મ મ, જેને પૂર્વાંગ કહે છે.

૨ જો સમૂહ-પ ધ ધ ની ની સાં, જેને ઉત્તરાંગ કહે છે.

પૂર્વાંગમાંથી નીચે પ્રમાણે આઠ સમૂહ થઈ શકે છે.

૧. સા રી ગ મ

૫. સા રી ગ મ.

૨. સા રી ગ મ

૬. સા રી ગ મ.

૩. સા રી ગ મ

૭. સા રી ગ મ.

૪. સા રી ગ મ

૮. સા રી ગ મ.

ઉત્તરાંગમાંથી નીચે પ્રમાણે ચાર સમૂહો થઈ શકે છે.

૧. પ ધ ની સાં

૩. પ ધ ની સાં.

૨. પ ધ ની સાં

૪. પ ધ ની સાં.

ઉપર જે પૂર્વાંગ અને ઉત્તરાંગના સ્વરસમૂહની રચના કર-
વામાં આવેલ છે તેમાંથી જુદી જુદી રીતે બનીસ થાટ ઉત્પન્ન

કરી શકાય છે, પરંતુ તેમાંના - માત્ર બાર થાટ પ્રચલિત છે. કારણકે તે તુરત ઝાળખી શકાય છે. વળી તેમાં વિશેષ મધુરતા રહેલી છે તેથી આપણા શિક્ષણને અનુકૂળ પડે તેવા છે, તે નીચે પ્રમાણે છે :-

સ્વર રચના.	વિકૃત સ્વર.	થાટ.
૧. સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	—	શંકરાભરણુ.
૨. સા રી ગ મ્ પ ધ ની સાં	મ્	કંથ્યાણુ.
૩. સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	ની	ખમાચ.
૪. સા રી ગ મ્ પ ધ ની સાં	ગ મ્	મહારવા.
૫. સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	રી ધ	ભૈરવી.
૬. સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	ગ ધ	પીલુ.
૭. સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	ગ ની	કાફી.
૮. સા રી ગ મ્ પ ધ ની સાં	રી મ્ ધ	પૂર્વી.
૯. સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	ગ ધ ની	આશાવરી.
૧૦. સા રી ગ મ્ પ ધ ની સાં	ગ મ્ ધ ની	હદાનગ.
૧૧. સા રી ગ મ્ પ ધ ની સાં	રી ગ મ્ ધ	ટોડી.
૧૨. સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	રી ગ ધ ની	ભૈરવી.

૧૭ રાગ.

સંગીતના જે સ્વરસમૂહો સંગીતચાત્રના નિયમે પ્રમાણે ધ્વની ઉત્પન્ન કરી ગ્રાણીના મનને રંજન કરે છે તેને રાગ કહે છે. રાગના ચાર વર્ગ કરવામાં આવેલા છે, જેને જાતિ કહે છે. રાગના સ્વરસમૂહોમાં આવતા સ્વરોની સંખ્યાના પ્રમાણમાં તેના ચાર વર્ગ છે, તેનાં નામ. ૧. સંપૂર્ણજાતિ, ૨ પાંડવજાતિ,

૩. ઔડવજ્ઞતિ, અને ૪. સંકીર્ણજ્ઞતિ. જે રાગના આરોહ અવરોહમાં અનુક્રમે સાત સ્વર આવતા હોય છે તેવા રાગને સંપૂર્ણજ્ઞતિના રાગ કહે છે, જે રાગના આરોહ અવરોહમાં અનુક્રમે છ સ્વર આવતા હોય છે તેને ષાડવજ્ઞતિના રાગ કહે છે અને જે ગાગના આરોહ અવરોહમાં પાંચ સ્વર આવતા હોય છે તેને ઔડવજ્ઞતિના રાગ કહે છે. જે જ્ઞતિના મિશ્રણથી ષાડવસંપૂર્ણ અને ઔડવસંપૂર્ણ અને એક જીજ્ઞ રાગોના સ્વરો વક્ર થઈ મિશ્રણ થવાથી સંકીર્ણજ્ઞતિ, એવા જીજ્ઞ ગ્રણુ પેટા વર્ગ પડે છે.

રાગનાં અંગ—

રાગ અને રાગણીઓનાં અંગ સ્વરથી ગંધાએલાં છે. રાગનાં દશ અંગ ગણવામાં આવેલ છે, જેમાંના આપણી શક્તિ પ્રમાણે જોખળી શકાય તેવાં છ અંગ અહિં આપેલાં છે.

૧. ગ્રહસ્વર, ૨. વાહિસ્વર, ૩. સંવાહિસ્વર, ૪. અંશસ્વર, ૫. ન્યાસસ્વર, ૬. વિન્યાસસ્વર.

૧. ગ્રહસ્વર—રાગમાં જે સ્વર પ્રથમ આવે છે, તેને ગ્રહસ્વર કહે છે. સા લગણગ હંમેશાં ગ્રહસ્વર થઈ શકે છે. ગાયનનું પહેલું અંગ ગ્રહણ કરનાર ગ્રહસ્વર કહેવાય છે. ભૈરવ રાગમાં પ, ધ, અથવા ગ, માલકોશમાં મ, હિટોળમાં ગ અથવા ની, એમ ગ્રહસ્વરો થઈ શકે છે.

૨. વાહિસ્વર—જ્યારે કોઈ પણ રાગ રાગણીમાં જે સ્વર ઉપર ભાર આવે છે, અને તેથી તે રાગનું સ્વરૂપ ધરાવે તેથી

શકાય છે તે સ્વરને વાદિસ્વર કહે છે. એ સ્વરનો ઉપયોગ રાગમાં વિશેષ કરવામાં આવે છે. ભૈરવ રાગમાં કોમળ રી, માલ કોશમાં કોમળ ગ, મેઘરાગમાં શુદ્ધ રી અને હિંદોલ રાગમાં શુદ્ધ ગ વાદિસ્વર થઈ શકે છે.

૩. સંવાદિસ્વર—જે સ્વર વાદિસ્વરથી ણીજે નંબરે ઉપયોગી હોઈ રાગનું સ્વરૂપ પૂર્ણ બતાવવામાં વાદિસ્વરને મદદ કરે છે, તેને સંવાદિસ્વર કહે છે. આ સંવાદિસ્વર હુ મેશાં વાદિસ્વર પછીની તેરમી શ્રુતિએ રહેલો હોય છે, જેથી પદ્મથી તેરમી શ્રુતિએ પંચમ આવે છે. એટલે જો વાદિસ્વર પદ્મ હોય તો તેનો સંવાદિસ્વર પંચમ થઈ શકે છે. એવીજ રીતે કોઈ પણ વાદિસ્વરથી તેરમી શ્રુતિએ આવતો સ્વર તેનો સંવાદિસ્વર થઈ શકે છે. કેટલીક વાર તેરમી શ્રુતિએ આવતો સ્વર રાગમાં વજ્ર્ય હોય એટલેકે તે સ્વર આવતો ન હોય તો તેરમીને બદલે નવમી શ્રુતિ ઉપર આવતો સ્વર સંવાદિ બની શકે છે. જેમકે પદ્મ વાદિસ્વર હોય અને ગગમાં પંચમ વજ્ર્ય હોય તો તેનો સંવાદિસ્વર મધ્યમ થઈ શકે છે. એકજ રાગમાંથી મધ્યમ અને પંચમ બન્ને એકી સાથે વિજ્ર્ય થઈ શકતા નથી. એ ઉપરથી સાત વાદિસ્વરોના સંવાદિસ્વરો નીચે પ્રમાણે છે:—

વાદિસ્વર.

સંવાદિસ્વર.

૧. ૫૬૪.	પંચમ.	અને તે વચ્ચે હોય તો મધ્યમ.
૨. ઋષભ.	ધૈવત.	મંચમ.
૩. ગાંધાર.	નિષાદ.	ધૈવત.
૪. મધ્યમ.	૫૬૪.	નિષાદ.
૫. પંચમ.	ઋષભ.	૫૬૪.
૬. ધૈવત.	ગાંધાર.	ઋષભ.
૭. નિષાદ.	મધ્યમ.	ગાંધાર.

૪. અંશસ્વર—વાદિ સંવાદિ સ્વરોની સાથે જે સ્વરો અર્ધા રહી જોડાઈ જઈ રાગના જૂદા જૂદા ભાગ બતાવે તેને અંશસ્વર કહે છે. ગમ્ગમ્માં મ અંશસ્વર છે. ધ્ની માં ધ અંશસ્વર છે.

૫. ન્યાસસ્વર—ગાયનને છેડે આવતો સ્વરને ન્યાસસ્વર કહે છે. ગાયનના સમ ઉપર જે સ્વર આવે તે ન્યાસસ્વર ગણાય છે. ભૈરવ રાગમાં ધ અને માત્રકોશ રાગમાં મ ન્યાસસ્વર છે.

૬. વિન્યાસસ્વર—રાગમાં જે સ્વર વધારેમાં વધારે ઉચ્ચ બોલાય છે તેને વિન્યાસ સ્વર કહે છે. ભૈરવ રાગમાં તાર સપ્તકનો રીં અને શ્રી રાગમાં મં વિન્યાસ સ્વર છે.

જો ઉપશંત અનુવાદિ અને ત્રિવાદિ જોવા બીજા જે સ્વર છે.

અનુવાદિસ્વર—જે સ્વરો વાદિ સંવાદિ હોય છે તેનાથી રાગમાં રહેલી અપૂર્ણતા દૂર કરે છે તેને અનુવાદિસ્વર કહે છે. તે વાદિસ્વરની આત્મગાત્રીમાં હોય છે, અને તે રાગમાં મધુરતા લાવે છે.

વિવાદિસ્વર—ચાલતા રાગમાં જે સ્વર રાગના સ્વરૂપને બદલી નાખી બીજા રાગનું સ્વરૂપ બતાવે અગર રાગનો સદંતર નાશ કરે તેના સ્વરોને વિવાદિસ્વર કહે છે.

લાગ અને ડાટ સ્વર.

ગાયન ચાલતું હોય તે વખતે ગાનાર એક સ્પષ્ટકના સ્વર ઉપરથી ઉપરના બીજા સ્પષ્ટકના તેજ સ્વરને પકડે છે, એટલે કે મધ્યમસપ્તકના ગાંધાર (ગ) ઉપરથી તારસપ્તકના ગાંધાર (ગ) અથવા ઋષભ (રી) ઉપર બીજા સ્વરોને સ્પર્શ કર્યા વગર જ્યાં તે સ્વરને જમાવી પાછો મુળ સ્વર ઉપર આવે છે તેવે વખતે જે સ્વર પ્રથમ જમાવે છે તે સ્વરને લાગસ્વર કહે છે અને ઉચ્ચા સપ્તકના જે સ્વરને પકડે છે તે સ્વરને ડાટસ્વર કહે છે. એ રીતે સ્વર જમાવ્યા પછી બીજા સ્વરને પકડવાથી ગાનારનાં સ્વરજ્ઞાન અને રાગજ્ઞાન દીપી નીકળે છે.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સ્વર, શ્રુતિ, એલંકર, વાદિ, સંવાદિ, તાલ, માત્રા, લય વિગેરે બાળતો વ્યારે એકઠી કરવામાં આવે ત્યારે તેમાંથી જુદા જુદા રાગ બંધાય છે.

એ પ્રમાણે જે રાગ ઉત્પન્ન થયા છે તેમાંના ભૈરવ, માલકોપ, હિંદોલ, દોપક, શ્રી અને મેઘ એ છ મુખ્ય રાગને

પુરુષ પ્રકૃતિના ગણના છે, અને તેને મળતા આવતા અર્થાત તેમાંથીજ ઉત્પન્ન થયેલા રાગોમાંથી દરેકમાં પાંચ પાંચ રાગણીઓ તેમની લાર્યાઓ રૂપે ગણવામાં આવી છે. વળી તેજ પ્રમાણે તે સ્ત્રીઓને પાંચ પાંચ પુત્રો રૂપે રાગોની ગોઠવણ કરેલી છે. તદુપરાંત દરેક પુત્રની પાંચ પાંચ સ્ત્રીઓ રૂપે અન્ય રાગોની રચના કરેલી છે. આમ વધારેને વધારે ઉંડા જ્ઞાનમાં ઉતરીએ તો સંગીતશાસ્ત્ર એક વિશ્વ જોવડું થઇ પડે તેમ છે, તેથી તેવી ભાષાટવીમાં પડવાનું આપણું ગમતું નથી. તેથી આપણા લાયક અને જરૂરજોયું જ્ઞાન આ પુસ્તકમાં દાખલ કર્યું છે. કેટલાકને પ્રેક્ટીકલ જ્ઞાનમાં ઉતરવું ગમતું નથી, કારણકે તેમાં મહેનત છે, પરંતુ જાણવાની ઇચ્છા ધણાને થાય છે તેથીજ ચર્ચિત્વિત સમજુતી અહિં આપવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. રાગ, તેની સ્ત્રીઓરૂપે રાગણીઓ, તેના પુત્રો, તેની લાર્યાઓ વિગેરેનો ઉંડો અભ્યાસ કરવાથી એ વિષયના જૂઠા જૂઠા આચાર્યોએ લખેલા જૂઠા જૂઠા ગ્રંથો તપાસતાં જણા મતદેર જોવામાં આવે છે, માટે આ પુસ્તકના અભ્યાસીઓને એ વમળમાં ન નાખતાં માત્ર પ્રચલિત રાગ-રાગણીઓ અને તેમાં આવતા સ્વરસમૂહો તેમના વાદિસંવાદી સ્વરોની સાથે નીચે પ્રમાણે આપવામાં આવેલ છે. તેથી સંગીત જ્ઞાનના અભિલાષીને મદદરૂપ થઈ પડશે. જે કે તે આપેલા રાગ-રાગણીના આદેહ અવશેહમાં આવતા સ્વરો અને વાદિસંવાદિ સ્વરો માટે જૂઠા જૂઠા આચાર્યોના જૂઠા જૂઠા મત જોવામાં આવે છે, તેમાંથી બની શકે તેટલું એકીકરણ કરીને જે અહિં આપેલ છે, તેમાંથી વિગત સત્ય લાગે તે ગ્રહણ કરી અતિશમને અંતે તે એકી કરનારને કૃતાર્થ કરશે એની આશા છે.

સાના નામ જલિ આરોહ ગવનના સ્વરો વાદિચર સવાદિચર

ભૈરવ*	મ પુર્ણ	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	ધ રી
કાલિંગોડો*	"	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	ધ ગ
ભૈરવી	"	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાંની વ પ મ ગ રી મા અપના ધ ગ	મ સા ધ ગ
દાદી	"	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	પ સા
પીલુ	"	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	ગ ની
પૂર્વો	"	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	ગ ની
લલ્લા	"	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	રી પ
ટાણી	"	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	ધ ગ
ઝીઝાટી	"	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાંની વ પ મ ગ રી સા	ગ ધ

* કેટલાક ગજોના આરોહ આરોહમ ચરો એકમરણા જોવામાં આવશે, પરંતુ તેના વાદિમવાદિ વિગેરે ચરો જુદા હોવાથી તે યોગ્યવામાં હરુ ૧ આવતી ૧થી ૨ યોગ્ય નિમ્ન ગતે

કલ્યાણ	સંપુર્ણ	સાં ની ગ મ પ ધ ની સાં સાં ની ધ પ મ ગ રી સા	સા મ
શંકરાચરણ	”	સા રી ગ મ પ ધ ની સા સાં ની ધ પ મ ગ રી સા	સા પ
રામગરી	”	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાં ની ધ પ મ ગ રી સા	ધ ગ
સિંધલૈરની	”	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાં ની ધ પ મ ગ રી સા	મ ની
અમનકલ્યાણ	”	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં સાં ની ધ પ મ ગ રી સા	ગ ની
શંકરા	પાડવ	સા રી ગ ં પ ધ ની સાં સાં ની ધ પ ં ગ રી સા	સા પ
કૌશિક કાનડો	”	સા રી ગ મ ં ધ ની સાં સાં ની ધ ં મ ગ રી સા	મ સા
મહારવા	”	સા રી ગ મ ં ધ ની સાં સાં ની ધ ં મ ગ રી સા	રી ધ
લલિત	”	સા રી ગ મ ં ધ ની સાં સાં ની ધ ં મ ગ રી સા	મ સા
સાહીણી	”	સા રી ગ મ ં ધ ની સાં સાં ની ધ ં મ ગ રી સા	ગ ધ
પુરિયા	”	સા રી ગ મ ં ધ ની સાં સાં ની ધ ં મ ગ રી સા	ગ ની

जिलास	औं व	सा री ग ० प ध ० सां सां ० ध प्र ० ग री सा	ध री
हिं देस	"	सा ० ग म ० ध नी सां सां नी ध ० म ग ० सा	ध ग
भालकोष	"	सा ० ग म ० ध नी सां सां नी ध ० म ग ० सा	म सा
सारंग	"	सा री ० म प ० नी सां सा नी ० प म ० री सा	री प
लूपकदयाण्य	"	सा री ग ० प ध ० सां सां ० ध प ० ग री सा	ग ध
दुर्भा	"	सा ० ग म प ० नी सां सां नी ध ० म ग ० सा	ग नी
तिलंग	"	सा ० ग म प ० नी सां सां नी ० प म ग ० सा	ग नी
धानो	"	सा ० ग म प ० नी सां सां नी ० प म न ० सा	ग नी
भासश्री	"	सा ० ग म प ० नी सां सां नी ० प म ग ० सा	री ध
देशकार	"	सा री ग ० प ध ० सां सां ० ध प ० ग री सा	री ध
लूपकदयाण्य	"	सा री ग ० प ध ० सां सां ० ध प ० ग री सा	ग ध

ખમાજી	પાટવ	સાં ગ મ પે વ ની સાં	ગ ની
	સંપૂર્ણ	સાં નો ધ પ મ ગ રી સાં	
જોનપુરી	"	સાં રી ૦ મ પ ઘ ની સાં	ધ ગ
	"	સાં ની ધ પ મ ગ રી સાં	
ભાઠ	"	સાં ૦ ગ મ ધ ધ ની સાં	ની ગ
	"	સાં ની ધ પ મ ગ રી સાં	
વસંત	"	સાં રી ગ મ ૦ ધ ની સાં	ગ ધ
	"	સાં ની ધ પ મ ગ રી સાં	
કામોઢ	"	સાં રી ગ મ પ ધ ૦ સાં	પ રી
	"	સાં ની ધ પ મ ગ રી સાં	
પરજી	"	સાં રી ગ મ ૦ ધ ની સાં	સા પ
	"	સાં ની ધ પ મ ગ રી સાં	
હમીર	"	સાં રી ગ મ ૦ ધ ની સાં	ધ મ
	"	સાં ની ધ પ મ ગ રી સાં	
સોરઠ	ઘોડવ	સાં રી ૦ મ પ ૦ ની સાં	રી પ
	સંપૂર્ણ	સાં નો ધ પ મ ગ રી સાં	
દેશ	"	સાં રી ૦ મ પ ૦ ની સાં	રી ધ
	"	સાં નો ધ પ મ ગ રી સાં	
ચાશાવરી	"	સાં રી ૦ મ પ ઘ ૦ સાં	ધ ગ
	"	સાં ની ધ પ મ ગ રી સાં	
વાગેશ્વરી	"	સાં ૦ ગ મ ૦ ધ ની સાં	મ સા
	"	સાં ની ધ પ મ ગ રી સાં	

ભોમપલાસી	ઐશ્વ સાં ૦ ગ મ પ ૦ ની સાં સંપૂર્ણ સાંની ધ પ મ ગ રી સા	મ સ
બિહાર	મા ૦ ગ મ પ ૦ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	ગ ની
બિલાવલ	સા રી ગ ૦ પ ધ ૦ સા સાંની ધ પ મ ગ રી સા	સા ધ
કેદાર	સા રી ૦ મ પ ધ ૦ સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	મ સા
બહાર	સા ૦ ગ મ ૦ ધ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	ની મ
મુક્તાની	સા ૦ ગ મ પ ૦ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	પ સાં
સિંધુડો	સા રી ૦ મ પ ૦ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	સા પ
સિંધવી	સા રી ૦ મ પ ધ ૦ સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	સા પ
શ્રીરાગ	સા રી ૦ મ પ ૦ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	રી ધ
છાયાનટ	સંદીર્ણ સા રી ગ મ પ ધ ની સાં (મિશ્ર) સાંની ધ પ, અપધ પ, ગમરી સા	પ રી
દરબારીકાનડો,	સા રી ગ મ પ ૦ ની સાં સાંની ધ પ મ ગ રી સા	રી પ

જયજયવંતી	”	સા રી ૦ મ પ ૦ ની સાં સાંની ઘ નો પ મ રી ગ મારી	રી ધ
પહાડી	”	સા રી ગ ૦ પ ધ ૦ સાં સાંની ધ પ ૦ ગ રી મ્તા ની ધ પ ધ સા	ધ રી
તિલકકામોદ	”	સા રી ૦ મ પ ૦ ની સાં સાંની ધ પ મ મ ૦ સા	રી પ
અડાણા	”	સા રી ગ મ પ ૦ ની સાં સાંની ૦ પ મ પ ૦ ગ રી સા	સા પ

ઉપર જણાવેલ કેટલાક રાગના આરોહ અવરોહ સ્વર ગોત્રી કે વગાડી જવાથી રાગનું પુરેપુરું સ્વરૂપ પ્રકાશી શકાતું નથી. તેથી તેનાં ખાસ અંગ જણાવનારાં સ્વરોની વકરચના કરી આરોહ અવરોહ કરવાથી રાગ ઓળખાય છે.

૧. હમીર કથ્યાણ—મ્ પ ગ મ ધ—ની સાં—ખાસ અંગ.

॥ મારી સા—ગ મ ધ—ની ધ—સાં । સાંની ધ પ—મ્ પ ધ પ ગ મ રી સા ॥

૨. કેહાર—ની સા—મ પ—ધ પ મ—રી સા—ખાસ અંગ.

॥ સામ—મ પ ધ પ—ની ધ મ્તા । સાં—ની ધ પ—મ્ પ ધ પ—ગ મ રે સા. ॥

૩. દેશ—ની ધ પ—રી ગ મ પ ધ મ ગ રી—ખાસ અંગ.

॥ સા—રી—મ પ—ની સાં । સાંની ધ પ—મ્ ગ—રી ગ—સા ॥

૪. સોહીણી—ગ મ્ ધ ની—સારી ની સાં ની—ખાસ અંગ.

॥ સાગ—મ ધ ની મ્તા । સાં રી સાં—ની ધ—ગ—મ્—ધ મ્ ગ—રી સા ॥

૫. ભીમપત્તાસી—ની સામ-મગ-પમ-ગ-મગરીમા —

[ખાસ અંગ.

॥ નો સા ગ મ પ ની સાં । સાં ની ધ પ મ-ગરીસા.

૬. પીલુ—ની સા ગ-રી સા-પ ધ ની ગા-ખાસ અંગ

॥ 'ની સાં-ગ રી ગ-મપ-ધપ-નીધપ-સાં । નીવપમપ ગ-નીસા ॥'

૭. જ્ઞેનપુરી—મપ-નીધ-પ-ધ-મપગ-રીમપ-ખાસ અંગ,

॥ સા-રીમ-પ-ધ-નીસાં । સાં-નીધ-પ-મગ-રીસા ॥

૮. માલકોપ—મગ-મધનીધ-મ-ગ-સા-ખાસ અંગ.

॥ ગી સા-ગમ-વ-નીમાં । સાનીધ-મ-ગમગસા ॥

૯. આશાવરી—રી-મ-પ ની ધ પ —ખાસ અંગ.

॥ સા-રી મ પ-ધ-સાં । સાં ની ધ-પ-મ-ગ-રી-સા.

૧૦. બિલાવસ—ગરી-મપ-ધ-નીસા—ખાસ અંગ.

॥ સા-રી-ગ-મ-પ-ધનીમા । સાંનીધ-પ-મગ-રીસા.

૧૧. વાગેશ્વરી—નીધ-સા-મધનીધ-મ-ગરી-સા-ખાસ અંગ

॥ સા-નીધ-નીમા-મગ-મધનીસા । સાં-નોધ-મગ-મગ-રીમા ॥

૧૨. દેશ—રી-મપ-નીધપ-પધપમ ગરીમસા—ખાસ અંગ.

॥ સા-રી-મપ-નીમાં । સ નીધપ-મગ-રીમમા,

૧૩. છાયાનટ—નીધ પ મે પ—ખાસ અંગ.

॥ સારીગમપનીમમા । ગાનીપપ-મે પધપમમરીમા.

૧૪. માઠ-સારીમપ-સાંનીધ-મમપમ સારીમસ-આમ અંગ.

॥ સાગ-રીમ-મપ-મપ-પનીધગા ॥ ચાની રપમ-પમ-મરી-ગસા

૧૫. ધન્યાશ્રી—નીઆગમધ-પરીગમમગરીસા.

॥ સાગમપનીઆં । સ નીધ ॥ ગમ ૫-મરીસા.

રાગ રમય.

સગીત અને મનુષ્ય પ્રકૃતિને ઘણાજ નિકટનો અંગંધ છે. સગીતના સ્વરો શરીરના જૂદા જૂદા સ્થાનમાથી ઉત્પન્ન થાય છે. ૫૨ નાભિમાથી, ૪૫મ હૃદયમાથી, ગાધાર વક્ષસ્થાનમાથી, મધ્યમ કંઠમાંથી, પચમ મુગમાથી, ધૈવત તાણુમાથી અને નિષાદ નાભિ-કામાંથી ઉત્પન્ન થાય છે સમુદ્રમા આવતી ભરતી ચોટ ઉપરથી આપણે જાણી શકીએ છીએ કે જળ ઉપર સૂર્ય અને ચંદ્રની ક્રિયા બહોગત્રિ ચાલુ છે તેવીજ રીતે આપણા શરીરમા રહેલા જળ ઉપર દર પ્રકારે જૂદા જૂદા પ્રકારે અમર કરે છે. તેથી સૂર્ય અને ચંદ્રની ગતિ પ્રમાણે શરીર પ્રકૃતિમા હંગેશા ફેરફાર થયા કરે છે. તદુપરાત દિવમના ગારીરિક કે. માનસિક શ્રમને લઈને પણ શરીર પ્રકૃતિમા ફેરફાર થયા કરે છે રાગની અંદર પ્રધાનપદ્ધતિ લોગવનાર વાદિ અવાદિ સ્વરો શરીરમા જે સ્થાન લોગવે છે તે સ્થાનને અનુકુળ વળતે તે સ્વરો જોડવાથી મધુર લાગે છે અને તદુપસ્તી વધારે છે તે ત્રિભયના પ્રતિકુળ સમયમાં ગાવાથી અમધુર અને કટાણા બરેલું લાગે છે અને શરીરની પ્રકૃતિને પ્રતિકુળ થવાથી તે શરીરની તંદુરસ્તીને હાની કરતા નીવડે છે. તેથી તેના યથાર્થ પાવન માટે નીચે પ્રમાણે રાગ અને તેને ગાવાનો ગમ અંગે છે.

રાગ રાગણી અને તેને ગાયનો વખત.

૧. સવારના ૭ થી ૧૧ વાગ્યા સુધી ભૈરવ, રામકડી, ભૈરવી,
ગુજરી, આગ્રાવરી, ટોડી, જિજ્ઞાસ, વિગેરે રાગો
ગવાય છે.
૨. દિવસના ૧૧ થી ૩ વાગ્યા સુધી મેઘ, સારંગ, સોરઠ, મહાર,
વ્યઞ્યવંતી, વિગેરે રાગો ગવાય છે.
૩. દિવસના ૩ થી ૫ વાગ્યા સુધી ધન્યાશ્રી, ભીમપલાશી, સુલતાની
વિગેરે રાગો ગવાય છે.
૪. દિવસના ૫ થી ૭ વાગ્યા સુધી શ્રીરાગ, ગોડી, પૂર્વી, પુરીયા,
ભાવવી, મહારવા વિગેરે રાગો ગવાય છે.
૫. રાત્રિના ૭ થી ૧૧ વાગ્યા સુધી શુદ્ધ, શામ, એમન, હેમ
અને હુગીર કદાચુ રાગ ગવાય છે.
૬. રાત્રિના ૧૧ થી ૧ વાગ્યા સુધી ખમાચ, છાયાનટ, નટકેદાર,
કામેદ, બિહાગ, શંકરા, વિગેરે રાગો ગવાય છે.
૭. રાત્રિના ૧ થી ૩ વાગ્યા સુધી, કાનરો, (દરબારી ગાદાનો,
અકાબો, નાવટી) વિગેરે રાગો ગવાય છે.
૮. રાત્રિના ૩ થી ૭ સુધી હિટોલ, સોદીશી, કાશિંમટો, પરજ,
જિજ્ઞાસ, ટલિન, પંચમ, વચંત વિગેરે રાગ ગવાય છે.

સંગીત લેખન પદ્ધતિ.

કોઈ પણ કવિતા કે ગાયન જે રીતે ગાવામાં આવતું હોય તે રીતે તેમાં આવતા દરેક શબ્દ સંગીતના કયા કયા સ્વરમાં બોલાય છે, તેને કેટલા લંબાવવા અગર ટુંકા બોલવા, કયા તાલમાં, કેટલી માત્રામાં, કેટલી લયથી ગાવા, કયા સ્વર ઉપર(ભાર)આપવો, શુદ્ધ, કોમળ કે તીવ્ર સ્વરોમાંનો કયો સ્વર વાપરવો વિગેરેનું જ્ઞાન આપનાર સંજ્ઞાઓ અને ચિન્હો સુકરર કરી કવિતા કે ગાયનના શબ્દોની નીચે અથવા ઉપર ગોઠવીને લખવામાં આવે તેને સંગીત લેખન પદ્ધતિ કહેવામાં આવે છે. આવી સંગીત લેખન પદ્ધતિ પુસ્તક લખનાર સરળતા સુજળ પોતાને અનુકુળ હોય એવી ગોઠવે છે.

૧. સ્વર લેખન પદ્ધતિ.

સંગીત વિદ્યામાં સ્વર સાત છે. પૂજ, ઋષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ ધૈવત અને નિષાદ એ સાતે સ્વરોને જોળખવા માટે સા, રી, ગ, મ, પ, ધ, ની એવી અનુક્રમે સાત સંજ્ઞાઓ સુકરર કરવામાં આવેલી છે. એ સાતે સ્વરો શુદ્ધ છે. તે સ્વરોની વચ્ચે દરેકનાં ઉચ્ચા નીચાં સ્વરૂપો (અવાજો) રહેલાં છે.

સા અને રી ની વચ્ચે રી કોમળ રહેલો છે, રી અને ગ ની વચ્ચે ગ કોમળ રહેલો છે, મ અને પ ની વચ્ચે પ તીવ્ર રહેલો છે. પ અને ધ ની વચ્ચે ધ કોમળ રહેલો છે અને ધ અને ની વચ્ચે ની કોમળ રહેલો છે.

એ પ્રમાણે શુદ્ધ સાત, કોમળ ચાર અને તીવ્ર એક, એમ કુલ ધાર સ્વરોને જોળખવા માટે આ પુસ્તકમાં નીચે પ્રમાણે ગોઠવણ કરવામાં આવી છે.

શુદ્ધશતીમાં લખેલા સ્વરો શુદ્ધ બાણવા, બાળબોધમાં (સંસ્કૃતમાં) લખેલા સ્વરો કોમળ બાણવા અને જે સ્વર ઉપર (૦) આવું અર્ધચંદ્રાકાર ચિન્હ હોય તેને ત્રીજા સ્વર બાણવો.

શુદ્ધ સ્વરો—સા, રી, ગ, મા, પ ધ, ની .

કોમળ સ્વરો—રી, ગ, ધ, ની.

ત્રીજા સ્વર—મં.

૨. સમસ્તસ્વર લેખન પદ્ધતિ.

સ્વર લેખન પદ્ધતિમાં જણાવ્યા પ્રમાણે વધારેમાં વધારે બાર સ્વર ગણાવ્યા, તેમાંના પાંચતો મુળ શુદ્ધ સ્વરોનાં પોતાનાંજ કોમળ કે ત્રીજા સ્વરો છે. માટે મુળ સ્વરની સંખ્યા સાતની છે, તે ઉપરથી તે સાતે સ્વરના સમૂહને સમસ્ત કહેવાય છે. એવાં પાંચ સમસ્તનીચે પ્રમાણે અપવાગાં આવ્યાં છે. સામાન્ય (કુદરતી) રીતે ગોણતાં જે સ્વરો ગોણાય તે સ્વરોના સમૂહને મધ્યમસમસ્ત કહે છે, તેને ઝોળખવાને માટે કંઈ ચિન્હ રાખવામાં આવ્યું નથી, એટલેકે જે સ્વરો કંઈ પણ નિશાની વગરના જોવામાં આવે તે મધ્યમસમસ્તના સ્વર છે એમ જાણવું, જે સ્વરો મધ્યમસમસ્તથી નીચા ગોણાય છે એટલે જેનો ઉચ્ચાર કરતાં છાતીને મહેનત પડે છે, અને કુદરતી રીતે ગોણાય તેના કરતાં નીચા ગોણાય તેવા સ્વરસમસ્તને મન્દ્રસમસ્ત કહે છે, તેના સ્વરો ઝોળખવા માટે તેની નીચે (.) આવું ચિન્હ કરવામાં આવ્યું છે. મન્દ્રસમસ્તથી પણ નીચેના ગ્રસકને અનુમન્દ્રસમસ્ત કહેવામાં આવે છે, તેના સ્વરોને ઝોળખવા માટે તે સ્વરોની નીચે (..) આવું ચિન્હ મૂકવામાં આવેલ છે. એથી નીચા

સપ્તકના સ્વરોની અહિં જરૂર નથી. મધ્યમસપ્તકથી ઉંચા સપ્તકને તારસપ્તક અથવા ટીપસપ્તક કહે છે. તેના સ્વરો ઓળખવા માટે તે સ્વરોની ઉપર (•) આવું ચિન્હ મૂકવામાં આવેલ છે. તારસપ્તકથી ઉપરના સપ્તકને તારતરસપ્તક કહે છે. તેના સ્વરોને ઓળખવા માટે તે સ્વરોની ઉપર (••) આવું ચિન્હ મૂકવામાં આવેલ છે, એથી વિશેષ ઉંચાં સપ્તકની અહિં આવશ્યકતા નથી.

૧. મધ્યમસપ્તક	સા રી ગ મ પ ધ ની રી ગ મ ધ ની	શુદ્ધસ્વરો વિકૃતસ્વરો
૨. મન્દ્રસપ્તક	સા રી ગ મ પ ધ ની રી ગ મ ધ ની	શુદ્ધસ્વરો વિકૃતસ્વરો
૩. અનુમન્દ્રસપ્તક	સા રી ગ મ પ ધ ની રી ગ મ ધ ની	શુદ્ધસ્વરો વિકૃતસ્વરો
૪. તારસપ્તક(ટીપ)	સા રી ગ મ પ ધ ની રી ગ મ ધ ની	શુદ્ધસ્વરો વિકૃતસ્વરો
૫. તારતરસપ્તક	સા રી ગ મ પ ધ ની રી ગ મ ધ ની	શુદ્ધસ્વરો વિકૃતસ્વરો

માત્રા લેખન પદ્ધતિ.

૧, ૨, સંખ્યાનું કે ક, ખ, ગ વર્ણનો ઉચ્ચાર કરવામાં અથવા કોઈ એ વસ્તુઓ વટે ટક ટક કે કટ કટ અવાજ કરવામાં આવે તેમાં જે વખત લાગે છે તેને સંગીતવિદ્યામાં માત્રા કહે

છે. આગાઉ જણાવ્યા પ્રમાણે ઘડીઆળના સેકન્ડના કાંટાના કટ અવાજને માત્રા કહેવી એ જરાજર છે. એવી એક માત્રાને લઘુમાત્રા કહે છે. સા રી ગ મ વિગેરે સ્વરને જોલાવવામાં આવે તો તેમાંનો દરેક સ્વર એક લઘુ માત્રા જરાજર છે એમ જાણવો. તેનો ઉચ્ચાર ઘડીઆળના બે કટ અવાજ થાય ત્યાં સુધી લંબાવવામાં આવે તો તે બે માત્રા એટલે એક શુરમાત્રા થઈ એમ સમજવું, ચાર કટ અવાજ થાય તેટલા વખત સુધી એક સ્વરને લંબાવવામાં આવે તો તેને દ્વીશુરમાત્રા થઈ એમ સમજવું. એ રીતે આ પુસ્તકની સંગીત લેખન પદ્ધતિમાં માત્ર લઘુ, શુર, દ્વીશુર, દ્રુત (અર્ધી) અને અર્ધુ (પા) માત્રાઓ જોગણવાનાં ચિન્હ આપેલાં છે. જે સ્વરોની આગળ કંઈ નિશાની ન હોય તેને લઘુમાત્રા જાણવી, અને તેને લંબાવ્યા વગર સામાન્ય ગતીથી જોડાયે જવી. જે સ્વરની આગળ (-) આવું ચિન્હ હોય તો જેટલાં ચિન્હ હોય તેટલી માત્રા જેટલો તે સ્વરને લંબાવીને બેલવો. જે સ્વરની નીચે (~) આવું જોડા અક્ષરનું ચિન્હ હોય તેને અર્ધીમાત્રા સમજવી. એટલે એક માત્રા જેટલા અવાજમાં બે સ્વરો સાથે જોલવા. જે સ્વરની નીચે (~ ~) આવા બે જોડાના ચિન્હ હોય તે સ્વરને પા માત્રા જેટલો દુકો જોલવો. એટલે કે એક ટકોરા જેટલા સમયમાં ચાર સ્વરો જોલવા.

૧. લઘુ—માત્રા ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮
સ્વર સા રી ગ મ પ ધ ની સાં

૨. શુર—માત્રા ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
સ્વર સા — રી — ગ — મ — પ — ધ —

૩. દ્વીશુર—માત્રા ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
સ્વર સા — — — રી — — — ગ — — —

ઉપરના ઉદાહરણમાં ૧૬ માત્રા જણાવવામાં આવી છે, તેના ચાર ચાર માત્રાના અંતરાય ગતાવ્યા છે, તેમાં ૧, ૫, ૯, ૧૩ ઉપર અનુક્રમે ૨, ૩, ૦, ૧ સંખ્યા લખેલી છે તે માત્રાના સ્થાન છે. ૧ અથવા દા ના ઉચ્ચારની સાથે તાળી ગળતવવી, અને સંખ્યા ગણવાનું અથવા શબ્દોના ઉચ્ચાર કરવાનું એકસરખી ગતીથી ચાલુ રાખતાં ૫ અથવા ન ગોલવાની સાથે ખીજી તાળી ગળતવવી, ૯ અથવા ૬ ઉપર આવતાં શૂન્ય આપેલું છે તે સ્થાન ઉપર તાળી ગળતવવી નહિ. સામસામી હુથેળીઓ મારવાને બદલે વિરૂદ્ધ દિગામ હુથેળીઓને જૂદી પાડતા હોઈએ એમ દેખાડવું અને ૧૩ અથવા સુ ઉચ્ચારતી વખતે ત્રીજી તાળી મારવી, એવી રીતે ગણતરી કરવાનું અથવા ગાયનના શબ્દો ગોલવાનું સરખી લયમાં કાયમ રાખવું અને, ગતાવેલ સ્થાન પ્રમાણે તાળીઓ મારતા જવું અથવા ખાલી આપત્તા જવું. ૨, ૩, ૦, ૧, માં પ્રથમ ખીજી તાળી, પછી ત્રીજી તાળી, ત્યાર પછી ખાલી અને છેલ્લે પહેલી તાળી એમ ગોઠવણ છે. કારણકે સામાન્ય રીતે દરેક ગાયન સમયી શરૂ કરવાનું હોય છે. ગાયનના જે ભાગ ઉપર તાન, પલટા વિગેરે લઈ છેવટે વિરામ લેવામાં આવે અગર ભાર આપવામાં આવે તેને સમ દહેવામાં આવે છે, તેથી ખીજી તાળીથી ગણતરી કરવામાં આવી છે, પરંતુ તે ગણતરી અથવા શબ્દને ચાલુ રાખતાં ૨, ૩, ૦, ૧, ૨, ૩, ૦, ૧, ૨. એ રીતે વચ્ચે અનુક્રમે ત્રણ તાળી આબ્યાજ કરશે, અને ખીજી તાળી વખતે સ્વર કે સંખ્યા ઉપર સ્પષ્ટ જણાય તેવી રીતે ભાર લેવામાં આવશે.

ઉપર પ્રમાણે અનુક્રમે એક્રી સાથે ત્રણ તાળીઓ આવે છે તેથી તેને તાવ ત્રિતાલ કહે છે. ખાલી (૦) આપવાનું કાળ એ કે

તેને સમની તાળી જોળખવા માટે રાખવાની જરૂર છે. તે ન રાખવામાં આવે તો ગાતી બગાડતી વળતે ક્યા સ્વર ઉપર સમ છે તે જાણવું દઢઝુ થઈ પડે.

તાલ અને માત્રાને એ પ્રમાણે નીચેના સંબંધ છે. ગાવા બજાવવામાં અને નૃત્ય કરવામાં તે બહુજ ઉપયોગી છે તેના વગર ગાવું, બજાવવું મેળ વગરનું અને કોર જણાય છે તે તાલ અને માત્રાને માટે સંગીત સાથે ડફ, ડમરૂ, મજરૂં, કરતાલ, મૃદંગ, પખવાઝ, ઢોલક, ખંજરી, નોખત, ત્રાંખાં, ઢોલ, પદ્ધમ વિગેરે વાદ્યો વપરાય છે.

માત્રાની ગણતરી અને તાલનાં સ્થાનની સ્પષ્ટતા ખાતર આપણા સામાન્ય ગાવા બજાવવામાં વધારે પ્રચલિત એવા તાલનાં નામ તેની માત્રા અને ભાર કે તાળી આપવાનાં સ્થાન સહિત આગળ આપવામાં આવેલ છે, જે માત્રા ઉપર તાલ સ્થાનની સાથે (*) આવું ચિન્હ આપવામાં આવ્યું છે તે સ્થાન રામ નું છે એટલેકે ત્યાં સૌથી વધારે ભાર આપવાનો હોય છે.

તાલ પદ્ધતિસર શિખવા ઈચ્છનારે પ્રથમ આપેલ માત્રાની મુખથી ગણતરી કરતાં તાળી કે ટકોરા વગાડ્યે જવો અને એનેએ સંબંધ વારંવાર વગર અટક્યે જોડ્યે જવી. ત્યાર પછી તે માત્રાઓની નીચે સારી ગમ અગર ગાયનના શબ્દો જોડવેલ હોય તે તાળી કે ટકોરાની સાથે જોડવાનો અભ્યાસ કરવો.

મૃદંગ શિક્ષણ.

ઉપર જણાવેલ તાલ અને માત્રાઓ જૂદી નહિ આપતાં સંગીતની સાથે વપરાતા પ્રચલિત વાદ્ય મૃદંગના જોવાની સાથે.

જોડવામાં આવેલ છે. તેથી જે કાર્ય એકી સાથે આપવાથી જૂદાં જૂદાં રચે તે શોધવાની જરૂર પડે નહિં.

મૃદંગ વાદ્યમાં નર અને માર્દી એવાં જે સાજની જરૂર પડે છે. નરને ધાંયું અથવા ભોણીયું કહે છે અને માર્દીને જીવાળી અથવા તખલ્લુ કહે છે.

૧. ભોણીય માં વચ્ચે દાગો ભાગ હોય છે તેને શાહી કહે છે અને જાકીનો સફેદ ભાગ હોય છે તેને લવ કહે છે. ભોણીયામાં લવ જ્યાં હથેલીનો પોચો રાખવાનો હોય છે તે ભાગ પહોળો હોય છે અને બીજી તરફ જ્યાં આંગળીના ટેરવાં મારવાના હોય છે તે ભાગ સાંકડો હોય છે. કેટલાંક ભોણીયામાં ફરતી આમડાંની કોર મૂકેલી હોય છે તેને ચાંટ કહે છે પરંતુ ભોણીયાને વગાડવામાં તેની જરૂર પડતી નથી.

૨. જીવાળીમાં વચ્ચે જે શાહી હોય છે, તેને ફરતી કોર હોય છે તેને ચાંટ કે ટાંચ કહે છે અને ચાંટની વચ્ચે જે સફેદ ભાગ હોય છે તેને લવ કહે છે.

નીચે આપેલી સમજાવણીમાં જે જોલ લખેલા છે તેને સમજાવવા માટે શાહી, લવ અને ચાંટને બરાબર ઓળખવાની જરૂર છે. તે ત્રણેમાંથી નીચે પ્રમાણે શબ્દ (નાદ) ઉત્પન્ન કરી રાખાય છે.

ધા, ધીં, ના, તા, તીં, ગ, દી, ન, ત, ર, દી, ટ, ક, ગ, ત્ર, કત્, તીટ, ધી, ઘી, ઘે, ઘે, ડા, ડાન્, ધીત્, લાન વિગેરે.

ધા—ભોણીયાં અને જીવાળી બન્ને ઉપર એકી સાથે વગાડાય છે ડાગ હથેલી હથેલીનો નીચેનો ભાગ ભોણીયાં ઉપરના

પહેળા લવ ઉપર ભારથી ટેકવી પોત્તી વાળેતી હથેળીએ વચ્ચેની ત્રણ આંગળીઓનાં ટેરવાં શાહીની ઉપરના સંકટા લવ ઉપર ભેરથી મારી ઉપાડી લેવાં. એ રાણા હાથની ક્રિયાની સાથે એકી વળતે જીવાળીની આંટ ઉપર જમણા હાથની પહેતી આંગળીનો ઉપસો! ભાગ નક્કર અવાજ નીકળે તેવી રીતે મારીને ઉપાડી લેવી. તે વળતે હથેળીની છેલ્લી ત્રણ આંગળીનો ઉપસો ભાગ મહેજ ટેકાની ખાતર જીવાળીની ડોર ઉપર ધ્વનિને દગાવી દે નહિ તેની રીતે ટેકવી રાખવો. એમ જન્ને હાથ વતી એકી સાથે ધા ધ્વનિ નીકળે છે.

ધીં અથવા ધીન્—હાગો હાથ ધા કાઢવાની માફકજ મારવો અને તેની સાથે જમણા હાથની પહેતી આંગળી આંટ ઉપર નહિ મારતાં પ્રથમની માફક શાહી અને આંટ વચ્ચેના લવ ઉપર સીધી રાખીને મારી ઉપાડી લેવી જેથી ધીન્ ધ્વનિ નીકળે છે.

તા' માત્ર જમણા હાથની પહેતી આંગળી ધા ધ્વનિ વગાડવાની માફક માદીની ટાંચ ઉપર મારી ઉપાડી લેવાથી તા' ધ્વનિ થાય છે.

તીં અથવા તીન્, ધીન્ દાની વગાડવાની માફક માત્ર જમણા હાથની પહેતી આંગળી માદીના લવ ઉપર મારી ઉપાડી લેવાથી તીન્ ધ્વનિ નીકળે છે.

ના, એ ધ્વનિ તા ની માફકજ કાઢવામાં આવે છે.

ગ, જાંયાના લવ ઉપર રાણા હાથની હથેળીનો આંગળીઓ વાળો ઉપસો ભાગ મારીને દગાવી રાખવાથી ગ અવાજ થાય છે.

૧. દી. જમણા હાથની હથેળીનો ઉપરો આંગળાંવાળો ભાગ માદીની લવ' અને શાહી ઉપર પોતા હાથે મારવાથી દી શબ્દ નીકળે છે.

૨. એ ધ્વનિ દી પ્રમાણે અથવા ના કે તા પ્રમાણે નીકળે છે.

૩. ડાળા હાથની હથેળીનો ઉપરો ભાગ શાહી ઉપર દાળીને વગારવાથી ડી ધ્વનિ નીકળે છે.

ટ. જમણા હાથની પહેલી આંગળી માદીની શાહી ઉપર દાળીને મારવી જેથી ટ શબ્દ સંભળાયે.

ઠ. લગભગ કી ની માફકજ ઠાઠી શકાય છે.

ટીટ. એ જાને સાથે ઠાઠવા માટે માદીની શાહી ઉપર જમણા હાથની બીજી અને ત્રીજી આંગળી દાળીને મારી ઉપાડી લેવી અને તુરતજ પહેલી આંગળી તેજ પ્રમાણે મારવી.

ત્ર. માદીની શાહી ઉપર જમણા હાથની પહેલી ત્રણ આંગળી એવી રીતે મારવી કે પહેલાં ત્રીજી, પછી બીજી અને પછી પહેલી એમ અનુક્રમે શાહી ઉપર પડે અને થંડી તુરંતજ વચલી આંગળી મારતાં ત્યાંજ કે નીકળતાં ત્રફ અવાજ થયે.

ધી. અથવા ધી ખાંધા ઉપરની શાહીની નીચે પહોળા લવ ઉપર ટાળા હાથની હથેળી રાખી વળેલી વચલી આંગળીના ટેરવા વતી સાંકડા લવ ઉપર મારી ઉપાડી લેવાથી અથવા હથેળીનો ઉપરો આંગળાવાળો ભાગ ખાંધાના પહોળા લવ ઉપર દાળીને રીતે ધી મારવાથી અથવા ધી અને ઉપરા ઉપર બે વખત મારવાથી ધીધા અથવા ધીત્રી ધ્વનિ નીકળે છે.

કેડાન્—ડાગા હાથની હથેળી ધી વગારતી વખતની માફક પહોળી રાખી લોણીયા ઉપર કે વગાડીને પછી તુરતજ જમણા હાથની હથેળીનાં આંગળાં માઢીના લવ ઉપર પોલો લારે દઇ મારવાથી કેડાન્ ધ્વનિ નીકળે છે.

ધીત્—ડાગા હાથનો ચારે આંગળો સીધી રાખી ગાંયાની શાહીની નીચે પહોળા લવ ઉપર મારવાથી ધીન્ અવાજ નીકળે છે.

ધુમ્ અથવા ધુમ્—ડાગા હાથની હથેળીના નીચેનો લાગ લોણીયાના પહોળા લવ ઉપર લારની સાથે ટેકરીને શાહી ઉપરના સાંકડા લવ ઉપર વચલી આંગળીનું ટેરલું જોરથી મારતાં ધુમ્ કે ધુમ્ અવાજ નીકળે છે. ધુમ આખો અવાજ કાઢવો હોય તો ધુમ્ કે ધુમ્ વગાડીને તુરતજ જમણા હાથની પહેલી આંગળીથી માઢીના લવ કે ચાંટ ઉપર તાની માફક મારવાથી ધુમ્ કે ધુમ્ આખો અવાજ નીકળે છે.

લાન્.—એ ધ્વનિ રાન્ ધ્વનિ પ્રમાણે નીકળે છે.

એ પ્રમાણે મૃદંગનાં ઇન્ને સાજમાથી ઉત્પન્ન કરેલા ધ્વનિ (અવાજો) ને એકત્ર કરી ધાર્ધીના, ધીનકીટ, તરકીટ, ગઢીગન, નકતર વિગેરે બોલ (શબ્દો) યોજવામાં આવેલા છે.

૧. કોટડી—તાલ વગાડવાં માટે ઉપર જણાવેલ મૃદંગના શબ્દોના મુકરર કરેલા વર્ગ પાડી તેને સમૂહમાં યોજવામાં આવેલા હોય છે. એવા શરૂઆતમાં વગાડવાના જે બોલ નક્કો કરેલા હોય છે તેના સમૂહને કોટડી અથવા ટ્રેકે કહે છે. જેમકે ત્રિતાલમાં ત્રણ

વખત ધા ધી ધી ત્રા અને એક વખત તા તી તી ત્રા યોજવામાં આવેલ છે.

૨. તોડો.—કોટડીના બોલ વગાડતી વખતે સંમ ઉપર આવતા પહેલાં એકજ જાતના બોલનો સમૂહ ઉપરા ઉપર ત્રણ વખત કાઢવામાં આવે છે, તેથી તેવા નાદ સમૂહને તોડો કહે છે. જેમકે ત્રીરૂંડી ધા, —ત્રીરૂંડી ધા —ત્રીરૂંડી ધા.

૩. મોહરો. તાલના એક આવૃત્તમાં જેટલો વખત ભેઈએ તેથી અર્ધા કે પા સમયમાં સમ ઉપર આવવામાં જે ઝડપથી વગાડવા બોલનો સમૂહ મુકરર કરેલો હોય છે તેને મોહરો કહે છે જેમકે ત્રિતાલ એ સોળ માત્રાનો આવૃત્ત તેમાં ત્રીરૂંડી ધી નીરૂંડી એવા ઉતાવળા બોલ યોજીને સોળને બદલે બત્રીસ માત્રાના બોલ તેટલાજ આવૃત્તમાં વગાડવામાં આવે છે.

૪. પરન—તાલના એકથી વધારે આવૃત્ત સુધીમાં જે મૂઠ ગના બોલ મુકરર કરેલા હોય છે અને જેને દુગણ, ચોગણ વિગેરે લયમાં વગાડવામાં આવે છે તેને પરન કહે છે.

સામાન્ય લયમાંથી તેનાથી જમણી ત્વરાથી વગાડવામાં આવે તેને દુગણ અને ચારગણી ત્વરાથી વગાડવામાં આવે તેને ચોગણ કહે છે તેથી, પણ જમણી લયને અષ્ટગણ કહેવાય છે.

એ પ્રમાણે પ્રથમ કોટડીના બોલથી શરૂઆત થાય છે, પછી તેમાં પરન વગાડવામાં આવે છે અને આખરે તોડો વગાડવામાં આવે છે. કોટડીના બોલ શરૂ કરતા પહેલાં મોહરો કે મુળાંડો વગાડવામાં આવે છે

માત્રા, બોલ, તોડા પરન સાથે નીચે પ્રમાણે મૃદંગના બોલ ને વિશેષ પ્રચલિત છે તે આપ્યા છે. તે ઉપર આપેલ સમજ પ્રમાણે તાલ માત્રા વિગેરે ધીરજ અને ખંતથી મગજમાં સમજી લઈ વગાડવાનો મુકાવરો રાખવો. બીજાં વાદ્યો કરતાં મૃદંગના બોલ શીખવા એ વધારે અઘડું છે. જ્યાં સુધી તેના શબ્દો મોઢે કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સ્પષ્ટ બોલ કાઢી શકાતા નથી. ખંત અને મહેનતથી ગમેતેવું અઘડું કામ પાર પડે છે.

તાલ જાતિ.

તાલમાં બોલ ચોજવામાં આવેલા હોય છે તે જેટલી માત્રામાં ચોજવામાં આવ્યા હોય તેની સંખ્યાના પ્રમાણમાં તેના જે વર્ગ પાડવામાં આવ્યા હોય છે તેને જાતિ કહે છે, તેવી જાતિ પાંચ પ્રકારની છે.

૧. ચતુશ્રિજાતિ. તેમાં ચાર ચાર માત્રાના આવૃત્ત અથવા ખંડ હોય છે, તેથી ૨, ૪, ૮, ૧૬ વિગેરે માત્રાના તાલને ચતુશ્રિજાતિના તાલ કહે છે, જેમકે ત્રિતાલ.

૨. તિશ્રિજાતિ તેમાં ત્રણ ત્રણ માત્રાના ખંડ આવેલ છે તેથી ૬, ૧૨, ૨૪ વિગેરે માત્રાના તાલ તિશ્રિજાતિના તાલ કહેવાય છે જેમકે દાસરા.

૩. મિશ્રજાતિ. તેમાં સાત માત્રા હોય છે, અને તેના એક ખંડમાં ચાર અને બીજામાં ત્રણ માત્રા ચોજવામાં આવેલ હોય છે. તેથી ૭, ૧૪, ૨૮ વિગેરે માત્રાના તાલને મિશ્રજાતિના તાલ કહે છે, જેમકે દીપચંદી.

૪. ખંડભતિ. એમાં પાંચ માત્રાઓ હોય છે. એક ખંડમાં ત્રણ અને બીજામાં બે માત્રાઓ યોજવામાં આવેલ હોય છે તેથી તેમાં ૫, ૧૦, ૨૦ વિગેરે માત્રા આવતી હોય તેવા તાલને ખંડભતિના તાલ કહે છે. જેમકે અપતાલ.

૫. સંકીર્ણભતિ. તેમાં નવ માત્રા હોય છે. એટલે તેમાં નવ માત્રાનો ખંડ આવે તો તે સંકીર્ણભતિના તાલ છે.

સુચના:—૧૪ માત્રાના તાલમાં પ્રથમ બે ચાર માત્રાનો ખંડ આવે તો તેને ચતુશ્રભતિ કહેવાનો રીવાજ છે અને પ્રથમ ત્રણ અને પછી ચાર માત્રાના ખંડ આવે તો તેને તિશ્રભતિ કહેવાનો રીવાજ છે. તેમજ ૧૦ માત્રાના તાલમાં પ્રથમ ચાર આવે તો ચતુશ્રભતિ ત્રણ આવે તો તિશ્રભતિ, અને, પાંચ આવે તો ખંડભતિ. એમ સમજવું. વળી પ્રથમ બે માત્રાનો ખંડ આવે તો ચતુશ્રભતિ, એ પ્રમાણે ઉત્તરોત્તર સમજી લેવું.

૧. તાલ ત્રિતાલ. માત્રા ૧૬. ચતુશ્રભતિ.

સંગીતની અંદર પ્રથમ લય અથવા ઠાકથી શિક્ષણ લેવાની શરૂઆત કરવી જોઈએ. મૃદંગ અથવા હારમોનિયમ ઉપર પ્રથમ ધીમેથી લાખાલીને અવ્યાસ કરવો જોઈએ. તેથી અહિં સૌથી પહેલો ત્રિતાલ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. ત્રિતાલમાં માત્રા ૧૬ છે તેમાં ત્રણ તાલ અને એક ખાલી આવે છે. ગાયનના શબ્દો અને તેના સમ ઉપર લક્ષ રાખી ગમે તે તાલીથી અગર ખાલીથી ગાયનની સાથે તાલ તથા મૃદંગના બોલ વગાડી શકાય છે, આ પુસ્તકમાં આપેલ ત્રિતાલનાં ગાયનનાં નોટશનો તપાસીને જોતાં તેની ધરાણર સમજ પડશે. એજ પ્રમાણે બીજા ત્રણ સમજવું.

આ તાલ શીખવામાં પ્રથમ સ્કેલો જણાય તેથી પ્રથમ સ્કેલી પદ્ધતિમાં બોલ આપ્યા છે તે બરાબર આવડી ગયા પછી તેના પ્રચલિત બોલ ફરીથી લખેલા છે. શીખનારને જેમ સરળતા જણાય તેમ શીખવામાં હરકત નથી.

તાલ	૨*	૩	૦	૧
માત્રા	૧ ૨ ૩ ૪	૫ ૬ ૭ ૮	૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
બોલ	ધા ધી ધી ધા	ધા ધી ધી ધા	તા તી તી તા	ધા ધી ધી ધા
તોડો	"	"	ત્રી ગ્ન ધા ત્રી ગ્ન ધા ત્રી ગ્ન	ત્રી ગ્ન ધા ત્રી ગ્ન

ઉપરના બોલમાં પહેલા, બીજા અને ચોથા ખંડમાં ધા ધી ધી ધા બોલ વગાડવાના છે તે બન્ને હાથથી એકી વખતે બન્ને સાજ ઉપર કાઢવા અને ત્રીજા ખંડના તાર્તી તી તા બોલ જમણા હાથની પહેલી આંગળીથી માત્ર માદા ઉપરથી કાઢવા. એ બોલ સ્પષ્ટ થયા પછી નીચે પ્રમાણે પ્રચલિત બોલ વગાડવા.

તાલ	૨*	૩	૦	૧
માત્રા	૧ ૨ ૩ ૪	૫ ૬ ૭ ૮	૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
બોલ	ધા ધી ધી ના	ના ધી ધી ના	તા તી તી ના	ત્રી ધી ધી ત્રી
તોડો	"	"	ત્રી ગ્ન ધા ત્રી ગ્ન ધા ત્રી ગ્ન	ત્રી ગ્ન ધા ત્રી ગ્ન

એ સિવાય ઉપર પ્રમાણે અનેક રીતે બોલ ઉપજાવી કાઢવામાં આવે છે, પરંતુ તે બધા અહિં આપવાને અવકાશ નથી, છતાં એકાદ બે નીચે આપ્યા છે, તેના ઉપર આપેલ તાલ પ્રમાણે ઉપરના ખંડોમાં ગોઠવી લેવા અને પછી તાલ અને માત્રાની ગણતરીમાં રહી વગાડવું.

॥ ^૨ના ^૩ધી ^૦ધીના, ના ^૦ધી ^૧ધીના, ના ^૦તી ^૧તીર કીટ, ત્રક ^૧ધીધીના ॥

॥ ^૨ધા ત્રક ^૩ધીધી, ના ના ^૦તી ^૧તી ના ત્રક ^૧ધીધી ના ના ^૧ધી ^૧ધી ॥

॥ ^૨ધા ^૩તીરકીટ ધા | ^૦તીર કીટ ધા ધા | ધા ^૧તીર કીટ ધા | ^૧તીર કીટ ધા ધા |
તા ^૩તીરકીટ તા | ^૦તીર કીટ તા તા | ધા ^૧તીરી કીટ ધા | ^૧તીર કીટ ધા ધા ॥

સાધારણ રીતે બોલ વગાડતા આવડ્યા પછી શિખનારને તોડા વગાડવાની ઇચ્છા થાય છે. તેથી નીચે પ્રમાણે ત્રિનાદના તોડાના બોલ આપ્યા છે. તેના ઉપર લખેલા તાલ પ્રમાણે ઉપરના કોઈ પણ બોલ વગાડતી વખતે મજબૂતી પ્રમાણે તોડા શરૂ કરી મમ ઉપર આવતાં પાછા નિયમિત ગનિમાં બોલ વગાડવાનું અને તે પ્રમાણેનો નિયમ બાળવી રાખવો.

તોડા.

ખાસીથી શરૂ થઈ બે ખંડમાં તોડા છે. બીજી તાલથી સાદા બોલ છે.

॥ ^૦ગ્ની ગ્ન ધા ^૧ગ્ની | ^૨ગ્ન ધા ^૩ગ્ની ગ્ન | ધા ^૦ધી ^૧ધી ના | ના ^૦ધી ^૧ધી ના ॥

॥ ^૦તીર કીટ ધા ^૧તીર | ^૨કીટ ધા ^૩તીર કીટ | ધા ^૦ધી ^૧ધી ના | ના ^૦ધી ^૧ધી ના ॥

॥ ^૦ક ડાન્ ધા ^૧ક | ^૨ડાન્ ધા ^૩ક ડાન્ | ધા ^૦ધી ^૧ધી ના | ના ^૦ધી ^૧ધી ના ॥

સમથી શરૂ થઈ સમ ઉપર આવતાં સાદા બોલ શરૂ થાય છે.

૨* ૩ ૦ ૧
॥ તીટ કતા ગંદી કીટ | ધા ધા તીટ કતા | ગંદી કીટ ધા ધા | તીટ કતા ગંદી કીટ ॥

૨* ૩ ૦ ૧
॥ 'તીર કીટ ધીન કીટ | ધ - તીર કીટ | ધીન કીટ ધા - | તીર કીટ ધીન કીટ ॥

૨* ૩ ૦ ૧
॥ નક તીર કીટ તક | ધા - નક તીર | કીટ તક ધા - | નક તીર કીટ તક ॥

૨* ૩ ૦ ૧
॥ તીર કીટ ધિલા ન | ધા - તીર કીટ | ધિલા ન ધા - | તીર કીટ ધિલા ન - ॥

બોલ અને તોડા આવડ્યા પછી ફેટલાકની ઇચ્છા પરન કાઢવાની થાય છે તેથી એકાદ બે પરન પણ નીચે આપી છે. એ પરન તોડા પહેલાં વગાડવામાં આવે છે, અને ત્યાર પછી તેના અનુસંધાનમાં તોડો વગાડી મૂળ લય ઉપર અવાય છે.

ત્રિતાલની પરન.

૨* ૩ ૦
॥ ધીના - ધા ત્રક ધીના | ગીન ધા ગીન ધા ત્રક | તીના - તા ત્રક તીના

૧
॥ ગીન ધા ગીન ધા ત્રક ॥

૨* ૩ ૦ ૧
॥ ધા તીટ કીટ તક | તીર કીટ ધા તી | ધા ધા તીટ કીટ | ધા ધા તુના ॥
તા તીટ કીટ તક | ધા તી તીર કીટ | ધા ધા તુ નો | ધા ધા તુના ॥

એવી રીતે અનેક પરનો થઈ શકે છે.

૨. તાલ લાવણી. (ચલતી) માત્રા. ૮. ચતુશ્રજ્ઞતિ.

આ તાલ ત્રિતાલની મધ્યમ લયનો ઠેકો છે. તેને આઠ માત્રામાં લઈ બે માત્રાને અંતરે તાલ આપવામાં આવે છે. તેમાં પ્રથમ તાલ અને એક ખાલી આપવામાં આવે છે. એને ક્વાલીનો ઠેકો પણ કહે છે.

તાલ	૨ ^મ	૩	૦	૧
માત્રા	૧ ૨	૩ ૪	૫ ૬	૭ ૮
બોલ	ધા ધી	ધા તી	ના તી	ત્રક ધી
તોડો	તીર કીટ	ધા તીર	કીટ ધા	તીર કીટ

ખીલ બોલ. || ધી ધી | ધા તી | ત્રક ધી | ધાગે ત્રક ||

|| ધાગે | ધાતી | નાક | ધીના || ચાર માત્રામાં પણ બોલાય છે.

તોડો | ગી ગૂ | ધા ગૂ | ગૂ ધા | ગૂ ગૂ | ધા ધી | ધા તી |
| કૂડા-ન, ધા કૂડા | ન ધા | કૂડા-ન | ધા ધી | ધા તી |

પરન-ત્રિતાલની કોઈ પણ પરન આ તાલમાં લઈ શકાય છે.

૩ તાલ જલદ ત્રિતાલ (અધેયો). માત્રા ૧૬.

આ તાલ ત્રિતાલની દ્વિતલયનો ઠેકો છે, તેમાં દીર્ઘ માત્રાના બોલ છે. તોડા અને પરન ત્રિતાલ પ્રમાણે જ લેવાય છે.

તાલ	૨ ^મ	૩	૦	૧
માત્રા	૧ ૨ ૩ ૪	૫ ૬ ૭ ૮	૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
બોલ	ધા ધી—ધા	ધા ધી—ધા	ના તી — તા	ધા ધી — ધા
તોડો	"	"	તી-કીટ ધાતીર	કીટ ધાતીર કીટ

૪. તાલ પંજળી. માત્રા ૧૬. ચતુશ્રજતિ.

આ તાલ ત્રિતાલની વિલંબ લયનો ઠેકો છે. તે વગાડવામાં ઘણીજ ધીમી લય રાખવાની જરૂર છે તોડા અને પરનો ત્રિતાલ પ્રમાણે લેવાય છે.

તાલ	૨°	૩	૦	૧
માત્રા	૧ ૨ ૩ ૪	૫ ૬ ૭ ૮	૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
ગોલ	ધા—તાક ધી	ધા—તાક તી	તા—તાક ધી	ધા — તાક ધી
તોટા	”	”	ગદીગનધોગદી	ગન ધા ગદીગન

૫. તાલ એક તાલ (લાવણી). માત્રા ૪. ચતુશ્રજતિ.

આ તાલ ત્રિતાલની દ્વિ લય છે. તેમાં બે માત્રા ઉપર એક વખત તાલ અને એક વખત ખાલી એમ તાલ આપવામાં આવે છે. ચાર ચાર માત્રાના ખંડ લઈ એક વખત તાલ અને એક વખત ખાલી એમ પણ તાલ આપવામાં આવે છે. વળી કેટલાક ત્રિતાલની માફક ચાર માત્રાઓના ખંડ લઈ ત્રણ ખંડ મુધી તાલ આપે છે અને એક ચાર માત્રાના ખંડ ઉપર ખાલી આપે છે.

તાલ	૧	૦
માત્રા	૧ ૨ ૩ ૪	૧ ૨ ૩ ૪
ગોલ	ધાગે ધાર્તી નાક ધીન	તાગે તાર્તી નાક ધાન
તોટા	ધા તીર કીટ તક	ધા તીર કીટ તક

અથવા | ધાગે ધાર્તી | નાક ધીન | ધા તીર | કીટ તક |

બીજા ગોલ. | ધાર્તી, ત્રક ધી, | તાર્તી ત્રક ધી

૬. તાલ કેરબો માત્રા ૪. અતુચ્છન્નતિ.

તાલ	૧°	°	૧°	°
માત્રા	૧ ૨ ૩ ૪	૧ ૨ ૩ ૪	૧ ૨ ૩ ૪	૧ ૨ ૩ ૪
બોલ	ધા ધી ત્રક ધી	તા તી ત્રક ધી	ધા ધી ત્રક ધી	તા તી ત્રક ધી
તોડો	ગહી કીટ ધો ગહી	કીટ ધા ગહી કીટ	"	"

આ તાલ લાગણી અથવા ચતુર્તીનું એક રૂપ છે.

૭. તાલ દાદરો માત્રા ૬. તિચ્છન્નતિ.

તાલ	૧°	°	૧°	°
માત્રા	૧ ૨ ૩	૪ ૫ ૬	૧ ૨ ૩	૧ ૨ ૩
બોલ	ધા ધી ત્રા	ધા તી ત્રા	ધા ધી ત્રા	ધા તી ત્રા
તોડો	ધા તી કીટ	ધા તીર કીટ	"	"

બોલ ॥ ધા ધી ત્રા, ત્રક તી ત્રા, ધા ધી ત્રા ધા ગે તી ત્રક ॥

॥ ધી ધી-ત્રા, ધા તી ત્રક ॥

તોડો ॥ ધા ગહી ગન, ધા ગહી ગન, ધા ધી ત્રા ધા તી ત્રા ॥

॥ ધા કડા-ન, ધા કડા-ન ધા ધી ત્રા, ધા તી ત્રા ॥

| તીર કીટ ત્રક, ધા તીર કીટ, ધા ધી ત્રા, ધા તી ત્રા ॥

॥ ધા ધી ધી કીટ, કતા ગહી ગન, ધા ધી ત્રા, ધા તી ત્રા ॥

પરન—ધા કીટ ત્રક ધા ધી ત્રા ધા કીટ ત્રક તા તી ત્રા

૮. તાલ હોય માત્રા ૬ તિશ્રજતિ.

તાલ	૧	૦	૧	૦
માત્રા	૧ ૨ ૩	૪ ૫ ૬	૧ ૨ ૩	૪ ૫ ૬
ગોલ	ધીં ધાગે તીટ	તીં તાગે તીટ	ધીં ધાગે તીટ	તીં તાગે તીટ
તોડો	કડા—નંધાધા	કડા—નંધાધા	"	"

ખીજ ગોલ ॥ ધીં ધાધીં ધા, તીં તાધીં ધા. ॥

દુગણુ ॥ ધાગ ધીના ગીન્ તાગ તીના ગીન્ ॥
તોડા. તાલ દાદરા પ્રમાણે.

૯. તાલ ઓતાલ. દુવપદ. માત્રા ૧૨.

આ તાલના ગોલ ખીજ તાલોના કરતાં બુદ્ધી રીતે કાઢ
માં આવે છે.

ધા.—જન્ને હાથની હથેળી જન્ને સાજ ઉપર એકી સાથે
ગેવી રીતે મારવી કે કાઢા હાથનાં ચારે આંગળાં ઘાંચાના
પહોળા લવ ઉપર પોલા ભારથી મારવાં, અને તેજ વખતે જમણા
હાથની પહેલી આંગળી માદીની ટાંચ ઉપર મારી ઉપાડી લેવી.

ધીં—એ અવાજ પછુ જન્ને ખુદલા હાથની ચાપીથી નીકળે
છે. રાજો હાથ ઘાંચા ઉપર ઉપર પ્રમાણે મારવો અને તેજ વખતે
જમણા હાથનાં ચારે આંગળાં માદીનાં લવ અને શાહી ઉપર
પોલા ભારથી મારવાં.

દીં.—એકલા જમણા હાથનાં ચારે આંગળાં પોલા ભારથી
માદીના લવ અને શાહી ઉપર મારવાં.

ખીજ સઘળા ધ્વનિ અગાઉ સમજાવ્યા પ્રમાણેજ કાઢી શકાય છે.

૬ તાલ મુવપદ માત્રા ૧૨. ચતુશ્રજતિ.

૩ ^૧	૨	૧	૦	૪	૧	૬	૦	૮	૧	૧૦	૧૧	૧૨
ધા	ધા	ધી	તા	કીટ	ધા	ધી	તા	કીટ	ધા	ધી	ગદી	ગન
ધા	ધીધી	નટ	કીટ	ગદી	ગન	ધા	ગદી	ધા	ધી	ગદી	ગન	ગન

ગાલ ॥ ધા ધીન, નકતર, ધીનનક, તક ધીન, નક ધીધી, નટકીટ ॥

તોડા ॥ કડા—ન ધીતા ધીત ધીત તા—ધીધી નટ કીટ ગદી કીટ ॥

॥ ધા—ધીધી નટકીટ ગદીકીટ ધા—ધીધી નટકીટ ગદીકીટ ॥

॥ ધા કીટ તકીટ ધા કીટ તકધુમ કીટતક ગદીકીટ ધાધા કીટતા

ગદીકીટ ધા ધા કીટતક ગદીકીટ. ॥

૧૦ તાલ. આડચોતાલ. માત્રા ૧૪. ચતુશ્રજતિ.

તાલ	૧	૨	૦	૪	૧	૬	૦	૮	૧૦
માત્રા	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૧૦
ગાલ	ધી	ધી	ધાગે	લીટ	ધા	ધા	ધા	ધી	ધી
તોડા	લીર	કીટ	ધીન	કીટ	ધા	લીર	કીટ	ધીન	કીટ ધા

૧૧	૧૨	૧૩	૧૪
ના	ધી	ધી	ધા
લીર	કીટ	ધાન	કીટ

ઝાલ ॥ ^૧ધીં ^૨ધીં ^૦ધાગેતીટ ^૧તીન્ના કતા ^૦ત્રક ^૧ધીં ^૦ત્રા ^૧ધીં ^૦ધીં ^૦ત્રા ॥

॥ ^૧ધીં ^૨ધીં ^૦ધા ^૧ત્રક ^૦તીંતા ^૧તીંતીં ^૦તાં ^૧ધીં ^૦ત્રક ^૧ધીં ^૦ધીંત્રા ॥

તોડા ॥ ^૧કીટતક ^૨ધીંનકીટ ^૦ધાકીટ ^૧તકધીંન ^૦કીટ ^૧ધા ^૦કી ^૧ત્રટ ^૦ધીંનકીટા ॥

॥ ^૧ધા ^૨કડા-ન ^૦ધા ^૧તીટકતા ^૦ગદીકીટ ^૧ધા ^૦ગદી ^૧કીટ ^૦ધા ^૧ગદીકીટા ॥

૧૧. તાલ ગઝલ (પીરનો) માત્રા ૭. તિશ્રજ્જતિ.

તાલ	^૦				^૧				^૨			
માત્રા	૧	૨	૩		૪	૫			૬	૭		
ઝાલ	તીં-ત્રક				ધીં-ત્ર				ધા	ધા		
તોડા	તીરકીટધો				તીરકીટ				ધીંન	કીટ		

આ તાલમાં વગાડનાર જ્યારે લાવણીની લય ઉપર આવે કે ત્યારે સમથી શરૂ કરે છે. તે લય પુરી કર્યા પછી તોડા વગાડે છે, અને તોડા પછી ગઝલના મુળ ઠેકા ઉપર આવે છે. જેમકે—

॥ ^૦તીં-ત્રક ^૧ધીં-^૨ધા ^૦ધા । ^૦ધાગ ^૧ધાતીં ^૨ત્રાક ^૩ધીંત્રા । ^૦તીરકીટ ^૧ધા

^૧તીરકીટ ^૨ધીંનકીટ । ^૦તીં-ત્રક ^૧ધીં-^૨ધાધા ॥

એ પ્રમાણે દરેક તાલમાંથી ચલતી ઉપર જઈ તોડો વગાડી મુળ ઠેકાના ઝાલ ઉપર અવાય છે, તેમાં માત્રા લય અને તાલ ઉપર એક લક્ષ રાખવું જોઈએ.

૧૨. તાલ તિવરો. માત્રા ૭. તિશ્રજ્ઞતિ.

તાલ	૧*	૨	૩	૪	૫	૬	૭
માત્રા	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
જોલ	ધા	ત્રક	ધી	ધા	ત્રક	ધી	જા
તોડો	ધા	તીરે	કીટ	ધા	તીરે	કીટ	તક

જોલ ॥ ધા ધી તા, તીરકીટ ધીનકીટ ॥

તોડો ॥ ધા તીરકીટ ધાતીર કીટ તક ॥

૧૩. તાલ રૂપક માત્રા ૭ તિશ્રજ્ઞતિ.

તાલ	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
માત્રા	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
જોલ	ધી	ધી	ધા	ત્ર	ક	ધા	ત્રક
તોડો	ધા	ધા	તીર	કીટ	તક	ગ્રી	કોટ

૧૪. તાલ હીપચંદી. માત્રા ૨૪. તિશ્રજ્ઞતિ.

તાલ	૨	૩
માત્રા	૧ ૨ ૩	૪ ૫ ૬ ૭
જોલ	ધા ધી જ	ધા ધા તી જ
તોડો	તીર કીટ ધોન	કીટ ધા તીર કીટ

૮ ૯ ૧૦	૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
તા તી જ	ધા ધા ધી જ
ધીન કીટ ધા	તીર કીટ ધોન કીટ

ગોલ ॥ ^૨ધા ^૩ધો-ન્ ^૦ધા ^૧ધા તી-ન્ તા તી-ન્ ધા તીર કીટ તક ॥

પરન ॥ ^૨ધા તીર કીટ ^૩ધા તીર કીટ તક ^૦તા તીર કીટ ^૧ધા તીર કીટ તક ॥

તોડો ॥ ^૨તીટ કતા ગદી ^૩ગન ધા તીટ કતા ગદી ^૦ગન ધા ^૧તીટ કતા ગદી ગન ॥

તા. ૧૫. તાલ ઝુમરો. માત્રા ૧૪. તિથ્રજતિ.

તાલ	૨°	૩	૦	૧
માત્રા	૧ ૨ ૩	૪ ૫ ૬ ૭	૮ ૯ ૧૦	૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
ગોલ	ધા ધો ત્રક	ધો ધો ધાગે ત્રક	તી તા ત્રક	ધો ધો ધાગે ત્રક
તોડો	તીટ કતા ગદી	ગન ધા તીટ કતા	ગની ગન ધો	તીટ કતા ગદી ગન

તા. ૧૬. તાલ ઝપ. માત્રા ૧૦. ખંડજતિ.

તાલ	૨°	૩	૦	૧
માત્રા	૧ ૨	૩ ૪ ૫	૬ ૭	૮ ૯ ૧૦
ગોલ	ધો ત્રક	ધો ધો જા	તી ત્રક	ધો ધો જા
તોડો	ધા કીટ	તક ગદી ગન	ધા કીટ	તક ગદી ગન

ગોલ ॥ ^૨ધા ^૩કીટ ^૦તક ગની ગન ^૧ધાગે તીટ કતા ગદી ગન ॥

૧૭. તાલ મૂલકક. માત્રા ૧૦. ચતુશ્રજતિ.

તાલ	૧	૦	૧	૨	૦
માત્રા	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦				
ગોલ	ધો ત્રક	ધો જા	તી ત્રક	ધો જા	તી જા
તોડો	ધા તીર કીટ	ધીન કીટ	ધો તીર કીટ	ધીન કીટ	

१ ० १ २ ०
॥ जाल ॥ धा धा धीं ता झीट धा तीट क्ता गद्दी गुन ॥

१ ० १ २ ०
तोडा ॥ धा झीट धीन झीट कडा-न तीर झीट धीन झीट ॥

१८. ताल ऐकताल. मात्रा १२. अतुश्रजति.

३ १ २	० ३ ४	१ ५ ६	० ७ ८	१ ९ १०	२ ११ १२
धा धी	धागे तीट	ती जा	४ सा	धा त्रक	धा जा
कडा न	धी सो	धीत धीत	ता धी धी	नट झीट	गद्दी झीट

१९. ताल धमार. मात्रा १४ अंशजति.

१ १ २ ३ ४ ५	२ ६ ७	३ ८ ९ १०	० ११ १२ १३ १४
कत धी ट धी ट	धा —	कत ती ट	ती ट ता —
धा झीट धीन झीट कडा	न धात	ता धी धी	झीट कता गद्दी गुन

२०. ताल तिलावडा. मात्रा १६. अतुश्रजति.

२ १ २ ३ ४	३ ५ ६ ७ ८	० ९ १० ११ १२	१ १३ १४ १५ १६
धा त्रक धां धी	जा धा ती ती	ता त्रक धी धी	जा धा धी धी
तीर झीट कडा-न	धा — तीर झीट	कडा त्र धा —	तीर झीट कडा न

❧ હારમોન્યમ વાદ્ય. ❧

સંગીતવિદ્યામાં વપરાતાં સ્વર વાદ્યોમાં આજકાલ પાશ્ચિ-
મીય વાદ્ય હારમોન્યમે અગ્રભાગ લીધો છે. કારણ કે બીજાં વાદ્યો
કરતાં તે શીખવામાં વધારે સહેલું છે. તેથી આ પુસ્તકમાં તેને
લગતું ખાસ શિક્ષણ આપેલું છે.

હારમોન્યમમાં આપેલી સ્વર કાઢવાની ચાવીઓ બે રીતમાં
ગોઠવેલી જણાય છે. અગાઉ બે હારમોન્યમ વિશેષ વપરાતાં તેમાં
સંદેહ ચાવીઓની વચ્ચે પ્રથમ ત્રણ અને પછી બે એવા બે સમૂહમાં
કાળી દુંકી ચાવીઓ હેય છે. એવા હારમોન્યમમાં સૌથી પહેલી
સંદેહ ચાવી પડ્જગ્રામના અનુમન્દ્રસપ્તકનો મધ્યમનો
એટલે મ સ્વર આપે છે. ગમે તે કારણે તેની વપરાશ હાલમાં ઓછી
થઈ ગઈ છે. હાલમાં વિશેષ વપરાતાં હારમોન્યમની ચાવીઓમાં
પ્રથમ બે અને પછી ત્રણ એમ અનુક્રમે કાળી દુંકી ચાવીઓના
સમૂહ એવામાં આવે છે. એવા હારમોન્યમની સૌથી પહેલી
સંદેહ ચાવી પડ્જગ્રામના મન્દ્રસપ્તકનો ધરજ એટલે સા
સ્વર આપે છે. ખાસ અનુભવથી જણાશે કે આ બીજા પ્રકારના
હારમોન્યમની પ્રથમ ચાવીથી સારી ગમની સાથે ગાતાં લગભગ
૮૦ ટકા શિખનારાઓનું ગળું ઉપરના સા સુધી જઈ શકતું નથી.
પરણું ગળું જેવનારનો સાદ ફાટી જાય છે. તે જોતાં પ્રથમની
ચોજનાવાળાં એટલે ત્રણ અને બે કાળી ચાવીની ગોઠવણવાળાં
હારમોન્યમો જેની પ્રથમ સંદેહ ચાવી અનુમન્દ્રનો મ સ્વર
આપે છે તે વધારે ઉપયોગી હોય છે.

હારમોન્યમની આવીઓ ઉપર હાથના આંગળાંનો ઉપયોગ કરતી વખતે મન્દ્રસપ્તકના સ્વરોની આવીઓ ડાબા હાથ માં છે અને મધ્યમસપ્તકના સ્વરોની આવીઓ જમણા હાથના ઉપયોગ માટે છે. તેથી ડાબા હાથનો આંગુઠો મન્દ્રસપ્તકના સ્વર ઉપર અને જમણા હાથનો આંગુઠો મધ્યમસપ્તકના સાં ઉપર એમ એકી રાથે જે હાથે વગાડવાનું હોય છે. ત્યાંથી મધ્યમસપ્તકનો સાં નીકળે છે. જેનું ગળું તે સાથી શરૂ કરતાં સામેના ઉંચા સાં સુધી ન જોઈ શકાતું હોય તેને તેનાથી ઉતરતા કોઈ સ્વરને સાં કહી ત્યાંથી સારીગમ શીખવાંની શરૂઆત કરવી પડે છે. તેવે વખતે જુની ગોઠવણ સુજનનાં હારમોન્યમો વિશેષ ઉપયોગી છે. સામાન્ય રીતે ગાનારનું ગળું વધારેમાં વધારે ટીપ સપ્તકના મધ્યમ અથવા તેથી વધારેમાં વધારે પાંચમ સ્વર સુધી જોઈ શકાય છે. પરંતુ જેનું ગળું મધ્યમ સપ્તકના સારીગમપદની સ્વરોમાં ની અને ટીપ સપ્તકના સાં સુધી કામ કરી શકતું નથી તેનું ગળું ટીપનાં મધ્યમ અને પાંચમ સુધી શી રીતે જઈ શકે? તેથીજ પહેલી જાતનાં હારમોન્યમ વિશેષ ઉપયોગી છે. કેટલાંક ગાયનોના સ્વર મન્દ્રસપ્તકના મધ્યમ સુધી નીચે ઉતરી જાય છે. એવે સમયે હાલની પદ્ધતિના હારમોન્યમ નિરૂપણેથી થઈ પડે છે. કારણકે મન્દ્રસપ્તકના સ્વરો ઉપર જમણા હાથ જતાં ડાબો હાથ ખાલી પડી રહે છે.

ઉપર પ્રમાણે એકદરે જોતાં સદૈત આવીઓ લાંબી છે, અને અનુક્રમે હોય એમ લાગે છે, પરંતુ તે અનુક્રમે નથી, તેમની વચ્ચે ટુંકી અને ડાબી આવીઓ હોય છે. પહેલી સદૈત આવીથી સાતમી સદૈત આવી સુધીમાં વચ્ચે જે અને ત્રણ એમ છીણ વધારાની પાંચ

કાળી ચાવીઓ ચાવી બંધ છે. એ મળી કુલ બાર ચાવીઓ સ્વર-સંસ્કૃતિ બાર સ્વરો થાય છે; તેથી તે બાર સ્વરોનું જોડ સંસ્કૃતિ કહેવાય છે. એ પ્રમાણે પહેલી સંસ્કૃતિ ચાવીથી સાતમી સંસ્કૃતિ ચાવી સુધી જોડ સંસ્કૃતિ થાય છે, અને તેને મન્દ્ર અથવા ખરજ સંસ્કૃતિ કહે છે. ત્યાંથી આગળ ચાલતાં આઠમી સંસ્કૃતિ ચાવીથી ચૌદમી સંસ્કૃતિ ચાવી સુધી બીજું સંસ્કૃતિ થાય છે, અને તેને મધ્યમસંસ્કૃતિ કહે છે, ત્યાંથી આગળ ચાલતાં પંદરમી ચાવીથી જોડવીસમી ચાવી સુધી ત્રીજું સંસ્કૃતિ થાય છે તેને તાર કે ટીપસંસ્કૃતિ કહે છે. જોથી પણ વધારે ચાવીઓ હોય તો તે તારંતરસંસ્કૃતિ ના સ્વરો બંધવા. અને મન્દ્રસંસ્કૃતિ કાળી બાજુએ વધારે નીચા સ્વરો હોય તો તે અનુમન્દ્રસંસ્કૃતિના સ્વરો છે જોમ સમજવું. પહેલી બંતનાં બુની જોડવણવાળાં હારમોન્યમમં પ્રથમના સ્વર મ થી ની સુધી અનુમન્દ્રસંસ્કૃતિના સ્વરો છે.

એ પ્રમાણે હારમોન્યમની ચાવીઓની ગણતરી જોતાં ત્રણ, સવાત્રણ, સાઠાત્રણ અને પોણાચાર સંસ્કૃતિનાં હારમોન્યમ ઘણાં જોવામાં આવે છે. જોથી વધારે સંસ્કૃતિ હારમોન્યમ ઘણાં જોઈએ જોવામાં આવે છે કારણકે તેમાં વધાગતા સ્વરો ગાવાના કામમાં આવતા નથી.

હારમોન્યમ ઉપર શીખનારને સુચના કરવાની કે જે મન્દ્ર-સંસ્કૃતિના સી સ્વરના ઉઠાવવાવાળું હારમોન્યમ હોય અને તેની પહેલી સંસ્કૃતિ ચાવીથી શરૂ કરતાં સાતમી કે આઠમી ચાવી સુધી પોતાનું ગળું જેથી શકાય તેમ ન હોય અથવા જેવામાં ગળાંને ઘણીજ મહેનત પડતી હોય તો તે પહેલી ચાવીને છોડી સાતમી સંસ્કૃતિ

અથવા પાંચમી કાળી ચાવીથી સૌ કહી તેનાજ સ્થાનના નીચા સ્વરમાં ગળું મેળવી શરૂઆત કરવી. તેમ છતાં ન કાવે તો છઠ્ઠી સંદેહ અથવા ચોથી કાળી ચાવીથી શરૂઆત કરવી.

આ પુસ્તક લખનારનો એવો અભિપ્રાય છે કે અનુમન્દ્ર સંપતકના મધ્યમથી ઉઠાવવાળાં હારમોન્યમો વધુ પસંદ કરવા યોગ્ય છે, કારણકે તેમાં કાળા હાથને પણ ખાતરી રહેવાનો પ્રસંગ આવતો નથી. હાલનાં પ્રથમ જે કાળી ચાવીના સમૂહવાળાં વાળાંઓમાં નીચા સૂર વગાડવાના આવતાં કાળા હાથ ખાતરી લાય છે તેથી અગવડતા ઉત્પન્ન થાય છે. વળી પહેલી સંદેહ ચાવીથી શિખનાર પોતાનું ગળું તેજ સમકના છેલ્લા સ્વર ની સુધી પણ ખેંચી ન શકે તો તે ક્યાંથી ગાવું, કેમ ગાવું વિગેરે માટે સુખાય છે, અને આખરે સંગીત જેવી અલૌકિક વિદ્યા ઉપર અણુગમો લાવી તેને ત્યજી દે છે. તેવાં હારમોન્યમમાં તાર સમકના પંચમ ઉપરના સઘળા સ્વરો ગાનારને તદ્દન નકારા હોય તથા જે અનુમન્દ્રસંપતકના મધ્યમથી ઉઠાવવાળાં સવાત્રણથી પોણાચાર સમક સુધીનાં હારમોન્યમોજ વાપરવાં જોઈએ.

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે દરેક સમકની સંદેહ અને તેમની વચ્ચેની કાળી ચાવીઓનો અને તેના ઉપર આંગળાંઓનો કેવી રીતે ઉપયોગ કરવો તેની રીત નીચે આપનામાં આવેલ છે, તે પ્રથમ સમજી લઈને શિખવાની શરૂઆત કરવી.

પહેલી સંદેહ ચાવીને સૌ કહી તેના ઉપર કાળા હાથનો અંગુઠો દાબી થોડી વાર સ્વરને લંબાવી પછી પહેલી આંગળી બીજી સંદેહ ઉપર દાબવાથી રી નીકળશે. ત્રીજી સંદેહ ઉપર ફરીને

અંશુકો દાળવાથી મ સ્વર નીકળે છે. એ પ્રમાણે મધ્યમ સ્પૃતકના સા સુધી ચડવું અને એજ સા થી શરૂ કરી અનુક્રમે પાછા પ્રથમના સા સુધી ઉતરી જવું. ચડતાં અને ઉતરતાં દરેક વખતે સા ફરીવાર વગાડવો, નેમકે સા રી ગ મ પ ધ ની સા—સા ની ધ પ મ ગ રી સા એ પ્રમાણે ડાળા હાય પ કે યયા પછી જમણા હાથથી મધ્યમ સ્પૃતકના સા થી તારસ્પૃતકના સાં સુધી પ્રથમ અંશુકો, પછી પહેલી આંગળી, એમ અનુક્રમે સારી ગ મ ઉપર પ્રમાણે વગાડી જવી. પરંતુ માત્ર અંશુકો અને પહેલી આંગળી વાપરવાથી બીજાં આંગળાં કાયાં રહી જાય છે, તેથી ચારે આંગળાં વાપરવાની રીત નીચે પ્રમાણે શીખવી જોઈએ.

ડાળા હાથનો અંશુકો પ્રથમના સા ઉપર દાબી પછી ત્રીજી આંગળી અંશુકો ઉપર થઈને રી ઉપર દાગવી, પછી ગ ઉપર બીજી આંગળી, મ ઉપર પહેલી આંગળી, પ ઉપર ફરીને અંશુકો, ધ ઉપર ફરીને ત્રીજી આંગળી, એમ અનુક્રમે આગળ જતાં ડાળા હાથની પહેલી આંગળી ઉપરના સા ઉપર આવશે. ત્યાંથી પાછા ઉતરતાં એજ આંગળીથી સા વગાડી બીજી આંગળી વતી ની, ત્રીજી આંગળી વતી ધ, અંશુકો વતી પ, પછી ફરીને ત્રીજી આંગળી, પછી બીજી, પછી પહેલી, પછી અંશુકો, એમ પ્રથમના સા સુધી ઉતરી જવું. મધ્યમસ્પૃતકમાં જમણા હાથના અંશુકોથી શરૂ કરવું. પછી પહેલી આંગળી, પછી બીજી, પછી ત્રીજી, પછી અંશુકો એ પ્રમાણે ચડવું અને ઉતરતી વખતે તેનાં તેજ આંગળાં તેજ અનુક્રમે સ્વર ઉપર આવે તે ધ્યાનમાં રાખવું.

હવે જણાવવાનું છે પહેલા સાથી સામેના સા મુખી જતાં વચ્ચે આવતી કાળી ચાવીઓ રહી બચ છે. તેમાંની પ્રથમ બે અને છેલ્લી બે કોમળ અને વચ્ચેની તીવ્ર છે. એટલે તેને સાથે લેતા તેનો અનુક્રમ નંબર નીચે પ્રમાણે થશે. તે અનુક્રમવાળી સંખ્યા બારે સ્વરની સારીગમ રીણવા માટે જણવાની ખાત્ર જરૂર છે.

અનુક્રમ નંબર- ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
નીચે આવતો સ્વર-સા રી રી ગ મ મ મ પ ધ ધ ની ની સાં.

સંસ્કૃત ભાષાના સ્વરો કોમળ છે અને ઋ તીવ્ર સ્વર છે. એટલે કોમળ અને તીવ્ર સ્વરો કાઢી લેતાં બાકીના શુદ્ધ સ્વરો નીચે પ્રમાણે સંખ્યાની સાથે રહેશે.

અનુક્રમ નંબર- ૧ ૩ ૫ ૬ ૮ ૧૦ ૧૨ ૧૩
નીચે આવતો સ્વર-સા રી ગ મ પ ધ ની સાં

ઉપર પ્રમાણે અનુક્રમ સંખ્યા બરાબર યાદ રાખી ગમે તે ચાવીથી સારીગમ વગાડનાં ૧ ૩ ૫ ૬ ૮ ૧૦ ૧૨ ૧૩ની ગણતરીએ આવતા સ્વરો લેવા. જેમકે પહેલી કાળી કોમળ રી ને સા કંપીને સારીગમ કરીએ તો નીચે પ્રમાણે અનુક્રમ સંખ્યા આવશે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
સા રી રી ગ ગ મ મ પ ધ ધ ના ની સાં રીં
ની સા રી ગ મ પ ધ ની સાં

રી ને સા કંપી સારીગમ કરતાં ત્યાથી ૧ ની સંખ્યા ગણવો. એ રીતે ૧ ૩ ૫ ૬ ૮ ૧૦ ૧૨ ૧૩ની સંખ્યાએ શુદ્ધ

સ્વરો સા રી ગ મ પ ની સાં થશે. વચ્ચે ૨, ૪, ૭, ૯ અને ૧૧ જે સંખ્યા રહી બાકી છે તે તેમાં ૨, ૪, ૬ અને ૧૧ ક્રોમળ સ્વરો. રી ગ ધ ની છે અને ૭ તે તીવ્ર સ્વર મ્ છે. એ-૪ પ્રમાણે ત્રીજા સ્વર શુદ્ધ રી થી સારી ગ મ કરતાં નીચે પ્રમાણે થશે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩

સા રી રી ગ ગ મ મ્ પ ધ ધ ની ની સાં રી રી
ની સા રી ગ મ પ ધ ની સાં

એવી-૪ રીતે અનુક્રમે પ્રથમની ગારે ચાવીઓમાંની દરેકને

સા કટ્ટી સા રી ગ મો વગાડવી.

વળી તેમાં એ પશુ રીત યાદ રાખવા જે-તી છે કે ગમે ત વરથી સા રી ગ મ શરૂ કરતાં ગ અને મ અને ની અને સાં નો સાથેજ ગેરે, અને ણાકીમાંના સ્વરોની વચ્ચે એક એક ક્રોમળ તીવ્ર સ્વર રહી જશે, એટલેકે ણાકી સ્વરો એકાંતરી સંખ્યાએ હશે.

આંગળાં અને અંગુઠા વાપરવાની રીતનું ઉદાહરણ.

પ્રથમ- x આલું ચિન્હ અંગુઠો મુચવે છે. ૧, ૨, ૩, ૪, એ પહેલી, બીજી, ત્રીજી, અને ચોથી અંગળી મુચવે છે. એ ચિન્હો પ્રમાણે સ્વરોની ચાવીઓ ઉપર અંગુઠો કે આંગળી દાખવાં.

પહેલી સફેદ ચાવીથી સારી ગ મ માત્ર અંગુઠો અને પહેલી આંગળીના ઉપયોગ.

x ૧ x ૧ x ૧ x ૧ ૧ x ૧ x ૧ x ૧ x

॥ સા રી ગ મ પ ધ ની સા | રા ની ધ પ મ ગ રી સા ॥

આંગુઠો અને પહેલી, ઘીછ અને ત્રીજી આંગળીનો ઉપયોગ.

ડાબો હાથ	x ૩ ૨ ૧ x ૩ ૨ ૧	૧ ૨ ૩ x ૧ ૨ ૩ x
ખરજ સપ્તક	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	સાં ની ધ પ મ ગ રી સા

જમણો હાથ	x ૧ ૨ ૩ x ૧ ૨ ૩	૩ ૨ ૧ x ૩ ૨ ૧ x
મધ્યમ સપ્તક	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	સાં ની ધ પ મ ગ રી સા

પહેલી ઠાળી ચાવીથી સારીગમના ઉઠાવ.

ડાબો હાથ	૨ ૧ x ૩ ૨ ૧ x ૨	૨ x ૧ ૨ ૩ x ૧ ૨
ખરજ સપ્તક	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	સાં ની ધ પ મ ગ રી સા

જમણો હાથ	૧ ૨ x ૧ ૨ ૩ x ૧	૧ x ૩ ૨ ૧ x ૨ ૧
મધ્યમ સપ્તક	સા રી ગ મ પ ધ ની સાં	સાં ની ધ પ મ ગ રી સા

ઉપર પ્રમાણે મુચના મુજબ 'પ્રથમ ઠાળા હાથથી મન્દ્ર-સપ્તકના સ્વરો ઉપર વગર ભૂલે ધીમી, મધ્યમ અને ઉતાવળી લયમાં સા રી ગ મ તૈયાર થાય ત્યાર પછી જમણા હાથથી મધ્યમ સપ્તકના સ્વરો ઉપર તેવીજ રીતે સા રી ગ મ તૈયાર કરવી. ધરાબર ખાકો હાથ દયા પછી બન્ને હાથ સાથે તૈયાર કરવા, ત્યાર પછી સ્વરાલંકારની સારીગમો એક પછી એક પાકી ક્યાં બાદ ગાયન વગાડતાં શીખવું; જેથી ગાયનમાં આવતા અલંકારો, તાનો, ગમક, મીંડ વિગેરે મધુરતાથી વગર ભૂલે વગાડી શકાય. પ્રથમની બે સાં રી ગ મ ઉપર હાથનાં આંગળાં કેમ વાપરવાં તેની સમજ આપી છે. બાકીના સ્વરથી સા રી ગ મ વગાડતાં આંગુઠો અને આંગળી ખરડયા વગર અનુક્રમે સ્વર ઉપર સરળતાથી વપરાય તેમ ધ્યાન રાખી વગાડનાં શીખવું. સપ્તકના બારે સ્વરમાંથી

ગમે તે સ્વરને સો કહી ત્યાંથી સા રી ગ મ વગાડતાં શીખવામાં વિશેષ સરળતા પડે તે માટે નીચે પ્રમાણે ચાવીઓનાં ચિત્રોની સાથે સા રી ગ મો આપેલી છે તે ધ્યાનપૂર્વક વગર ભૂલે વગાડતાં શીખી લેવી, જેથી ગમે તે માણસ ગમે તે સ્વરથી ગાતો હોય તેની સાથે વગાડવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થઈ શકે.

પ્રથમ સદૈત ચાવી સા થી સારીગમનો ઉદાવ.

મન્દ્ર સંતક.	મધ્યમ સંતક.
૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
સા રી ગ મ પ ધ નીની	સા રી ગ મ પ ધ નીની
	
સા રી ગ મ પ ધ ની	સા રી ગ મ પ ધ ની
x ૩ ૨ ૧ x ૩ ૨	x ૧ ૨ ૩ x ૧ ૨
ડાળા હાથનો ઉપયોગ.	જમણા હાથનો ઉપયોગ.

પ્રથમ કાળી ચાવી રી થી સારીગમનો ઉદાવ.

મન્દ્ર-ખરજ સંતક.	મધ્યમ-સૂર સંતક.
૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
સા રી ગ મ પ ધ નીની	સા રી ગ મ પ ધ નીની
	
ની સા રી ગ મ પ ધ	ની સા રી ગ મ પ ધ
૨ ૧ x ૩ ૨ ૧	x ૧ ૨ x ૧ ૨ ૩
ડાળા હાથનો ઉપયોગ.	જમણા હાથનો ઉપયોગ.

૧. શુદ્ધ સા થી

મન્દ્ર-ખરજ સપ્તક.												મધ્યમ-સૂર સપ્તક.											
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
રી	ગ		મં	ધ	ની							રી	ગ		મં	ધ	ની						
મા	રી	ગ	મ	પ	ધ	ની						મા	રી	ગ	મ	પ	ધ	ની					

૨. કોમળ રી થી

મન્દ્ર-ખરજ સપ્તક.												મધ્યમ-સૂર સપ્તક												
૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
	રી	ગ		મં		ધ		ની					રી	ગ		મં		ધ		ની				
	ની	મા		રી		ગ	મ	પ	ધ		ની	સા	ની	સા		રી		ગ	મ	પ	ધ			

૩. સુધ રી થી

મન્દ્ર-ખરજ સપ્તક.						મધ્યમ-સૂર સપ્તક.					
૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
ની	રી	ગ	મં	ધ	ની	રી	ગ	મં	ધ		
ની	સા	રી	ગ	મ	પ	ધ	ની	મા	રી	ગ	મ
										પ	ધ

૪ કોમળ ગથી

અ મન્દ્ર	૧. મન્દ્ર-ખરજ સસક.	મધ્યમ-સૂર સસક
૧૦૧૧૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦૧૧૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯
ની	રી ગ મે ઘ ની	રી ગ મે ઘ
		
ધ ની સા	રી ગ મે ઘ ની સા	રી ગ મે ઘ

૫. શુદ્ધ ગથી

	મન્દ્ર-ખરજ સસક.	૨ મ.-સૂર સસક.
૬ ૧૦૧૧૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦૧૧૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮
ધ ની	રી ગ મે ઘ ની	રી ગ મે
		
ધ ની મા	રી ગ મે ઘ ની સા	રી ગ મે ઘ

૬. શુદ્ધ મથી

અનુ સ્પૃશક	૧ મન્દ્ર-ખરજ સ્પૃશક.	૨. મધ્યમ-સૂર
૮ ૯ ૧૦૧૧૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦૧૧૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
ધ ની	રી ગ મે ઘ ની	રી ગ મે
		
પ ધ ની મા	રી ગ મે ઘ ની સા	રી ગ મે

ସାରିଗଭନୋ ଡିଶାଏ.

	ତାର-ଢିପ ସଂସ୍କ.	ତାରତର-ସଂସ୍କ.
୧୦୧୧୧୨	୧ ୨ ୩ ୪ ୫ ୬ ୭ ୮ ୯ ୧୦ ୧୧ ୧୨	୧ ୨ ୩ ୪ ୫ ୬ ୭ ୮ ୯
ନୀ	ରୀ ଗ ଖ ଘ ଙ ନୀ	ରୀ ଗ ଖ ଘ
		
ଧ	ନୀ ଖା	ରୀ ଖ ଘ ଙ

ସାରିଗଭନୋ ଡିଶାଏ.

	ତାର-ଢିପ ସଂସ୍କ.	ତାରତର ସଂସ୍କ.
୧୦୧୧୧୨	୧ ୨ ୩ ୪ ୫ ୬ ୭ ୮ ୯ ୧୦ ୧୧ ୧୨	୧ ୨ ୩ ୪ ୫ ୬ ୭ ୮
ଧ ନୀ	ରୀ ଗ ଖ ଘ ଙ ନୀ	ରୀ ଗ ଖ ଘ
		
ଧ	ନୀ ଖା	ରୀ ଖ ଘ ଙ

ସାରିଗଭନୋ ଡିଶାଏ.

ସଂସ୍କ.	୩. ତାର-ଢିପ ସଂସ୍କ.	ତାରତର ସଂସ୍କ.
୮ ୯ ୧୦ ୧୧ ୧୨	୧ ୨ ୩ ୪ ୫ ୬ ୭ ୮ ୯ ୧୦ ୧୧ ୧୨	୧ ୨ ୩ ୪ ୫ ୬
ଧ ନୀ	ରୀ ଗ ଖ ଘ ଙ ନୀ	ରୀ ଗ ଖ ଘ
		
ଧ	ନୀ ଖା	ରୀ ଖ ଘ ଙ

६. तीव्र भेदी

अनु. सप्तक.	मन्द्र-पञ्च सप्तक.	मध्यम-सूर
७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५ ६
मं ध नी	री गं मं ध नी	री ग
 	 	
प ध नी	नी सा री गं म	नी सा री गं म

८. शुद्ध पंथी

अनुमन्द्र सप्तक.	मन्द्र-पञ्च सप्तक.	मध्यम
६ ७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५
मं ध नी	री गं मं ध नी	री ग
 	 	
मं प ध	नी सा री गं मं प ध	नी सा री ग

९. डोमण धेदी

अनुमन्द्र सप्तक.	मन्द्र-पञ्च सप्तक.	मध्यम
५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४
मं ध नी	री गं मं ध नी	री ग
 	 	
मं मं प ध	नी सा री गं मं मं प ध	नी सा री

सादीगभनो छिहव.

सप्तक.	तार-दीप सप्तक.	तारतर सप्तक.
७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५ ६
मं घ नी	रीं गं मं घं नी	रीं गं
 	 	
पं ध	नी सां रीं गं मं घं	नी सां रीं गं मं

सादीगभनो छिहव.

सूर सप्तक.	तार-दीप सप्तक.	तारतर.
१ ७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५
मं घ नी	रीं गं मं घं नी	रीं गं
 	 	
मं पं ध	नी सां रीं गं मं घं पं धं	नी सां रीं गं

सादीगभनो छिहव.

सूर सप्तक.	तार-दीप सप्तक.	तारतर.
५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२	१ २ ३ ४ ५
मं घ नी	रीं गं मं घं नी	रीं गं
 	 	
मं घ पं ध	नी सां रीं गं मं घं पं धं	नी सां रीं गं

૧૦. શુદ્ધ ધ થી

અનુમન્દ્ર સસંક.	મન્દ્ર-ખરજ સસંક.	મધ્યમ
૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨ ૩
ગ મ ધ ની	રી ગ મ ધ ની	રી
		
ગ મ પ ધ ની મા રી	ગ મ પ ધ ની સા રી	

૧૧. કોમળ ની થી

અનુમન્દ્ર સસંક.	મન્દ્ર-ખરજ સસંક.	
૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨
ગ મ ધ ની	રી ગ મ ધ ની	રી
		
રી ગ મ પ ધ ની સા	રી ગ મ પ ધ ની મા	

૧૨. શુદ્ધ ની થી

અનુમન્દ્ર સસંક.	મન્દ્ર-ખરજ સસંક.	
૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧
રી ગ મ ધ ની	રી ગ મ ધ ની	
		
રી ગ મ પ ધ ની સા	રી ગ મ પ ધ ની સા	

સારીગમનો ઉદાવ.

—સૂર સમક.	તાર કે ટીપ સમક	
૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨ ૩
ગ મ ધ ની	રી ગ મ ધ ની	રી
		
ગ મ પ ધ ની સા રી ગ મ પ ધ ની સા રી		

સારીગમનો ઉદાવ.

મધ્યમ-સૂર સમક.	તાર કે ટીપ સમક.	
૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨
ગ મ ધ ની	રી ગ મ ધ ની	રી
		
રી ગ મ પ ધ ની સા રી ગ મ પ ધ ની સા		

સારીગમનો ઉદાવ.

મધ્યમ-સૂર સમક.	તાર કે ટીપ સમક.	
૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨	૧
રી ગ મ ધ ની	રી ગ મ ધ ની	
		
રી ગ મ પ ધ ની સા રી ગ મ પ ધ ની સા		

१ टी सारीगम.

१. अ. विसंभलप (४६) मृदंगना णोल साधे.

२ ^०	३	०	१
सा - - -	री - - -	ग - - -	म - - -
धा धी धी जा	ना धी धी जा	ना ती ती जा	त्रक धी धी जा

२	३	०	१
प - - -	ध - - -	नी - - -	सां - - -
धा धी धी जा	ना धी धी जा	ना ती ती जा	त्रक धी धी जा

२	३	०	१
सां - - -	नी - - -	ध - - -	प - - -
धा धी धी जा	ना धी धी जा	ना ती ती जा	त्रक धी धी जा

२	३	०	१
म - - -	ग - - -	री - - -	सा - - -
धा धी धी जा	ना धी धी जा	गदी गन धा गदी	गन धा गदी गन

य. मध्यमलप.

२ ^०	३	०	१
सा - री -	ग - म -	प - ध -	नी - सां -
धा धी धी जा	ना धी धी जा	ना ती ती जा	त्रक धी धी जा

२	३	०	१
सां - नी -	ध - प -	म - ग -	री - सा -
धा धी धी जा	ना धी धी जा	गदी गन धा गदी	गन धा गदी गन

୨ ଉ ସାଢ଼ୀଗମ.

୨° ୩ ୦ ୧ ୨ ୩
 ॥ ସା-ସା- । ଡି-ଡି- । ଗ-ଗ- । ଖ-ଖ- । ଫ-ଫ- । ଧ-ଧ- ।
 ୦ ୧ ୨ ୩ ୦ ୧
 । ନି-ନି- । ଶା-ଶା- ॥ ଶା-ଶା- । ନି-ନି- । ଧ-ଧ- । ଫ-ଫ- ।
 ୨ ୩ ୦ ୧
 । ଖ-ଖ- । ଗ-ଗ- । ଡି-ଡି- । ସା-ସା ॥

୩ ଉ ସାଢ଼ୀଗମ.

୨° ୩ ୦ ୧ ୨ ୩
 ॥ ସାସାସା- । ଡିଡିଡି- । ଗଗଗ- । ଖଖଖ- । ଫଫଫ- । ଧଧଧ- ।
 ୦ ୧ ୨ ୩ ୦ ୧
 । ନିନିନି- । ଶାଶାଶା- ॥ ଶାଶାଶା- । ନିନିନି- । ଧଧଧ- ।
 ୧ ୨ ୩ ୦ ୧
 । ଫଫଫ- । ଖଖଖ- । ଗଗଗ- । ଡିଡିଡି- । ସାସାସା- ॥

୪ ଥି ସାଢ଼ୀଗମ.

୨° ୩ ୦ ୧ ୨ ୩
 ॥ ସାସାସାସା । ଡିଡିଡିଡି । ଗଗଗଗ । ଖଖଖଖ । ଫଫଫଫ । ଧଧଧଧ ।
 ୦ ୧ ୨ ୩ ୦
 । ନିନିନିନି । ଶାଶାଶାଶା ॥ ଶାଶାଶାଶା । ନିନିନିନି । ଧଧଧଧ ।
 ୧ ୨ ୩ ୦ ୧
 । ଫଫଫଫ । ଖଖଖଖ । ଗଗଗଗ । ଡିଡିଡିଡି । ସାସାସାସା ॥

પ મી સારીગમ.

^{૨*} સા-રી- | ^૩ રી-ગ- | ^૦ ગ-મ- | ^૧ મ-પ- | ^૨ પ-ધ- | ^૩ ધ-ની- |
^૦ ની-ધાં- || ^૧ આં-ની- | ^૨ ની-ધ- | ^૩ ધ-પ- | ^૦ પ-મ- | ^૧ મ-ગ- |
^૨ ગ-રી- | ^૩ રી-સા- || ^૦ સા-રી- | ^૧ રી-ગ- | ^૨ ગ-મ- | ^૩ મ-પ- |
^૦ પ-ધ- | ^૧ ધ-ની- | ^૨ ની-સાં- || ^૩ સાં-ની- | ^૦ ની-પ- | ^૧ પ-પ- |
^૨ પ-મ- | ^૩ મ-ગ- | ^૦ ગ-રી- | ^૧ રી-સા- ||

૬ ઠી સારીગમ.

^{૨*} સારીગ- | ^૩ રીગમ- | ^૦ ગમપ- | ^૧ મપધ- | ^૨ પધની- | ^૩ ધનીસાં- ||
^૦ સાંનીધ- | ^૧ નીધપ- | ^૨ ધપમ- | ^૩ પમગ- | ^૦ મગરી- | ^૧ ગરીસા- ||

૭ મી સારીગમ.

^{૨*} સારીગમ | ^૩ રીગમપ | ^૦ ગમપધ | ^૧ મપધની | ^૨ પધનીસાં | ^૩ સાંનીધપ |
^૦ નીધપમ | ^૧ ધપમગ | ^૨ પમગરી | ^૩ મગરીસા | ^૦ સારીગમ | ^૧ રીગમપ |

^२ गमपध | ^३ मपधनी | ^० पधनीसां | ^१ सांनीधप | ^२ नीधपम | ^३ धपमग |

^० पमगरी | ^१ मगरीसा ॥

८ भी सारीगम.

^{२*} सारीगम | ^३ प---- | ^० रीगमप | ^१ ध---- | ^२ गमपध | ^३ नी---- |

^० मपधनी | ^१ सां---- | ^२ सांनीधप | ^३ ग---- | ^० नीधपम | ^१ ग---- |

^२ धपमग | ^३ री---- | ^० पमगरी | ^१ सा---- ॥

९ भी सारीगम.

^{२*} सारीगम | ^३ पध-- | ^० रीगमप | ^१ धनी-- | ^२ गमपध | ^३ नीसां-- |

^० सांनीधप | ^१ मग-- | ^२ नीधपम | ^३ गरी-- | ^० धपमग | ^१ रीसा-- ॥

१० भी सारीगम.

^{२*} सारीगम | ^३ पधनी- | ^० रीगमप | ^१ धनीसां | ^२ सांनीधप | ^३ मगरी- |

^० नीधपम | ^१ गरीसा- ॥

११ भी सारीगम.

२* ३ ० १ २ ३
॥ सारीसारी | ग- - - | रीगरीग | भ- - - | गमगम | प- - - |

० १ २ ३ ० १
| भपभप | ध- - - | पधपध | नी- - - | धनीधनी | सां- - - ॥

१ २ ३ ० १ २
॥ सांनीसांनी | ध- - - | नीधनीध | प- - - | धपधप |

३ ० १ २ ३
| भ- - - | पभपभ | ग- - - | भगभग | री- - - ॥

० १
| गरीगरी | सा- - - ॥

१२ भी सारीगम.

२* ३ १ ० १ २
॥ सारीसारी | गभ- - | रीगरीग | भप- - | गमगम |

३ १ ० १ २ ३
| पध- - | भपभप | धनी- - | पधपध | नीसां- - ॥

० १ २ ३ ०
॥ सांनीसांनी | धप- - | नीधनीध | पभ- - | धपधप |

१ २ ३ ० १
| गभ- - | पभपभ | गरी- - | गमगम | रीग- - ॥

१३ भी सारीगम.

१२ ३ ० १ २
॥ सारोसारी | गमप - | रीगरीग | मपध - | अमगम |
३ ० १ २ ३
| पधनी - | मपमप | धनीसां - | सांनीसांनी | धपम - |
० १ २ ३ ० १
| नीधनीध | पमग - | धपधप | मगरो - | पमपम | गरीसा - ॥

१४ भी सारीगम.

२* ३ ० १ २ ३
। सारीसारी । गमपध । रीगरीग । मपधनी । गमगम । पधनीसां ॥
० १ २ ३ ० १
। सांनीसांनी । धपमग । नीधनीध । पमगरी । धपधप । मगरीसा ॥

१५ भी सारीगम

२* ३ ० १ २ ३
॥ सा-ग- । री-म- । ग-प- । म-ध- । प-नी- । ध-सां- ॥
० १ २ ३ ० १
॥ सां-ध- । नी-प- । ध-म- । प-ग- । म-री- । ग-सा- ॥

१६ भी सारीगम.

२* ३ ० १ २ ३
॥ सासागग । रीरीमम । गगपप । ममधध । पपनीनी । धधसांसां ॥
० ३ २ ३ ० १
॥ सासांधध । नीनीपप । धधमम । पपगग । ममरीरी । गगसासा ॥

१७ भी सारीगम.

२° १ ३ १ ० १ २ ३
॥ सांसांरीगं । रीरीगंम । गगमपं । ममपध । पपधनी । धधनीसां ।

५ १ २ ३ ० १
॥ सांसांनीध । नीनीधप । धधपम । पपमग । ममगरी । गगरीसा ।

१८ भी सारीगम.

२° ३ ० १ २ ३
॥ सारीगग । रीगमम । गमपप । मपधध । पधनीनी । धनीसांसां ।

० १ २ ३ ० १
॥ सांनीधध । नीधपप । धपममं । पमगगं । मगरीरी । गरीसासा ॥

१९ भी सारीगम.

२° ३ ० १ १ ३
॥ सा — — — । सारीसा— । सारीगरी । सा — — — । सारीगम । गरीसा— ।

० १ २ ३ ० १
[सारीगम । पमगरी । सा — — — । सारीगम । पधपम । गरीसा— ।

२ ३ ० १ २ ३
[सारीगम । पधनीध । पमगरी । सा — — — । सारीगम । पधनीसां ।

० १
[नीधपम । गरीसा— ॥

૨૦ મી સારીગમ.

^{૨*} ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩
 ॥ માં — — — | સાંની સાં — | સાંની ધની | સાં — — — | સાંની ધપ | ધની સાં — |
^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧
 | સાંની ધપ | મપ ધની | સાં — — — | સાંની ધપ | મગમપ | ધની સાં — |
^૨ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩
 | સાંની ધપ | મગરીગ | મપ ધની | સાં — — — | સાંની ધપ | મગરી સાં |
^૦ ^૧
 | રીગમપ | ધની સાં — ॥

૨૧ મી સારીગમ.

^{૨*} ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩
 | સા ની સા — | રી સારી — | ગ રી ગ — | મગમ — | પમપ — | ધપ ધ — |
^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦
 | ની ધ ની — | સાંની મં — ॥ સાંની સાં — | ની ધ ની — | ધ પ ધ — |
^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧
 | પ મ પ — | મ ગ મ — | ગ રી ગ — | રી સારી — | સા ની સા — ॥

૨૨ મી સારીગમ.

^{૨*} ^૩ ^૦ ^૧ ^૨
 | ની સા ની — | સા રી સા — | રી ગ રી — | ગ મ ગ — | મ પ મ — |

^૩ ॥ પ ધ પ - | ^૦ ધ ની ધ - | ^૧ ની સાં ની - ॥ ^૨ ની સાં ની - | ^૩ ધ ની ધ - |
^૦ | પ ધ પ - | ^૧ મ પ મ - | ^૨ ગ મ ગ - | ^૩ રી ગ રી - | ^૦ સા રી સા - |
^૧ | ની સા ની - ॥

૬૩ મી સારીગમ.

નીચેની સારીગમમાં સ્વર અને તાલનું સંધાણ ધ્યાનમાં રાખવું.

^{૨*} ॥ સા - - રી | ^૩ ગ - - - | ^૦ રી - - ગ | ^૧ મ - - - | ^૨ ગ - - મ |
^૩ | પ - - - | ^૦ મ - - પ | ^૧ ધ - - - | ^૨ પ - - ધ | ^૩ ની - - - |
^૦ | ધ - - ની | ^૧ સાં - - - | ^૨ સા - - ની | ^૩ ધ - - - | ^૦ ની - - ધ |
^૧ | પ - - - | ^૨ ધ - - પ | ^૩ મ - - - | ^૦ પ - - મ | ^૧ ગ - - - |
^૨ | મ - - ગ | ^૩ રી - - - | ^૦ ગ - - રી | ^૧ સા - - - ॥

૨૪ મી સારીગમ.

^{૨*} ॥ સા - ગ રી | ^૩ ગ - - - | ^૦ રી - મ ગ | ^૧ મ - - - | ^૨ ગ - પ મ |

^३ | प - - - | ^० म - ध प | ^१ ध - - - | ^२ प - नीं ध | ^३ नी - - - |

^० | ध - सां नी | ^१ सां - - - | ^२ सां - ध नी | ^३ ध - - - | ^० नी - प ध |

^१ | प - - - | ^२ ध - भ ग | ^३ भ - - - | ^० प - ग भ | ^१ ग - - - |

^२ | भ - री ग | ^३ री - - - | ^० ग - सा री | ^१ सा - - - ||

२५ भी सारीगम.

^{२*} || - सा - - | ^३ - री - - | ^० - ग - - | ^१ - भ - - | ^२ - प - - |

^३ | - ध - - | ^० - नी - - | ^१ - सां - - || ^२ - सां - - | ^३ - नी - - |

^१ | - ध - - | ^२ - प - - | ^३ - भ - - | ^० - ग - - | ^१ - री - - |

^१ | - सा - - ||

२६ भी सारीगम.

^{२*} || - सा - | ^३ - री - | ^० - ग - | ^१ - भ - | ^२ - प - |

^३ — ध — | ^० — नी — | ^१ — सां — | ^२ — सां — | ^३ — नी — |
^० — ध — | ^१ — य — | ^२ — म — | ^३ — ग — | ^० — री — — |
^१ — सा — |

२७ भी सारीगम.

तात्त लायष्टी भावा ट.

^{२°} सा री | ^३ ग म | ^० य ध | ^१ नी सां | ^२ सां नी | ^३ ध प |
 धा धी | धा धी | ना ती | ग धीन | तीर छीट | धा तीर |
 म ग | री सा |
 छीट धा | तीर छीट ||

२८ भी सारीगम.

^{२°} सा री | ^३ ग — | ^० री ग | ^१ म — | ^२ ग म | ^३ य — | ^० म प |
 धा धी | धा ती | ना क | धी ज्ञा | धा धी | धा ती | ना क |
^१ ध — | ^२ य ध | ^३ नी — | ^० ध नी | ^१ गा — | ^२ सां नी | ^३ ध — |
 धी ज्ञा | धा धी | धा ती | ना क | धा ज्ञा | धा धी | धा ती |

^૦ની ધ | ^૧પ — | ^૨ધ પ | ^૩મ — | ^૦પ મ | ^૧ગ — | ^૨મ ગ |
 ના ક | ધી જા | ધા ધી | ધા તી | ના ક | ધી જા | ગદી ગન |

^૩રી — | ^૦ગ રી | ^૧સા — |
 ધા ગદી | ગન ધા | ગદી ગન |

ઉપરના નમુના પ્રમાણે લાવણીના તાલમાં આઠ માત્રાને હીસાગે સમની સાથે સંજ્ઞા, ધરાવે તેથી રીતે ધીજી અનેક સા રી ગ મ ગોઠવી શકાય. લાવણી તાલ પોતે ત્રિતાલની મધ્યમ લય છે, તેથી તેની દુતલય અને મધ્યમ દુતલય શકાય છે.

૨૯ મી સારીગમ.

તાલ દાદરો. માત્રા ૬.

^{૧*}સા રી ગ | ^૦રી ગ મ | ^૧ગ ગ પ | ^૦પ ધ ધ | ^૧પ ધ ની | ^૦ધ ની સાં ||
 ધા ધી જા | ધા તી જા | ધા ધી જા | ધા તી જા | ધા ધી જા | ધા તી જા ||

^૧સાં ની ધ | ^૦ની ધ પ | ^૧ધ પ મ | ^૦પ મ ગ | ^૧મ ગ રી | ^૦ગ રી સાં ||
 ધા ધી જા | ધા તી જા | ધા ધી જા | ધા તી જા | ધા ગદી ગન | ધા ગદી ગન ||

૩૦ મી સારીગમ.

તાલ દીપચંદી. માત્રા ૧૪.

^{૨*}સા રી ગ | ^૩સા રી ગ મ | ^૦રી ગ મ | ^૧રી ગ મ પ |
 ધા ધી જ | ધા ધા ધી જ | તા તી જ | ધા ધા ધી જ |

૨° ૩ ૧૦ ૧
 | ગ મ પ | ગ મ પ ધ | ગ પ ધ | મ પ ધ ની |
 | ધા ધી જ્ | ધા ધા ધી જ્ | તા તી જ્ | ધા ધા ધી જ્ |

૨ ૩ ૭ ૧
 | પ ધ ની | પ ધ ની સાં | સાં ની ધ | સાં ની ધ પ |
 | ધા ધા જ્ | ધા ધા ધી જ્ | તા તી જ્ | ધા ધા ધી જ્ |

૨ ૭ ૦ ૧
 | ની ધ પ | ની ધ પ મ | ધ પ મ | ધ પ મ ગ |
 | ધા ધી જ્ | ધા ધા ધી જ્ | તા તી જ્ | ધા ધા ધી જ્ |

૨ ૩ ૦ ૧
 | પ મ ગ | પ મ ગ રી | મ ગ રી | મ ગ રી સા |
 | તીર કીટ ધી જ્ | કીટ ધા તીર કીટ | ધીન કીટ ધા | તીર કીટ ધીન કીટ |

૩૧ મી સારીગમ.

તાલ ગઝલ માત્રા ૭.

૦° ૧° ૨ ૦ ૧ ૨
 | સા રી ગ | સા રી | ગ મ | રી ગ મ | રી ગ | મ પ |
 | તી - ત્રક | ધી જ્ | ધા ધા | તી - ત્રક | ધી જ્ | ધા ધા |

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨ ૦ ૧
 | ગ મ પ | ગ મ | પ ધ | મ પ ધ | મ પ | ધ ની | પ ધ ની | પ ધ |

૨ ૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 | ની સાં || સાં ની ધ | સાં ની | ધ પ | ની ધ પ | ની ધ | પ મ |

૦ ૧ ૨
 | ધ પ મ | ધ પ | મ ગ |

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 ॥ પ. મ ગ | પ મ | ગ રી | મ ગ રો | મ ગ | રી સા ॥
 તી - ત્રક | ધા જ | ધા ધા | તીરકીટધા | તીર કીટ | ધીન કીટ ॥

૩૨ મી સારીગમ.

તાલ અપ. તાલ માત્રા ૧૮.

૨° ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 ॥ સા રો | સા રો ગ | રી ગ | રી ગ મ | ગ મ | ગ મ પ |
 ધી ત્રક | ધી ધી જા | તી ત્રક | ધી ધી જા | ધી ત્રક | ધી ધી જા ॥

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 ॥ મ પ | મ પ ધ | પ ધ | પ ધ ની | ધ ની | ધ ની સાં |
 તી ત્રક | ધી ધી જા | ધી ત્રક | ધી ધી જા | તી ત્રક | ધી ધી જા ॥

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 ॥ સાં ની | સાં ની ધ | ની ધ | ની ધ પ | ધ પ | ધ પ મ |
 ધી ત્રક | ધી ધી જા | તી ત્રક | ધી ધી જા | ધી ત્રક | ધી ધી જા ॥

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 ॥ પ મ | પ મ ગ | મ ગ | મ ગ રી | ગ રી | ગ રી સા |
 તી ત્રક | ધી ધી જા | ધા તીર કીટગદીગન | ધા તીર કીટગદીગન ॥

૩૩ મી સારીગમ.

તાલ જલદ. ત્રિતાલ (અલો) માત્રા ૧૬.

૨° ૩ ૦ ૨
 ॥ સા સા - સા | રી રી - રી | ગ ગ - ગ | મ મ - મ |
 ધા ધો - ધા | ધા ધો - ધા | તા તી - તા | ધા ધો - ધા ॥

૨ ૩ ૦ ૧
 | પ પ - પ | ધ ધ - ધ | ની ની - ની | સાં સાં - સાં |
 | ધી ધી - ધા | ધા ધી - ધા | તા તી - તા | ધા ધી - ધા |

૨ ૩ ૦ ૧
 | સાં સાં - સાં | ની ની - ની | ધ ધ - ધ | પ પ - પ |
 | ધા ધી - ધા | ધા ધી - ધા | તા તી - તા | ધા ધી - ધા |

૨ ૩ ૦ ૧
 | મ મ - મ | ગ ગ - ગ | રી રી - રી | સા સા - સા |
 | ધા ધી - ધા | ધા ધી - ધા | તીરકીટ ધા તીરકીટ ધા તીરકીટ |

૩૬ મી સારીગમ.

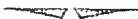
૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || સા રી - ગ | રી ભ - મ | ગ મ - પ | મ પ - ધ | પ ધ - ની |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ધ ની - સાં || સાં ની - ધ | ની ધ - પ | ધ પ - મ | પ મ - ગ |

૦ ૧
 | મ ગ - રી | ગ રી - સા ||

ઉપર પ્રમાણે દરેક તાલમાં અનેક પ્રકારની સારીગમ ગોઠવી શકાય છે. સંગીત શીખવાના અભિલાષીએ આટલી સારીગમ તો અવશ્ય શીખવી જોઈએ. તેમ કરવાથી તાલ, માત્રા, લય અને સ્વરનું ઉત્તમ જ્ઞાન થશે.

સંગીત લેખન પદ્ધતિ.

. સંગીત શાસ્ત્રમાં જે પ્રકારની કવિતા જોવામાં આવે છે. એક પ્રકારની કવિતામાં અક્ષર મેળ અને માત્રા મેળ ગણનેત્રુ માપસર પ્રમાણ જોવામાં આવે છે. તેવા નિયમિત મેળવાળી કવિતાને છંદ કહે છે. બીજા પ્રકારની કવિતામાં માત્રામેળ કે અક્ષરમેળ ભાગ્યેજ હોય છે. તેને ગાવા યત્નવવા માટે જે તાલમાં ગાવી હોય તે તાલમાં જોડતી માત્રાનો ઉમેરો કરીને અગર વધારે અક્ષર હોય તો તેને અર્ધી કે પા માત્રાના ગાનમાં લઈ મેળ કરવો પડે છે. છંદની એક કડીની સારીગમ આપેલ હોય તો તે પછીની કડીના શબ્દોની સારીગમમાં એક સરળો મેળ જણાય છે. ગીતમાં પછીની કડીઓમાં વારંવાર વધતી જોડી માત્રાઓ દરવી પડે છે. આની સ્પષ્ટ સમજ ગાયનની સારીગમોમાં કેટલેક સ્થળે આપેલ છે.

ગાયનમાં સ્થાન અંતર અને ટેક ઉપર ખાસ લક્ષ રાખવાની જરૂર છે. ગાયનની શરૂઆતની જે કડી પ્રથમ ગાવામાં આવે છે અને સામાન્ય રીતે નીચેના કારોમાં ગવાય છે તેને સ્થાઈ કહે છે, અને તે ગાયનની શરૂઆતમાં એકજ હોય છે. ગાયનની જે કડી ઉંચા સ્વરોમાં અથવા પ્રથમની કડીથી જુદી રીતે ગાવામાં આવે છે તેને અંતરો કહે છે. એવા અંતર એક ગાયનમાં ગમે તેટલા હોઈ શકે છે. ગાયનની શરૂઆતના ભાગમાં આવતી જે કડી અથવા લીટી દરેક અંતરાની અને જોલનાની હોય છે તેને ટેક કહે છે.

સુચના—ગાયનના સ્થાઈ અને સઘળા અંતરાની, સારીગમ આપવામાં આવે 'તો પુસ્તકનું કદ વધી જાય તેથી તેમાં ગાયનની સંતોષકારક મંજ્યા આપી શકાય નહિ'. તેથી આ પુસ્તકમાં સ્થાઈ તથા એક અંતરાની સારીગમ તથા મત્રા આપેલ છે, તે ઉપરથી ખીલ અંતરા તાલના પ્રમાણમાં જોઈતી માત્રાની વધઘટ કરી વગાડતાં શીખવું.

૧. રાગ. લલિત છંદ. તાલ દાસરો. વિલંબલય.

સકલ વિશ્વના નાથરે તમે, શાશ્વ અવીને વંદીએ અમે.
મનુષ્ય અપ્પ તે શું કરે સ્તુતિ, ગહન તારો છે રે પ્રભુ ગતિ.
નિયમ તેં પ્રભુ ને કીધા હશે, તહનુસાર તો તે ક્રિયા થશે.
નહિ કદી ફરે એ ઠરે રતી, ગહન તારી છે રે પ્રભુ ગતિ.

(કરણ રાજરે એ રાહું, પ્રાર્થનામાળા.)

સ	ક	લ	વિ - શ્વ	ના - -	- - -	ના - થ	રે - ત
સા	સા	સા	રી - ગ	મ - -	- - -	ગ - મ	પ - મ

મે - -	એ એ -	શ ર ણ	આ - વી	ને - -	- - -
ગ - -	રી સા -	રી ગ રી	સા - રી	ગ - -	- - -

વ - દી	એ - અ	મે - -	- - -
રી - ગ	રી - ની	સા - -	- - -

બાકીની કડીઓ “સકલ વિશ્વના” પ્રગણે ગણુત્રી પ્રમાણે તાલ માત્રામાં ગોઠવી વગાડવી.

- તાલ દાદરાના બોલ સાથે.

સંકલ વિ-થ ના- - - ના-થ ર-ત
ધાધીના ધાતીના ધાધીના ધાતીના ધાધીના ધાતીના

મે- - એ- - શરણ આ-વી ને- - -
ધાધીના ધાતીના ધાધીના ધાતીના ધાધીના ધાતીના

વં-દી એ-અ મે- - -
ધાકડાના ધાકડાના ધાધીના ધાતીના

૨. રાગ ઝીઝોટી. તાલ લાવણી. વિલંબસપ.

ગંગા જળ નિર્ગળ સમું, શુદ્ધ પવિત્રજ સાર,
તેવું કુળ ને ગાદરું, તો પડ પાસા પોખાર.
હંસ ગયો સરોવર તીરે, દીકું અમૃત સાર,
પીપા વીણ પાછો-કર્યો, પડ પાસા પોખાર,

(નંદળત્રિમી નાટક).

ગં- ગા આ જ જા નિર મ જા સમું ઉ-
સા- ગ મ પ પ ધ મ પ પ મ ગ રી-

ઉ- શુ- હ પ વિ- ત્ર જ સા- આ આ
સા- સા- ગ મ પ- ધે ગ મ- ગ મ

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
આ આ	આ રૂ	તે -	તું ઉ	કુ જ	લે ઝો	મા -
પાધ	પ -	મ -	ગ મ	પ પ	ધ મ	પ -

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
હ રૂ	ઉ -	ઉ -	તો -	પ હ	પા -	સા -
મ ગ	રી -	સા -	મા -	ગ ગ	જ -	મ -

૦	૧	૨	૩
આ -	પો ઝો	જા -	- રૂ
ગ -	રી ની	મા -	- -

હ સ ગયો સરોવર વિષે—ગંગાજળ નિરમળ પ્રમાણે.

પીધા વિણ પાછો ફર્યો—તેવું કુળ લે માહુડું પ્રમાણે

૩. રાગ કલ્યાણ. તાલ ત્રિતાલ વિસંબસ્ય.

પ્રિયનમ પ્રભુ નમીએ આપને, જપીએ પાવન તમ જાપને....પ્રિય
 જ્ઞાનાદપક હૃદયે પ્રગટાવી, પૂર્ણ પ્રાપ્તિ પાપનેપ્રિય.
 બાસાગર રંગદગ બળ દેડો, નસ નસ દો નીતિ છાપને...પ્રિય.
 અમ અંતર દમતા કુવિચારો, પાત્ર થલે તમ શાપને...પ્રિય.
 આપ વદન શશી ઝહેવા મયતાં, માંજો અમ મન જાપને...પ્રિય.
 પોતાના ગણી ખાળો અમને, એજ અરજ મા જાપને...પ્રિય.

(કોમિતી ગમ નિમ્નહરગમ મહેતા)

૨ ૩ ૧ ૨°

|| - - પ્રિય | ત મ પ્ર ભુ | ન મી ઝે ઝે | આ આ આ પ |

|| - - સાની | સારી ગ રી | સારી સા ની | ધ ની ધ રી |

૩ ૦ ૧ ૨

| ને - પ્રિય | ત મ પ્ર ભુ | ન મી ઝે ઝે | આ આ આ પ |

| શા - સા ની | સારી ગ રી | સારી સા ની | ધ ની ધ રી |

૩ ૦ ૧ ૨

| ને - જ પી | ઝે - પા - | વ ન ત મ | જા આ આ પ |

| સા - સા રી | ગ - ગ - | ગ મ ગ રી | ગ ધ મે પ |

૩ ૦ ૧ ૨

| ને ઝે જ પી | ઝે - પા - | વ ન ત મ | જા આ આ પ |

| ગ રી સા રી | ગ - ગ - | ગ મ ગ રી | ગ ધ મે પ |

૩ ૦ ૧ ૨

| ને ઝે પ્રિય | ત મ પ્ર ભુ | ન મી ઝે ઝે | આ આ આ પ |

| ગ રી સા ની | સારી ગ રી | સારી સા ની | ધ ની ધ રી |

૩ ૦ ૧ ૨

| ને - - - | શા - ન દી | પ કૃ હૃ ઠ | યે - પ્ર ગ |

| સા - - - | ગ - ગ ગ | પ પ પ પ | ધ - ધ પ |

૩ ૦ ૧ ૨

| ટા આ વી - | પૂ - હૃ અ | જા આ જો જો | પા આ આ આ |

| ની ધ પ - | ગ - ગ ગ | ગ મ ગ રી | ગ ધ મે પ |

^૩ | ને એ પ્ર ભુ | ^૦ પૂ - છું પ્ર | ^૧ જા આ જો જો | ^૨ પા આ આ પ |
 ગ રી ગ રી | ગ - ગ ગ | ગ મ ગ રી | ગ ધ મ પ |

^૩ | ને એ પ્રિય | ^૦ ત મ પ્ર ભુ | ^૧ ન મી એ એ | ^૨ આ આ આ પ |
 ગ રી સા ની | સા રી ગ રી | સા રી સા ની | ધ ની ધ રી |

^૩ | ને - - - ||
 સા - - - ||

ખાકીની દરેક લીટીને ઉપર પ્રમાણે ચાર ચાર માત્રાના ખંડ પ્રમાણે તાલ માત્રામાં મેળવીને “સાનદીપક” પ્રમાણે વગાડેલું.

^૦ | જો મહે - | ^૧ ગ ર ર ગ | ^૨ ર ગ જ જ | ^૩ રે એ ડો - |
 ગ ગ ગ - | પ પ પ પ | ધ ધ ધ પ | ની ધ પ - |

ગાયનની દરેક લીટી કે કડીની સારીગમ કરવામાં આવે તો બહુજ જગ્યા રોકે. તેથી એક કડી જરાજર આવડ્યા પછી તાલ આપતાં જઈ માત્રા મેળ કરી લઈને ગાવું જાવું.

મૃદંગની સાથે વગાડવાની રીત

^૩ | - - પ્રિય | ^૦ ત મ પ્ર ભુ | ^૧ ન મી એ એ | ^૨ આ આ આ પ |
 ના ધી ધી જા | ના તી તી જા | ધા ધી ધી જા | આ ધી ધી જા |

^૩ ને જો પ્રિય | ^૦ ત મ પ્રભુ | ^૧ ન મી જો જો | ^૨ આઆઆપ |
 ના ધી ધી ત્રા | ગદી ગન ધા ગદી | ગન ધા ગદી ગન | ધા ધી ધી ત્રા |

^૩ ને - - - ||
 ના ધી ધા ત્રા ||

એ પ્રભાણે દરેક જાંઠમાં માત્રાના હીસાને જોલ જોઠવી લેવા.

૪. રાગ ઝીંઝોટી. તાલ દાદરો.

દીનનો દયાળ છોડી કોને ચરણ જાઉં; ટેક.
 માત તાત જાણી પ્રભુ ચરણ પ્રત્યે ધાઉં;
 પામીને પ્રસાદ પૂર્ણ કૃત કૃતાર્થ થાઉ. દીનનો.
 નીતિ ભક્તિ રૂપી ઉદય તીર્થમાં હું ન્હાવું;
 ૧ પશ્ચ હાટ પ્રહ્મની હું સ્તુતી ગુણ ગાઉ. દીનનો.
 નમી નમી પશ્ચ પરા હું ચરણ તારે આવું;
 ગ્રેમ પુષ્પ અંજલીથી પ્રભુ પદે વધાવું. દીનનો.

(પ્રાર્થનામાળા).

^૧ દી - ન | ^૦ નો - દ | ^૧ ચા - જ | ^૦ ઊં જો ડી | ^૧ ઊં જો ને |
 સા - ની | સા - રી | સા - ની | ધ પ ધ | ધ સા ધ |

^૦ શ ર ણ | ^૧ જા આ - | ^૦ ઉ - ઉ || ^૧ ઊં જો ને | ^૦ શ ર ણ | ^૧ જા - ઉ |
 સા સા રી | ગ મ - | ગ - રી || મ પ મે | પ ધ ધ | પ - મ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | પ્ર અ ભુ | દો ઝો ને | શ ર ત્વ | જા આ - | ઉ - ઉ |
 | ગ રી ગ | ધ સા ધ | સા સા રી | ગ મ - | ગ - રી |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | મા - ત | તા - ત | જા - જો | પ્ર ભુ ઉ | ચ ર ત્વ | પ્ર અ ત્યે |
 | સા - ની | સા - રી | સા - નો | ધ પ ધ | ધ સા ધ | સા સા રી |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | ધા આ - | ઉ - ઉ || પા આ મી | ને - પ્ર | સા - દ |
 | ગ મ - | ગ - રી || મે ય મે | ય - ધ | ય - મ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | પુ ઉ જ્યુ | ચ ર ભુ | પ્ર અ ત્યે | ધા આ - | ઉ ઉ - ||
 | ગ રી ગ | ધ સા ધ | સા રી સા | ગ મ - | ગ રી - ||

પછીની ઢીઝો અનુક્રમે “ભાત તાત” અને “પામીને પ્રસાદ” પ્રગાળે.

એનું એ ગાધન. રાગ બિલાયલ. તાલ દાદરા મધ્યમ લય.

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | દી મ્મ ન | નો ઝો દ | ચા આ જ | જો ઝો ડી | દો ઝો ને |
 | ય ધ ની | સાં ય રી | ની સાં ધ | ય ગ ગ | મ રી ગ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | શ ર ભુ | જા આ આ | ઉ - - || મા આ ત | તા આ ત |
 | મ પ ય | ગ મ રી | સા - - || ય ય ય | ની ધ ની |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 લા આ હી | પ્ર અ ભુ | ચ ર ભ | પ્ર અ ત્યે | ધા આ આ |
 સાં સાં સાં | સાં સાં સાં | ની ધ ની | સાં રી રી | ની સાં ધ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 ઉં - - | પા આ મી | ને એ પ્ર | સા આ દ | પુ ઉ ભૂં |
 પ - - | પ ધ ની | સાં રી રી | ની સા ધ | પ ગ ગ |

૧ ૦ ૧ ૦
 ટૂં ત ટૂં | તા ર થ | શા આ આ | ઉં - - |
 મ રી ગ | મ પ પ | ગ મ રી | સા - - |

એ ગાયનમાં ઉપર પ્રમાણે તાલ મુરમાં ગરાગર થયા પછી તેમાં મીઠાશ, ઝડપ, કંપ, નિગેરે લાવવા નીચે પ્રમાણે માત્રાઓમાં મુધારા વધારા કરી શકાય છે. રાગ ઝંઝીરી તાલ દાદરો.

૧ ૦ ૧ ૦ ૦
 હી - ન | નો યો દ | યાઆ આઆ ળઅ | છેઓઓઓડીઈ |
 સાં - ની | સાં રી રી | સાંરી સાંસે નીસાં | ધની ધની પધ |

૧ ૦ ૧ ૦
 ઠોઓઓઓનેએ | શ અર અભુઅ | લાઆઆઆઆ | ઉં - - |
 ગમ પધ પધ | મ પ ગ મ રી ગ | મ પ ગ મ રી ગ | સા - - |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 મા - ત | તા આ ત | લાઆઆઆહીઈ | પ્ર અ ભુ - - | ચ ર ભ |
 પ - પ | ની ધ ની | ધ ની સાં રી સાંરી | સાંનીસા - - | ની ધ ની |

• ૧ •
 | પ્ર અ અ અ રો એ | ખા આ આ આ આ આ | ઉ - - ||
 | ધ ની સાં રીં સાં રીં | ની સાં ની ગાં ધ ની | પ - - ||

૧ • ૧
 | પા આ આ આ મી ઇ | ને એ એ એ એ પ્ર અ | સા આ આ આ ઠ અ
 | ધ ની સાં રીં સાં રીં | નો સાં ની ગાં મી ની | મ પ ગ મ રી ગ

• ૧ • ૧ •
 | પૂ ઉ ઈ | દૃ ત કૃ | તા આ ર અ મ અ | યા આ આ આ આ આ | ઉ - -
 | સારી સા | રીંગરી | ગ મ પ ધ પ ધ | ગ પ ગ મ રી ગ | સા - -

દરેક તાલનો આવો એકજ નમુનો આ પુસ્તકમાં આપેલ છે. એ પ્રમાણે જાંત અને પ્રયાસથી યોગાની મેળે વગાડતાં શીખ લેવું. પ્રયત્ન આગળ કંઈ જાગૃત અશક્ય નથી.

૫. રાગ કલ્યાણ તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

કૃષ્ણ કહે તે ઠીક કહે છે, શોચ ધરે શીદને સાળી,
 દ્રીપદી કેસં વજ્ર દુશાશન, ભરી સલામાં રહ્યો તાણી,
 પાંચાળી પત રાખી શ્રી હરીએ, રુદાય થયા સારંગ પાણી.—કૃષ્ણ.
 પ્રહ્લાદ સુમકત કૃષ્ણજી કેસે કોપ્યો પિતા તેનો જાણી,
 તેત કઠામાં નાખ્યો સુધનવા, તોય ન થઈ તનને હાણી.—કૃષ્ણ.
 હોલા હોલી ઉપર જાજ, પારાધી ઉલો તીર તાણી,
 સર્પ હત્યો પારાધીને પાગે, જાજ થયે ત્યાં ધુજ ધાણી.—કૃષ્ણ.

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 ટું - | પ્યુ ક | રે ઝો | તે ઝો | ઠી ઇ | ક ક | રે ઝો | છે - |
 ગ - | ગ ગ | ગ પ | ગ રી | ગ પ | પ ધ | ની ધ | પ - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 શો ઝો | અ ધ | રે ઝો | શી દ | ને ઝો | શા આ | છી - | ઇ - ||
 ગ મ | ગ રી | રી સા | સા રી | ગ ધ | ગ રી | સા - | - - ||

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 દ્રો - | ગ હી | કે - | રાંઆં | વ અ | અ હુ | શા - | સ ન ||
 ગ - | ગ ગ | પ - | ધ ગ | ધ સાં | સાસા | સાં - | સાંસાં ||

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 અ ભ | રી સ | ભા આ | માં આં | ર હો | તા આ | છી - | ઇ - ||
 - ની | ની ધ | ધ પ | પ ધ | ની સાં | ધ ની | પ - | - - ||

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 પાં - | ચા - | જી ઇ | પ ત | રા આ | ખી શ્રી | હ રી || ઝો - |
 ગ - | ગ - | ગ પ | ગ રી | ગ પ | પ ધ | ની ધ || પ - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૦
 રહા આ | ય થ | યા આ | સા આ | રંગ | પા આ | છી - |
 ગ ગ | ગ રી | રી સા | સા રી | ગ પ | ગ રી | સા - |

૧
 ઇ - | પ્રહ્લાદ મુશક્ત..... } દ્રૌપદી કેરાં પ્રભાણે.
 - - | હોલા હોલી ઉપર.... } " " "

“પ્રહ્લાદ મુશક્ત” ના ખંડ પાડનાં પહેલા ખંડમાં એ અક્ષર

આવે છે, જેમકે:—

૧	૨	૩	૦
પ્ર હહા	દ મુ	ભ -	કા અ
ગ ગ	ગ ગ	પ -	ગ રી

પ્રમાણે જ્યાં એક જાંડમાં વધારે અક્ષર હોય ત્યારે તેને જાંડમાં ઉમેરી લેવો, અને જો અક્ષર ખુટતો હોય તો જાંડમાં આવતી માત્રાને લંબાવી લેવી. હુકામાં તાલના ટકોરા આપી ગાનાં માત્રા લંબાવવી, 'હુકી કરવી કે વધારવી તે પોતાની મેળે જણાઇ આવે છે. તેલ હકામાં નાંખ્યો..... } “ પાંચાળી પત રાખી ” પ્રમાણે સર્પ હસ્યો પારાધીને..... }

તાલ તાવણીના બોલ સાથે.

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
કુ -	જા ક	રે -	તે -	એ ઠી	ક ક	રે એ	છે -
ધા તી	જા ક	ધી જા	ધા ગે	ધા તી	જા ક	ધા જા	ધામ

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
એ શો	અ ધ	રે એ	શી દ	ને એ	શા આ	ણી -	ઇ -
ધા તી	જા ક	ગદીગન	ધા ગદી	ગન ધા	ગદીગન	ધી જા	ધા ગે

૬. રાગ પહાડી-હક્તા. તાલ તાવણી. મધ્યમસય.

કાનુકા તારી કામણુ કરનારી, વૃજમાં વાંસલડી વાગી,
 મીડી વગી મોહક મન વશ કરનારી, મજમાં વાંસલડી વાગી.
 મન વગ કરનારી, સ્વર સુષુતાં લાગે સુખકારી,
 હુ વેડી (૨) થઈ હું તમ વિશુ ગીરધારી.....મજમાં.
 (કંઠ વધ નાદક).

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || ઠા આ | હુ - | ઠા - | તા - | રી - | ઠા આ | મ ણ | ઠ ર |
 || રી સા | રી - | મ - | પ - | ધ - | ધ પ | ધ ધ | પ મ પ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || ના આ | રી હ | હ હ | હ ણ | અ જ | માં આં | વા - | સ લ |
 || મ ગ | રી ગ | રી સા રી - | ગ | રી પ | મ પ | મ ગ - | ગ મ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || ઠી હ | વા આ | ગી - | હ - | મી હ | ઠી - | વ ગી | મો - |
 || ગ રી | ગ રી ગ | સા - | - | રી સા | રી - | મ મ | પ - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || હ ઠ | મ ન | વ શ | ઠ ર | ના આ | રી હ | હ હ | હ વ |
 || ધ ધ | ધ પ | ધ ધ | પ મ પ | મ ગ | રી ગ | રી સા રી - | ગ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || અ જ | માં આં | વાં - | સ લ | ઠી હ | વા આ | ગી - | હ હ |
 || રી પ | મ પ | મ ગ - | ગ મ | ગ રી | ગ રી ગ | સા - | - - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || મ ન | વ શ | ઠ ર | ના આ | રી - | હ - | રવ ર | મુ ણ |
 || મ મ | મ મ | મ મ | મ પ | ગ - | - - | ગ મ | ગ રી |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || તાં આં | આં - | લા આ | ગે ઝે | મુ ણ | ઠા આ | રી - | હ - |
 || રી સા રી | - - | રી પ | મ પ | ગ મ | ગ રી ગ | સા - | - - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || હું હું | ઘે ઝે | લી - | હ - | હું હું | ઘે ઝે | લી - | ધ હ |
 || ગ મ | પ ધ | પ - | - - | ગ મ | પ ધ | પ - | પ ધ |

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
હું ઉ	ત મ	વી છુ	ગી ર	ધા આ	રો છ	છ હ	છ વૃ
પ ધ	પ પ	ધ ધ	મ પ	મ ગ	રો ગ	રીસારી	- ગ

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
અ જ	માં આં	વાં -	સ દ	લી છ	વા આ	ગી -	છ -
રી પ	મ પ	મ્મ-	ગ મ	ગ રો	ગરી ગ	સા -	- -

ઉપર આપેલ પદ્ધતિમાં “ કાનુડા તારી કામણ કરનારી ” અને “ મીઠી વળી મોહક મન વશ કરનારી ” ની સારીગમ ના ખંડ નોતાં તે જણે એકજ રીતે વગાડવાની હોવા છતાં તાલમાં રહેવા માટે જે વધઘટ કરવામાં આવી છે તેજ પ્રમાણે દરેક ગાયનમાં બીજી કડા વગાડવાની હોય ત્યારે વધઘટ કરવા ધ્યાનમાં રાખવું.

૭. રાગ સોરઠ તાલ દાદરો મધ્યમસય.

સાર આ સંસારમાં ન જોયો,

મેં જાહુ રીતે તપાસતાં, સાર આ સંસારમાં ન જોયો.

ધન ધરા મુત તાતની પ્રીતે,

મોંઘા અવસરને મેં જોયો.—મેં જાહુ

મૃગ જળ પીવા કાગ ન આવે,

વ્યર્થ ઇંદ્ર જાળમાં હું મોહ્યો,—મેં જાહુ

પુણ્ય પરમાર્થનો માર્ગ ન જોધ્યો,

જન્મને વૃથા મેં યજોવ્યો.—મેં જાહુ

(સ્મરદેવ નાટક).

^૧સા આ ર | ^૦આ - સં | ^૧સા આ ર | ^૨માં આં ન | ^૧લો ઓ ઓ |
^૧પ સાં પ | ^૦સાં - સાં | ^૧પ સાં ની | ^૦ધ પ ધ | ^૧મ પ ધ |

^૧યો - - | ^૧મેં ઓં ઓં ઓં ઓં - | ^૦ળ હુ હુ | ^૧રી ઇ તે | ^૦એ ત અ |
^૧મ - - | ^૧ગ મ પ ધ ની - | ^૦નો નો ધ | ^૧ધ પ પ | ^૦મ મ ગ |

^૧પા આ સ | ^૦તાં આં આં | ^૧સા - ર | ^૦આ - સં | ^૧સા - ર |
^૧ગ રી રી | ^૦રી સા રી | ^૧સા - રી | ^૦રી - ગ | ^૧સા - રી |

^૦માં આં ન | ^૧લો ઓ ઓ | ^૦યો - - | ^૧ઓ - - | ^૦ધ ન ધ |
^૦ગ પ મ | ^૧ગ રી ગ | ^૦સા - - | ^૧- - - | ^૦મ પ પ |

^૧રા - - | ^૦સુ ત - | ^૧અ - તા | ^૦ત ની ઇ | ^૧પ્રી ઇ ઇ |
^૧ની - - | ^૦સાં સાં - | ^૧- - રી | ^૦રી સાં રી | ^૧સાં રી ની |

^૦તેં - - | ^૧મેં ઓં ધા | ^૦આ અ વ | ^૧સ અ ર | ^૦નેં ઓ મેં |
^૦સાં - - | ^૧પ સાં પ | ^૦સાં સાં સાં | ^૧પ સાં ની | ^૦ધ પ ધ |

^૧ળા ઓ ઓ | ^૦યોં - - || મેં ળહુ

મૃગજળ પીવા..... } “ ધન ધરા સુત ” પ્રભાણે.
 પુણ્ય પરમાર્થનો..... }

૮. રાગ ભાક. તાલ લાંબણી. ક્રિતસય.

સજેલાં શ્રી પ્રભુજીએ મનુષ્યો સર્વ સરખાં છે,
 નથી કોઈ ઉચ કે નીચાં જીવન તો સહુનાં સરખાં છે,
 પ્રભુજીની જગત વાડી તથાં કુલકાં સહુ જીવો,
 મુગંધીથી ભરેલાં સહુ સમજીએ તો એ સરખાં છે.
 વિપત આ વિશ્વનો વાયુ કરે જીવ કોધીને ઘેલા,
 ન મનહર દોષ માનતો સકળ આત્માઓ સરખાં છે.

(સ્વરૂપ સેવા.)

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૪
 || - સ | જે એ એ એ | લાં - | આં શ્રી | ઇ પ્ર | ભુ ઉ ઉ ઉ |
 || - પ | ધ ની ધ રી | સાં - | - ની | - સાં | ની સાં ની રી |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | જી ઇ | એ - | એ મ | તુ ઉ | ધ્યો - | એ સ | અ વ |
 | સાં ની | ધ - | - પ | ધ પ | મ - | - પ | - ધ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | સ ર | ખાં આં આં આં | છે એ || એ મ | તુ ઉ ઉ ઉ | ધ્યો - |
 | ની ની | ધ ની ધ રી | સાં ની || ધ પ | ધ પ ધ પ | મ - |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | એ સ. | અ વ | સ ર | ખાં આં આં આં | છે - || એ ન |
 | - પ | - ધ | ની ની | ધ ની ધ રી | સાં - || - પ |

^૦ થી ઇ ઇ ઇ | ^૧ કો ઇ | ^૨ ઇ ઉ | ^૩ ઉ અ | ^૦ કે એ એ એ | ^૧ ની ઇ |
 પ ધ ની રી | સાં સાં | - ની | - સાં | ની સાં ની રી | સાં ની |

^૨ આં - || ^૩ આં છ | ^૦ વ ન | ^૧ તો - | ^૨ સૌ - | ^૩ ઉ નાં | ^૦ સ ર |
 ધ - || - પ | ધ પ | મ - | પ - | - ધ | ની ની |

^૧ ખાં આં આં આં | ^૨ છે એ || ^૩ એ છ | ^૦ વ અ ન અ | ^૧ તો - | ^૨ સૌ - |
 ધ ની ધ રી | સાં ની || ધ પ | ધ પ ધ પ | મ - | પ - |

^૩ ઉ નાં | ^૦ સ ર | ^૧ ખાં આં આં આં | ^૨ છે - | ^૩ એ છ | ^૦ વ અ ન અ |
 - ધ | ની ની | ધ ની ધ રી | સાં - | ધ પ | ધ પ ધ પ |

^૧ તો - | ^૨ સૌ - | ^૩ ઉ નાં | ^૦ સ ર | ^૧ ખાં આં આં આં | ^૨ છે - || ^૩ એ પ્ર |
 ગ - | પ - | - ધ | ની ની | ધ ની ધ રી | આં - || ધ પ |

^૦ છુ - | ^૧ છ - | ^૨ ઇ ની | ^૩ ઇ જ | ^૦ ગ ત | ^૧ વા - | ^૨ ડી ઇ ઇ ઇ |
 રી - | રી - | - રી | - રી | રી રી | રી - | સાં રી ગં મં |

^૩ ઇ ત | ^૦ જા આં આં | ^૧ કુ લ | ^૨ અ હાં | ^૩ આં સ | ^૦ હું ઉ ઉ ઉ |
 - ગં | રી સાં રી | ની ની | - સા | - રી | સાં રી ગં મં |

^૧ | છ ઇ ઇ ઇ | ^૨ વો ઓ - | ^૩ - મુ | ^૦ ગં અં અં અં | ^૧ ધી - | ^૨ ઇ થી |
^૨ રીં ગં સાં રીં | ^૨ ની સાં - | - પ | ધ ની ધ રીં | સાં - | - ની |

^૩ | ઇ લ | ^૦ રે ઓ ઓ ઓ | ^૧ લાં આં | ^૨ સૌ - | ^૩ ઉ સ | ^૦ મં છ | ^૧ ઓ - |
 - સાં | ની સાં ની રીં | સાં ની | ધ - | - પ | ધ પ | મ - |

^૨ | ઓ તો | ^૩ ઓ ઓ | ^૦ સ ર | ^૧ ખાં આં આં આં | ^૨ ઓ ઓ | ^૩ ઓ સ | ^૦ મં છ |
 - પ | - ધ | ની ની | ધ ની ધ રીં | સાં ની | - પ | ધ પ |

^૧ | ઓ - | ^૨ ઓ તો | ^૩ ઓ ઓ | ^૦ સ ર | ^૧ ખાં આં આં આં | ^૨ ઓ - | ^૩ સનેલાં |
 મ - | - પ | - ધ | ની ની | ધ ની ધ રીં | સાં - |

વિષમ આ વિશ્વનો વાયુ—પ્રભુજીનો જગતવાડી પ્રભાણે.
 ન મનહર દોષ માનવનો—સુગ ધીથી ભરેલાં સહુ પ્રભાણે.

૬. રાગ માહ. તાલ દાદરો. મધ્યમલય.

મોરલા મહાલું ચાંચ તારી સોનાથી કંઈક

ટોકા કરી ને જોગી રાજને જગાડ;

જોગી રાજને જગાડ, વીરા માનું તારો પાડ.....મોરલા

વર્ધાના વિલાસી, તપોવન વાગી,

કલાધારી કલા કંઈક તારી દેખાડ.....મોરલા

(સુકદેવ નાટક.)

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 || મો - ર | લા - મ | દા આ હું | ચાં ચાં ચ | તા આ આ |
 || સાં - સાં | સાં - સાં | સાં ની સાં | ની ધ નો | પ ધ પ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | રી સો સો | ના - થી | કં ઈ ક | ટો ઉ ઉ | કા આ ક |
 ધ મ પ | ગ - મ | ગ રી ગ | સા રી સા | ગ મ પ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 રી - ને | જો ગી ઇ | રા - જ | ને સો જ | ગા - ડ |
 સાં - નો | ધ મ પ | ગ - મ | ગ રી ગ | સા - સા |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 જો ગી - | રા - જ | ને - જ | ગા આ ડ | વી રા આ |
 મ મ - | મ - મ | મ - પ | મ ગ મ | પ ધ ની |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 મા આ હું | તા આ રો | પા - ડ | ઝેઝેઝેઝેઝે | મો - ર |
 પ ધ પ | ની ધ ની | પ - પ | પ્ધન્ સાં રો ની | સાં - સાં |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | લા - મ | દા આ હું | ચાં ચાં ચ | તા આ આ | રી સો સો | ના - થી |
 || સાં - સાં | સાં ની આ | નો ધ નો | પ ધ પ | ધ મ પ | ગ - મ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | કં ઈ ક | ટો ઉ ઉ | કા આ ક | રી - ને | જો ગી ઇ |
 ગ રી ગ | સા રી આ | ગ મ પ | સાં - ની | ધ મ પ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | રા - જ | ને જો જ | ગા - - | આ - ડ | વ - ધા |
 | ગ - ગ | ગ રો ગ | સા - - | - - - | મ - મ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | ના - વિ | લા - - | સી - ત | પો જો જો | વ સ ન |
 | મ - મ | મ - - | મ - પ | ગ મ પ | ધ ની સા |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | વા આમી | દ લા - | ધા - રી | ઇ - ક | લા - આ |
 | ની ધ પ | પ પ - | ધ - સાં | - - સાં | ધ - સાં |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | કે ઇ ક | તા - રી | ઇ - દે | ણા - ડ | આજોજોજોજોજો || મારો
 | રીં જં રીં | સાં - ની | ધ - ની | પ - - | પ ધ નીં સાં રીં નીં ||

૧૮. રાગ ભીમપલાસી. તાલ લાવણી. મધ્યમલય.

અજર અમર પદ દેનારું છે સાચું જગમાં શ્રીહરી નામ;

સાચું જગમાંઆં શ્રીહરી નામ;

વગી ભજતાં નવ ભેસે હામ.....અજર૦

જન્મ ભોગી શુકદેવે જન્મ સત્માં ભોગ સ્વીકાર્યો,

શ્રીમદ્ ભાગવત શ્રવણ કરાવી,

ગદિકીત ગાયને તાર્યો રામ.....અજર૦

(શુકદેવ નારક).

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || અ જ | ર અ | મ ર | પ દ | દે - | ના - | રું ઉ | છે એ |
 || સા નો | ગ સા | મ ગ | પ પ | પ - | પ - | પ ઘ | પ ઘ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || સા આ | ચું ઉ | જ ગ | માં આં | શ્રી ઇ | હ રી | ના આ | આ મ |
 || મ પ | ગ મ | ગ પ | પ મ | ગ મ | ગ રી | સા નો | સા - ||

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || સા - | મું - | જ ગ | માં આં | શ્રી ઇ | હ રી | ના આ આ આ |
 || પ - | પ - | પ નો | ઘ પ | મ પ | ગ મ | ગ મ પ ઘ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || આ મ | વ ણી | લ જ | તાં આં | ન વ | બે એ | સે એ |
 || પ - | પ સાં | સાં નો | ની ધ | ધ પ | પ મ | મ ગ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || દા આ આ આ | આ આ આ મ | || અ જ | ર અ | મ ર | પ દ |
 || ગ મ પ ધ | પ મ ગ રી | || સા નો | ગ સા | મ ગ | પ પ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || દે - | ના - | રું ઉ | છે એ | સા આ | ચું ઉ | જ ગ | માં આં |
 || પ - | પ - | પ ઘ | પ ઘ | મ પ | ગ મ | ગ પ | પ મ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || શ્રી ઇ | હ રી | ના આ | આ મ | || જ - | ના નો | ઓળી | શુ ક |
 || ગ મ | ગ રી | સા નો | સા - || ની - | ની ની | સા આ | સા સા |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | દે - | વે - | જ ઝ - મ થ | તાંઆંઆં | માંઆ | ને ઝો | ગ રવી |
 | ગ - | ગ - | ગ મ | મ મ | ગ મ પ | પ મ | ગ મ | ગ રી |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | કા આ | ચો - | ઝો - | ઝો - || શ્રી મ | ક લા | આ ગ | વ ત |
 | સા નો | સા - | - - | - - || પ પ | પ પ | મ ગ | ગ મ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | મ વ | છ ક | રા આ | વી - || પ રિ | કી ત | રા આ | ય ને |
 | પ ધ | ની ધ | ની ધ | ની - || પ પ | પ પ | પ ની | ધ પ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | તા આ | ચો ઝો | રા આ આ આ | આ મ || પ રિ | કી ત | રા આ |
 | મ પ | ગ મ | ગ મ પ ધ | પ - || પ સાં | સાં ની | ની ધ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ય ને | તા આ | ચો ઝો | રા આ આ આ | આ આ આ મ | અજર
 | ધ પ | પ મ | મ ગ | ગ મ પ ધ | પ મ ગ રી |

૧૨. રાગ કાફી. (કવાલી). તાલ ગઝલ. મધ્યમલય.

ગુનરે જે શીરે તારે, જગતનો નાથ તે રહેને,
 ગણ્યું જે ખાઈ ખારાએ, અતિ ખાઈ ગણી લેને.
 દુનિયાની જુઠી વાણી, વિષે જે દુઃખ વાસે છે,
 જરાએ અંતરે આનંદ, ના ઝોછો યવ દેને.....ગુનરે
 કચેરી માંહી કાળનો, નથી હિસાબ કોડીનો,
 જગત કાઝી થઈને તું, વહોરી ના પીડા લેતો....ગુનરે
 (ખીલ કડીઓ ગુજરાતી સાતમી ચોપડીમાંથી જોઈ લેવી.)

^૦ ગુ જા - ^૧ રે ઝો ^૨ જે - ^૦ શી રે - ^૧ તો આ ^૨ રે ઝો
^૦ મ મ - ^૧ ગ મ ^૨ પ - ^૦ મ પ - ^૧ સાં રીં ^૨ ની -

^૦ જ ગ ત ^૧ નો ઝો ^૨ ના - ^૦ થ તે ઝો ^૧ સ્હે ઝો ^૨ જે -
^૦ ધ પ મ ^૧ પ મ ^૨ ગ - ^૦ મ પ મ ^૧ ગ રી ^૨ સા -

^૦ ગ ધ્યું - ^૧ જે ઝો ^૨ ય્યા - ^૦ હું ય્યા - ^૧ રા આ ^૨ ઝો -
^૦ મ મ - ^૧ ગ મ ^૨ પ - ^૦ મ પ - ^૧ સાં રીં ^૨ ની -

^૦ અ તિ ઈ ^૧ ય્યા આ ^૨ હું - ^૦ ગ ણી ઈ ^૧ લે ઝો ^૨ જે -
^૦ ધ પ મ ^૧ પ મ ^૨ ગ - ^૦ મ પ મ ^૧ ગ રી ^૨ સા -

^૨ હુ નિ - ^૧ યા - ^૨ ની - ^૦ જુ ઠી - ^૧ વા - ^૨ ણી -
^૦ મ પ - ^૧ ની - ^૨ સાં - ^૦ રીં નં - ^૧ રીં - ^૨ સાં -

^૦ વિ યે - ^૧ જો - ^૨ હુઃ - ^૦ ખ વા આ ^૧ સે ઝો ^૨ છે -
^૦ ની ની - ^૧ ની - ^૨ ની - ^૦ સાં રીં સાં ^૧ ની ધ ^૨ પ -

^૦ જ રા - ^૧ ઝો ઝો ^૨ અ - ^૦ ત રે - ^૧ આ આ ^૨ નં - ^૦ અં દ ના
^૦ મ મ - ^૧ ગ મ ^૨ પ - ^૦ મ પ - ^૧ સાં રીં ^૨ ની - ^૦ ધ પ મ

^૧ ^૨ ^૦ ^૧ ^૨
 | ઝો ઝો | છો - | ય વા આ | દે ઝો | જે - || પછીની કડીઓની
 | ધ મ | મ - | મ ધ મ | મ રી | સાં - || લીટીઓ અનુક્રમે
 “દુનીયાની જુઠી” અને “જરાએ અંતરે આનંદ” પ્રમાણે.

આ તાલમાં ગાતી વખતે સામાન્ય રીતે અંતરાની ખીણ લીટીથી લાવણી (ચલતી) માં લઈ સ્થાઈ ઉપર આવતાં મૂળ ગઝલની લય ઉપર અવાય છે

તાલ ગઝલના બોલ સાથે.

^૦ ^૧ ^૨ ^૦ ^૧ ^૨
 || ગુ લ - | દે ઝો | જે - | શી દે - | તા આ | દે ઝો |
 || તી - ઝૂ | ધી ઝૂ | ધા ધા | વા - ઝૂ | ધા ઝૂ | ધા ધા |

^૦ ^૧ ^૨ ^૦ ^૧ ^૨
 | જ ગ ત | નો ઝો | ના - | ય તે ઝો | સ્હે ઝો | જે - ||
 || તી - ઝૂ | ધી - | ધા ધા | તીર કીટ ધા | તીર કીટ | ધાન કીટ |

તાલ લાવણી. માત્રા. ૮. દ્રુતલય.

^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧
 || - ગુ | લ - | દે ઝો | જે - | ઝો શી | દે - | તા આ | દે - ||
 || - મ | મ - | ગ મ | ધ - | - મ | ધ - | સા રી | નો - ||

^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩
 | ઝો જ | ગ ઝા | નો ઝો | ના - | આ ય | તે ઝો | સ્હે ઝો ||
 | - ધ | મ-મ | ધ મ | ગ - | - મ | ધ મ | ગ રી ||

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 જે - || એ હુ | નિ - | યા - | ની - | - છુ | ઠી - | વા - |
 સા - || - મ | પ - | ની - | સાં - | - રી | ગં - | રી - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 ણી - | ઇ વિ | રે - | જો - | હુઃ - | ઉ ખ | વા આ | સે એ |
 સા - | - ની | ની - | ની - | ની - | - સાં | રી સાં | ની ધ |

૦ ૧
 છે - || એ જરાએ૦ | “ગણેલું જે પ્યારું” અને “જરાએ
 પ - || શુભરે જે૦ | અંતરે” — “શુભરે” જે પ્રમાણે.

આવી ઠવાલી ગઝલો જુદી જુદી ઢગમાં અને રાગમાં ગવાય છે. તાલ, ગઝલ, લાવણી આથવા દીપચંદીમાંથી ગમે તે તાલમાં પણ વગાડાય છે. વળી એક ગઝલ ખીજી ગઝલની ઢગમાં પણ ગવાય છે.

૧૨. રાગ ખમાથ. તાલ દાદરો. મધ્યમસય.

આજ શામ મોઢે લીનો બંસરી બજાય કે,

બંસરી બજાય કાન મોરલી સુનાય કે.....આજ૦

હર હર સખ કરત ભત, ગાગર શીર ધરત ભત;

નીર નાર લરન ચડી, શુધ ન રહી શરીર કી.....આજ૦

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 || આ આ જ | શા આ મ | મો જો હે | લી ઇ ઇ ઇ નો | બં અં અં સ |
 || સા ની સા | ગ રી ગ | મ ગ મ | ગ મ પ ધ પ | પ ધ સાં ની |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | રી ઇ ણ | જાઆ આ ય | કે - એએ || આ આ જ | ચા આ મ |
 | ધ પ મ | પૂ મ પ મ | ગ - રીસા || સા ની સા | ગ રી ગ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | મો આ હે | લી ઇ ઇ ઇ નો | ખં અં અં સ | રી ઇ ણ | જાઆ આ ય |
 | મ ગ મ | ગ મ પ ધ પ | પ ધ સાં ની | ધ પ મ | પૂ મ પ મ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | કેએએએએએ || ખં - સ | રી - ણ | જાઆ આ આ ય | કા આ ન |
 | ગ મ પ ધ ની રી | સાં - ની | સાં - રી | સાં રી સાં રી ની | ધ પ ધ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | મોઆ આ ર | લી ઇ સુ | નાઆ આ ય | કે - એએ || હ ર હ |
 | પ ધ સાં ની | ધ પ મ | પૂ મ પ મ | ગ - રો સાં || મ ગ મ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | ર સ ણ | હ ર ત | જાઆ ત | ગા ગ ર | રી ઇ ર |
 | ની ધ ની | સાં સાં સાં | સાં ની સાં | સાં સાં ની | સાં રી રી |

૧ ૦ ૧ ૦
 | ધ અ ર અ ત અ | જાઆઆઆ ત || ની - ર | ના આ ર |
 | સાં રીસાં રી ની સાં | ધ ની પ ધ પ || સાં - ની | સાં રી રી |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | બ અ ર અ ન | ચ લી ઇ | શુ ઉ હ ના | ર હી શ | રી ઇ ઇ ર |
 | સાં રી સાં રી ની | ધ પ ધ | પ ધ સાં ની | ધ પ મ | પૂ મ પ મ |

૦
 | છી - ઇ ઇ || આજો
 | ગ - રી સા ||

આ ગાયન તદ્દન સાદી ઢબમાં વગાડી શકાય છે. પરંતુ માત્ર સાદી માત્રાઓમાંજ ગાયન વગાડવા કરવાથી હાથનાં આંગળાં કડપાંગાં થઈ શક્તાં નથી, તેથી મીઠાશ આપતી નથી. હવેથી આગળ અભ્યાસ કરનારાએ આબુળામ્બુ મીઠાશ આપના સ્વરોને જરા જરા સ્પર્શ કરતાં જઈ ડાંગ મારી વગાડવાની ટેવ પાડવી. તાલ તુટી ન જાય તે ધ્યાનમાં રાખવું.

૧૩. રાગ સોરઠં. તાલ દાદરો. ત્રિસંખલય.

ખંસરી બબડ આજ, રંગસે મુસારો,
શીવ સમાધી ભૂમ ગયે, ખંસી ચિત્ત ધારી.....ખંસુરી૦
વેદ બનત પ્રદા બૂલે, ભૂલે પ્રલયારી,
સચી સહિત ઈંદ્ર ભૂલે, લગી ઉર કટારી.....ખંસુરી૦
રંભા સખ તાલ ચુકી, ચુકે નૃત્યકારી;
જમુનો જલ ઉલટ વહ્યો, શુદ્ધ ના સંભારી.....ખંસુરી૦
શિંદ્રાજન ખંસી બાજે, તીન લોક ખ્યારી,
ગોપ બાલ મગન ભયે, વૃજકી સગ નારી.....ખંસુરી૦
મુંદર ઘનશ્યામ પ્રભુ, નટવર વપુ ધારી;
સુર મદન મોહનપગ, બહિં મેં બલિહારી.....ખંસુરી૦

૧	૦	૧	૦	૧	૦
ખં	અં	સ	રી	ઇ	બ
રી	ગ	રી	પ	મ	ગ
બ	આ	ઇ	આ	આ	જ
રં	અં	ગ	સે	એ	મે
સા	ની	સા	રો	મ	પ
પ	પ	પ			

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | રા આ આ આ આ આ | રી - - || શી વ સ | માં - ધા | ભૂ ઉ ઉ દ |
 | રી મ્ પ ધ્ ની ધ્ | પ - - || ની ની ની | ની - ની | ની સાં રી સાં |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | ગ રે - | બં અ સી | ચી ઇ ત | ધા આ આ આ આ આ | રી - - ||
 | સાં સાં - | ધ નો પ | ધ મ પ | રી મ્ પ ધ્ નો ધ્ | પ - - ||

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | વે - દ | લ ન ત | ધ્ર - ઘા | ભૂ લે - | ભૂ - લે | ધ્ર ઘ - |
 | મ - મ | ની ધ ની | સાં - સાં | સાં સાં - | સા - સાં | સાં સાં - |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | આ આ આ | રી ઇ - || સ ચી સ | હી - ત | ઇ ઇ ઇ દ્ર | ભૂ લે - |
 | ની સાં ની | સાં રી - || ની ની ની | ની - ની | ની સાં રી રાં | સાં સાં - |

૧ ૦ ૧ ૦
 | લ ગી ઇ | ઉ ર ક | ટા આ આ આ આ આ | રી - - || બં સરી ૦
 | પ ની પ | ધ મ પ | રી મ્ પ ધ્ ની ધ્ | પ - - ||

૧૪. રાગ ઠાકી. (કવાલી). તાલ ગઝલ મધ્યમસય

જગતમાં જોઈથી જામ્યો, મહદ વેપાર માંખણનો;
 પૂરણ પ્રખ્યાતિને પામ્યો, મહદ વેપાર માંખણનો.
 મળે છે લાલ મનગમતો, જમાનો સર્વ રહે નમતો,
 હીપાવો ડરીઓ જોડી, મહદ વેપાર માંખણનો.
 ઈન્તરા જોહના રાજો, દુકાનો નશ્રમાં નાંખો;
 ઘરાકી છે ઘણી જોની, મહદ વેપાર માંખણનો.
 લીયે છે રાય ને રાણા, લીયે છે શાશ્વરોજશાણા;
 અધિક લેનાર અધિકારી, મહદ વેપાર માંખણનો.
 સુનીમ ને શેઠીઆ લે છે, મજુર ને વેઠીઆ લે છે;
 લીએ છે સાધુ સન્યાસી, મહદ વેપાર માંખણનો.
 સર્વને શ્રેષ્ઠ એ લાગે ટીપ્પીનમાં શહેનશાહ માંગે;
 પછી શી ગજુત્રી ખીજાની, મહદ વેપાર માંખણનો.
 અનુલવ એહનો લેલો ફરી લેયા પછી કહેલો,
 ખરો નથુરામ કે જોટો, મહદ વેપાર માંખણનો.

(નથુરામ મુંદરજી કવી).

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
- જ	ગ ત	માં -	આં જો	જો ૨	થી -	જા -
- સા	સા સા	સા -	- મ	- મ	મ -	મ -

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
ઝોઝોઝો	જો મ	હ દ	વેજોજો	જો પા	જા ૨	માથા
ગ મ પ	- મ	ગ રી	ગરીસા	- રી	- પ	મ ગ

^૩ | ખ ણ | ^૦ નો - || ^૧ - પુ | ^૨ ણ | ^૩ મ - | ^૦ અ ય્યા | ^૧ આ તી |
રી ગ | સા - || - સા | સા સા | સા - | - મ | - મ |

^૨ | ને - | ^૩ પા - | ^૦ મ્યોઓ | ^૧ ઓ મ | ^૨ હ હ | ^૩ વેએએ | ^૦ ઓ પા |
મ - | મ - | ગૂમ્પ | - મ | ગ રી | ગ રીસા | - રી |

^૧ | આ ર | ^૨ માં આં | ^૩ ખ ણ | ^૦ નો - || ^૧ - મ | ^૨ જે એ | ^૩ છે - |
- પ | મ ગ | રી ગ | સા - || - સા | પ સા | પ - |

^૦ | એ લા | ^૧ આ લ | ^૨ મ ન | ^૩ ગ મ | ^૦ તોઓઓઓ | ^૧ - જ | ^૨ મા આ |
- પ | - પ | પ પ | મ પ | મૂપ્પૂપ્પૂ | - ધ | પ મ |

^૩ | ના ઓ | ^૦ ઓ સ | ^૧ વં ર | ^૨ હે એ | ^૩ ન મ | ^૦ તો - || ^૧ ઓઠી | ^૨ પા - |
ગ રી | સા રી | રી પ | મ ગ | રી ગ | સા - || - સા | સા - |

^૩ | વો - | ^૦ ઓ ડે | ^૧ એ રી | ^૨ પા - | ^૩ ઓ - | ^૦ લીઈઈ | ^૧ ઇમ | ^૨ હ હ |
સા - | - મ | - મ | મ - | મ - | ગૂમ્પ | - મ | ગ રી |

^૩ | વેએએ | ^૦ ઓ પા | ^૧ આ ર | ^૨ મા આ | ^૩ ખ ણ | ^૦ નો - ||
ગૂરીસા | - રી | - પ | મ ગ | રી ગ | સા - ||

ખાડીની કડીઓની લીટીઓ અનુક્રમે " મળે છે લાલ મન
ગમતો " અને " દીપાવો રીટીઓ જોલી " પ્રમાણે વગાડવી.

૧૫. રાગ જરવો (કવ્વાલી) તાલ લાવણી. મધ્યમલય.

થવાનું ના થવાનું કહે નબુમી કોણુ એવો છે,
 ન જાણ્યું જાનકી નાથે સવારે શું થવાનું છે ?
 હતી શલ્યા રૂપે અહલ્યા જગતમાં વાત જાહેર છે,
 ન જાણ્યું રાણી જોતમે સવારે શું થવાનું છે ?
 હતા કૌરવ અને પાંડવ જગતમાં મંહા જાણી ચોદા,
 ન જાણ્યું લીખ્મ જેવાએ સવારે શું થવાનું છે ?
 રમ્યા ભુગટું સહુ સાથે વિભુતી સૌ ગયા હારી,
 ન જાણ્યું ધર્મ જેવાએ સવારે શું થવાનું છે.

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || - થ | વા આ | નું - | ઉ ના | આ થ | વા - | નું ઠ | ઉ - |
 || - સા | ની ધ. | પ. - | - ધ. | - સા | સા - | રી રી | પ - ||

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | - ન | ભુ ઉ | મી - | ઈ કે | ઓ ણ | એ એ | વો ઓ | છે - ||
 | - મ | ગ રી | સા - | - ગ | - ગ | ગ મ | રી ગ | સા - ||

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || - ન | જા આ | ણ્યું - | ઉ જા | આ ન | કી - | ના - | થે - |
 || - સા | ની ધ. | પ. - | - ધ. | - સા | સા - | રી - | પ - ||

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૩ ૨
 | એ સ | વા આ | રે - | એ શું | ઉ થ. | વા આ | નું ઉ | છે - ||
 | - મ | ગ રી | સા - | - ગ | - ગ | ગ મ | રી ગ | સા - ||

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || - હ | તી - | શ - | અ દ્યા | આ રૂ | પે - | અ હ | દ્યા આ |
 || - સા | પ - | પ - | - પ | - પ | પ - | મ ગ | મ મ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || - જ | ગ ત | માં - | આ વા | આ ત | જ - | હે ર | છે - ||
 || - મ | ગ રી | સા - | - ગ | - ગ | ગ - | ગ રી | સા - ||

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || - ન | જ અ | છુ - | ઉ જા | આ ની | ગૌ - | ઐ ત | મે - ||
 || - સા | મી ધ | પ - | - ધ | - સા | સા - | - રી | પ - ||

સવારે શું થવાનું છે, પ્રથમ પ્રમાણે.

પછીની કડીઓની દરેક ક્ષીત્રી અનુક્રમે 'હતી શદ્યા રૂપે' અને 'ન જાણું જાતી ગૌતમે' પ્રમાણે વગાડવી.

૧૬. રાગ દોદી. (કંવાલી). તાલ લાવણી. મધ્યમસપ.

હુનીઆ તણા દીવાના, દીલસર મલ્લઓ લુંટે;
 તુટે જીવનની હોરી, આશા છતાં ન છુટે.
 બાળક મટી જીવાની, આવે સલ્લે દીવાની;
 તન ધન મળે તરૂણી, આશા છતાં ન છુટે.
 આવે પછી છુડાપો, ઘોળા થતાં નિમાળા;
 રે, બાકી લાકી વાળા, આશા છતાં ના છુટે.
 પકી જલય દેહ પાપી, મરી જલય મન કદાપી;
 મોજી જલય માતીમાં રહ. આશા છતાં ન છુટે.

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 દુ ની | યા - | આ ત | બા આ | આ દી | વા આ | ના - |
 સા ની | સા - | - સા | સા ની | - સા | રી ગ | સા - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 આ - || દી ઇલ | ભ - | અર મ | લા - | જો જો | હું ઉ |
 - - || ગ ગ | મ - | રી સા | રી - | - પ | મ ગ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 ટે - | એ - || તુ ઉ | ટે - | જો છ | વ અ | અનની |
 રી - | - - || સા ની | સા - | - સા | સા ની | - સા |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 હો જો | રી - | ઇ - | આ આ | ગા - | આ છ | તાં - |
 રી ગ | સા - | - - | મ ગ | મ - | રી સા | રી - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 આં ના | છુ ઉ | ટે - | એ - || બા આ | બા - | અક મ |
 - પ | મ ગ | રી - | - - || રી પ | પ - | - પ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 ઠી - | ઈ જી | વા આ | ની - | - - | આ આ | વે એ |
 પ - | ગ મ | પ નો | ધ - | - - | મ પ | ગ મ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 એ ભ | હો - | એ દી | વા આ | ની - | - - || ત અન |
 - સા | રી - | - પ | મ જ | રી - | - - || સા ની |

^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦
 | ધ - | અન્ મ | જે એ | એ ત | રૂ G | ણી - | - - ||
 | સા - | - સા | સા ની | - સા | રી ગ | સા - | - - ||

^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦
 || આ આ | શા - | આ છ | તાં - | આં ના | છુ ઉ | ટે - | એ - ||
 || મ ગ | મ - | રી સા | રી - | - પ | મ ગ | રી - | - - ||

આ પછીની કડીઓની દરેક સ્ત્રીટી અનુક્રમે “ખાળક મટી જીવાની” અને, “તન ધન મળે” પ્રમાણે વગાડવી.

—:૦:—

૧૭. રાગ ખીહાગ. તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

પ્રજાને પ્રેમથી પોપે, બુપાલો હો તો એવા હો, ટેકો
 સ્વધર્મે સંચરી પડે, પ્રજાન પંથ સુચયતા
 પ્રજા હિતમાંજ નિત્ય રમ્યા, બુપાલો હો તો એવા હો. પ્રજાને
 નીતિને ન્યાયના રસ્તા, શરીર તજતાં નહિ તજતા;
 કદર શુભવંતની કરતા, બુપાલો હો તો એવા હો. પ્રજાને
 પરાઈ પત્નિને ચેખી, કુદૃષ્ટિ ના કહી કરના;
 સુસ્તી લાંઘાર ના ભરતા, બુપાલો હો તો એવા હો. પ્રજાને
 (રામાયણ નાટક).

^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧
 || - પ્ર | જા આ | ને એ | પ્રે - | એ મ | થી ઇ ઇ | પો એ |
 || - મ | મ સા | ગ મ | ધ - | - પ | સાંનીસાં | ધ પ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | વેએએએ | એ ભુ | ખાઆઆઆ | આઆઆઆ | લોએ! એએ |
 | ધનીધપ | મ મ | મ ગ પ મ | ગ રી સા ગ | રીઆ નો સા |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | હોઓતો | એએએએ | વાઆઆઆ | હો - || એ સ્વ | ધ - |
 | ની ધ ની | સારીગમ | રીગમ પ | મ - || - મ | મ - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | મેં એ | સં - | અં ય | રીપપપ | પઅંઅંઅં | ઢે - |
 | ધ નો | સાં - | - સાં | રીસાંગરી | ધ નીસાં રી | સાં - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | - પ્ર | લા આ | ને એ એ | પ્રં - | અં ય | મુંડ ઉડ |
 | - સાં | સાં નો | ધ પ ધ | ની - | - સાં | ધ નીઆં રી |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | અઅવ અ | તા આ || આ પ્ર | લા આ | હી ત | માં - |
 | આં રીનીસાં | ધ ની || ધ પ | મ સા | ગ મ | ધ - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | આં જ અ | નિ પે ત | ર મ | તાઆઆઆ | આ ભૂપાલો |
 | - પ મ | સાં ની સાં | ધ પ | ધ નો ધ પ |

પછીની ઠડીઓની દરેક હીટી અનુક્રમે 'સ્વધર્મે સંચરી'
 , અને 'પ્રલ હિતમાંજ' પ્રમાણે વગાડવી.

૧૮. રાગ ભૈરવી. (કન્વાલી). તાલ લાવણી.

જેવી કરે જે કરણી તેવી તુરત ફળે છે;.....ટેક.
 બદલો ખુરા લલાનો અહિંનો અહિં મળે છે;
 ઉચે ચઢે છે જ્યારે સહુને તુચ્છ ગણતા;
 ખટકાય જ્યારે નીચે, ત્યારે સમજ પડે છે.....જેની
 હુસ્નાઓને રડાવે રોતા ઉપર હસે છે;
 રોનાર તેને કોઈ આખર નહિ રહે છે....જેવી
 આખ્યા વિના ન મગશે વાળ્યા વિના ન ફળશે;
 ઇન્સાફ એજ કુશરતનો અહિંનો અહિં મળે છે.....જેવી
 (સીરાજદૌલા નાટક).

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
જે	એ	વી -	ઈ ઠ	રે -	એ જે	ક ર
સા	રી	ગ -	- રો	સા -	- રી	ગ પ
						મ -

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
ઈ -	તે એ	વી -	ઈ તુ	ર -	અત ક	જે એ
- -	પ ઘ	પ -	- સાં	નો -	- ઘ	પ ઘ

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
છે -	એ -	બ ઢ	લો ઝો	ઝો ણુ	રા -	આ ભ
મ -	- -	મ ગ	રો સા	- રી	સા -	- રી

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
લા આ	નો -	ઝો -	અ કિ	નો -	ઝો ઝો	ફિ -
ગ પ	મ -	- -	પ ઘ	પ -	- સાં	તો -

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 ઇ મ | જે એ | છે - | એ - || ઉ - | એ - | એ થ |
 - ઘ | પ ઘ | મ - | - - || સાં - | સાં - | - ની |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ટે - | એ છે | જ્યાં આં | રે એ | એ - | સ હ | ને - |
 સાં - | - રીં | ની સાં | ઘ પ | - - | પ પ | ઘ - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | એ જે | તુ - | ઉ મ્હ | ગ ણ | તા - | આ - | પ ટ |
 - સાં | ની - | - ઘ | પ ઘ | મ - | - - | સા રી |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | કા - | આ થ | જ્યાં - | આ રે | ની ઇ | એ - | એ - |
 ગ - | - રી | સા - | - રી | ગ પ | મ - | - - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ત્યાં આ | રે - | એ સ | મ - | અજ પ | ડે એ | છે - |
 પ ઘ | પ - | - સાં | ની - | - ઘ | પ ઘ | મ - |

૦
 | એ - || જેવી કરે ||
 - - ||

ત્યાર પછીની કડીઓની હરેક લીટી અનુક્રમે ‘ ઉચે ચઢે છે’
 અને ‘ પટકાય છે જ્યારે ’ પ્રમાણે વગાડવી.

૧૬. રાગ મીઝ. કળ્યાણી. તાલ દીપચંદી. મધ્યમસય.

દુનિયાને ઉંધા ચરમા ડાહ્યા દીવાના લાગે,
નરસિંહ હતો દીવાનો મીરાં હતી દીવાની,
લકિત મુઘા પીનારાં ડાહ્યા દીવાના લાગે.
જે પ્રેમના મુપથે નિજ પ્રાણને વિસાર્યા,
ફરહાદને એ મજનુ ડાહ્યા દીવાના લાગે.
જે કર્મવીર ગાંધી જઈ જેલમાં ગિરાજ્યા,
તે પણ જગતની આંખે ડાહ્યા દીવાના લાગે.
કમળાનો દોગ જેને પીથું તમામ ભારે,
માગલ તો જગતને ડાહ્યા દીવાના લાગે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૧ ૨ ૩
|| દુ ની | યા આ | આ ને | ઉં ધાં | આં - | ચ સ | માં - |
|| સા રી | ગ મ | - ગ | ની સા | રી - | સા ની | સા - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
| આ - | ડા - | આ યા | આ હી | વા આ | આ ના | લા ગે |
| - - | સા - | - રી | - ગ | રી ગ | પ મ | ગ ગ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
| એ - | દે એ | ડા - | આ યા | આ હી | વા આ | આ ના |
| - - | રી ગ | સા - | - રી | - ગ | રી ગ | પ મ |

૨ ૦ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
| લા ગે | એ એ | એ એ | ડા આ | આ યા | આ હી | વા - |
| ગ ગ | - ગી | ગ ની | સા - | - ગ | - મ | પ - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 આ ના | લા - | ગે - | ઝે - || ડા - | આ હા | આ હી | વા - |
 - પ | પ - | પ - | - - || પ - | મ ગ | - ગ | પ - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 આ ના | લા આ | ગે - | રે ઝે || ડા આ | આ હા | આ હી |
 ધ પ | મ ગ | ગ - | મ ગ || રી સા | - રી | - ગ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 વા આ | આ ના | લા આ | ગે - | રે ઝે || ડા - | આ હા |
 મ પ | ધ પ | મ ગ | ગ - | રી ગ || સા - | - રી |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 આ હી | વા આ | આ ના | લા ગે | ઝે રે | ઝે - || ન ર |
 - ગ | રી ગ | પ મ | ગ ગ | - રી | ગ - || સા સા |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 સિંહ - | ઇ હ | તો - | આ હી | વા - | નો - | ઝો - |
 ગ - | મ ગ | પ - | - પ | પ - | પ - | - - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 મી ઇ | રાં આં | આં હ | તી ઈ | ઇ હી | વા આ | ની - |
 પ મ | ગ - | - મ | પ - | ધ પ | મ ગ | ગ - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 ઈ ઈ || લ આ | કિત ઈ | ઈ મુ | ધા આ | આ પી | ના આ |
 રી ગ || સા રી | ગ મ | પ મ | ગ રી | સા રી | સા ની |

३ ० १ २ ३ ० १
 | रां - | आं - | डा - | आ हा | आ ही | वा आ | आ ना |
 | सा - | - - | सा - | - री | - ग | री ग | प म |

२ ३ ०
 | ला गे | - रे | ओ - ||
 | ग ग | - री | ग - ||

ताल दीपचंदी. मध्यमलय.

० १ २ ३ ०
 || - हु-नी | या - - ने | उं धां आं | य श मां - | आं डा - |
 | - सा ग | म - - ग | री सा री | सा नी सा - | - सा - |

१ २ ३ ० १
 | हा - - ही | वाआआना | ला - गे - || रेओडा - | हा - - ही |
 | री - - ग | री गू प म | ग - ग - || रीगूसा - | री - - ग |

२ ३ ० १ २
 | वाआआना | ला - गे - || ओओडा - | हाआ - ही | वा - ना |
 | री गू प म | ग - ग - || रीगूसा - | ग प - म | प - प |

३ ० १ २ ३
 | ला - गे - || ओ डाआ | हा - - ही | वा आ ना | ला आ गे - ||
 | प - प - || - प म | ग - - म | प ध प | म ग ग - ||

० १ २ ३ ०
 | रे ओ डा आ | हा - - ही | वाआआना | ला - गे - || रेओडा - |
 | म ग री सा | री - - ग | म प ध प | म ग ग - || रीगूसा - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | દા - - દી | વાઆઆના | લા - ગે - || ઓ ન ૨ | મિ - ઇ હ |
 | રી - - ગ | રી ગ્ પ મ | ગ - ગ - || - સાસા | ગ - મ ગ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | તે - દી | વા - નો - | ઓ મી ઇ | રાં - - હ | તી ઈ દી |
 | પ - પ | પ - પ - | - પ મ | ગ - - મ | પ ધ પ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | વાઆની - || ઇ ઇ ભ અ | કિત ઇ ઇ સુ | ધાઆઆપી | નાઆરા - |
 | મ ગ ગ - || રીગ્ સા રી | ગ મ પ મ | ગ્ રી સા રી | સાની સા - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | આ ડા - | દા - - દી | વાઆઆના | લા - ગે - | રે ઓ ડા - |
 | - સા - | રી - - ગ | રી ગ્ પ મ | ગ - ગ - | રી ગ્ સા - |

૧ ૨ ૩
 | દા - - દી | વાઆઆના | લા - ગે - || પઝીની કડીઓની સારીગમ
 | રી - - ગ | રી ગ્ પ મ | ગ - ગ - || અનુક્રમે ' નરસિંહ હતા

દીવાનો ' અને ' લક્ષ્મિ સુધા પીનારાં ' પ્રભાણે વગાડવી.

આ ગાયન ત્રિતાલ, લાવણી અથવા ગઝલ તાલમાં પણ માગા-
 ળોમાં જોઇતી વધઘટ કરીને વગાડી શકાય છે.

૨૦. રાગ બિહારી (ગઝલ). તાલ દાદરો.

રાજી ન રૈયત કરી રાખ યથા તો શું,
 પરપીડ ધ્યાને ના ધરી તાજ યથા તો શું.
 અંગે બિભારી આવનાં પથારીએ પડ્યા,
 સમર્થ ન રનેહે શ્રીહરો સાજ યથા તો શું....રાજી
 રાગી જન્યા રસ હુટવા પણ જ્ઞાની પાછળે,
 દેતા હવન ચુક્યા જરી રાગી યથા તો શું....રાજી
 સમદષ્ટિ સઘળે રાખવાની જ્ઞાન ગોળીઓ,
 કરી પણ પોતે ન આચરી જ્ઞાની યથા તો શું....રાજી
 કેશવ કવિને આપવા કિર્તિની લાલચે,
 અપીં અમળ કંઠે છરી, દાની યથા તો શું....રાજી

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 || રાજી ન | રે - - | ય ત ક | રી - રા | જા આ ય | યા આ તે
 || સાં મ. સાં | સાં - - | ની - ની | ધ - પ | ધ પ મ | ગ મ ૧

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | શું - - || ઉ પ ર | પી - ડ | ધ્યા - ને | ના - ધ | રી - તા
 | પ - - || - સાં સા | સાં - સાં | સાં - સાં | ની - ની | ધ - પ

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | જા આ ય | યા આ તો | શું - - || જો જો જો જો જો જો | જો જો જો જો જો જો
 | ધ પ મ | ગ મ ધ | પ - - || ગ ગ પ ધ ની ધ | ની સાં રી સાં ની સાં

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | - - અં | જો - નિ | મારી છ છ | આ - વ | તાં - પ |
 | - - સાં | સાં - સાં | સાં સાં ની ધ | સાં - સાં | સાં - સાં |

^૧ થા - રી | ^૦ ચે - પ | ^૧ કયા - || ^૦ આ - - || ^૧ આ આ આ | ^૦ આ સમ |
 સાં - સાં | સાં - સાં | ની - || ધ - - || પ ધ પ | ધ સાં |

^૧ ચા - ન | ^૦ સ્ને - હે | ^૧ શ્રી - હ | ^૦ રી - સા | ^૧ જા આ થ | ^૦ યા આ તો |
 સાં - સાં | સાં - સાં | ની - ની | ધ - પ | ધ પ મ | ગ મ ધ |

^૧ શુ - - || ^૦ ઉ - - || ^૧ રા ગી ણ | ^૦ ન્યા ર સં | ^૧ હું - ટ | ^૦ વા પ ણુ |
 પ - - || - - - | મ મ મ | ધ ની ની | સાં - સાં | સાં સાં સાં |

^૧ સા - ની | ^૦ પા - છા | ^૧ જો - એ | ^૦ એ એ - | ^૧ દે તા જી |
 સાં - સાં | સાં ની ધ | ની - ધ | પ ધ - | સાં સાં સાં |

^૦ વન્ - સુ | ^૧ કયા - ક | ^૦ હી - રા | ^૧ ગી હ થ | ^૦ યા આ તો | ^૧ શું - - |
 સાં - સાં | ની - ની | ધ - પ | ધ પ મ | ગ મ ધ | પ - - |

^૦ ઉ - - || ^૧ રાજી ન રૈયત || “સમ દૃષ્ટિ રાખવાની” — “રાગી
 - - - || બન્યા” પ્રમાણે અને “કેશવ કાવને
 આપવા” — “અંગે બીમારી” પ્રમાણે અને બાકીની લીટીઓ
 “દેતાં જીવત સુકયા” પ્રમાણે વગાડવી.

૨૧. રાગ કલ્યાણની ધ્રુવ. તાલ લાવણી, મધ્યમલય.

તેડું થયું કીરતારનું, માન્યા વિના કેમ ચાલશે,
 ઝાંખી થઈ જગદ્ગતની, જવા વિના કેમ ચાલશે.
 જાવું મજલ મોટી તણી, તૈયારી કંઈ કીધી નહિ,
 લાથું ણાંધું નવ સંગમાં, લાથા વિના કેમ ચાલશે.
 મીત્રો મહીં તું માલતો, ફક્કડ થઈ ફરતો હતો,
 મીત્રો ન આવે સાથમાં, મીત્રો વિના કેમ ચાલશે.
 શણગાર ધારી અંગપગ, રમતો રમાના સંગમાં,
 રમા ન આવે સંગમાં, રમા વિના કેમ ચાલશે.
 પરમાર્થ તો પ્રીતે કરો, ભક્તિ તણું લાથું શરો,
 કલ્યાણ કાયાનું કરો, એના વિના કેમ ચાલશે.

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || - તે | ડું થ | યું - | કી ર | અ તા | આ ર | તું ઉ |
 || - સાં | સાં સાં | સા - | સાં સાં | - ની | ધ પ | ધ ની |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ઉ - | ઉ મા | ન્યા વિ | ના - | કે મ | આ - | આ લ | શે એ |
 | ધ - | - પ | પ મ | ગ - | ગ ગ | ધ - | - પ | ની ધ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | એ એ | એ મા | ન્યા વિ | ના - | કે મ | આ - | આ લ |
 | પ ધ | - પ | પ મ | ગ - | ગ ગ | ધ - | - પ |

૧ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | શે એ | એ એ || એ આં | ખી થ | ઇ - | જ મ | અ દ |
 | ની ધ | ની સાં | - સાં | આં સાં | આં - | સાં સાં | - ની |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 ઉ'ત | ની ઇ | ઇ - | ઇ જ | વા વિ | ના - | કે મ |
 ધ પ | ધ ની | ધ - | - પ | પ મ | ગ - | ગ મ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 ચા - | આ લ | શે એ | એ એ | - જ | વા વિ | ના - |
 ધ - | - પ | ની ધ | પ ધ | - પ | પ મ | ગ - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 કે મ | ચા - | આ લ | શે એ | એ એ || - જા | આ લું |
 ગ મ | ધ - | - પ | ની ધ | ની સાં || - મ | - પ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 મ - | જ - | અલ મો | ટી જ | છી - | ત ઈ | ઇ યા |
 ધ - | ની - | - સાં | સાં સાં | સાં - | સાં - | - સાં |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 આ રી | હં ઈ | કી - | ઇ ખી | ઈ ન | હી ઇ | ઇ - ||
 - સાં | સાં - | સાં - | - ની | ધ પ | ધ ની | ધ - ||

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 ઇ લા | હું જાં | ક્યું - | ન વ | અ સા | આ થ | માં આં |
 - સાં | સા સાં | સા - | સાં સાં | - ની | ધ પ | ધ ની |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 આં - | આં લા | આ વિ | ના - | કે મ | ચા - | આ લ |
 ધ - | - મ | પ મ | ગ - | ગ મ | ધ - | - મ |

૨૧. રાગ કલ્યાણની ધુન. તાલ લાવણી. મધ્યમસ

તેડું થયું કીરતારનું, માન્યા વિના કેમ ચાલશે
 ઝાંખી યઇ જગદ્ગતની, જવા વિના કેમ ચાલશે
 જાવું મજલ - મોટી તણી, તૈયારી કંઈ કીધી નહિ
 લાથું બાંધ્યું નવ સંગમાં, લાથા વિના કેમ ચાલશે
 મીત્રો મહીં તું માલતો, દુઃખડ યઇ દુરતો હતો
 મીત્રો ન આવે સાથમાં, મીત્રો વિના કેમ ચાલશે
 શણગાર ધારી અંજપગ, રમતો રંમાના સંગ
 રમા ન આવે સંગમાં, રમા વિના કેમ ચાલશે
 પરમાર્થ તો પ્રીતે કરો, લક્ષિત તણું લાથું વં/ન
 કલ્યાણ સયાનું કરો, એના વિના કેમ ચાલશે

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ઉ ત | ની ઇ | ઇ - | ઇ જ | વા વિ | ના - | કે મ |
 | ધ પ | ધ ની | ધ - | - પ | પ મ | ગ - | ગ મ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ચા - | આ લ | શે એ | એ એ | - જ | વા વિ | ના - |
 | ધ - | - પ | ની ધ | પ ધ | - પ | પ મ | ગ - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | કે મ | ચા - | આ લ | શે એ | એ એ | - જ | આ તું |
 | ગ મ | ધ - | - પ | ની ધ | ની સાં | - મ | - પ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | મ - | ઝ - | અલ્લ મો | ટી સ | છી - | ત ઈ | ઇ યા |
 | ધ - | ની - | - સાં | સાં સાં | સાં - | સાં - | - સાં |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | આ રી | કે ઈ | દી - | ઇ ધી | ઇ ન | હી ઇ | ઇ - ||
 | - સાં | સાં - | સાં - | - ની | ધ પ | ધ ની | ધ - ||

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || ઇ ભા | હું બાં | ઇયું - | ન વ | અ સા | આ થ | માં આં |
 | - સા | સા સા | સા - | સાં સા | - ની | ધ પ | ધ ની |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | આં - | આં ભા | ચા વિ | ના - | કે મ | ચા - | આ લ |
 | ધ - | - ધ | પ મ | ગ - | ગ મ | ધ - | - પ |

^૨ શે ઝો | ^૩ ઝો ઝો | ^૦ ઝો લા | ^૧ થા વિ | ^૨ ના - | ^૩ ઠે મ | ^૦ ચા -
 ની ધ | પ ધ | - ધ | પ મ | ગ - | ગ મ | ધ - |

^૧ આ લ | ^૨ શે ઝો | ^૩ ઝો ઝો ||
 - પ | ની ધ | ની સાં ||

૨૨. રાગ દશ્યાણની ધ્રુવ. તાલ ગઝલ.

ચંદ્રવદના ચંદ્રને શું હોય જાણે હમી રહી,
 કેમ ભુલાયે ઝો હવે, મૂર્તિ મનમાં વસી રહી.
 જોનારને ઝોકજ નજરથી, છતવા મગર ઝો,
 છગર વીધી નાખવા, ઝો શમર કમાનો કસી રહી.
 જાણે કરી દેશે અમર, દેખાય છે અમૃત ભરી,
 પણ અત્યાદે એર થમને, પળે પળે ઝો કસી રહી.

^૦ ચં - દ્ર | ^૧ પ દ | ^૨ ના - | ^૦ ઝો ચં દ્ર | ^૧ ને ઝો ઝો ઝો |
^૦ રાં - સાં | ^૧ સાં સા | ^૨ સાં - | ^૦ ની ધ પ | ^૧ પ્ ધ્ ની ધ્ |

^૦ હો - યં | ^૧ જા - | ^૨ જો ઝો | ^૦ હ સી | ^૧ ઇ ર | ^૨ હીમ્ ઇમ્ | ^૦ ઇમ્ ઇમ્ |
^૦ પ - મ | ^૧ પ - | ^૨ ગ મ | ^૦ પ ધ | ^૧ - પ | ^૨ ધ્ ની સાં | ^૦ સાંની સાં |

^૧ ઇ - | ^૨ ઇ - | ^૦ કે મ ભુ | ^૧ લા - | ^૨ ચે - | ^૦ ઝો ઝો હ | ^૧ વેઝો ઝો |
 - - | - - | સાંસાં સા | સાં - | સાં - | ની ધ પ | પ ધ્ ની |

૨ ૦ ૧ ૨ ૦ ૧
 | એએ એ | મૂ - તિ | મ ન | માં આં | વ સી - | ઇ ર |
 | ધ પ મ | ધ - મે | ધ ધ | ગ મ | ધ પ - | - પ |

૨ ૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 | હી ઇ ઇ | ઇ ઇ ઇ | ઇ - || ઇ - | જો - ના | આ ર | ને એ |
 | ધ્નીસાં | ધ્નીસાં | - - || - - | મ - ધ | - ધ | નીની |

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨ ૦
 | ક જ ન | જ ર | થી - | જી - ત | વા - | મ ગ | રૂ ઉ ઉ |
 | સાં સાં રી | સાં ની | સાં - | સાં - સાં | સાં - | સાં ની | ધ પ ધ |

૧ ૨ ૦ ૧ ૨ ૦
 | ઉ ર | એ - || જી ગ ર | વી - | ધી - | નાં આ ખ |
 | - ની | ધ - || સાંસાંસાં | રાં - | રાં - | ની ધ પ |

૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 | વાઆઆઆ | એ એ | લ મર ક | મા - | નો એ | કસી - |
 | પ ધ્ની ધ | પ મ | પ ધ મે | પ - | ગ મ | પ ધ - |

૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 | ઇ ર | હી ઇ ઇ | ઇ ઇ ઇ | ઇ - | ઇ - || ચંદ્રવદના ૦ ||
 | - પ | ધ્ની સાં | ધ્નીસાં | - - | - - ||

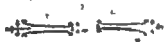
“ જાણે કરી દેશે અમર ”—“ જોનારને એકજ નજરથી ” પ્રમાણે
 અને “ પણ અત્યારે ઝેર થઇને ”—“ જીગર વીધી નાખવા ”
 પ્રમાણે. આ ગાદનને તાલ લાવણીમાં લેતાં નીચે પ્રમાણે માત્રાઓ
 લઇ શકાશે.

० ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || ચં - | ચં ૬ | વ દ | ના - | ચં - | ચં ૬ | ને ઝેઝે | ઝેઝેઘં |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૧
 | હા - | ઝો ૨ | બ - | હે - | હ સી | ઇ ૨ | હી ૨ | ઇ ૨ ||

એ પ્રમાણે માત્રા મેળ કરી ઉપરની સારીગમથી વગાડવું.

આ ગાયન તેમજ બીજા ગાયનો ફોનોગ્રાફની રેકર્ડમાં જેઓએ સાંભળ્યાં હશે તેઓ તે પ્રમાણે સારીગમ માગશે, પરંતુ તેની માફક ફરેકે ક્ષીટીઓ ઢગ કે સૂર ફેરવીને સારીગમ લખવાથી નોટેશન ઘણુંજ લાંબુ થઈ જાય, પરંતુ આપેલી સારીગમ પ્રમાણે પ્રથમ હાથ તૈયાર થઈ ગયા પછી ગમે તેવા પ્રકરની મીઠાશવાળી તાન કે ઢળથી વગાડવા પ્રયત્ન કરવો.

૨૩. રાગ. મિશ્ર. તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

મારું વતન આ બહાલું વતન, બહાલુ મને આ મારું વતનટેક.
 જેની માટીની મારી કાઢા ઘડેલી, તેને કંઈ હું કોટી કોટી નમન,
 રાણા પ્રતાપ ને શીવાજી શૂરવીર, મારા વર્તનનાં એ મોંઘાં રતન.
 ગાલ ને પાલ વળી દાદા ને દાસજી, જેણે મનમથુ સાંચે જીવન,
 બહાદા વતનની બેડીને તોડ્યા, હોંસે જોવારું હું તન મન ધન.

૨* ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 || મા રું | ઉ વ | ત ન | આ - | બહા સા | હું વ | ત ન |
 || સા આ | - ધ | ની ની | ધ - | મે ધ | ગ મ | ધ ધ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | હાં - || ંહા હું | ઉ મ | ને - | આ - | મા આ | હું વ |
 | ધ - || સાં સાં | - ધ | ની - | ધ - | મેં પ | ગ ગ |

૦ ૧ ૨' ૩ ૦ ૧ ૨
 | ત ન | હાં - || આં જે | ની મા | ટી ની | મા રી | ઇ કા |
 | પ ધ | ધ - || - મ | ધ ની | સાં સાં | સાં સાં | - ની |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | યા ધ | ડેએએ | લી - || ઇ તે | ને ક | રું હું | કેા ટી |
 | ની ધ | નીસાની | ધ - || - સાં | સાં ની | નીની | ધ ધ |

૨ ૩ ૦ ૧
 | કેા ઓ | ટી ન | મ ન | હાં - ||
 | મેં પ | ગ મ | પ ધ | ધ - ||

આ પછીની કડીઓની દરેક લીટી અનુક્રમે “ જેની માટીની મારી ટાયા ઘડેલી ” અને “ તેને કંઈ હું કેાટી નમન ” પ્રમાણે વગાડવું.

૨૪. રાગ ખમાચ. તાલ દાદરો.

ગાંધી તું-આજ હિન્દકા, એક શાને બન ગયા;
 સારી મનુષ્ય જાનિકા, અભિમાન બન ગયા.
 તું સત્ય અહિંસા દયા, નિઃસ્વાર્થ ત્યાગસે,
 ઇસ આજ મૃત્યુ લોકમે, ભગવાન બન ગયા.

તેરી નસીકતોમે, વહ બાદુકા અમર હય,
હસકો લગી હવા તેરી, ઇન્સાન બન ગયા.

તું દોસ્ત હય હર કોમકા, હર દિલ અશુદ્ધ હય,
સારા જહાન તેરા, દરદહાન બન ગયા.

તેરા પ્રભાવ સાદગી, હસ્તીકો દેખ કર,

દુશ્મન ભી બે જબાન હો, હયરાન બન ગયા.—ગાંધાજી

(ભારતર વસંત.)

॥ - - ગાં આં | ધી - તું | આ - જ | હિં ઈં દ | કા ઝો ક |
- - ધ્ ની | સાં - નો | નો - ધ | પ ધ પ | મ ગ મ |

| શા આ ન | બ અનૂ ગ | યા - - || આ - સા | રી - મ |
ધ પ ધ | ની ધ ની | સાં - - || - - સાં | સાં - ની |

| હું - જ | લા આ વી | કા અ લિ | મા આ ન | બ અનૂ ગ |
નો - ધ | પ ધ પ | પ મ પ | ધ મ ધ | ની ધ ની |

| યા - - || આ - તું | સ - ત્ય | અ હિં ઈં | સા - દ |
સાં - - || - - મ | પ - ધ | ની ધ ની | સાં - સાં |

| યા નિઃ - | સ્વાઆઆઆર્થ | ત્યા આ ગ | સે - ઝો | ઝો - તું |
સાં સાં - | ધ્ ની સાં રી સાં | ની ગાં ની | ધ - પ | - - મ |

^૧ | સ - ત્ય | ^૦ અ હિં - | ^૧ સા આ આ દ | ^૦ યા નિઃ- | ^૧ સ્વા - ધે |
^૧ | મ - ગ | ^૦ ધ ની - | ^૧ સાં રીં મં ગં | ^૦ નીં સં - | ^૧ ની - ધ |

^૦ | ત્યા આ ગ | ^૧ એ - એ | ^૦ એ - ઈ સ | ^૧ આ - જ | ^૦ મૃ - ત્યુ |
^૧ | ની સાં ની | ^૦ ધ - પ | ^૧ ધ - ધ્ ની | ^૦ સાં - નો | ^૧ ની - ધ |

^૧ | લો એ ઠ | ^૦ મેં લ ગ | ^૧ વા આ ન | ^૦ ણ અન્ ગ | ^૧ યા - - |
^૧ | પ ધ પ | ^૦ મ ગ મ | ^૧ ધ પ ધ | ^૦ ની ધ ની | ^૧ સાં - - |

^૦ | આ આ ગં આં | ^૧ ધી - તું | ^૦ આ - જ | ^૧ હિં ઇ દ | ^૦ ઠા એ ઠ |
^૧ | - - ધ્ ની | ^૦ સાં - નો | ^૧ નો - ધ | ^૦ પ ધ પ | ^૧ મ ગ મ |

^૧ | શા આ ન | ^૦ ણ અન્ ગ | ^૧ યા - - | ^૦ આ - - |
^૧ | ધ પ ધ | ^૦ ની ધ ની | ^૧ સાં - - | ^૦ - - - |

ત્યાર પછીની દડીઓની દરેક લીટી અનુક્રમે “તું સત્ય અહિંમા” અને “ઈસ આજ મૃત્યુ” પ્રમાણે વગાડવી.

રપ. રાગ માહ. તાલ લાવણી.

વિષય વાત મમ માત તણને, કૃષ્ણ ભજન તું કરવા દે,
 ધર્મે વૃત્તિએ ધરણી ધરતું, 'યાન ધૃનિથી ધરવા દે.....વિષય

સ - ત્ય | આ હિ - | સા આ આ હ | યા નિઃ - | સ્વા - ધં |
મ - મ | ધ ની - | સાં રી મે ગં | રી સં - | ની - ધ |

સ્વા આ ગ | સે - એ || એ - ઈ સ | આ - જ | મૃ - ત્યુ |
ની સાં ની | ધ - પ || ધ - ધ્ ની | સાં - નાં | ની - ધ |

હો એ ક | એ લ ગ | વા આ ન | બ અનૂ ગ | યા - - ||
પ ધ પ | મ ગ મ | ધ પ ધ | ની ધ ની | સાં - - ||

આ આ ગ આં | ધી - તું | આ - જ | હિ ઈ દ | કા એ ક |
- - ધ્ ની | સાં - નાં | નો - ધ | પ ધ પ | મ ગ મ |

શા આ ન | બ અનૂ ગ | યા - - | આ - - |
ધ પ ધ | ની ધ ની | સાં - - | - - - |

ત્યાર પછીની દલીઓની દરેક લીટી અતુકરે “તું સત્ય મહિમા” અને “ઈસ આજ મૃત્યું” પ્રમાણે વગાડવી.

રપ. રાગ માલ. તાલ લાવણી.

વિષય વાત મમ માત તણને, કૃપણ ભજન તું કરવા દે,
ધર્મે વૃત્તિએ ધરણી ધરનું, ધ્યાન ધૃતિથી ધરવા દે.....વિષય,

અધમપણને અલગ રાખી, લાંડાર લાકિતનો લારવા દે,
નટવર નામનું નાવ મળ્યું છે, તેર લાલ સાગર તરવા દે,
નાશવંત નર નામ છેડીને, અક્ષય વરને વરવા દે.....વિષય૦

(સુરદાસ નાટક).

૨° ૩ ૦ ૧ ૨ ૨ ૦
|| વિ ષ | ય વો | આ ત | ગ મ | ગા આ | ત ત | છ ઇ |
|| સાં સાં | સાં સાં | ની સાં | ની ધ | ધ ધ | ધ મ | ગ મ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
|| ને ઐ | કૃ અ | ધુ લ | જ ન | તું ઉ | ક ર | વા આ |
|| ધ ધ | ધ ધ | ધ મ | ગ રી | રી સા | રી સા | રી ગ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
|| દે - | ઐ - || ધ - | મૃ વૃ | અ તિ | ઐ ઐ | ધ ર |
|| સા - | - - || મ - | મ મ | - મ | મ ગ | રી ગ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
|| છી ઇ | ધ ર | તું - | ધ્યા આ | ન ધૃ | તિ - | થી ઇ |
|| રી મ | ગ રી | રી - | ધ રી | રી રી | રી - | ગ સા |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
|| ધ ર | વા આ | દે - | ઐ - || ઐ ઐ | ઐ ઐ | ઐ ઐ |
|| રી સા | રી ગ | સા - | - - || ગ મ | ધ ધ | ની સાં |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
|| ઐ ઐ | અ ધ | મ ધ | ધાં - | ને ઐ | અ લ | ગ રા |
|| રી ની | સાં સાં | સાં સાં | સાં - | સં રી | ની ના | સાં ની |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 આ ખી | લં - | હા આ | ર લ | અ ઝિત | નો ઝો | લ ર |
 ધ ધ | ધ - | ગ ધ | ધ ધ | - ધ | ની ધ | ધ ધ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 વા આ | હે - | ઝો - || ન ટ | વ ર | ના - | મ તું |
 ધ ની | ધ - | - - || ગ મ | ધ ધ | ધ - | ધ ધ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 ના આ | વ મ | ઇહું ઉ | છે ઝો | આ આ | આ આ | આ આ |
 ધ ધ | ધ મ | ગ મ | ધ ધ | ધ ધ | ધ મ | ગ મ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 આ આ | તો ઝો | લ વ | સા આ | ગ ર | ત ર | વા આ |
 ધ ધ | ધ ધ | ધ મ | ગ રી | રી સા | રી સા | રી ગ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 હે - | ઝો - || ના આ | શ વં | અં ત | ન ર | ના આ |
 સા - | - - || ધ રી | રી રી | - રી | રી ગ | સા રી |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 મ છો | ઝો ડી | ને - | અ - | દા ધ | વ ર | ને ઝો |
 સા ગ | રી રી | રી - | ધ - | રી રી | રી રી | ગ સા |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 વ ર | વા આ | હે - | ઝો - | ઝો ઝો | ઝો ઝો | ઝો ઝો |
 રી સા | રી ગ | સા - | - - | ગ મ | ધ ધ | ની સાં |

૧ ૨
 ઝો ઝો | વિષગ ||
 રી ની |

૨૬. રાગ લીમપદ્મારી. તાલ લાવણી.

રસીલાં પ્રેમીનાં હૈકાં, પ્રિતમમાં રાત દીન રમતાં,
 સહુણા શ્યામનાં સ્વપનાં, નજરથી ના ઘડી ખસતાં....રસીલાં૦
 પ્રિતમ જો દોય પાસે તો, બધુંજે ત્રિધ પાસે છે,
 વસે દૂરજો નજરથી જો, જગત આ સુન્ય લાસે છે....રસીલાં૦
 અધુરા જો સંવાલોના, જવાબો પ્રેમીયો જોળે,
 અજબ ઉત્તર જો પ્રશ્નોના, જો પ્રશ્નોમાં લખાયા છે....રસીલાં૦
 (શાલીવાહન).

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || - ર | સી - | તાં - | આં પ્રે | એ મી | ના આં | હૈ ઈ |
 - સા | પ - | પ - | - જ | - મ | પ પ | ગ રી |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | હાં - || આં પ્રિ | લ મ | માં આં | આં રા | આ ત | દી ન |
 સા - || - રી | ની સાં | ગ મ | - પ | - સાં | ની ધ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ર મ | તાં - || - રા | હુ ઉ | હા - | આ રપા | આ મ |
 પ મ | પ - || - ની | ની પ | ની - | - પ | ની ધ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | નાંઆંઆંઆં | સ્વ પ | નાં - | આં ન | જ ર | થી - | ઈ ના |
 ની સાં રી સાં | ની ધ | પ - | - સાં | ની ધ | પ - | - મ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | આ ધ | હી ઈ | ખ સ | તાં - || - પ્રિ | ત મ | જો - |
 - મ | પ મ | ગ રી | આ - || - પ | ની ની | ની - |

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ઝો હો | ઝો ય | પા આ | સે ઝો | તો - | - ખ | ધું ઉં |
 - ની | - ની | પ નો | સાં રીં | સાં - | - નો | નીંધ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ઝો ઝો | વિ - | ઇ શ્વ | પા - | સે ઝો | છે - | - વ |
 પ મ | પ - | - સાં | નો - | ધ ની | પ - | - પ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | સે ઝો | હૂ ર | અ નો | ઝો ન | જ ર | થી ઇ | ઝો - |
 સાં રીં | રીં રીં | - રીં | - ગં | રીં સા | રીં ની | સાં - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ઝો જ | જ ત | આ - | આ શુ | ઉ ન્ધ | લા - | સે ઝો |
 - પ | ની ની | ની - | - ની | ધ સાં | ની - | ધ ની |

૨
 છે - || પછીની બન્ને લીટી અનુક્રમે “ પ્રિતમ ને હોય પાસે
 પ - || તા ” અને “ વસે હર ને નજરથી ” પ્રમાણે વગાડવી.

૨૭. રાગ ભીમપત્તાસી. તાલ લાવણી. મધ્યમલય.

દીવ્ય દેશ અમ ઉજવળ કરવા,

ક્યારે ઉગશે દીવ્ય પ્રભાત, દીવ્ય પ્રભાત.

અ. ધનુરજાં વાદળ. તેહી, ચદુકુળ મણી. રીઝાણી તા.

શંભુશું ક્યારે નાદ, અંચી નાદ.....તી. ચૈ

દેશ દેશની મધુરી મંથા, દીવ્ય અમારી ભરત ભૂમી;
 સુરમુનીવર યુગયુગ પોપાયા, જેના ચરણ સરોજ યુમી
 એવી અમ જનની જગ વિખ્યાત, ભારત માત....દીવ્ય૦

(રાહ માંડલીક).

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || દી ઇ | વ્ય દે | એ રા | અ મ | ઉ ઉ | વ્ય ણ | ક ર | વા આ |
 || સા પ | સા પ | પ પ | મ મ | મ મ | પ મ | મ રી | સા રી |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | કયા આ | રે એ | ઉ ગ | શે એ | દી ઇ | વ્ય પ્ર | શા આ |
 | પ ની | સા મ | મ રી | સા રી | ની સા | મ મ | પ - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | આ ત | દી ઇ | વ્ય પ્ર | સા - | આ ત | અ - | ધ કા |
 | - મ | મ મ | મ રી | સા - | - - | ની - | ની ની |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | આ ર | નાં - | વા આ | દ ણ | લે - | દી - | ય હ | ક ણ |
 | - ની | ની - | પ ની | પ સા | સાં - | સાં - | પ સાં | સા ની |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | મણી | દી ન | મણી | ના આ | યુ ણ | સું ઉ | કયા આ |
 | ની ધ | ધ પ | પ મ | મ મ | મ રી | રી સા | ની સા |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | રે એ | ના આ | આ દ | અં અં | સી ઇ | ના - | આ આદ ||
 | ય મ | પ - | - મ | ય મ | મ રી | સા - | - - ||

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 દે - | શ દે | - શ | ની ઇ | મ ધુ | રી ઇ | મૈ'ઇ | યા આ |
 ની - | ની સા | - સા | ગ મ | પ નો | ધ નો | પ ઘ | પ મ |

૧ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 દી ઇ | ળ ય આ | મા આ | રી ઇ | લ ર | ત લૂ | મી - |
 ગ મ | ગ મ | પ ઘ | પ મ | ગ ગ | ગ રી | સા - |

૧ ૨: ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 ઇ - || યુ ર | યુ ની | વ ર | યુ ગ | યુ ગ | યો ઝો |
 - - || નો નો | નો નો | નો નો | નો ની | પ નો | પ સાં |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 પા - | યા - || જે ઝે | ના આ | ય ર | ળ સ | રો ઝો |
 સાં - | સાં - || સા મં | મં ગં | ગં રીં | રીં સાં | સાં નો |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 જ યુ | મી ઇ | એ એ | વી ઇ | અ મ | જ ન | ની ઇ |
 ની ધ | ધ પ | પ ગ | મ ગ | ગ રી | રી સા | સા રી |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 જ મ | વિ ઇ | યદા - | આ ત | લા આ | ર ત | મા - | આ ત |
 ની સા | ગ મ | પ - | - મ | ગ મ | ગ રી | સા - | - - ||

૨૮. રાગ માઠ તાલ સાવળી. મધ્યમક્રમ.

જળમનાં દટોં જળમી બલે રે, વીણુ જળમી શું બલે,
 મરદોના ધા તો મરદો વળાણે રે, કાયર શું બલે—ગાઈછ—કાયરો
 આંધ્ર સ્વાદમાં કોકીલ માણે, મેનાં દાડમ દાણે,
 હુરખી હુરખી હંસ દમકનાં, કેમલ તંતુ તાણે રે,
 બગલા શું બલે—ગાઈછ,—બગલા શું બલે.....બજમ
 પતિ પતિ માણે રતિ રસમાં, કામદેવના બાણે,
 શું બલે તે જોગી જનમના, જે જગ મીચ્યા બલે રે,
 બલે તે બલે—ગાઈછ—બલે તે બલે.....જળમ
 (સિંધુપિતામહ નાટક.)

૩	■	૧	૨	૩	૦	૧
- જ	ખ મ	ના આ	દ ર	દો ઓ	જ ખ	મી ઈ
- ય	પ પ	ધ પ	પ સાં	સાં ની	ની ધ	ધ પ

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
ઇ બ	ણે ઝે	રે ઝે	વી જુ	જ ખ	ગી ઇ	શું ઉ
પ મ	ગ રી	ગ મ	પ ધ	પ ધ	મ પ	ગ મ

૧	૨*	૩	૦	૧	૨	૩
બ આ	ણે -	ઝે મ	ર દ	ના આ	ધા આ	આ તો
રી ગ	સા -	- પ	પ ધ	ધ પ	પ સા	સા ની

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
મ ર	દો વ	ખા આ	ણે ઝે	રે ઝે	ઝે ઝે	કા આ
ની ધ	ધ પ	પ મ	ગ રી	ગ મ	પ ધ	પ ધ

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ય ર | શું ઉં | લા આ | ભે - | એ ણા || આ ઇ | જી ઇ |
 | મ પ | ગ મ | રી ગ | સા - | - પ || - ધ | પ ધ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | કા આ | ય ર | શું ઉં | લા આ | ભે - | એ - || એ - |
 | પ ધ | મ પ | ગ મ | રી ગ | સા - | - - || - - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | એ - | આ - | અ સ્વા | આ દ | માં - | આ કો | કિ લ |
 | - - | પ - | પ પ | પ પ | ધ - | - ધ | ધ ધ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | મા - | ભે - | એ મે | નાં - | દા આ | હ મ | દા આ |
 | ધ - | ની - | - પ | પ - | ધ ની | સાં રીં | સાં ની |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ભે - | એ - | એ - || હ ર | ખી - | હ ર | ખી ઇ |
 | સાં - | - - | - - || સાં સાં | સાં - | સાં સાં | સાં રીં |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ઇ હં | સ ક | મ લ | નાં - | કો એ | મ લ | તં અં |
 | - ની | ની સાં | ધ ની | પ - | પ સા | ની સાં | ધ ની |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | તુ ઉં | ઉ તા | ભે એ | રે એ | એ એ | જ ગ | લા આ |
 | પ ધ | મ પ | ગ રી | ગ મ | પ ધ | પ ધ | મ પ |

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
શું ઉં	લ આ	લે -		ઝે બા	આ ઇ	જી ઇ
ગ મ	રી ગ	સા -		- ય	- ધ	ય ધ

૩	૦	૧	૨	
લા આ	શું ઉં	લ આ	લે -	
મ ય	ગ ગ	રી ગ	સા -	

પાછીની બે લીટી અનુક્રમે “ આમ્ર સ્વાદમાં ” અને “ હરખી હરખી ” પ્રમાણે વગાડી.

૨૯. રાગ દેશ. તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

મારી નાઠ તમારે હાથે હરી સંભાળજો રે,
પ્રધારા પોતાનો જાણીને પ્રભુ પદ પાળજો રે.....મારી૦

પથ્યા પથ્ય નથી સમજાતું, દુઃખ સદૈવ રહે ઉભરાતું,
મને હશે શું થાતું નાથ નિહાળજો રે.....મારી૦

અનાદિ વૈદ્ય આપ છો સાચા, કોઈ ઉપાય વિષે નહિ કાચા,
દિવસ રહ્યા છે ટાંચા, વેદ્યા આવજો રે.....મારી૦

વિશ્વેશ્વર શું હજી વિસારો, બાજી હાથ છતાં કં હારો,
મહા મુંઝારો મારો, નટવર ટાળજો રે.....મારી૦

કેશવ હરી મારું શું થાશે, ઘણુ વળ્યો શું ગઠ ઘેરાશે,
લાજ તમારી જાશે, ભૂધર ભાળજો રે... મારી૦

(કેશવકૃતિ).

■ ૧ ૨* ૩ ૦ ૧ ૨
 [મા આ | રી - | ના આ | ડ ત | મા - | રે ઝો | હા આ |
 સા રી | સા - | રી મ | રી મ | પ - | ની સાં | ની રીં |]

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 [થે - | હ રી | સં અં | અં લા | આ ળ | જો ઝો | ઝોઝો |
 સાં - | ની ધ | પ ધ | મ પ | મ પ | ની ધ | પ મ |]

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 [રે ઝો | ઝો ઝો || યા આ | રા - | પો ઝો | તા આ |
 ગ રી | રી મ || ગ રી | સા - | રી મ | રી મ |]

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 [નો - | ના આ | છી ધ | નો - | પ્ર લુ | પ દ | પા આ |
 પ - | ની સાં | ની રીં | સાં - | ની ધ | પ ધ | મ પ |]

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 [આ ળ | જો ઝો | ઝો ઝો | રે ઝો | ઝો ઝો | યા - | રા - ||
 મ પ | ની ધ | પ મ | ગ રી | - ગ | રી - | સા - ||]

૨ ૨ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 [પ - | થ્યા - | પ - | થ્ય ન | થી - | સ મં | ના - |
 રી - | મ - | પ - | ની ની | સાં - | સં સાં | સાં - |]

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 [તું - | દુ - | ણ સ | દે - | વ ર | હે ઝો | ઉ લ |
 સાં - | નો - | ની ની | ની - | સાં સાં | ની રીં | સાં સાં |]

^૦ | રા આ | ^૧ ટું - || ^૨ મ - | ^૩ ને હ | ^૦ રો - | ^૧ શું ઉ | ^૨ થા આ |
 નો ધ | પ - || પ - | રી રી | રી - | સાં રા | આં રી |

^૩ | ટું - | ^૦ ના આં | ^૧ ધ નિ | ^૨ હા આ | ^૩ આ ણ | ^૦ જો જો |
 સાં - | નો ધ | પ ધ | મ પ | મ પ | નો ધ |

^૧ | જો જો | ^૨ રે જો | ^૩ જો જો || ^૦ ગા રી૦ || પછીની કડીઓની
 મ ગ | ગ રી | - ગ ||

દરેક લીટી અનુક્રમે "પથ્યા પથ્ય નથી સમજાતું" અને "મને
 હશે શું થાતું" પ્રમાણે વગાડવી.

૭૦. રાગ લીમપલાસી. તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

("તવ હિંદકા ડંકા જળના દીયા કમલી વાવેને" એ રાહ.).

લાઇ ભારતકા શીરતાજ હમારા એક લંગોટીવાલા હય;
 લાઇ શાન ધ્યાન ઓર શકિતસે જો અહિંસક યુદ્ધ નિકાલાહય.
 એક વાર જીસને યૂરપકો સજ શકિતસે હેરાન કીયા,
 વોહ તાજેકા શીરતાજ હમારા, એક લંગોટી વાલા હય.
 લાઇ યૂરપસે જો સુરતમે વેપારી બન કર આયે થે,
 ઉન્હીકો રંગ દીખાને વાલા એક લંગોટી વાલા હય.
 લાઇ છોડ વિદેશી વસ્ત્રોદે અજ ખાદીકા અવ્યાસ કરો,
 ચરણા ઓર તડલીકા ખ્યારા એક લંગોટી વાલા હય.

(રાષ્ટ્રીય ગીત).

૧ ૨° ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ગા ઇ | લા આ | ર ત | કા આ | શી ર | તા - | જ હ |
 | સા રી | નો આ | આ ગ | ગ મ | ગ મ | પ - | પ પ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 મા - | રા આ | ઝો ઝો | ક લં | ગો ઝો | રી ઇ | વા આ |
 પ - | પ ધ | ગ પ | ગ મ | ગ પ | પ ગ | ગ મ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | લા આ | હ પ - || લા ઇ | રા આ | ન ધ્યા | આ ન | ઝો ર |
 | ગ રી | સા - || રા રી | નો સા | આ ગ | ગ ગ | ગ મ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | રા - | કિત - | સે - | લો ઝો | અ હિં | સ ક | યુ ઉ |
 | પ - | પ - | પ - | પ ધ | મ પ | ગ મ | ગ પ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | હ નિ | કા આ | લા આ | હ ય || જો - | ક વા | આ ર |
 | પ મ | ગ મ | ગ રી | સા - || પ - | નો ની | - નો |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | જી રા | ને - | યુ ઉ | ર પ | કો - | સ ણ | શ અ |
 | ગો ની | ની - | ધ આં | ની ધ | પ - | મ ધ | મ પ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | કિત ઇ | સે ઝો | હે ઝો | રા આ | ન દી | યા - || વો હ |
 | ગ ગ | ગ પ | પ મ | ગ મ | ગ રી | સા - || રા રી |

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
તા આ	જો જો	કા આ	શી ર	તા -	જ હ	મા -
ની સાં	સા રી	ગ મ	ગ મ	પ -	પ પ	પ -

૧ ૨
 | રા આ || જોક૦ || પછીની કડીઓની લીટીઓ અનુક્રમે “જોક
 | પ ઘ || વાર જુસને” અને “વોહ તાજેકા” પ્રમાણે
 વગાડવી.

—::—

૩૧. રાગ લીમપક્ષાસી. તાલ લાવણી. મધ્યમલય.

(“ ધુ” હૃદય ન કર જાડીમ ”ની રાહ).

જો હિંદ દેવ ભૂમી, સંતાન સૌ તમારાં,
 ઠરીએ મળીને વંદન, સ્વીકારજો અમારાં.....જો
 હિંદુ અને મુસલમાન, વિશ્વાસી પારસી જૈન,
 દેવી સમાન પૂજે, સંતાન સૌ તમારાં.....જો
 રોગી અને નિરોગી, નિર્ધન અને તબંગર,
 રાની અને નિરક્ષર, સંતાન સૌ તમારાં.....જો
 વાલ્મીકી વ્યાસ નાનક, મીરાં કળીર તુલસી,
 અકબર શીવાજી ગાંધી, સંતાન સૌ તમારાં....જો
 (માતૃભૂમી સ્તવન).

૧	૨*	૩	૦	૧	૨	૩
- જો	હિં ઇ	- દ	દે -	જો વ	ભૂ -	મી -
- અ	મ પ	- મ	મ -	રી ની	આ -	મ -

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 ઇ - | સં અં | તા - | - ન | સો ઉ | ઉ ત | મા આ |
 - - | ગ મ | પ - | - મ | પ ની | - પ | ગ રી |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 રાં - | આ - || ક રી | એ - | એ મ | ણી ઇ | - ને |
 સા - | - - || પ મ | પ - | - મ | ગ રી | - નાં |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 વં - | દં - | અન - | સ્વી ઇ | કા - | આ ર | જોઓ |
 સા - | મ - | - - | ગ મ | પ - | - ગ | પ ની |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 - હ | મા આ | રાં - | આં - || હિં - | હ - | - અ |
 - પ | ગ રી | સા - | - - || નોં - | નો - | - નાં |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 ને એ | ગુ - | સઅણ | મી - | ઇન્ - | - વિ | શ્યા - |
 ધ પ | મ - | પ - | સાં - | - - | - ની | નાં - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 - સી | પા આ | આ ર | મી ઇ | જે - | ઇન્ - | દે એ |
 - સાં | નો રી | - સાં | ની ધ | પ - | - - | પ મ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 વી - | ઇ સ | મા આ | આ ન | પુ - | જે - | એ - |
 પ - | - મ | ગ રી | - નાં | સા - | મ - | - - |

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
સં અ	તા -	આ ન	ૐ ઉ	ઉ ત	મા -	સં -
ગ મ	પ -	- મ	પ નો	- પ	ગ રી	સા -

૦
 | આં - || પછીની ક્કીઓ ઉપર પ્રમાણે અનુક્રમે વગાડવી.
 | - - ||

રર. રાગ ભીમપદ્માસી. તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

દીક્ષ હિંદ તણું ઉર ધરનારા, લુગ લુગ હવે શ્રી ગાંધીજી,
 અહિંસાના પાઠ શીખવનારા, લુગ લુગ હવે શ્રી ગાંધીજી.

દીન દેશ તણી ઉર રાજ ધરી, દેશની પદ્મી ફર કરી,
 જન મોહ વિદેશી હરનારા, લુગ લુગ હવે શ્રી ગાંધીજી.

સાખી—નીત્યા સુણી મોહન તણી, ભુક્ષી ગોપીઓ ભાન;
 મોહનની વાણી સુણી, જગતું હિંદુસ્તાન.

બહુ મુદ્દ થયાં આ વિશ નિગે, પલ્લ શસ્ત્ર અમોઘ અલોકિકને,
 શાન્તીના ચક્ષે લકનારા, લુગ લુગ હવે શ્રી ગાંધીજી.

સાખી—શ્રી શ્રુષ્ઠ યોગેશ્વર સમા, છે કર્મવીર શ્રી મહાત્મા.
 ખીમાન નાયક દેશના, રાજો ગગર પરમાત્મા.

શ્રીકૃષ્ણ મુદ્ધર્મન કર પારી, દીધા બહુ દુષ્ટો સંહારી,
 ચરણાર્જુ ચક્ર ચલાવનારા, લુગ લુગ હવે શ્રી ગાંધીજી.

(સંદ્વિધ ગીત).

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 || દી લ | હિ દ | દ ત | હું - | ઉ ર | ધ ર | ના - | રા આ |
 સા રી | નો સા | સા સા | ગ - | ગ મ | પ પ | પ - | પ ઘ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 || લુ ગ | લુ ગ | લુ ઇ | વો ઝો | શ્રી ઇ | ગાં આં | ખી ઇ | લ - ||
 મ પ | ગ મ | ગ પ | પ મ | ગ મ | ગ રી | ગ રી | સા - ||

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 || અ હિ | સા આ | ના - | પા - | ઠ શી | ખ વ | ના - | રા આ |
 સા રી | ની સા | સા - | ગ - | ગ મ | પ પ | પ - | પ ઘ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 || લુ ગ | લુ ગ | લુ ઇ | વો ઝો | શ્રી ઇ | ગાં આં | ખી ઇ | લ - ||
 મ પ | ગ મ | ગ પ | પ મ | ગ મ | ગ રી | ગ રી | સા - ||

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || દી ઇ ઇ ન | દે - | શ ત | છી - | ઉ ર | દા આ | મ ધ |
 ગ મ પ ની | ના - | ની ની | નો - | ની ની | ધ સાં | ની ધ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || રી - | ડો ઝો | રે ટ | ની ઇ | પ દ | વી ઇ | દૂ ઉ |
 પ - | પ ઘ | મ પ | ગ મ | ગ પ | પ મ | ગ મ |

૩ ૦
 || ર ઠ | રી - || “જન મોહ વિદેશી” - “દીલ હિંદ તણું ઉર”
 ગ રી | રા - || પ્રભાલે વગાડું.

॥ એએએએએએ વીણા સુણી મોહન તણીઈ - ઇંઈઈઈઈઈ - ॥
 નીંસાગમ્ પનો નોનો નીનો નીધમાં નીધપ - પમગમપમ - ॥
 ભૂલી ગો ઝોઝો પી ઇ થો ઝો લા - - - - આ આ ન્ ॥
 ગ મ ગ મ્ પ ગ મ ગ રી સા - - - - નો સા - ॥
 ॥ મો - હ ન ની ઇ વા - ણી ઇ સુ ણી - ઈ ઇ ઇ ઇ - ॥ ના આ
 નો - સાસા ગ સા ગ - મ ગ પ મ - ગ મ્ પ મ્ - ॥ નો સા
 ઘું ઉ ડિં ઈ - હ ઉ સ્તાઆઆ - આ આન્ ॥ પછીની કડીઓ અને
 ગ મ પ ની - પ મ ગ રી સા - નો સા ॥ સંખી ઉપર પ્રમાણે
 વગાડવી.

૩૩ રાગ દહ્યાજ. તાલ ગઢત. ત્રિશ્ચલતય.

જ્યારે પટે આકૃત શીરે સ્થાનાર પણ આઘા ખમે.
 જેને પટે તે ભોગવે બીજા ઉભા સ્થામા હસે....જ્યારે
 ચાલી મહીતો હાથ હા કરનાર જગમાં હાખ છે,
 પછી મહી દે સાથ જગમાં દોષક એ વીરલા વસે....જ્યારે
 ને બન્યા પોતેજ મૂર્ખા, તો બીજાનો ચો વાંક છે,
 તે બળે નહિ કેમ થય જે અંધ અગ્નિમાં ફરે....જ્યારે
 આજ પુત્રી આંખથી જોયું, સગાં સહુ દોષીનાં છે,
 જાણ્યા છતાં મારા સમા, ભોળા દિવાના થઈ ફરે....જ્યારે
 (૫૬લીક નાદ).

૨ ૦ ૧ ૨ ૦ ૧
 ॥ - જયા | રે - પ | ડે આ | કત - | શી રે ઓ | રહ્યા આ |
 - આ | સા - સા | સા સા | સા - | ની રી સા | ની ધ |

૨ ૦ ૧ ૨ ૦ ૧
 ના ર | પ છુ આ | આ - | ધા ગ | સે - - | એ - ||
 ની રી | ની રી ગ | મ - | ગ રી | સા - - | - - ||

૨ ૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 એ જે | ને - પ | ડે - | તે - | લો ઓ ગ | વે એ | ગી જા |
 - સા | સા - સા | સા - | સા - | ની રી સા | ની ધ | ની રી |

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 ઉ લા આ | રહ્યા - | મા હ | સે - - | એ - || એ ચડ |
 ની રી ગ | મ - | ગ રી | સા - - | - - || - પ |

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 તી - મ | હી - | તો - | હા - છ | હા - | ઠ ર |
 પ - પ | પ - | પ - | મ - ધ | પ - | મ ગ |

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 ના - ર | જ ગ | માં - | લા - ગ | છે - || એ પડ |
 મે - ધ | ની ની | સાં - | ની - ધ | પ - || - સા |

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 તી - મ | હી - | દે - | સા આ થ | જ ગ | માં - |
 સા - સા | સા - | સા - | ની રી સા | ની ની | ધ - |

૦ ૧ ૨ ૦ ૧
 | કો ધ ઠ | એ વી ર | લા વ - | સે - - | એ - - ||
 | ની રી ગ | ગ ગ મ | ગ રી રી | રી - - | - - ||

૮૪. રાગ માલ. તાલ ઢાવણી. મધ્યમસય.

અથ માતૃ ભૂમિ તેરે, ચરણોં મેં શીશ નભાવું,
 મંથ લક્ષ્મિ લેઃ અપની, તેરી શશણમેં ઢાવું;
 માથે પે તું હો અંદન, છાતીપે તું હો માક્ષા,
 છંહા પે ગીત તું હો, મયેં તેરા નામ ગાક.
 છસસે સુપૂત ઉપજે, શ્રી રામ કૃષ્ણ જયસે,
 ઉસ તેરી ધુલી કો મયેં, નીજ શીશપે ચઢાવું.
 માનો સમુદ્ર છસદ્રી, ધુલીકા પાંન કરકે,
 કરના હય માન તેરે, ઉસ પેરકો મનાવું.
 વે દેશ માન વાલે, ચઢકર ઉતરં ગયે રાગ,
 ગીરે રહે ન કાલે, તુજકો હી એક પાઉ.
 સેવા મેં તેરી સારે, લેલો દો ભૂત જાઉ,
 વહ પૂજ્ય નામ તેરા, પ્રતિદીન સુત સુનાઉ.
 તેરેહી કામ આવું, તેરાહી મંત્ર ગાઉ,
 મન ચોર દેહ તુજપર, ષડ્વીગન મેં ચઢાઉ.

(માતૃભૂમી સ્તોત્રાન)

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || અ ય | મા - | આ તૃ | ભૂ ઉ | ઉ ગી | તે એ | ર એ
 || સાં ની | સાં - | - રી | ની ધ | ય ધ | ધ ધ | મ ગ

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ઝે - | ચ ૨ | ભોં - | ઝોં મેં | શી - | ઇશ ન | મા આ |
 | રી - | રી ગ | મ - | - પ | ગ - | - સા | રી ગ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | હું - | ઉ - || મ ચેં | લ - | અ ક્રિ | લે ઝે | ઝે ટ |
 | સા - | - - || સાં ની | સાં - | - રી | ની ધ | પ પ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | અ પ | ની ઇ | ઇ - | તે ઝે | રી - | ઇ શ | ૨ - | અન મેં |
 | ધ પ | મ ગ | રી - | રી ગ | મ - | - પ | ગ - | - સા |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | લા આ | હું - | ઉ - || મા - | ઘે - | ઝે પે | તું ઉ |
 | રી ગ | સા - | - - || ની - | ની - | - ની | ની ધ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | હો - | શં અં | હ - | અ અન | છા આ | તી - | ઇ પે |
 | પ - | ધ રીં | સાં - | - - | ની સાં | રીં - | - સાં |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | તું - | ઉ હો | મા - | લા - | આ આ | જી ઇ | હો - |
 | ગં - | - રીં | સાં - | ની - | ધ પ | સાં ની | સાં - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | આ પે | ગી ઇ | ઇ ત | તું ઉ | હો ઝો | ઝો - | મેં ઝેં |
 | - રીં | ની ધ | પ પ | ધ પ | મ ગ | રો - | રી ગ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | તે - | ઝે રા | ના - | આ મ | ગા આ | ઉ - | ઉ - ||
 | રી ગ | સા - | - - ||

૩૫. રાગ સીમ્ર. તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

મારી દોલત કૃષ્ણ મોરારી, ધન્ય પ્રભુ ગીરધારી.

અંજન સમ છતાં એ મન રંજન, વાલો કુંજ વિદ્યારીરે....ધન્ય૦

પૂર્ણે દયાએ નિત્ય પ્રદાયે, પ્રેમ વિદ્યુદ્ધ પ્રચારીરે.....ધન્ય૦

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || મા રી | દો - | ત ત | દ - | ણ મો | રા - | રી - |
 || ગ રી | સા - | ની ની | ની - | પ ની | સા - | રી - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ઇ - | રેએએએ | એએએએ | એએએ | ન્ય પ્ર | લુ - | ગી ર |
 | - - | નીસારીગ | મગ્રીસા | નીપુની | રી ગ | મ - | ગ રી |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ધા આ | રી - || આ આ | જ ત | સ આ મ આ | છ આ તાં |
 | ની રી | સા - || ની પ | ની સા | ની સા રી ગ | સા રી સા |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૧
 | એ એ | મ ન | રં આ આ ના | જ આ ન | વા - | લો - |
 | ગ રી | પ મ | ગ રી ગ રી | સા ની સા | મ - | મ - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | કું ઉ ઉ ઉ | જ વિ | હા - | રી - | ઈ - | ઈ - || રેએએએ |
 | ગ મ પ ધ | પ ગ | ગ - | ગ - | - - | - - || નીસારીગ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ઓઓઓઓ | ઓઓ ધ | ન્ય પ્ર | ભુ - ૧ ગી ૨ | ધા આ | રી - ||
 | મ ગ રી સા | ની ધ ની | રી ગ | ગ - | ગ રી | ની રી | સા - ||

“પૂર્ણ કાળો” — “અંજન સમ” પ્રમાણે.

૩૬. રાગ કંઠ્યાણ. તાલ દ્રુપદ. મધ્યમસય.

વિશ્વના વિહારી તારી કૃતિ ગી અતી ન્યારી ન્યારી,
 સર્વ સ્થાનમાં નિવાસ જ્યોતિ માંહી તું પ્રકાશ;
 આદિ મધ્ય અવિનાશી, મજામાં કર્યો નિવાસ.....વિશ્વનાં ૦

૩* ૦ ૧ ૦ ૧ ૨
 | વિ - | શ્વ ના | આં વિ | હાઆઆઆ | રી તા | આ રી |
 | સાં - | સા ની | ધ ધ | પ ધ ની સાં | ની ધ | પ ધ |

૩ ૦ ૧ ૦ ૧ ૨
 | કૃ તી | ગ તી | અ તી | ન્યા આ | રીન્યાઆ | આ રી |
 | ગ ગ | રી ગ | ધ પ | ગ રી | ગરીસા ની | રી સા |

૩ ૦ ૧ ૦ ૧ ૨ ૩
 | સ - | વં યા | આ ન | સાં - | નિ વા | આ સ | જ્યો - |
 | ગ - | ગ પ | - ધ | સાં - | માં સાં | - ની | ધ - |

૦ ૧ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | તી માં | આં હી | તું ઉ ઉ | પ્ર દા | આ રા | આ - | દિ મ |
 | ની સાં | રી રી | આર્ગ | રી સાં | ની ધ | સાં - | સાંની |

^૧અ ઈયે | ^૦અમઅમ | ^૧ત્રિ ના | ^૨આ શી | ^૩ગ અ | ^૦જ માં |
 ધ ધ | પ ધ ની સા | ની ધ | પ ધ | ગ ગ | રી ગ |

^૧આં ઠ | ^૦ચો ચો | ^૧નિ ઈવા આ | ^૨આ સ ||
 ધ પ | ગ રી | ગ રી સા ની | રી સા ||

—:૦:—

૩૭. રાગ બિહારી, તાલ એકભરો, વિસંખંડય.

દેખો દેખો જયોદાજી નંદવો તિહારો,
 જરા બાંકે ઠનાકડો રોકના,
 વાકો ચસકો બટો મહી માંખનકો,
 ખાય નવનિત વો નિત વાકો રોકના.....દેખો,
 આકે મટદી સુરાય સંગ મરકટકો લાય,
 બાંકે બનમેં છીપાય વાકો રોકના,
 રયામ મધુ બનકે બાટ હેરે,
 મહીયનકે માટ આયં જમુનાકે ઘાટ રાણી દેખના. દેખો
 (એક અખળા નાટક).

^૧હાં આં આં | ^૦દે.એ જો | ^૧દે - એ | ^૦એ - જ |
 સા ની સા | ની ધ ની | સા - ગ | - - મં |

^૧શોચોચોચોદા | ^૦આ જી ઇ | ^૧નં અંદે | ^૦વો જો તિ | ^૧હાઆરો |
 ગ મં પ ધ પ | ધ મં પ | ગ મ રી | ગ પ મ | ગ રી ગ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 જ રાઆઆ | બાં - કે | એ - ક | નાઆઆઆ | ઇ કે એ |
 સાનીધની | સા - ગ | - - મેં | ગ મેં પ ધ પ | ધ મેં પ |

૧ ૦ ૧ પ. ઘ. ૦ ૧
 { રો એ ક | નાં - - | હાંઆંઆંઆંઆં | દે એ જો | રોએક |
 { ગ મ રી | ગ - - | મ ગ રી સા ની ધ | ની ધ ની | ગ મ રી |

૦ ૧ યી. વ. ૦ ૧ ૦
 { નાં - - | } આં - - | વા આ દો | ચ સ દો | - - બા |
 { ગ - - | } - - - | ગ સા ગ | પ ગ ધ | - - ધ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 દો એ એ | મ હી - | માં - - | આં બા ન | દો - એ | રાઆકો |
 પ ધ ની | પ પ - | મેં - - | ગ મેં ધ | પ - મેં | સાગમ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 ચ સ દો | - - - | એ - એ | વા આ દો | ચ સ દો | એ-બા |
 પ પ પ | - - - | ગ - સા | ગ રા ગ | પ ગ ધ | - - ધ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૦
 દો એ એ | મ હી - | માં - - | આં બા ન | દો - એ | બાઆય |
 પ ધ ની | પ પ - | મેં - - | ગ મેં ધ | પ - - | ની ધની |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 ન વ ની | ત વો એ | ની ઇ ત | વા આ દો | રોએક | નાં - - |
 ની રો રી | સાં સાં ની | ની ધ ધ | પ મેં પ | ગ મ રી | ગ - - |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | આં - - | આ આ કે | મ ટ ડી | ઈ ચુ - | રાં - ય | અં અં ગ |
 | - - - | ધ પ ધ | પ ની ની | - ની - | ની - સા | ની ધ ની |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | મ ર ક | ટ કે ઓ | લા આ ય | જા આ કે | ણ ન મેં |
 | ની સાં રીં | ગં અં રીં | ની સાં ની | ની રીં સાં | ની ધ ની |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | ઓ ઓ ઈ | પા આ ય | વા આ કે | રો ઓ ઃ | નાં - - | આં આં આં |
 | - રીં સાં | ની ધ ની | પ મેં પ | ની ધ સાં | ની - - | પ પ ધ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | શ્યા આ મ | મેં ધુ ણ | ન કે ઓ | ણા આ ટ | હે ઓ ઓ રે |
 | ની ધ ની | ની ગં ગં | રીં રીં સાં | સાં ની ની | સાં ની ધ ની |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | મ હી ય | ન કે ઓ | મા આ ટ | આ આ ય | જ મુ ના |
 | ની રીં રીં | સાં સાં ની | ની ધ ધ | પ મેં પ | ગ ર રી |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | આ - કે | ઘા - ટ | રા આ ણી | દે ઓ ણ | નાં - - ||
 | ગ - મેં | પ - ધ | પ મેં પ | ગ મ રી | ગ - - ||

૧ ૦
 | હાં આં આં આં આં આં | દે ઓ યોઃ ||

ઉપર જે લાગ બ્રેકેટ-અળાયાના લખેલ છે તેમાં પહેલી
પીટી ફરીવાર જોડતાં હ્રાંઆંઆં લઈ “દેખો દેખો” વગાડી

‘રોકનાં’ નો નાં — — લાંબાવી | ના — — | આં — — “વાઆડો
પસંદો” | લેવું || પ. વ.=પટેલી વળત અને વાં. વ.=ળીજી વળત ||

૩૮. રાગ ભૈરવી. ગઝલ. તાલ લાવણી. વિલંબસ્થ.

યમુના તણા દિનાડે, જોપાલ જો ચરાડે, /
સંગીત સ્વર ધનાડે, ગધા નિકટ જોલાવે.
બસી ધ્વની સુણીને, શુદ્ધ દેહની ભૂલીને,
નીકળી ઘરથી રાધા, જોપાલ પાસ આવે.
યમુના સરિત કુજે, યૈયા કમળ બિછાવી,
શ્રી કૃષ્ણ કર કમલથી, રાધા ચગલ દઝાવે.....યમુના

૧	૨	૩	૦	૧	૨
ય મુ	ના ~	આ ત	ણા આ	આ ઠિ	નાઆઆઆ
પ પ	પ ~	— પ	ઘ પ	મ ગ	સી ગ મ પ

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
રે —	એ ~	જો —	પા આ	આ લ	જો ઉ	ઉ ચ
મ —	મ ~	ગ —	ગ સા	નો સા	ગ ન	પ મ

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | રા આ | વે - || રે ઝો ઝો ઝો | ગો - | પા - | આ લ |
 | ગ રી | સા - || ગ્રી સા ની | ની - | સાં - | ગ સા |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ગો ઉ | ઉ અ | રા આ | વે - | ઝો - || સં અં | ગી - |
 | ગ મ | પ મ | ગ રી | સા - | - - || સા ની | સા - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ઇ ત | રવ ર | અ ઈ | સા આ | રે - | ઝો - | રા - |
 | ગ ગ | ગ મ | - મ | ગ પ | મ - | - - | ગ - |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ધા આ | આ નિ | ઠ અ | ઝા ળો | લા આ | વે - | ઝો - ||
 | ગ સા | ની સા | ગ મ | પ મ | ગ રી | સા - | - - ||

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || ણં - | સી - | ઇ ધ્વ | ની - | ઈ સુ | છી - | ને - |
 | પ - | પ - | પ પ | પ - | - પ | પ - | પ - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | રે ઝો ઝો ઝો | ણં - | સી - | ઇ ધ્વ | ની ઈ | ઈ સુ | છી ઇ |
 | મ્ પ્ ધ્ ની | ઘ - | ઘ - | - ઘ | ઘ પ | મ મ | પ ઘ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ને - | ઝો - | શ હ | દે ઝો | ઝો હ | ની ઇ | ઈ ભુ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ •
લી ઈ | ને - | એ - | ની ક | જી ઈ | ઈ ને | ધ ર |
ધ પ | પ - | - - | ઘ ઘ | ની ઘ | પ પ | મ મ |

૧ ૨ ૩ • ૧ ૨ ૩
અ થી | રા આ | ધા - | આ - | ગો - | પા આ | આ લ |
- ગ | મ પ | મ - | - - | ઘ - | ગ સા | ની સા |

૦ ૧ ૨ ૩ •
પા આ | આ સ | આ આ | વે - | રેએએશે || ગોપાલ૦
ગ મ | પ મ | ગ રી | સા - | ગરીસાની ||

૩૬. રાગ કેદાર. તાલ ધ્રુવપદ. વિલંબીતય.

શ્રી ત્રિપુરારી સ્મરું સ્મરારી, વિજય ક્રીધો મહા મદન મારી. શ્રી૦
લલુત અંગ ભુજંગ ધારી, જટા મધ્યે સોહો ગંગ સારી,
આસુર મારી ભક્ત તારી, દેવ તબાં દુઃખ નાખ્યાં વિહારી....શ્રી૦
ભોળા શંભુ તમ ચરણ પાસ, ભક્તિ કરૂં ઉર આણી હુલાસ,
પૂર્ણ કરો પ્રભુ દર્શન આરા, શુદ્ધ સાવે કરું સ્તુતિ તમારી....શ્રી૦
(મદ્દાએના કાદંબરી)

૩• ૦ ૧ ૦ ૧ ૨ ૩
|| શ્રી ત્રિ | પુ રા | આ રી | સ્મ રૂ | સ્મ ગ | આ રી | વિ જ |
|| સા સા | સા ગ | ગ મ | પ પ | પ ધ | મેં પ | મેં પ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 ય ડી ધો મ્હા મ ઠ ન મા આ રી લ લુ ત અ અંગ
 ધ સાં ધ પ ગ મ રી ની રી સા પ પ પ ની ધ ની

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૦
 લુ જ ગ ધા આ રી જ ટા મ ધ્યે સો હે ગં અ
 સાં સાં સાં ની રી સાં ધ ની ધ ની સાં રી ની સાં

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૦ ૧
 ગ સા આ આચારી અ મુ ર મા આ રી લ અ છા તા
 ધ ની ધ પ ને પ ધ નો ધ પ મ મ રી પ પ ધ

૨ ૩ ૦ ૧ ૦ ૧ ૨
 આ રી હે વ ત છાં દુઃખો નાં જયા વિ દા આ રી
 પ પ મે પ ધ સાં ધ પ ગ મ રી ની રી સા

પછીની લીટીઓ અનુક્રમે “લંભુતઅંગ” અને “અમુર
 રી” પ્રમાણે વગાડવી.

૪૦. રાગ ઝાંરહ. તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

વિકસાવે નવ એવન કુસુમ આ વિદ્યાની વાડી.
 દેશોદયના લાવ જગવળી, નિર્ભય ગન કરતી....આ વિદ્યા
 દે દે રાંદૃતિ અનુપમ ભરતી, ઉર ઉરનાં અંધાર હરતી,
 પથરને પારવ્ય કરતી આ વિદ્યાની વાડી....

સાખી—શિશુવું વિલુ નહિં સંસ્કૃતિ, સંસ્કૃતિ વિલુ નહિં જ્ઞાન,
જ્ઞાન નિહોળા માનવી, કેવળ પશુ સમાન.

ઉત્પત્તિ જીવન જો ચાહો, ખીજ કેળવણીના વાવો,
લાવે રાજ્ય ખીલાવો આ નિવાની વાડી.....વિકસાવો

(ઐઃ અબળા નામક)

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
વિ ઠ સા આ આ આ વે ઐ ન અ વ જી વ ન કુ						
ની સા રી ગ મ પ ધ પ મ્ ગ મ રી ગ રી મ						

૦	૧	૨	૩	૦	૧
મુ ઉ મ આ આ વિ ઇ ઘા આ આ ની ઈ વા આ					
ગ્ રી ગ ની સા રી ગ રી ગ્ મ ગ રી ની રી					

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
રી - ઈ - ઈ - ઈ - દ ઐ જો - ન ય						
ગા - - - - - - - સાં મ ગ - મ ગ						

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
ના આ લા આ વ જ ગ અ વ તી ઈ નિ ર મ જ						
રી ગ મ પ પ પ પ્ ધ મ પ ધ પ સાં સાં ની						

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
મ ન ઈ ર તી ઈ ઈ ઈ ઈ ઈ આ આ વિ ઈ						
ની ધ ધ પ પ મ મ ગ રી સા ની સા રી ગ						

સા - નવિહોણા-મા - ન વી - - - - ઇ ઇ ઇ ઇ ઇ - - - |
 રી - મ મ પ ની-સાં - સાંસાં - - - - નીધપમગરી - - - |

કે - - એએ વ ણ પ મુ ઉ ઉ સ મા - - - - - આન ||
 રી - - ગ રી પ મ ગ રી ગ રી ની સા - - - - - - - - -

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 ઉ ઉ | જા તિ | છ ઇ | વ ન | જો એ | આ આ આ આ |
 સા મ | મ મ | મ ગ | રી ગ | મ પ | ગ મ પ ધ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 હો - | એએએએ | ખી જ | કે એ | ણ વ | છી ઇ |
 પ - | મ ગ રી ગ | ધ પ | ગ પ | મ ગ | રી ગ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 નાં આં | વાયાઆઆ | વો - | એએએએ | લા આ |
 સા રી | મારી સા પ | પ - | મ ગ રી ગ | પ સાં |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 વે એ | સ અ | વ ખી | લા આ | વો એ | એએએએ |
 સાં નાં | ની ધ | ધ પ | પ મ | મ ગ | ગ મ ગ રી |

૪૧. રાગ કેદાર. તાલ ત્રિતાલ. મધ્યમલય.

આવે ક્યાંથી મધુરી મધુરી સુવાસ,
 પુષ્પ અપરિગિન પામ્યું કે વિકાસ...આવે૦

સમીર સ્વર્ગ તરો નીકળી પ્રસારે,

સ્વો પ્રસારથી મુગંધી ચોપાયે,

પામ્યું નનગન ગાઈ અનિશે હુલામ.....આવે૦

(મદુરિયા કાદંબરી નાટક).

૧ ૦ ૧ ૨
 || આ વે કયાં થી | મ હુ રી મ | હુ ઉ રી મુ | વા - આ સ ||
 || મેં પ ધ પ | ગ મ રી સા | રી ની સા સા | મ - ગ રી ||

૩ ૦ ૧ ૨
 || પુ - બ્બ અ | પ રિ ઝિ ત | પા મ્યું કો વિ | કા - આ સ ||
 || સા - મ મ | પ પ મેં પ | ધ સાં ધ પ | મ - મ રી ||

૩ ૦ ૧ ૨
 || આ વે કયાં થી | મ હુ રી મ | હુ ઉ રી મુ | વા - આ સ ||
 || મેં પ ધ પ | ગ મ રી સા | રી ની સા સા | ગ - મ રી ||

૩ ૦ ૧ ૨
 || સ મી ર સ્વ | અર્ગ ત ત્રો | ની દ જી પ્ર | વા આ સે - |
 || પ પ પ પ | ધ ધ ની ની | સાં સાં માં સાં | નો રી સાં - |

૩ ૦ ૧ ૨
 || ર હો પ્ર સ | રા - વી મુ | ગં અં ધી ચો | પા આ સે - |
 || ધ નો ધ ની | સાં - સાં સા | ની રી સાં સાં | ધ નો પ - |

૩ ૦ ૧ ૨
 || પા મ્યું ત ન | ન ન મા રૂં | અ તિ શે હુ | લા - આ સ ||
 || ગ ગ મ મ | પ પ મેં પ | ધ સાં ધ પ | મ - મ રી ||

૪૨. રાગ ભૈરવી. તાલ ત્રિતાલ.

ધૃધ પ્રેમ વશ પાતળીયા, મારા મનના માલિક મળીયા દે....ધૃધ૦

પ્રિતે કરો મુખવાસ સજનવા, રાજ હૃદયના વાગ્દી,
પ્રેમદા પ્રીત જ્યેષ્ઠ પ્રકાશી, મારા મનના મનોરથ ક્ષીયા દે....ધૃધ૦

ભાગ્યવંત કૃપો ભગવતી મુજને, જીવન સફળ થયું મારું,
કરો શ્રી હરી મુખ તમારું, મારા મનના માલિક મળીયા દે ...ધૃધ૦

(મહુડાવેતા ણક'બરી).

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
ધૃધ	પ્રે -	એ મ	વ શ	પા આ	ત ણી	યા -
ધ ની	સા -	- ની	સા રી	ગ મ	સા રી	સા -

૦	પ. ચ.	૧	૦	વી.	૧	વ.	૨	૩
{	હાંઆંઆંઆં	{	થૃધ	આ -	મા ગ	મ ન	ના -	
{	ગ્ રો સા ની	{	થ ની	- -	ની ની	સા સા	ગ -	

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
મા -	તિ ક	મ ણી	યા આ	દે એ	થૃધ	પ્રે એ
મ -	પ પ	ધ ની	ધ પ	મ ગ	ધ પ મ	ગ -

૩	૦	૧	૨	૩	૦	પ. ચ.
એ મ	વ શ	પા આ	ત ણી	યા -	{	હાંઆંઆંઆં
- ની	સા રી	ગ મ	સા રી	સા -	{	ગ્ રો સા ની

૧ ૦ ઘો. વ. ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ય મં ૦ | આ - | પ્રિ - | તે ઠ | રો - | ગુણઅ | અવાઆ |
 | ધ ની | } - - | ગ - | પ પ | પ - | પ પ મ્ | ગ ગ મ્ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | સ સ | જ ન | વાઆઆ | આ - | રા આ | જ હું | દ ય |
 | પ પ | પ પ | મ્ પ ધ | - - | પ મ | ગ રી | સારી |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ના આ | વા આ | સી - | ઈ - || પ્રે મ | દા - | પ્રિ ત |
 | ગ મ | ગ રી | સા - | - - || ય ની | સા - | સારી |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | જો જો | ત પ્ર | કા આ | શી - | ઈ - || મા રા | મ ન |)
 | સા રી | ગ મ | સા રી | સા - | - - || ની ની | સાસા |)

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ના - | મ નો | ર ય | ફ ણી | યા આ' | રે જો | ધ ઇ ઇ |
 | ગ - | મ મ | પ પ | ધ ની | ધ પ | મ ગ | ધ પ્ મ |

૨
 | પ્રે જો || "લાભ્યવંત કયો" — "પ્રિતે કરો" પ્રમાણે અને
 | ગ - || "કરો શ્રી હરી" — "પ્રેમજીન" પદ્યાલે

૪૩. રાગ લીનપદાસી. તાલ મુવપદ. વિલંબીત.

નિર્ગુણ નિર્વિકારી, નિરંજન નિરાકારી,
અગમ નિગમ બાણી, નેતિ નેતિ વેદ બાણી;
બ્રહ્મરૂપ તત્ત્વમસિ, તેજરૂપ સૂર્ય-શશી,
આપની અગાધ ગતિ, પાર નવ પામે કોઈ....નિર્ગુણ.

(ભક્ત બાળા નાટક).

૩°	°	૧	°	૧	૨
નિ -	૨ શુ	ઉ છ	નિ ઇ ઇ	વિં કા	આ રી
પ -	મ પ	ગ મ	પ મ પ	ગ રી	ગ સા

૩	°	૧	°	૧	૨	૩
નિ -	રં જ	અ ન	નિ -	રાકાઆ	આ રી	અ -
ની -	સા ગ	મ મ	મ -	મ મ મ	પ પ	પ -

°	૧	°	૧	૨	૩	°
ગ મ	અ નિ	ગઅઅ	મ બા	આ છી	ને -	તી ને
મ પ	ગ મ	પ મ પ	ગ રી	ગ સા	ની -	સા ગ

૧	°	૧	૨	૩	°	૧
એ તી	વે -	દવાઆ	આ છી	બ્ર -	બ્ર રૂ	ઉ પ
મ મ	મ -	મ મ મ	પ પ	પ -	મ પ	ગ મ

°	૧	૨	૩	°	૧	°
ત અ	ત્વ મ	અ સ્ત્રી	તે -	જ રૂ	ઉ પ	સૂ -
પ ની	નો સાં	- સાં	નો -	ની સાં	મં મં	રી -

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
ય શ	અ રી	આ -	પ ની	ઇ અ	ગા આ	ધ ગ
સાં ની	ધ પ	ની -	ની ની	ધ પ	મ પ	ગ ગ

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
અ તિ	પા આ	ર ન	અ વ	પા આ	મે ડો	ઓ ઇ
પ પ	ધ રી	સા ની	ધ પ	મ પ	ગ રી	ગ સા

૪૬. રાગ ભૈરવી. તાલ ત્રિતાલ. મધ્યમસય.

મન મેલ હવે મગફરી, રહી જાશે વાત અધુરી....રે મન
 રણાની મારે છે મૃગે, જેમ કુટિલ કંતુરી,
 તેજ દશા તારી થાવાની, સમજી રાખ સધુરી... રે મન
 સાફ નરતું કેમ ને દેખે, દેવ પડી એ છુરી,
 કેશવ અતે એ પધેથી, પાશે પીડા પુરી....રે મન
 (કેશવ કૃતિ.)

૩	૦	૧	૨*
રે - મ ન	મે - લ હ	વે એ મ ગ	ડ ઉ રી -
સા - સારી	ની - આ સા	સા રી ગ મ	ગ રી સા -

૩	૦	૧
પ. વ.	વો. વ.	
ઇ - મ ન	ઇ - ા હી	જા - શે -
- - સા રી	- - ગ પ	પ - પ -
		વા આ ત અ
		પ ધ ની સા

^૨ | ધુ ઉ રી - || ^૩ રે - મ ન | ^૦ મે ઝે ટ હ | ^૧ વે ઝે મ ગ |
 નો ધ પ - || ઘ - ઘ મ | ગ રી સા ની | સા રો ગ મ |

^૨ | રે ઉ રી - | ^૩ ઇ - મ ન || ^૩ યો. વ. | ^૦ ર ખ હા - |
 ગ રો સા - | - - સા રો || - - - - | ગ ગ મ - |

^૧ | વી - મા - | ^૨ રે - છે - | ^૩ મૃ ગ ને - | ^૦ જે - મ કુ |
 ધ - નો - | સાં - રાં - | સાં સાં સાં - | નો - ની ની |

^૧ | ટી - લ ક | ^૨ રુ ઉ રી ઇ | ^૩ રે ઝો - - || ^૦ તે - જ દ |
 સાં - સાં સા | ગ રો સાં ની | ઘ પ - - || પ - પ પ |

^૧ | શા આ તા આ | ^૨ રી ઇ થા આ | ^૩ વા આ ની - | ^૦ ઈ - - - |
 પ ધ ની સા | ધ ની પ ધ | મ પ ગ - | - - - - |

^૧ | સ મ છ - | ^૨ રા આ ખ સ | ^૩ ધુ ઉ રી - || ^૦ સ મ છ ઇ |
 સા રી ની - | સા રી ગ મ | ગ રી સા - || પ પ પ - |

^૧ | રા આ ખ સ | ^૨ ધુ ઉ રી ઇ | ^૩ રે - મ ન || પછીની કડીની દરેક
 પ ધ નો મ | નો ધ પ મ | ઘ - ઘ મ || લીટી અનુક્રમે
 “રણડાવી માદે છે” અને “તેજ દશા તારી યવાની” પ્રમાણે
 વગાડવી.

૪૫ રાગ ભૈરવી. તાલ લાવણી. મધ્યમકવચ.

નહિ છોડે કાળ કસાઈ, કયાં જાશે તું સંનાઈ ?....રે નહિ
 રાજ રાંકે અને જેવ દાનવને, ખુણ ગયો છે બાઈ,
 એ નિર્દયની આગળ આંતે, આસે શું ચતુરાઈ....રે નહિ
 ધન યૌવનના માઠા મદમાં, દેખ રહ્યો મરડાઈ,
 દેાઈ સહાય કામ નહિ આવે, જુડી સર્વ સગાઈ....રે નહિ
 ઉધુ જોડ રહ્યો શું અંધા, ઘરમાં મૂઠ ઘસાઈ,
 મેં મેં કરતાં માનવ મેદાં, પિંક જશે પકડાઈ....રે નહિ
 બચવું હોય હવે જો બોધા, ભાદે રાખ લસાઈ,
 કેશવ હરિનું ચરણ કરી લે, એ નિર્ણય પદ ભાઈ ...રે નહિ
 (કેશવકૃતિ).

આ ગાયનની દગ “મન મેલ હવે મનરૂસી” પ્રમાણેજ છે
 પણ લાવણીની દયમાં બતાવેલ છે.

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
ન હિ છો - ટે - ટા આ ટા કં સા આ ધ -						
સા રી ની - સા - સા રી મ મ મ રી મા -						

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
ઈ - કયાં - જા - શે - તું ઉ સં અં તા આ						
- - પ - પ - પ - પ ઘ નો સાં ની ઘ						

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
ઈ - રે એ ન હિ છો જો ટે એ કા આ લ ક						
પ - ન જ ન ન ન ન ન ન ન ન મ મ						

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | સા આ | ઇ - | ઇ - || રા - | ભ રં | અં ક | અ ને |
 | ગ રી | સા - | - - | ગ - | ગ મ | ય ઘ | નો ની |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | દે - | વ હા | ન વ | ને - | ખુ - | ષ ગ | યો - |
 | સાં - | સાં સાં | સાં સાં | સાં - | નો - | ની ની | સાં - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | છે - | ખા આ | ઇ ઇ | ઈ ઈ | ઇ - || ઝો - | નિ ર |
 | સાં - | ગ રી | સાં ની | ઘ ધ | - - || પ - | પ પ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | હ ય | ની ઇ | આ આ | ગ ળ | અં અં | તે - | યા આ |
 | પ ધ | ની સાં | ઘ ની | પ ઘ | મ ય | ગ - | સા રી |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | લે ઝો | શું ઉ | ચ તુ | રા આ | ઇ - | ઇ - | રે ઝો ||
 | ની સા | સા રી | ગ મ | ગ રી | સા - | - - | ગ મ ||

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ન હિ | છો ઝો | ડે ઝો | કા આ | લ ક | સા આ | ઇ - |
 | પ મ | ગ રી | સા ની | સારા | ગ મ | ગ રી | સા - |

૦ ૧
 | ઇ - || ન હિં || પત્રીની કડીઓ ઉત્તરોત્તર “રાભ રંદ અને
 | - - || સા રી || દેવ” અને “ઝે નિર્દયની આગળ”

પ્રમાણે વગાડવી.

૪૬. રાગ દરબારી. કહાનરો. તાલ ત્રિતાલ વિસંખતપ.

આવરદા વ્યર્થ વિતાવી, જેનાં ગળામાં અતિ આનંદે,
ગેલી નવેલી ન આવી.....આવરદા૦

ભગવાં ભાવ થકી નહિ પહેર્યાં, ભાવે ભરમ લગાવી,
ઉત્તમ વરસ ધર્યાં નહિ અંગે, અત્તર ખુમ ઉડાવી....આવરદા૦

ધ્યાન મહર્ષિ હૃદયમાં ધારી, ભક્તી પાવડી ન લાવી,
આર્તીગનમાં અગળા ન આવી, લઘુ લંકે લચકાવી....આવરદા૦

શાંત અને વેદાંત કથાઓ, શ્રુતિને નહિ સુણાવી,
સુકવિની શૃંગાર કવિના, નૌતમ શ્રવણે ન આવી....આવરદા૦

ખાધા નહી ખુરમા ખાંતેથી, મીસરી નહિ મંગાવી,
ધોખીના કુતા સગ ધાયો, આ અવનીમાં આવી...આવરદા૦

(ખાંતે નજ નારકે).

૧	૦	૧	૨
— આ —	વ ર દા આ	વ્ય અ ર્થ વિ	તા આ વી —
— મ —	રી રી સા રી	ની સા રો રી	પ મ ગ —

૩ પ વ.	૦	૩ ધી. ઘ.	૦
{ ઈ — આ —	વ ર દા આ	{ ઈ — — —	જે — ના ગ
{ — — મ —	રી રી સા રી	{ — — — —	મ — રી રી

૧	૨	૨	૦
પા — રાં આં	અ તિ આ આ	નં — દે —	શે — લી ન
સા — ની આ	રી મ રી આ	નોં — પ —	નોં — સા આ

^૦ | ઝેઝેઝેઝે | ^૧ ઝેઝેઝેઝે | ^૨ ટ્રે - | ^૩ મ'ત | ^૦ અત્વ | ^૧ ઠેઠા ઝે ઇ |
 ગ મ પ ધ | ની સાં ની ધ | ની - | ની ની | - ની | ની ધ પ |

^૨ | અ'જ | ^૩ ણ'સ | ^૦ ના - | ^૧ ત ન | ^૨ વી ર | ^૩ લ ટ્રે | ^૦ ઝે ગી |
 ધ પ | સાં સાં | સાં - | સાં સાં | પ ધ | સાં ર | ગે સાં |

^૧ | જ ન | ^૨ જા આ | ^૩ જો ઝે | ^૦ રે ઝે | ^૧ ઠે ઇ ઇ | ^૨ વી ર | ^૩ લ ટ્રે ઝે |
 ની ધ | પ ધ | મ ગ | રી ગ | મા ની ગા | રી ગ | રી ગ મ |

^૦ | ઝે મી | ^૧ જ ન | ^૨ જા આ | ^૩ જો - | ^૦ ઝે - | ^૧ જ મ | ^૨ અ |
 પ મ | ગ રી | સા ની | સા - | - - | રી રી | મ મ |

^૩ | ને ઝે | ^૦ ઠે જી | ^૧ યે ઝે ઝે | ^૨ ની ઈ | ^૩ જા આ | ^૦ પા - | ^૧ ઠે ઇ |
 મ રી | મ પ | મ પ ધ | મ ગ | રી ગ | સા - | સા પ |

^૨ | ર સ | ^૩ રા - | ^૦ ની પી | ^૧ છાં આં | ^૨ જો ઝે | ^૩ રે ઝે ઝે |
 પ પ | પ - | પ પ | રી ગ | પ ધ | ની ધ પ |

^૦ | ઝેઝેઝેઝે | ^૧ ઝેઝેઝેઝે | ^૨ લા - | ^૩ જા ન | ^૦ ય ન | ^૧ માં આં આં |
 ગ ગ પ ધ | ની માં ની ધ | ની - | ની ની | ની ની | ની ધ પ |

^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦
 ઝો | હી આં | આં ખ | ડી - | રને ઝો | હ. લ | હું દ |
 ૫ | સાં સાં | - સાં | આં - | પ ધ | સાં રી | ગં સાં |

^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩
 ય પી | છા આ | હો ઝો | રે ઝો | દો ઈ ઇ | વી ર | હમઝો |
 ની ધ | પ ધ | મ ગ | રી ગ | સાનીસા | રી ગ | રીગમ |

^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦
 ઝો મી | જ ન | લ આ | હો - ||
 ૫ મ | ગ રી | સા ની | સા - ||

૪૬. રાગ કલ્યાણ. તાલ દાદરા. મધ્યમકય.

નેહ લય્યાં નયનો નિહાળતી,

હો—વંદન તને માન ભારતી. .

હેત લય્યાં અમૃતે અભિષેકની, હો—વંદન

લીધ્મ લુહ દધીચીના ત્યાગે તું ઉજળી,

ભાર્ગવ, અમૃત, કર્ણ સૌર્યનાં રતને જડી,

આત્મભોગે ઉજવળ મુખ ધારતી—હો—વંદન

દંપતિ આદર્શ રઘુવીર રામ સીતા,

યોગેશ્વર કૃષ્ણ સમા ગાર્ધ જેલે ગીતા,

ગાધી દશનંદને તું ધારતી—હો—વંદન

(દગાઆજ કોસ્ત નાટક).

૮૬. રાગ દરબારી કાનરો. તાલ ત્રિતાલ. વિલંબસય.

સૌ ભારત વાસી જાગો (૨).

પ્રચંડ દુઃખ દાવાનળ પ્રગટ્યો, પ્રસરી આકૃત આગો,
જાળ્યાં જાળ્યાં સૌ પડ્યાં રહ્યાં છે, ઉઘ હવે તો ત્યાગો....સહુ
પરદેશી પંખીડાં પેઠે, કરો પરાક્રમ લાગો,
હરીફ તમને હંફાવે શું, થઈ નમાસા સાંજો.....સહુ
ઈંદ્રાસનની છે ઈચ્છા ત્યાં નિંદ્રાસન કાં માગો,
આગસ મરડી ઉઠો વીરા, દેશ હીતમાં લાગો.....સહુ
પાપ પનોતી પ્રચંડ પીડા, પ્રેમ ધરી પરિત્યાગો,
અધર્મનો પડછાયો પડતાં, પાછે પગલે લાગો.....સહુ
લોર છાયું ભાનુકર જાગ્યા, ઉઘ હવે તો ત્યાગો,
જાળક પડીને ચરણે વિનવે, જાગો હવે તો જાગો.....સહુ
(સાદિય સંગીત).

૩	૦	૧	૨
- - સ હુ	ભા - ર ત	વા આ સી -	જા આ ગો -
- - મ મ	રી - સા રી	ની સા રી -	પ મ જ -

૩	૦	૩	૦
{	જો - સ હુ	ભા - ર ત	{
- - મ મ	રી - સા રી	- - - -	પ્ર ચ' - ડ
			મ મ - મ

૧	૨	૩	૦
દુઃ ખ દા -	વા - ન જ	પ્ર ગ ટ્યો -	પ્ર સ રી -
પ પ ની -	સાં - સાં સાં	રી ની સાં -	સાં સાં સાં -

^૧ આ - કૃ ત | ^૨ આ આ ગો - | ^૩ ઝો - ઝો ઝો | ^૦ ણ ળ્યાં - ળ |
 સાં - સાં સાં | ની રીં સાં - | ની - ધ પ | સાં સાં - નાં |

^૧ ળ્યાં - સ હુ | ^૨ પ ડ્યાં - ર | ^૩ હ્યાં - છો - | ^૦ ઉ - ધ હ |
 ના - પ મ | રી રી - મ | પ - પ - | સા - સા સા |

^૧ વે - તો ઝો | ^૨ ત્યા આ ગો - | ^૩ ઝો - સંહુ || ^૦ લા - ર ત ||
 રી - સા રી | પ મ ગ - | ગ - મ મ || રી - સા રી ||

ધાર પછીની કડીઓ અનુક્રમે “ પ્રચંડ દુઃખ દાયાનળ ” અને “ ગળ્યાં ઝળ્યાં સહુ ” પ્રમાણે વગાડવી.

૪૮. રાગ સોરઠ. તાલ લાવણી. મધ્યમલય.

પ્રેમ તત્વ કોઈ અજળ સનાતન વીરલ પ્રેમી જન બાણે,
 રે કોઈ વીરલ પ્રેમી જન બાણે.

બ્રમર અને કળીયોની લાપા, કોઈ રસ જ્ઞાની પીછાણે રે,
 લાળ નયનમાં રનેહી આંખડી, રનેહલ હૃદય પીછાણે રે....કોઈ
 પ્રભુય ધુનમાં વીણા હૃદયની, વાગી ઉઠે પરાણે રે,
 પ્યાસામાં સાગર લરી પીવા, ક્રૂત પ્રેમી જન બાણે રે.....કોઈ

(એક અગળા નાટક).

સુચના-આ ગાયનની સારોગમ વનારતા નીચે જોડાના ચિન્હવાળા સ્વરોને
 બમણી અપથી વગાડવાનું ધ્યાનમાં રાખવું.

^૧ | ને ઓ હ | ^૦ ભ યાં - | ^૧ ન ય ને | ^૦ ઓ નિ ઇ | ^૧ હા - જ |
^૧ | પ ધ સા | રી ગ - | ગ મ મ | ગ રી ગ | સા - રી |

^૦ | તી - - | ^૧ હો ઓ ઓ | ^૦ ઓ ઓ ઓ | ^૧ વં અં દ | ^૦ ન ત ને |
^૧ | ગ - - | ની રી ગ | મ ગ મ | રી ગ ની | રી ની સા |

^૧ | મા આ ત | ^૦ હા - ર | ^૧ તી - - | ^૦ ઈ - - | ^૧ હે અ ત |
^૧ | ગ રી મ | ની - રી | સા - - | - - - | પ ધ સા |

^૦ | ભ યાં - | ^૧ અ અ મૃ | ^૦ તે અ લિ | ^૧ પે - ડ | ^૦ તી - - |
^૧ | રી ગ - | ગ પ મ | ગ રી ગ | સા - રી | ગ - - | ૨

^૧ | હો ઓ ઓ | ^૦ ઓ ઓ ઓ | ^૧ વં અં દ | ^૦ ન ત ને | ^૧ મા આ ત |
^૧ | ની રી ગ | મ ગ મ | રી ગ ની | રી ની સા | ગ રી ગ |

^૦ | હા - ર | ^૧ તી - - | ^૦ ઈ - - | ^૧ હી - અ | ^૦ યુ - હ |
^૧ | ની - રી | ગ - - | - - - | સા - આ | ગ - મ |

^૧ | દ ધી ઇ | ^૦ થી - ના | ^૧ તા આ ગે | ^૦ ઓ તું ઉ | ^૧ ઉ ઉ જ |
^૧ | ગ મ પ | ધ પ ધ | ગ પ મ |

^૦ | જો ઈ ઈ | ^૧ બા - ગે | ^૦ વ અ ર | ^૧ જુ ઉ ન | ^૦ ડ - ણ |
 ગ રી ગ | સા - રા | ગ ગ મ | પ પ મે | પ - પ |

^૧ | સૌ ઉ ય | ^૦ ના ર અ | ^૧ તને એ જ | ^૦ ડી ઈ ઈ | ^૧ આઆત્મ |
 ગ મ પ | ધ પ ધ | ગ પ મ | ગ રી મ | પ ધ સા |

^૦ | લો એ ગે | ^૧ ઉ ઉ જા | ^૦ જા મુ જા | ^૧ ધા - ર | ^૦ તી - - ||
 રી ગ ગ | ગ પ મ | ગ રી ગ | સા - ગ | ગ - - ||
 હો વંદન૦ ||

પઠ, રાગ રોશન. તાલ લાવણી. મઃપ્રમલય.

જુઓ મુસાફર અમારી હાલ,
 ન લઇને આખા ન લઇને જાવું,
 ન આસે એમાં કશી કરામત ન લઇને૦
 અમારા મહેલો ને પાળના,
 અહિ મુઢીને થાવું રવાના,
 ન સાથ આવે અરે એ દોષત..... ન લઇને૦
 અમારી કરણી અમારી સાથે,
 જાવું અમારે ઉઘાડે હાથે,
 અમારી એવી તમારી હાવત ન લઇને૦

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || જુ ઝો | ઝો મુ | સા આ આ | ક ર | અ મા | આ રી |
 સા સા | - રી | ની ધ ની | પ પ | ધ સા | ધ સા |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 હા આ | આ ટ | અત ન | લઈ ને | આ - | વ્યા આ આ |
 રી ગ | રી પ | - ધ | ધ પ | ગ - | ગ રી સા |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 આ ન | લઈ ને | જા આ | વું - || ન યા | આ લે
 - ગ | ગ સા | રી ગ | મા - || સા સા | - રી

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 અ ઝો ઝો | માં - | ક રી | ઈ ક | રા આ | આ મ | અત ન |
 ની ધ ની | પ - | ધ સા | ધ સા | રી ગ | રી પ | - ધ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 લઈ ને | આ આ | વ્યા આ | આ ન | લઈ ને | જા આ |
 ધ પ | મ ગ | રી સા | - ગ | ગ સા | રી ગ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 વું - || અ મા | આ રા | મ્હે ઝો | લો ઝો | ને ઝો | પા - |
 સા - || સા પ | સા પ | પ મ | ગ રી | ગ સા | રી - |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 જાઆઆઆ | આ આ ના | આ અ | હિ મુ | ડી - | ને ઝો ઝો |
 સા રી ગ મ્ | રી ગ પ | - ધ | ધ પ | મ - | ગ રી મા |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 ઝે ધા | તું ર | વા આ | ના - || ન સા | આ ધ | આઆખા |
 - ગ | ગ સા | રી ગ | સા - || સા સા | - રી | ની ધ ની |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | વે - | ઝે રે | ઝે ઝે | દો ઝો | ઝો લ | અત્ ન | લઈ ને |
 પ - | ધ સા | ધ સા | રી ગ | રી પ | - ધ | ધ પ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 આ - | વ્યા આ આ | આ ન | લઈ ને | બા આ | તું - ||
 મ - | ગ રી સા | - ગ | ગ સા | રી ગ | સા - ||

૫૧. રાગ ભૈરવી. તાલ લાવણી. દ્રુતલય.

પ્રજાપો પ્રેમીના દિલના, સનમ બાણે ધણી બાણે,
 તુંહિ તુંહિ નાહ ધાયદના, ઘવાયા હોય તે બાણે....પ્રજાપો ૦
 વિલાપો જાનકીજીના, ખુએ શું લોક લંકાના,
 ખીછાણે કોઈ હનુમાના, ખરેખર રામજી બાણે...પ્રજાપો ૦
 મીરાંતા પ્રેમ આંસુને, કડીત રાણાજી શુ બાણે,
 ણનેહું ઘેહું એ બાણે, ખરૂં શ્રી કૃષ્ણજી બાણે....પ્રજાપો ૦
 (માસ્તર વસંત).

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 || - પ્ર | લા - | પો - | ઝો પ્રે | ઝે મી | ના - | દી ઈલ |
 - પ | પ - | પ - | - પ | - સા | ની - | ધ પ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ના આ | આ સ | ન મ | જા - | જો જો | જો ધ | જી - |
 | મ પ | - મ | મ રી | સા - | મ મ | પ મ | મ - |

૨° ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | જા આ | જો - || જો સ | ન મ | જા - | જો જો | જો ધ |
 | સા રી | આ - || - મ | મ મ | મ - | મ મ | પ મ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | જી - | જા આ | જો - || જો તુ | હી - | તું હી | ઈ ના
 | મ - | સા રી | સા - || - મ | મ - | મ મ | - મ

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | આ હ | ધા - | ય હ | ના - | આ ધ | વા આ | યા -
 | પ મ | મ - | રી રી | સા - | - આ | રી ની | સા -

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | આંહો | જો ધ | તે - | જા આ | જો - || જો વિ | હા - |
 | - મ | પ મ | મ - | સા રી | આ - || - પ | પ - |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | પો - | જો જા | આ ન | કી - | હ ઈ | ના - | આ યુ |
 | પ - | - ધ | - ધ | ધ - | પ ધ | પ - | - ધ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | જે શું | ઉ - | ઉ હો | જો ક | હ જા | કી આ | ના - |
 | ધ ધ | - - | - પ | પ પ | પ મ | મ રી | સા - |

^૦ આ પિ | ^૧ છા આ | ^૨ હો - | ^૩ જો દો | ^૦ ઈ હ | ^૧ તુ - | ^૨ મા આ |
 - ગ | સા રી | સા - | - સા | રી સા | ની - | સા રી |

^૩ ના આ | ^૦ આ ખ | ^૧ રે જો | ^૨ ખ ર | ^૩ અ રા | ^૦ આ મ | ^૧ જ - |
 ગ . મ | - પ | મ ગ | રી સા | - રી | ગ પ | મ - |

^૨ જ આ | ^૩ હો - ||
 ગ રી | સા - ||

પર. રાગ ભૈરવી. તાલ લાવણી. મધ્યમલય.

સાખી—સદ્બુદ્ધિ કરી સારથી સંયમ નિયમ લગામ,
 અકુશમાં લઈ અધને, વાવાને સુખધામ.
 ચાલો સુસાક્ષર ચીલે, ચીલે, હાંકો જીવન રથ ધીરે ધીરે....ચાલો૦
 મારગ અટપટો વિકટ અનંત છે,
 સાથીટો સત મળે નિર્ભય પંથ છે;
 પંથી છુટાયો આજે ચીલે,
 ચઢી પંથી છુટાયો અવળે ચીલે....ચાલો૦

|| સ અદ્ બુ - દ્ધિ - કરી - સા - રથી - ઈ - | સંયમ
 સાં - સા - સા - સાચાં - ની - ઘપ - - - | ૫૫૫

| નિ ય મ લ - ગા - - | આમ્ આઆઆઆઆઆઆઆઆઆ
 ૫ ધ ની સા - ની - - | - ધ્ પ મ્ ગ્ રી સ્ ની સ્ ||

|| આ - કુ શ માં - લ ઇ અ - ચે ને - - - - | બા - વા આ
ગ - ગ ગ ગ - ગ ગ ગ - ગ ગ - - - - | સા - સા રી,

| ને એ - - સુ ખ ધા મ - - - - ||
ગ મ - - ગ રી સા - - - - ||

|| આ - | લો મુ | સા આ | દ ર | ચી લે | એ ચી | લે -
મ - | મ ગ | મ ધ | પ મ | ગ ગ | - રી | સા -

| એ - || હાં - | ઠો છ | વ ન | ર ધ | ધી રે | એ ધી
- - || પ - | પ પ | પ ધ | ની સાં | ની ધ | પ મ

| રે - | ચી લે || હાં - | ઠો છ | વ ન | ર ધ | ધી રે
પ - | સાં સાં || ની - | ની ની | પ ધ | ની સાં | ની ધ |

| એ ધી | રેએએએ | એએએ || આ - | લો મુ | સા આ |
પ મ | મ્ધપ્મ | ગ્રી સા || મ - | મ ગ | મ ધ |

| દ ર | ચી લે | એ ચી | લે - | એ - || મા - | ર ગ |
પ મ | ગ ગ | - રી | સા - | - - || સા - | સા રી |

| અ ટે | પ ટો | વિઠ અ | ટ અ | નં ત | છે - || સા થી |
મ મ | મ મ | ગ મ્ગ | પ મ | ગ રો | સા - || ગા સા |

^૧ | ડો | સં | ^૨ | ત | મ | ^૩ | જો - | ^૦ | નિ | ર | અ | ^૧ | લ | ય | ^૨ | પં | થ | ^૩ | છે - ||
 સં | રી | મ | મ | મ - | મ | મ | મ | પ | મ | મ | રો | સા - ||

^૦ | પં | અ | ^૧ | થી | હું | ^૨ | ટા | આ | ^૩ | ચો | ઝો | ^૦ | અ | વ | ^૧ | જો | થી | ^૨ | લે - |
 પ - | પ | પ | પ | ઘ | નો | સાં | નો | ઘ | પ | મ | પ - |

^૩ | અ | ડી | ^૦ | પં - | ^૧ | થી | હું | ^૨ | ટા | આ | ^૩ | ચો | ઝો | ^૦ | અ | વ | ^૧ | જો | થી |
 સાં | સાં | નો - | નો | નો | ઘ | ઘ | નો | સાં | નો | ઘ | પ | મ |

^૨ | લ | ઝો | ઝો | ઝો | ^૩ | ઝો | ઝો | ઝો | ^૦ | આ | ઝો |
 પ | ઘ | પ | મ | મ | રી | સા | આ | ઝો |

૫૩. રાગ ભૈરવી. તાલ ત્રિતાલ. મધ્યમસય.

અભિમાન ધરી કુસાતાં લે ક્યાંક નહિં જાંધાતાં,
 ભૂજ જાંધનમાં જાંધાતાં એ છે બેડી પ્રેમની.
 જાંધી અમે જાંધાતાં સમજી અણસમજી ધાતાં,
 જાંધાય છતાં હરખાતાં એ છે બેડી પ્રેમની.
 રાતમાં થઈ મદમાના મધુકર કાષ્ટ કોરીને ખાતા,
 તે દામળ દળે લપટાના એ છે બેડી પ્રેમની.

સાગી—પ્રેમ પાસ છે અટપટા લે જન છુટવા રહાય.

જીવન ભર છટકે નહિ, દેતા અધિક ફસાય....ભુજ૦

(સત્તાનો અઢ નાટક)

૧ ૨ ૩ ૦
 || — — અ લિ | મા આ ન ધ | રી — — કુ | લા — આ તાં — |
 || — — સા રો | નો સા ગ ગ | મ — — મ | ગ — પ મ — |

૧ ૨ ૩ ૦
 | આં — જે એ | કયાં આ ય ન | હિ ઇ ણં અં | ધા આ તાં — |
 | — — મ પ | ગ મ ગ મ | પ નો નો ઘ | પ મ પ — |

૧ ૨ ૩ ૦
 | આં — ભુ જ | ણં અં ધ ન | માં આં ણં અં | ધા આ તાં — |
 | — — પ સાં | સાં નો નો ધ | ઘ પ પ મ | ગ પ મ — |

૧ ૨ ૩ ૦
 | એએએએએએ | છે એ — જે | ડી ઇ — ટ્રે | એ મ ની — |
 | મૂ મૂ પૂ પૂ ધ | પ મ — ગ | મ ગ — રી | સા નો સા — |

૧ ૨ ૩ ૦
 | ઇ — એ — | એ છે જે — | ડી — — ટ્રે | એ મ ની ઈ |
 | — — સા — | ગ ગ ગ — | ગ — — રી | સા ની સા રી |

૧ ૨ ૩ ૦
 | ઇ ઇ — એ | એ છે જે — | ડી ઈ ઇ ટ્રે | એ એ મ ની ||
 | ગ મ — ગ | પ મ ગ — | રી સા નો સા | સા ગ રી સા ||

“જાંધી અમે વધાતા” અને “મનમાં થઈ મદમાતા” — “અલિ-
 માનધરી” પ્રમાણે. “જાંધાડ છતાં હુણાતા” અને “તે
 કર્મજ દ્રવો પત્તાતા” — “જાજ જાંધનમાં” પ્રમાણે.

|| પ્રે - મ પા - સ છે - ઝ ટ પં ટા આઆઆઆ - આ આ -
 || પ - પ પ - પ પ - પ પ પ પ મ ગ રી સા - ની આ - ||

|| એએએએએએ લે - જ ન હુ ટ વા - આઆઆઆઆઆ
 || સારી મ પ ધ ઘ - ઘ ઘ ઘ ઘ ઘ - ઘ પ મ ગ રી સારી ||

માઆઆઆઆઆઆઆઆય - - || છ ઇ વ ન લ ર છ ટ કે એ
 || મ પ ઘ પ ઘ મ પ ઘ - - || મ ગ ગ ગ ગ ગ ગ ગ ગ ગ

નહિ - ઇ ઇ - || ઉ લ ટા આ અ ધી ક દ સા - - આઆઆઆઆય ||
 || રી સા - રી ગ - || રી ની સારી ગ મ ગ પ મ - - ઘ પ મ ગ - ||

પદ્ય. રાગ દ્વિયાણુ. તાલ ત્રિપલ. દિલ્ગણસય.

એક સરખા દિવસ મુખના કેઈના બના નથી,
 એથી શાળા સાદાથીથી લેશ દુઃખતા નથી,
 લાગ્ય રૂઠે કે રીઝે તેની તમા તેને નથી,
 એજ શુરા જે મુશીબત લેઈ મુંબતા નથી.
 ખીલે તે ક્રમાય છે સરભય તે લોપાય છે,
 જે જે અઢે તે તે પડે એ નિયમ પડતાતા નથી.

(માલવપતિ મુંજ).

|| એ - - ૬ | સં ૨ આ આ આ આ | આ દિ વ સ | મુખઅઅના |
 || ની - - ની | ની ની પે ધૂ ની સાં | ની ની ધ | પ ની ધૂ ની પ |

૦ ૧ ૨ ૩
 | આ દે - ઇ | ની આ આ આ આ | આતા - ન | થી ઇ ઇ ઇ ઇ ઇ ઇ |
 - મે - પ | મે ગ રી સા સા - | - ગ - મે | ગ મે પ ધ પ મે પ ||

૦ ૧ ૨ ૩
 | એ - - થી | શા - આ આ આ આ | આ સા - ઘ | ધી ઇ ઇ ઇ થી |
 ની - - ની | ની - પ ધ ની સાં | - ની - ધ | પ ની ધ ની પ |

૦ ૧ ૨ ૩
 | ઇ દે - રા | કે ઉ ઉ લા - | આતા - ન | થી ઇ ઇ ઇ ઇ ઇ ઇ |
 - મે - પ | મે ગ રી સા - | - ગ - મે | ગ મે પ ધ પ મે પ ||

૦ ૧ ૨ ૩
 | ઇ બા - ગ | ર - ઠે - | એ દે - રી | એ - તે - |
 - પ - પ | ની - સાં - | ની રી - રી | રી - રી - |

૦ ૧ ૨ ૩
 | એ ની - ત | મા - તે - | એ ને - ન | થી ઇ ઇ ઇ |
 - રી - સાં | ની - ની - | - ની - ની | પ ધ ની સાં |

૦ ૧ ૨ ૩
 | ઇ - ઇ - | ઇ - ઇ - | ઇ - ઇ ઇ | ઇ - - - |
 ની - ધ - | પ - મે - | પ - ધ ની | પ - - - ||

૦ ૧ ૨ ૩
 | એ - - ગ | શુ - રા આ આ આ | આ એ એ એ | મુ રી ઇ ઇ બા |
 ની - - ની | ની - પ ધ ની સાં | - ની ની ધ | પ ની ધ ની પ |

^૦ | અત્તો - ઇ | ^૧ મું ઉ ઉ લા - | ^૨ આતા - ન | ^૩ શી ઇ ઇ ઇ ઇ ઇ ઇ ||
 - મ - પ | મે ગ્ રી સા - | ઈજા - મે | ગ્ મે પ્ ધ પ્ મે પ ||

“ખીલે તે દરમાય છે” — “લાગ્ય રૂઠે કે રીઝે” પ્રમાણે.

“જે જે ચઢે તે તે પડે” — “એજ ગુરા” પ્રમાણે.

પપ. રાગ કંઠ્યાણુ. સાળીઆ. (ખેત.)

ઉપરનાં ગાયનની પાછળ બોલના માટે સાળીઆં :

સગજન આ સંસારમાં ગર્વ છોડતાં શીખ,
 લાગ્ય ક્યું ત્યાં ભૂપતિ, ભમતો માગે લીખ,....એક સરખાં
 નહિ પુરૂષ બળવાન છે, સમય બઢો બળવાન,
 કાળે અલ્પન લુટીઓ, એજ ધનુષ્ય એ બાણ....એક સરખાં
 ડરવાનું દુઃકર્મથી, એજ જીવનનો સાર;
 મરવાથી ડરવું નહિ, મરવું એકજ વાર....એક સરખાં
 દુપદ્ધતી અળગા રહો, દુપદ્ધ કરો નહિ કોઇ,
 ધાર્યું આપણું ધૂળ છે, જે હરી કરે સો હોય....એક સરખાં

|| સ - એજન આ - સં - સા - ૨ માં - - - - |
 ની - ની ની ની - ની - ધ - પ મે - - - - |

| ગ - વ્ છો - - - ડ તાં - - - શી - - ઇખી ||
 રી - રી મે - - - મે. મે - - - પ - - -

|| સ - જન ન આ - સં - ચા - ર માં - - - - |
ની - ની ની ની - ની - ની - ની ની - - - - |

| ગ - વં છો - - - ક તાં - આં - શી - - ઇષ્ટ ||
સાં - સાં સા - - - સાં ધ - ની - સાં - - - ||

|| ભા - ગ્ય ક્ષુ - ત્યાં આં ભૂ - પ તિ - - - - |
ની - ની ની ની - ની ની ની - ની ની - - - - |

| જોજોજોજો ભ મ તો - મા - જો જો ભી - - ઇષ્ટ ||
મ પ ધ ની સાં સાં સાં - સાં - ધ ની સાં - - - ||

|| એક સરખા દિવસ ગુણનાં ||

ગાકીની ત્રણે કડી અનુક્રમે “સજ્જન આ સંસારમાં”
અને “ભાગ્ય ક્ષુ” ત્યાં ભૂપતિ” પ્રમાણે.

ઉપર પ્રમાણે ગમે તેટલી બેતો એક ગાયનની અંતે તેજ
રાગમાં બોલી શકાય છે.

પદ. રાગ પીછું બરવા મીઠા. તાલ લાવણી. મધ્યમલય.

હૃદયનાં શુદ્ધ પ્રેમીને, નીગમનાં જ્ઞાન બોધો છે,
ન પરવા માનની તોયે, બધાં સન્માન બોધાં છે.
તરી જાવું બહુ સહેલું, છે મુરડેલ દુઝાવું લેમાં,
એ નિરમગ રસ સરીતાથી, ગંગા સ્નાન બોધાં છે.....હૃદય
પ્રણય કલહે વહે આંસુ, સુખી ચાંપી હૃદય સ્વામી,
અરે એ એક પળ માટે, જીવનનાં દાન બોધાં છે.....હૃદય
(માતાવપતિ ‘શુદ્ધ’ નાટક).

^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩
 | - હું | દ ય | નાં - | આં શુ | ઉ હ | પ્રે એ | મી ઇ |
 | - પ | પ પ | પ - | - પ | - પ | પ મ | ગ મ |

^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨
 | ને એ | એ ની | ગ મ | ના આ | આ રા | આ ન | એ એ |
 | પ ની | ધ પ | મ ગ | રી સા | રી પ | ની ધ | પ ગ |

^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧
 | છાં આં | છેએએ | એ ન | પ ર | વાઆઆ | આ મા | આ ન |
 | ગ રી | ગ્રીસા | - ગ | ગ મ | ગ્રી ગ | - ગ | - ગ |

^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦
 | ની - | તો - | એ એ | એ ણ | ધાં આં | સ અ | અ મા |
 | ગ - | મ - | પ ની | ધ પ | મ ગ | રી સા | રી પ |

^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩
 | આ ન | એ એ | છાં આં | એએએ | એ ત | રી - | ની - |
 | ની ધ | પ મ | ગ રી | ગ્રીસા | - મ | મ - | પ - |

^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨
 | હું - | ઉ ણ | હું - | રહે - | હું - | ઉ છે | મુ ઉ |
 | ની - | - ની | ની - | ની - | સાં - | - નો | ધ ની |

^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧
 | રહે - | એહ હું | ઉ ણ | હું ઉ | જે એ | માં - | આં એ |
 | પ - | - પ | - ધ | નો સાં | ધ ની | પ - | - ગ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ગી. ર | મ અ ણ | અ ર | સ સ | રી - | તા - | થી ઇ
 | ગ મ | ગ રી ગ | - ગ | ગ ગ | ગ - | મ - | પ ની

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ગ અ | અ ગા | આ આ | આ સ્ના | આ ન | યો યો | છાં યાં
 | ધ પ | મ ગ | રી સા | રી પ | ની ધ | પ મ | ગ રી

છેએએ || "અણુય કલહે પહે આંસુ" — "તરી જાવું" પ્રમાણે
 ગરીસા || અને "અરે એ એટ પળ-માટે" — "એ નિરમળ"
 પ્રમાણે.

પ૭. રાગ ખીલુ. ઘરવા મીમ. સાખીઓ.

(આ માખીઓ ઉપરનાં ગાયનની પાછળ ગાવાની છે.)

તરુવર સુનાં જળ વિનાં, ગોળ વિના કંસાર,
 તેમજ સુનો છે સદા, સ્નેહ વિના સંસાર....નીગમતા
 ગમાર જે સમજે નહિ, રસીક જનોનાં જોડ,
 પ્રીત કરવી સ્હેલ છે, પણ નીલાવની મુશ્કેલ....નીગમતા
 નંદા જેમાં છંદગી, સાગર છે સંસાર,
 સ્નેહ મુકાની જો મળે, તો છે બેટા પાર....નીગમતા

|| ત રુ વ ર સુ - નાં આં જ ણ વિ નાં આ આ આ આ આ આ આ આ
 || પ પ પ પ પ - પ મ પ મ ગ રી ગ રી ગ મ ગ મ પ મ

આઆઆઆઆઆ | એએએએએએ ત ર વ ર સ
પ ગ રી ગ મ પ | રી ગ મ પ ધ ની ની ની ની ની ની

વિ ના આઆઆઆઆઆઆઆઆઆર | ગોં એ જ વિ ના આ આ
નો ધ ની નોં નોં ધ પ મ ગ મ પ - | ધ પ ધ મ પ મ ની

અં સા આઆઆઆઆઆઆર || તે - મ જ સુ - નો - છે - સ
ધ પ મ ગ મ પ ધ પ - || ની - ની ની ની - ની - ની - ધ

હા આઆઆઆઆઆઆ - - | દને એ હ વિ ના આં સં આં નાં અં સાં -
ની સાં ની ધ પ મ પ - - | ધ પ ધ મ પ મ ધ ની સાં રીં રાં -

માઆર - - | ની ગ મ નાં જ્ઞાન જોછાં છે.
ની ધ - -

આવી રીતે ગમે તે ગાયનની પાછંગ તેનાજ રાગમાં ગમે
તેટલી સાખીઓ (ગેત) બોલી શકાય છે.

પટ. રાગ ભરતી. તાલ લાવણી. મધ્યમસય. ↪

ગજળ હાથે શુભરીને પછી કાશી ગયાથી શું,
મળી દુનીયામાં બંદનામી, પછી તારી ગયાથી શું....ગજળ
દુઃખી વળતે નહિ લીધું, પછી કોટી દયાથી શું,
સુકાણા મોલ સહિત પછી વૃષ્ટિ થયાથી શું.....ગજળ
સમય પર લાજ આપ્યો નહિ, પછી એ ચાકરીથી શું,
મજલું નહિ દુધ મહી પીનું, પછી બાંધી બાકરી નો શું....ગજળ.

૨ વિચાર્યું નહિ સધુ વયમાં, પત્રી વિચાર સરુયાથી શું,
જગતમાં કેઈ નવ બાણે, જનેનાના જણયાથી શું...ગાઠગઠ
ન ખાધું તેમ ન ખવડાવ્યું, દુઃખી થઈને રજયાથી શું,
કવી પીંગળ કહે પૈસા, સુવા વળતે મળ્યાથી શું...ગજબજ

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
|| - ગ | જ બ | હા - | આ ઘે | એ શુ | જા આ | રી ઇ |
|| - પ | પ પ | પ - | - ઘ | - ઘ | પ મ | પ નો |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
| ને એ | એ પ | છી ઇ | કા આ | આ શી | ઈ ગ | યા આ |
| ઘ પ | મ ગ | ગ રી | સા ની | આ રી | ગ મ | ગ મ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૧
| થી ઇ | શું - | ઉં પ | છી ઇ | કા - | - શી | ઇ ગ |
| રી ગ | સા - | - પ | મ પ | ગ - | - ગ | - મ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
| યા આ | થી ઇ | શું - || ઉં મ | ખી - | હુ ની | ઇ પ
| ગ મ | રી ગ | સા - || - પ | પ - | પ પ | - ઘ

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
| આ માં | ણ હ | ના આ | આ મી | ઈ પ | છી ઇ | ના આ
| - ઘ | પ મ | પ ની | ઘ પ | મ ગ | ગ રી | સા ની

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
| આ શી | ઇ ગ | યા આ | થી ઇ | શું - || ઉં હુ | ખી -
| સા રી | ગ મ | ગ મ | રી ગ | સા - || - સાં | સાં -

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
વ જા	અ તે	ઓ ન	હિ -	દી -	ધુ -	ઉં પ
સાં સાં	- સાં	- નો	ની -	ધ -	પ -	- પ

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
છી -	કો -	ઓ દી	ઇ હ	યા -	થી ઈ	શું -
પ -	પ -	- નો	- ની	ની -	નો ઘ	પ -

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
ઉં મુ	કા -	ણા -	આ ગો	ઓ લ	મૃ -	પિ -
- મ	મ -	મ -	- મ	- મ	મ -	પ -

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
ના આ	આ પ	છી ઇ	વૃ અ	અ ણિ	ઇ ય	યાં આ
ધ પ	મ ગ	ગ રી	સા નો	સા રી	ગ મ	ગ મ

૧ ૨
 થી ઇ | શું - || પત્રીની દડીઓની લીટીઓ અનુક્રમે “દુઃખી
 રી ગ | સા - || વળને” અને “સુકાળા મોલ” પ્રમાણે
 વગાડવી.

પટ. રાગ માદ. તાલ લાવણી. મધ્યમલય.

કામી જન રૂપ ઉપર મહુ મરતા રે કુટીલતા કરતાં
 કરે અનીતિ અધમ અતિશે, પ્રભુનો કર નવ ધરતાં,
 પરમેશ્વર પોતાને માની, અંધ બનીને દેરતાં રે....કુટીલતાં

લાજ શરમને કરી પરાઈ, પાપી પગલાં ભરતા, *
અંતે ફટફટ થઇને પાપી, વીણ મોને એ મરતા રે....કુટીવતા *
(સ્નેહગુણ નાટક).

આ ગાયનની સારીગમ રટ મા ગાયન “જળમનાં દહો” પ્રમાણેજ છે. પરંતુ અહિં જરા જુની ઢગમાં બેસાડેલ છે. એટલે અરસપરસ એક બીજાની ઢગમાં ગાઇ વગાડી શકાય છે. ફક્ત આ ગાયનમાં “ગાઇજી” એ શબ્દો આવતા નથી.

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
|| - કા | આ મી | જ ન | રે ઉ | પ ઉ | પ ૦ | સ હુ |
|| - પ | - પ | ધ પ | પ સાં | ની સાં | ધ ની | પ ધ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
| મ ર | તા આ | રે એ | એ એ | કુ ટી | ઈ લ | તા આ |
| મ પ | ગ રી | ગ મ | પ ધ | પ ધ | મ પ | ગ મ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
| ક ર | ના - | આ - | આ - | આ - || ક રે | એ અ |
| રી ગ | સા - | - - | - - | - - || માં સાં | સાં સાં |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
| ની - | તિ ઇ | અ ધ | મ અ | તિ ઈ | રે - | પ્ર જી |
| સાં - | સાં રી | ની ની | ની સાં | ની ધ | પ - | પ પ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
| નો - | ડે ર | ન વ | ધ ર | તા - | આ - | આ - ||
| પ - | ધ ની | સાં રી | સાં ની | સાં - | - - | - - ||

૧ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 || પ ર | મે - | શ્વ ર | પો ઝો | તા - | ને ઝો | મા આ |
 સાં સાં | સાં - | સાં સાં | સાં - | ની - | ની સાં | ની ધ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ની - | આ - | ધ ળ | ની ઇ | ને ઝો | ક ર | તા આ |
 પ - | રાં - | ની સાં | ધ ની | પ ધ | મ પ | ગ રી |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | રે ઝો | ઝો ઝો | કુ ટી | ઈ લ | તા આ | ક ર | તા - ||
 ગ મ | પ ધ | પ ધ | મ પ | ગ મ | રી ગ | સા - ||

૩ ૦
 | આ કા | આ મી ||
 - પ | - પ ||

૬૦. રાગ માહ. તાલ લાયણી. મધ્યમસય.

ચંદ્રથી પ્રભા હુર નહિ થાશે રે, પળ પળ રહે પાસે....ગાઇછ-પળ૦
 જાત પક્ષીની પણ સારસથી, અલગ નહિ રેહેવાશે,
 દાવાનળ જળમાં પ્રગટે પણ, મીન અદગ નહિ થાશે રે....પળપળ૦
 સતી તેજ જે પતીની પાછળ, આગ મહી પણ ધાશે,
 મુજ મોહન વેશ્યા મંદીર તો, ત્યાંજ મને મુખ લાસેરે....પળપળ૦
 (ચંદ્રપ્રભા નાટક).

આ ગાયનની સારીજમ ૨૮ મા ગાયન “જળમના દરદો”
 પ્રમાણે અથવા ઉપરનાં ગાયન “કામી જન રૂપ ઉપર” પ્રમાણે
 તાલ માત્રામાં ગોઠવી વગાડવી

૬૨. રાગ કાફી. તાલ લાવણી. ૧ ૧

જો મરણુ જો છુંદગીની છે અરે છેલી દશા,
તો પરાથે અર્પવામાં આ છું નના મોહ શા....જો મરણુ
ખીસી ઢગી કરમાય છે, પુષ્પો સુકે પણ વાસના,
અમર નર તો જો ખરા જે અમર કરતા વાસના....જો મરણુ
મારા તમે પરમાત્મા હું છું તમારા આત્મા,
પરમાત્માને શરણે જતા કૃત કૃત્ય આતો આત્મા....જો મરણુ
(રાહ માંડલિક નાટક).

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
જો -	જો મ	ર છુ	જો -	જો છ	ઈ દ	ગી ઈ
પ -	ની ની	ની ની	સાં -	- પ	સાં ની	ધ ની

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
ની -	છે -	જો અ	રે જો	છે જો	જો લી	ઈ દ
પ -	મ -	- ની	ધ પ	મ ગ	- રી	ગ સા

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
શા આ	આ આ	છે -	જો અ	રે જો	છે જો	જો લી
રી ગ	મ પ	મ -	- ની	ધ પ	મ ગ	- રી

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
ઈ દ	શા આ	આ -	તો -	જો પ	રા -	થે -
ગ સાં	રી ની	સા -	પ -	ની ની	ની -	સાં -

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
જો અ	અ પ	વા આ	માં -	આ આ	આ છ	વ ન
- પ	સાં ની	ધ નાં	પ -	ગ પ	- ની	ધ પ

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ના આ | અ મો | ઝો હ | શા આ | આ આ | આ - | આ ઊ |
 | મ ગ | - રી | ગ સા | રી ગ | મ ય | મ - | - ની |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | વ ન | ના આ | આ મો | ઝો હ | શા આ | આ - | ખી - |
 | ધ ધ | મ ગ | - રી | ગ સા | રી ની | સા - | મ - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | હી ઠ | ળી - | ઠ ર | મા - | આ ય | છે - | પુ ઉ |
 | મ મ | પ - | ની ની | સાં - | - સાં | સાં - | સાં ની |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | પો - | ઝો ઝુ | કે ઝે | પ ણ | વા - | આ સ | ના આ |
 | ધ - | સાં ની | ધ ની | પ ધ | પ - | સાં ની | ધ ની |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | આ - | અ અ | મ ર | ન ર | તો ઝો | ઝો ઝો | ઝે ખ |
 | પ - | પ મ | પ ની | ધ પ | મ ગ | મ રી | ગ સા |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | રા આ | જે ઝે | ઝે અ | મ ર | ઠ ર | તા આ | વા આ |
 | રી ગ | મ ય | - પ | મ ની | ધ પ | મ ગ | રી ગ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | આ સ | ના આ | આ આ | આ અ | મ ર | ઠ ર | તા આ |
 | રી સા | રી ગ | મ ય | - પ | મ ની | ધ પ | મ ગ |

૨ ૬ ૩. ૦ ૧
 | વા આ | આ સ | ના આ | આ - ||
 | રી ગ | રી સા | રી ની | સા - ||

“મારા તમે પરમાત્મા” — “ખીલી દુળી” પ્રમાણે,
 “પરમાત્માને શરણે” — “અમર નર તો” પ્રમાણે.

સંગીત મહાત્માનું ઝગીચાડ્યે વર્ણન.

ફર. રાગ માલઝોપ. તાલ દાદને. વિલંબીય.

ઉપવન ચિત માંહી પ્રીત છે સંગીત સદા,
 પરમ ખવિત્ર મોહ મીત્ર છે ખચીત સદા....ઉપવન
 લેના ત્રય ગ્રામ સુખધામ દે આરામ અતી,
 એકવીશ મૂર્છના તણી, રસીક રીત સદા....ઉપવન
 શ્રુતિ દ્રવ વીશ શાંતિ દાન દે મહાન જાની,
 શ્રુતિ સમ પ્રદા લાન દે કરી અલોદ સદા....ઉપવન
 સદા સ્વર સમ્પતના સમૂહથી વિમોહ કરે,
 જહાં ત્રય જાતિ શાંતિરૂપ પ્રદાહિત સદા....ઉપવન
 ભરે ખટકાગ અનુરાગ સર્વે જાગ માંહી,
 જાન્યો જાડસાગ તો સંગીત સંગ પ્રીત સદા....ઉપવન
 (નચુરામ સુંદરજી કવી).

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 || - - ઉ | પ વ ન | ચિ - ત | માં - હી | પ્રી - ત |
 || - - ગ | મ મ ગ | મ - ગ | સા - ની | સા - ની ||

૧ ૦ ૧° ૦ ૧ પ. વ.
 | છે - સં | ગી ત સ | દા - - | આ - ઉ | પ વ ન |
 | ધ - ની | સા ગ ગ | મ - - | મ - મ | મ મ મ ||

૦ ઘી. ઘ. ૧ ૦ ૧ ૦
 || આ - પ | ર મ પ | વિ - ત્ર | મો - દ | મી - ત્ર |
 || મ - ગ | મ ધ નો | સાં - સાં | સાં - સાં | ગં - શં ||

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 છે ખ યી | ઈ ત સ | દા - આ || આ - ઉ | પ વ ન |
 નો સાં ધ | ની ઘ સાં | ની - ઘ || મ - ગ | મ મ મ |

ધીની કડીઓની લીટીઓ અનુક્રમે “ઉપવન ચિત” અને “પરમ
 પવિત્ર” પ્રમાણે વગાડવી.

ફટ. રાગ માલકોશ. તાલ ત્રિતાલ. વિક્રમસપ.

ન જોય પ્રીતિ રૂપ શુભ ધનને,
 નજર લાગી ગઈ નજર પલકમાંડી,
 અવર ના ગમે પ્રેમી જનને.....ન જોય૦,
 સરસ સરસ મણી માણેક સુદી,
 હંસ રૂપ નિરમલ મોનીને.....ન જોય૦
 બાગી મરે દીપક પર તો પલ,
 રવી ન થાય પ્રીય પતંગ મનને...ન જોય૦

૦ ૧ ૨° ૩
 || ન લો - ય | ઓ ઈ તિ ઇ | રૂ પ શુ ભૂ | ધ ન ને - ||
 || ગ મ - સા | નો સા ધ નો | સા સા ગ ગ | મ મ મ - ||

૦ ૧ ૨ ૩
 || ન જ ર લા | આ ગી ગ ઇ | ન જ ર પ | લ ઠ માં હી ||
 || ગ મ ગ સા | નો સા ધ નો | સા સા ગ ગ | સા સા સા સા ||

૦ ૧ ૨ ૩
 || અ વ ર ની | આ ણ મે - | પ્રે - મી - | જ ન ને એ ||
 || ગ મ ધ ની | સાં સાં સાં - | ની - ની - | ઘ સા ની ઘ ||

૦ ૧° ૨ ૩
 || ન લો - ય | ઓ ઈ તી ઇ | રૂ પ શુ ભૂ | ધ ન ને - ||
 || ગ મ - સા | નો સા ધ ની | સા સા ગ ગ | મ મ મ - ||

૦ ૧ ૨ ૩
 || સ ર સ સ | ર સ મ ઘી | મા - ભે ક | સુ - દી - ||
 || ગ મ ગ સા | નો સા ધ ની | સા - ગ ગ | મ - મ - ||

૦ ૧ ૨ ૩
 || હં - સ થ | હા ય નિ ર | મ ણ મો - | તી ઇ ને એ ||
 || ગ - મ ધ | નો સાં સાં સાં | ની ની ની - | ધ સાં ની ધ ||

“જળી મરે” માં માત્રા લંબાવી “સરસ સરસ મણી” પ્રમાણે
 અને “રૂપી ન થાયે પ્રિય” — “હંસ મ્હાય” પ્રમાણે.

૬૪. રાગ દેશ. તાલ લાવણી. મધ્યમલય.

ગુલઝાર ગુલાબ શાં અહિં મંદ મંદ જોલે,
 જીવતાં તરૂની ઢાળે મેનાં મધુરી જોલે.....ગુલઝાર૦
 શાં પ'ખી હજીમજીને રહેતાં, એનાં ગાન તાન લાગે મીઠાં,
 ઢળાયો હૃદયની જોલે.....ગુલઝાર૦
 (રાહ માંડવીઃ નાહ).

૧	૨*	૩	૦	૧	૨
ગુ લ	ઝા -	આરુ ગુ	લા -	આ બ	શાંઆંઆંઆં
ગ મ	પ -	પ પ	પ -	- પ	ગ મ પ ધ્

૩	૦	૧	૨	૩	૦
આંઆંઆંઆં	આંઆં - -	અ હિ	મં -	અં દ	મં -
ની ધ્ પ મ	ગ રી - -	ગ પ	મ -	- પ	ગ -

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
અં દ	બો ઝો	લે -	એ -	જુ લ	તાં -	આં ત
- સા	ગ રી	સા -	- -	મ પ	પ -	ની ની

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
રૂ -	ઉ ની	હા -	જો એ	એ -	મે -	નાંઆંઆં
ની -	- ની	સાં -	સાં ની	સાં -	સાં -	ની ધ્ ની

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
આં મ	ધુ ઉ	ઉ રી	બોબોબો	લે એ	એ -	શા -
પ રી	ગ રી	પ મ	ગ રી ગ્	સા -	- -	સા -

^૨ ૧ંઅંઅંઅં | ^૩ ળી - | ^૦ હ ળી | ^૧ મ ળી | ^{૨.} નેઝેઝે | ^૩ ર હે
 | સા રી ગ ગ | મ - | મ મ | મ પ | ગ રી સા | રી ગ

^૦ તાં - | ^૧ ઝે નાં | ^૨ ગા - | ^૩ ન તા | ^૦ આ ન | ^૧ લા - | ^૨ ગે -
 | સા - | મ મ | પ - | પ ની | - ની | સાં - | સાં -

^૩ ગી ધ | ^૦ ઠાં આં || ^૧ હ ળી | ^૨ યો ઝો ઝો | ^૩ ઝો - | ^૦ હૂ અ
 | સાં ની | સાં ની || સાં સાં | મો ધૂ ની | પ - | રી ગ

^૧ હ ય | ^૨ ની - | ^૩ જોઝોઝો | ^૦ લે - | ^૧ ગુ લ૦ ||
 | રી પ | મ - | મ રી ગ | સા - | ગ મ ||

૬૫. રાગ વાઘેશરી. તાલ જેમગ. મધ્યમસય.

સાખી—અગી હલાહલ મદલયાં, શ્વેત સ્વામ રતનાર,
 હવન મરજુને વશીકરણ, ત્રય લોચનના માર.

રમણીના નયનોના લાખજો શીકાર

ખચે ન નર બિચારા જ્યાં વાગ્યા ઝો માર....રમણીનાં

તીર કે સમશેરથી તો અંગે સૌ ઘવાનાં,

અંગ સગ નયનના કટાક્ષથી વીધાતા

ત્રિલોકમાં મળે ન કોઈ જેના ઉપચાર.....રમણીનાં

(દશદીપક નાટક).

|| અ મી - હ લા આ હ લ મ દ લ યાં આં આં આં આં - - ||
 || સા સા - સા સા - ધ ની સા ગ ગ મ ગ રી સા રી ગ મ - - ||

|| એ એ એ એ એ - ત રયા - મ ર - તના આ આ આ આ આ આ આ આ આરુ ||
 || રી ગ મ ધ ધ - ધ ધ - ધ ધ - મ ધ ની સાં ની ધ મ ધ ની - ||

|| એ એ એ એ એ - વ ન મ ર છુ ને - વ શી ઠ ર - - અણુ ||
 || ગ મ ધ ની સાં - સાં સાં સાં સાં સાં - સાં સાં ની ધ - - - ||

|| ત્ર છુ લો ચ ન ના આ આ મા - આ આ આ આ આ આ આ આ આરુ - ||
 || મ મ ધ ધ ધ મ ધ સાં ની - ધ મ ગ રી સા ની ધ ની સા - ||

|| ર મ છી - ના - || ન ય નો ઝો ના આ || લા આ ખો ઝો શી ઇ ||
 || મ સાં સાં - ની - || ધ મ ધ ની ધ મ || રી ગ સા રી ધ ની ||

૧ પ. ઘ. ૧ ઘો. ઘ. ૦
 || ઠા - - આરુ - - || ઠા - - આરુ - ણ || ચે - ન નર ણિ ||
 || સા - - - - - || સા - - - - સા || મ - ધ ની સાં સાં ||

૧ ૦ ૧
 || ચા - રા જ્યાં - - || વા - ગ્યા આ એ એ || મા આ આ આ આ આરુ ||
 || સાં - સાં સાં - - || ની - ધ પ ધ સાં || ની ધ મ ગ રી સા ||

૦ ૧ ૦
 || ર મ છી - ના - || ન ય નો ઝો ના આ || લા આ ખો ઝો શી ઇ ||
 || પ સાં સાં - ની - || ધ મ ધ ની ધ મ || રી ગ સા રી ધ ની ||

૧ ૦ ૧
 || ઠા - - આરુ - - || તી - ર કે સ મ || શે - ર થી - તો ||
 || મા - - - - - || મ - મ ધ ધ ની || સાં - સાં સાં - રી ||

મહુલી હોય રહેવાને, અને લોલન મળે ભુખ્યાં,
 છતાં જ્યાં રનેહ અમૃત ત્યાં, મુખોનાં સ્થાન જોઈએ.
 સાખી—આંખ વિના જે દેખતાં, દુર છતાં જે પાસ,
 પાંખ વિના પ્રેમી જનો, ઉડે છે આકાશ....હૃદયનાં
 સાખી—પ્રેમ આંધળો સહુ કહે, કાપે દીલની પાંખ,
 પણ પ્રેમે અંધ થયા વિના, નથી ઉઘડતી આંખ....હૃદયનાં
 (અસરદંખાન).

1	2	3	0	1	2	3
હ	દ ય	માં	—	આં રને	એ હ	સા —
પ	પ પ	પ	—	— પ	— પ	પ —
						ગ મ

0	1	2	3	0
ત્યાં આં આં આં	આં છ	વ ન	નાં આં આં	આં મા આ
ગ મ પ ધ	ની ધ	પ મ	ગ રી સા	રી ગ મ

1	2	3	0	1	2
આઆઆન	ઓ ઓ	છાં આં	છે એ એ	એ જ	ગ ત
પ ધ ની ધ	પ મ	ગ રી	ગ રી સા	— , ગ	ગ મ

3	0	1	2	3	0
માં આં	આં રને	એ હ	નાં —	ધ ન	થી —
ગ રી	ગ ગ	— ગ	ગ —	મ મ	ગ —

1	2	3	0	1
ઇ ઇ ળી ઇ	જાં આં આં	અ શિ	ઇ મા આં	આઆઆન
પ ધ પ મ	ગ રી સા	ગ મ	— ગ મ	પ ધ ની ધ

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦

| ઓ ઓ | છાં આં | છે એ એ || એ ન | પ ર | વા - |

| પ મ | ગ રી | ગ રી સા || - પ | પ પ | પ - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨

| હો - | ઓ ય | હુ ની | યા - | ની - | ઇ ન | હિ - |

| પ - | - પ | મ મ | ગ - | રી - | - રી | સા - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧

| દો ર | અ કા | આ ર | છ - | વ ન | ની - || ઇ હ |

| રી રી | - મ | પ મ | ગ - | રી રી | સા - || - ગ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦

| એ એ | હુ ર | અ ખાં | આ ન | સ ધ | છું - | ત્યાં -

| ગ મ | ગ રી | ગ ગ | - ગ | ગ ગ | મ - | મ -

૧ ૨ ૩ ૦ ૧

| આંઆંખીઈ | જાંઆંઆં | તુ ઠ | અ શાં આં | આંઆંઆં ન

| પૂ ધ પૂ મ્ | ગ રી સા | ગ મ | - ગ મ્ | પૂ ધ ની ધ્

૨ ૩ ૦

| ઓ ઓ | છા સાં | છે એ એ || “મહુલી હોય રહેવાને”-“

| પ મ | ગ રી | ગ રી સાં || પરવા હોય” પ્રમાણે અને

“છતાં જ્યાં રહે”-“હશે કુરખાન સધળું” પ્રમાણે.

|| આં - ખ વિ ના - જે - દેએએ ખ તાં આં આં - | હ - ર છ

| પ - પ પ પ - પ - ગ પ મ ગ ની સા રી - | રી - રી રી

તાંગાંગાંગાં નેએ પાઆઆઆઆ - || પાં - ણ વિ ના - પ્રે -
સારી ગ મ રીગ સાજો ધ ની સા - || ગ - ગ ગ ગ - ગ -

મી - નો | ઉ ઉ ડે - છે - આ - કા - આઆઆઆઆશ ||
મ - મ મ | ગ રી ન - ગ - મ - પ - ધ પ મ ગ રી સા ||

હૃદય ૦ || પ્રે - મ આં - ધ જો - સ હુ ઠ હે એએએએએએએએ
ગ - નો નો - નો નો - નો નો નો આં ધ પ મ ગ મ પ ધ પ

| કા - પ્રે - હી લ ની ઇ પાંઆંઆંઆંઆંઆં | પ લુ પ્રે -
ધ - મ - પ મ પ ધ પ મ ગ મ પ ધ પ | નો નો નો -

મેં - અં - ધ ય વા આ વિ ના - - | ન થી ઇ ઉ ધ ડ તી ઇ
નો - નો - નો નો ધ પ ધ પ - - | પ ધ મ મ પ પ પ સાં

આંઆંઆંઆં | હ ય | માં ૦ ||
નો ધ પ - પ | પ પ | પ - ||

૬૭. રાગ માઢ. તાલ લાવણી. કૃતસય.

સિદ્ધિનું સાધન ધન સમૃદ્ધિ, લાલ્ચો ગર ઉપકાર,
પાપે પેટ ભરે તે જનના જીવનને ધિક્કાર.
ચંદ્ર સુરજ નજ મંડળ તારા, પવન પકાડ વણી સમુંદર ખારા,
વૃક્ષો પલ્લ કુળ આપી જન પર, કરતા પર ઉપકાર...પાપે ૦
વરસી મેઝ કરે જળ ધારા, ધરતી ધાન્ય પકાવે સારા,
પુરુષવાન જન પ્રાણુ જતાં પશુ, કરતા પર ઉપકાર...પાપે ૦

^૨ | સિ - | ^૩ | દિ - | ^૨ | નું - | ^૧ | સા આ | ^૨ | ધ ન | ^૩ | ધ ન | ^૦ | સ ધ
 | સાં - | સાં - | સાં - | સાં રી | ની ની | ની સાં | ની ધ

^૧ | છું - | ^૨ | લી - | ^૩ | છો છો | ^૦ | પ ર | ^૧ | ઉ પ | ^૨ | કા - | ^૩ | આ -
 | પ - | ની - | ની સાં | ની ધ | ધ ની | પ - | -

^૦ | આ - | ^૧ | આ ર | ^૨ | પા - | ^૩ | પે - | ^૦ | પે - | ^૧ | ટ લ | ^૨ | દે ળી
 | - - | - - | ની - | ની - | ની - | ની ધ | પ ધ

^૩ | તે ળે | ^૦ | જ ન | ^૧ | ના આ | ^૨ | છ વ | ^૩ | ત ર | ^૦ | ને ળે | ^૧ | ધિ ઇ
 | પ મ | મ મ | મ પ | ગ ગ | ગ મ | ગ ફી | રી ગ

^૨ | છા - | ^૩ | આ - | ^૦ | આ - | ^૧ | આ ર | ^૨ | અં - | ^૩ | દ્ર મ | ^૦ | ર જ
 | આ - | - - | - - | - - | સાં - | સાં સાં | સાં સાં

^૧ | ન લ | ^૨ | મં - | ^૩ | ઠ ળ | ^૦ | તા આ | ^૧ | રા - | ^૨ | પ ધ | ^૩ | ન પ
 | સાં રી | ની - | ની સાં | ની ધ | પ - | સાં સાં | સાં સાં

^૦ | હા ટ | ^૧ | જ ળી | ^૨ | સ મ | ^૩ | દ ર | ^૦ | પા આ | ^૧ | રા - | ^૨ | નું -
 | સાં સાં | સાં રી | ની ની | ની સાં | ની ધ | પ - | ની -

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | શો - | પ ણુ | ક ણ | આ આ | પી ઈ | જ ન | પે ર |
 | નો - | નો નો | નો ધ | પ ધ | પ મ | ધ સાં | સાં ની |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ઠ ર | તો આ | પ ર | ઉ પ | કા - | આ - | આ - |
 | ની ધ | ધ પ | ગ મ | પ ધ | પ - | - - | - - |

૧ ૨
 | આ આરૂ || પા પે ||
 | - - || ની ની ||

—————:0:—————

૬૮. રાગ મિહાગ. તાલ ત્રિતાલ. મધ્યમસય.

સત્ય એક પરિવ્રજા જગત મિથ્યા સ્વપ્ના જેવું,
 જગત મિથ્યા સ્વપ્ના જેવું, અસત્ય જમ ઉપજાવે એવું....સત્ય૦
 અજળ રંગ માયા યતલાવે, જળ તરંગ જેમ જળમાં આવે,
 તત્ત્વ આદિ પ્રસીદ્ધ, અનાદિ સિદ્ધ, અગોચર સચરાચર એવું. સત્ય૦
 (શુદ્ધેવ નારક).

૦ ૧ ૨ ૩
 || સ - ત્ય એ | એ ક પ રિ | પ્ર - હ જ | ગ ત મી ઇ |
 || આ - ગ મ | પ પ ની ની | સાં - ની ધ | પ મ પ - |

૦ ૧ ૨ ૩
 | ઇ યા સ્વ પ | ના આ જે એ | હું - - - | ઉ ઉ ઉ જ ||
 | - મ ગ મ | પ ધ પ મ | ગ - - - | - રી સા ધ ||

૦ ૧ ૨ ૩
 || ગ ત મી - | અથા - સ્વ પ | ના - જે જો | હું - - અ |
 || ધ ધ ધ - | ધ - ધ ધ | ધ - પ ધ | નો - - ધ |

૦ ૧ ૨ ૩
 | સં ત્ર ગ્ર મ | ઉ પ જા - | વે જો જો જો | હું - - - ||
 | પ ધ મં પ | પ પ મં - | પ ધ પ મ | ગ - - - ||

૦ ૧ ૨ ૩
 || અ જ ણ ર | અં ગ ગા - | યા - ણ ત | દા - વે - |
 || પ પ પ પ | ધ ધ ની - | સાં - સાં સાં | સાં - સાં - |

૦ ૧ ૨ ૩
 | જ ણ ત રં | અં ગ જે મ | જ ણ માં આં | આ આ વે - ||
 | ની ની ની ની | - ની ધ ની | માં રો ની સાં | ધ ની પ - ||

૦ ૧ ૨ ૩
 || ત - સ્વ આ | દિ ઇ ઇ પ્ર | સિ ઇ ઇ - | ઇ - દ અ |
 || સં - સાં સાં | ની ધ ની ધ | પ મં પ - | - - - સાં |

૦ ૧ ૨ ૩
 | ના આ દિ મં | સિ ઇ ઇ - | ઇ - ઇ દ અ | ગો - અ ૨ |
 | ની ધ ની ધ | પ મં પ - | - - - મ | ગ - ગ ગ |

૦ ૧ ૨ ૩
 | સ અ રા આ | ગ ર જો જો | હું - - - | આ આ આ આ આ
 | ગ ગ ગ ગ | પ ધ પ મ | ગ - - - | ગ ગ પ

આ આ આ || ૦ ૧ ૨ ૩
 મ ગ રી || મ - રા ||
 મ ગ રી || સી - ગ ||

૧૬. રાગ જલ્લા. તાલ લાઘવી. મધ્યમહય

સ સાર સમજ્યો શાણા મુસાફર જાનું,
 કોઈ કોઈ આવે કોઈ કોઈને જવાનું શાણા....મુસાફર૦
 કર્મનો ભોગને છે સંભોગ વિભોગ શાણા....મુસાફર૦
 પંથીડાને કાજો ઘેલા રહે શું થવાનું શાણા....મુસાફર૦
 રોઈ રોઈ આંસુની નદીઓ ભરે તોય શાણા....મુસાફર૦
 ગયું તે ગયું શું આવી આંસુ લુછવાનું શાણા....મુસાફર૦

૨	૩	■	૧	૨	૩	૦
સં સા	આ -	ર -	અ સ	મ જી	યે ઝે	શા આ
સા સા	ગ -	ગ -	- ગ	પ પ	પ ધ	પ મ

૧	૨	૩	૦	૧	૨*	૩
જી આ	- -	મુ સા	આ ફ	અ ર	ખા આ	આઆ
મ પ	- -	ગ ગ	મ ગ	રી સા	ગ રી	ગ રી

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
હં -	ઉ -	કો ઝો	ઈ કો	ઓ ઈ	આ -	વે -
સા -	- -	સાં -	સાં સાં	- સા	ની -	સાં -

૦	૦	૧	૨	૩	૦	૧
કો -	ઈ ઈ	ઈ ઈ	ઈ કો	ઈ ઈ	ને -	જ -
ધ -	ધ ની	ધ ની	- પ	ધ પ	ધ -	પ -

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
વા -	હં -	શા આ	જી આ	આ -	મુ સા	આ ફ
ગ -	મ -	ગ રી	રી -	- -	રી રી	સા રી

^૧ ૨ ^૩ ૦ ^૧ ૨ ^૩
 | અ ર | ગા આ | આ આ | તું - | ઉ - || ઠ - | અ મ |
 | સા રી | ગ રી | ગ રી | સા - | - - || ની - | ની ની |

^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨
 | નો - | લો ઓ | ઓ ગ | ને ઓ | છે - | એ - | એ - |
 | ની - | ની સા | રી ગ | રી ની | સા - | - - | - - |

^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧
 | સં નો | ઓ ગ | અ વિ | લો - | ઓ ગ | શા આ | છા - |
 | ગ ગ | - ગ | - રી | પ - | - ધ | પ મ | પ - |

^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧
 | આ - | સુ સા | આ દે | અ ર | આ આ | આ આ | તું - | ઉ - ||
 | - - | ગ ગ | મ ગ | રી સા | ગ રી | ગ રી | સા - | - - ||

“ શેષ શેષ, ” કર્મનો ભોગ પ્રમાણે. “ પંથીડાને કાળે
 અને “ ગયું તે ગયું, ” “ દોષ દોષ આવે ” પ્રમાણે.

૭૭. રાગ ધાયાનંદ. તાલ ત્રિતાલ, અને ટીપચંદી. મધ્યમસપ.

અત્યુત્તમ પદ મિત્ર તણું આ સંસારે સમવતય,
 આ અવનીમાં અન્ય ઘણા જે, સુખના સાથી થાય....અત્યુત્ત
 માના પિતા બ્રાના થકી વળી શુભ મિત્ર જન રવજનથી,
 જે શુભમાં પશુ શુભ તે પશુ શુભ મિત્ર થકી નથી;
 મિત્ર રત્નથી આ ભવરણની, સફર સફળ થઈ જાય....અત્યુત્ત

સમૃદ્ધિ ચૌદ ભુવન તણી, પુરુષાર્થે મળવી સહેલ છે,
 સદ્ભાગ્ય વિણ સન્નિવ્રતની, પ્રાપ્તિ મહા મુશ્કેલ છે;
 શબ્દ લઘુ પદ્ય અર્થ અધિક, જે અક્ષર માંડી સમાય....અત્યુ०
 (મહાશ્વેતા નાટક).

૦ ૧ ૨ ૩
 અ - ત્યુ ઉ | ત મ પ દ | મિ - ત્ર ત | છું ઉં આ - |
 સાં - ધ પ | મેં પ ધ પ | મ - રી સા | રીં ની સા - |

૦ ૧ ૨ ૩
 સં - સા - | રે એ સ મ | જા આ આ આય | આઆઆઆ
 મ - મ - | મ રી મ પ | ધ ની ધ પ | મેં પ ધ ની

૦ ૧ ૨
 આઆઆઆ || આ - અ વ | ની - માં - | અ - ન્ય ધ |
 ધ પ મેં પ || પ - પ પ | ધ - ની - | સાં - સાં રાં |

૩ ૦ ૧ ૨
 | છા આ જે - | સુ જા ના આ | સા - થી - | થા આ આ આય |
 ની રીં સાં - | ધ ની ધ ની | સાં - સાં - | ની રીં ની સાં |

૩ ૧ ૨
 | આ આ આ આ || તાલ દીપચંદી. || - - - મા | તા - પિ |
 ધ પ મેં પ || - - - પ | પ - પ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | તા - બ્રા - | તા - થ | શ્રી - વ જી | શુ - રત | પ્રિય જ ન |
 ધ - ની - | સાં - સાં | સાં - સાં ની | પ - ની | સાં સાં રીં રીં |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦

| સ્વ જ ન | થી - જે જો | શુ ઉ પ્ત | માં - પ જુ | શુ ઉ પ્ત |

| ની સાં ધ | પ - મેં પ | ધ નો ધ | પ - મેં પ | ધ નીં પ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૦ વિતાવ.

| તે - પ જુ | શુ ઉ પ્ત | મિ - ત્ર ય | દી ન થી | અ - ત્યુ ઉ ||

| પ - મેં પ | ગ મ રી | પ - મેં પ | ગ રી સા | સાં - ધ પ ||

“મીત્ર રત્નગી” એ “આ અવનીમાં” અને તે ખેત્રીનો અંતરો ઉપર પ્રભાણે વગાડવો.

૭૧. રાગ કાફી. (કબીરી) તાલ લાવણી. દ્રુતતય.

જનની લાસત આજ હમકો, મધુર બીના સુના રહી હય,
સ્વતંત્રતાકા રાગ ગાકર, માનો અમૃત પીલા રહી હય.
સેંકડો બપોરો હમ થે, લાગ્યહીકે ફેરમેં,
ઉનકી નિર્ભરતા છોડકર, સ્વાવલંબન શીખારહી હય.....જનની૦
થા નિરાશાકા લયાનક, ભુત જો હમ પર ચઢા,
રાષ્ટ્રકે સંગીત બલસે, શીઘ્ર ઉનકો લગારહી હય.....જનની૦
પ્રીર લવા મંચ દીનતાકે, શબ્દ કયસેં કહ શકું,
જળકી માતા મીઠે સ્વરસે શકિત મંત્ર પઢા રહી હય....જનની૦

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨

|| જ ન | ની લા | આ ર | ત - | આ - | આ જ | હ મ |

|| પ પ | સાં ની | - ધ | ધ - | પ - | - મ | પ મ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ઢો - | 'મ ધુ | ૨ ણી | ના - | સુ - | ના - | આ ૨ |
 | ગ - | રી રી | રી ગ | સા - | રી - | પ - | - સાં |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | હી ઇ | હુયે - || સ્વ તં | અં ત્ર | તા - | કા - | રા - |
 | નો ધ | પ - || પ પ | - સાં | ની - | ધ - | પ - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | આ ગ | ગા આ | ક અરૂ | મા - | નો - | અં - | મૃ ત |
 | - મ | પ મ | ગ - | રી - | ગ - | સા - | રી રી |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | પી લા | આ ૨ | હી ઇ | હુયે - || સેં - | એ ક | ડો - |
 | મ પ | - સાં | નો ધ | પ - || મ - | - મ | પ - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ણ - | પો - | એ સે | હ મ | થે - | ભા - | આ ગ્ય |
 | નો - | સાં - | - સાં | સાં સાં | સાં - | સાં - | - સાં |

૨ ૨ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | હી ઇ | કે - | એ ફે | એ ૨ | મેં એં | એ - || ઉ - |
 | સાં - | સા - | - નો | ગી સા | નો ધ | પ - || પ - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ઉન્ કી | ની - | જી - | અરૂ તા | આ કે | ફે એ | ૨ મેં |
 | - સાં | નો - | ધ - | - પ | - ન | પ મ | પુ ગ |

૦	૧	૨	૩	૦	૧
સ્વા વ	તાં -	ખ અન્	શી -	ખા -	આ ર
રી ગ	સા -	રી -	મ -	પ -	- સાં

૨	૩
હી ઇ	હ્યે -
નો ધ	પ -

૭૨. રાગ માઠ. (ગઝલ). તાલ લાવણી. દ્રુતલય.

શું સમજ્યા વૈશ્વ ધર્મ અવિદ્યા ને અળગી નવ થઇ,
જ્ઞાન વૈરાગ્યે ગમે નહીં ગાતાં રાસ કથાના રસીયા,
કામ ક્રોધ મદ લોભ ગરવ છગ અંતરથી નવ જાસીયા....શું સમજ્યા
તન મન ધન દારા ધર સુત બ્રહ્માર્પણુ તેં કીધું,
પાપ કરમ તો પામર જીવડે, પોતે માથે લીધું....શું સમજ્યા
જરને કાળે જુકા સોગમ તે ખાતાં નથી જીતા,
જુકી શાક્ષી જીવ પૂરવા, અટ ઉપાડે ગીતા.....શું સમજ્યા
છાપાં ટીક્કાં અગે તાણી મંડળીઓમાં મ્હાલે,
શુભ્ત ગાન અંતરમાં રાખી ગુણકાના ઘર ઘાલે.....શું સમજ્યા
એકદશીનું વૃત આદરે ફરાળ સાડું ફાકે,
ઉગર ચોળા અદર મેલા, પરધન હગ્વા તાકે.....શું સમજ્યા
એમ વિચારી ને જન ચાલે તેનો ધર્મ તો સાચો,
કહે છોટમ પ્રપંચી મારગ જાણવો સર્વે કાચો... શું સમજ્યા

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || શું ઉ | સ મ | જ્યા - | વૈ ઇ | શ્ર વ | ધ ઇ | ઇ અ |
 || સા ની | સા રી | ગ - | ગ મ | પ ધ | સાં ની | ધ પ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | વિ ઇ | ધા - | આ લો | અ ળ | ગી ઇ | ન વ | ધઇ - |
 | પ મ | પ - | - પ | ગ ગ | રી સા | રી ગ | સા - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ઇ - | ઇ - || સા - | ન વૈ | રા આ | ગ્યે ગ | મેએએ |
 | - - | - - || સાં - | સાં ની | ધ પ | પ પ | પ ધ પ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ન હિ | ગા આ | તાં - | રા - | રા ક | થા આ | ના આ |
 | ગ મ | પ ધ | ની - | માં - | ની ધ | પ મ | ગ મ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ર સી | યા - | આ - | આ - || કા - | મ કો | એ ધ |
 | પ ધ | પ - | - - | - - || સાં - | સાં સાં | - સાં |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | મ દ | લો - | જા ગ | ગ વ | છ ળ | અં અં | ત ર |
 | સાં સાં | ની - | ની સાં | ની ધ | પ પ | ધ રાં | સાં ની |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | થી ઇ | ન વ | ખ સી | યા આ | આ આ | આ - || તન મન |
 | ની ધ | ધ પ | પ ધ | પ મ | ગ રી | સા - || મ મ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ધ ન | દા - | રા - | ધ ર | ગુ - | ત - | અ - |
 | મ મ | મ - | પ - | પ પ | પ - | ની - | - - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | શ્ર - | દા અ | પે ણ | તે ઝે | દી ઈ | ધુ - | ઉ - |
 | સાં - | સાં ની | પ મ | ગ મ | પ ધ | પ - | - - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ઉ - || પા - | પ ઠ | ર મ | તે - | પા - | મ ર |
 | - - || સાં - | સાં સાં | સાં સાં | સાં - | ની - | ની સાં |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | જ વ | ટે - | પે ઝે | તે ઝે | મા આ | ઘે ઝે | લી ઇ |
 | ની ધ | પ - | પ સાં | સાં ની | ની ધ | ધ પ | પ ધ |

૨ ૩ ૦
 | ધુ ઉ | ઉ ઉ | ઉ - || ત્યાર પછીની ફરીજો ઇચ્છાનુસાર
 | પ મ | ગ રી | સા - || “તન મન ધન” પ્રમાણે અથવા
 “જ્ઞાન વૈરાગ્યે” પ્રમાણે વગાડવી. તન મનની નીચે મમ લીધા
 છે તેને જાટલે મમ મમ ઝોમ અર્ધી માત્રામાં લઈ શકાય. તેમજ
 જ્યાં જ્યાં જરૂર પડે ત્યાં ત્યાં તેવી રીતે લાંગી ટુંકી માત્રા કરવી.

૧ ૨ ૧ ૨
 જેમકે || જરૂ ને | કો લે || અથવા || છા પાં | દી લાં ||
 | મ મ | મ મ || મ મ | મ મ ||

૭૩. રાગ માલ. તાલ દાદરા. મધ્યમસય

વારે ધા વીઠલા વહેલો, ઘોળરો રાય છે ઘેલો રે,
 વહાણે વંચાવશે મેલો રે.... વહારો
 પ્રણત પાળવો પદ છે તારૂં પાળ ત્રિલોચન નાય,
 મોટાઈ મૂંઝીને મૂકમાં મોહન હેતે જાલેલો હાય;
 ઘણી આપ શીઠ ધકેલો.... ઘોળરો
 તાત તારા તને તેડીને ત્રીકમ ચોરી લાવ્યા ગોકુળ,
 તાતનાં લક્ષણ તુલમાં આળમાં, ચોર્યાં નારી પટકુળ;
 જોલાવે કાં જોટના ખેલો.... ઘોળરો
 દોડીનું કિમતી સૂતર કાયું, કુલડાં કેરી માળ,
 તેમાં લોભાઈને જાત તેં તારી, દેખાડી દીધી ગોપાળ;
 પરાણે તું આવતો વહેલો.... ઘોળરો

(નરસિંહ મહેતાં નાટક).

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | - - વા | રે ધા આ | વી ઠ લા | વહે એ લો - | એ - ઘા |
 | - - સાં | સાં ની સાં | ધ ની ધ | ધ પ મ - | - - મ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | જો રો એ | રો ય છે | ઘે એ લો - | રે - વા | હો વં અં |
 | ની ધ ની | ધ ધ ધ | ધ પ મ - | ગ - રી | રી રી ગ |

૧ ૦ ૧* ૦
 | આ વ શે | મે એ લો || રે - - | આ આ આ આ આ આ |
 | રા રી સા | ગ રી ગ | સા - - | ની સા રી ગ મ પ |

^૧ પ્રણત | ^૦ પાળવો | ^૧ પદછે | ^૨ તારુંઉ | ^૧ પાળત્રિ
 મમમ | મમમ | પપપ | ધનીધ | પધપ

^૦ ભુવન | ^૧ ના - આથ | ^૦ આઆઆઆઆ | ^૧ મોટાર્ધ
 નીધની | પ - - | નીધપ ગ ગ મ | પસાંસાં

^૦ મુકીને | ^૧ મુઠમાં | ^૦ મોહન | ^૧ હેતેજ | ^૨ હેલોઓ
 સાંસાંરી | નીસાંસાં | સાંસાસાં | રીંસાંની | ધધની

^૧ હાઆથધ | ^૦ છીઆપ | ^૧ શીદધ | ^૦ કેએલો | ^૧ ઓ - ધો
 પ - પ | સાનીસાં | ધનીપ | ધપમ | - - મ

^૦ જોરોઓ || બાકીના અંતરા “પ્રણત પાળવો” અને “મોટાર્ધ
 નીધની || મુકીને” પ્રમાણે વગાડવા.

જ. રાગ માઠ. તાલ દાદરો. મંચમસય.

ગર્ભમાં શુદ્ધ ગોવિંદના માતો નિત્ય તું લેતો નામ,
 ઉદરમાંથી નીકળ્યો ત્યારે કંદે છે કુડાં કામ;
 આત્મધાતી આપનું જોઈયું, રતન લઈ રાખમાં રોઈયું....રે રતન૦

આવ્યોતો ત્યારે શી રીતી લાવ્યો, જઈશ પાછું વળી જોઈ,
 હુંને માફ કરી હારી રહ્યો છવ, તેં કરી કમાણી ખોઈ;
 ફાગટ છવ શું રહ્યો કુત્તી, રહ્યો દુગધામાં કુત્તી....રે રહ્યો
 માફ ને તાફ મેત્રી દેને ન કર તાણમ તાણ,
 કુટુંબ લેણું થઈને કુટરો, તારી દેહી જાશે સમશાન;
 માટી લેગી માટી મળશે, કર્યાં લોગવવાં પડશે....રે કર્યાં
 નામ ધર્યું તે તો નિશ્ચે જવાનું, નથી રહેવાનું કાંઈ,
 લોજો ભગત કહે ભલો થઈ છવ, સમજાજા'મન માંડી;
 ગુરૂજને શરણે જાવે, અપાટો જમનો નાવે....રે અપાટો

(લોજા ભગતના ચામ્રખા).

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 ગે જાં માં | ગુણુ ગો | વીં દ ના | ગા તો ઝો | નિ ત્ય તું |
 સાં સાં ની | ધ પ ધ | મ પ ધ | ની ની ધ | સાં ની ની |

૦ ૧ ૦ ૧
 હો તો ઝો | ના - આમ | આઆઆઆઆઆ | ઉ દ ર |
 ધ ધ ની | પ - — | ગ મ પ ધ ની સાં || પ સાં સાં |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 માં થી - | ની ક જ્યો | ત્યા આ રે | ક રે છે | કુ ડાં આં |
 સાં સાં - | ની ની સાં | ની ધ પ | પ સાં સાં | ની ધ ની |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 કા આમ આ | આ ધા તી | આ પ ન | ગો નથ - | દ - ડ |
 પ - પ

૦ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | તન્ લ ઈ | રા ળ માં | રો ળ્યું - | રે - ર | તન્ લ ઈ |
 | ની ધ ની | પ ધ પ | ધ મ - | ગ - રી | રી રી ગ |

૧ ૦ ૧ ૦
 | રા ળ માં | રો ળો ળ્યું | રે - - | આઆઆઆઆઆ |
 | સા રી સા | ગ રી ગ | સા - - | ની સા રી ગ મ પ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 || આ ળ્યો તો | ત્યા રે - | રી રી હી | લા ળ્યો ળો | લ ઈશ પા |
 || મ મ મ | ગ મ - | પ પ પ | ધ ની ધ | પ ધ ધ |

૦ ૧ ૦ ૧
 | છું વ ળી | જો - જોઈ | આઆઆઆઆઆ | હું ને મા |
 | ની ધ ની | પ - - | સાં ની ધ પ મ ગ | પ સાં સાં |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | રું ક રી | હા રી ર | હો છ વ | હું ને મા | રું ક રી |
 | સાં સાં સાં | ની ની સાં | ની ધ પ | પ સાં સાં | સાં સાં સાં |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | હા રી ર | હો તે ળો | ક રી ક | મા ળી ઈ | જોઈ - રો |
 | ની ની સાં | ની ધ પ | પ સાં સાં | ની ધ ની | પ - પ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | ગટ ળ વ | ગું ર હો | કુ હી - | ઈ - ગ | ચો દુ ગ |
 | રાં ની સાં | ની ગં ધ | ની પ - | - - ગ | ની ધ ની |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | ધા આ માં | ડુ લી - | ઇ - ગ | ચો ડુ ગ | ધા આ માં |
 | પ ધ પ | ધ મ - | ગ - રી | રી રી ગ | સા રી સા |

૦ ૧ ૦ ૧
 | ડુ ઉ લી | રે - રોરો | રોરો રોરો રોરો | ગ વાં માં ||
 | ગ રી ગ | સા - ગ મ | પ્ ધ્ ની સાં રી ની | સાં સાં સાં ||

ખાદીની હડીઓની ત્રણે હીટીઓ અનુક્રમે “આવ્યો તો ત્યારે,”
 “હું ને માફ,” અને “ફાકટ છવ” પ્રમાણે.

ફોનોગ્રાફમાં આ ગાયનમાં ઘણી તાનો આપેલ છે. પરંતુ તે અહિં આપેલ નથી. પ્રથમ ગાયન આવડે ત્યાર પછી તાલ માત્રાની ગણતરીમાં ગમે તેટલી અને ગમે તેવી મીઠાશવાળી તાનો લઈ શકાય છે.

૭૫. શાગ કાફી. (હોરી) તાલ દીપચંદી. ત્રિલંગસપ્ત.

અમે તો આજ તમારા બે દીનના મેમાન,
 સૂઝળ કરો આ સહજ સગાગમ, મુળનું જોજ નીદાન....અમે તો
 આવ્યા જેમ જશું તે રીતે, સર્વ જોજ સમાન,
 પાછા દોઈ દીને નહી મળીયે, ક્યાં કર્યો સન્માન....અમે તો
 સાચવળે સંબંધ પરસ્પર, ધર્મે રાખી ધ્યાન,
 સંપી સદગુણ લેજો દેજો. દુર કરી અભિમાન....અમે તો

લેશ નથી અમને અંતરમાં, માન અને અપમાન,
 હોય કશી કડવાશ અમારી, તો ગ્રીય કરજો પાન...અમે તો
 કેશવ હરીયે કઢળા દીધી, ન લભો ભુલી શાન,
 તત્વે તાન રહે છે તેને થાય ન જરીયે જાન....અમે તો
 (કેશવ કૃતિ).

૨ ૩ ૦ ૧
 || હા - - | આ - - આ | હુ મે ઝો - | તોઝોઝોઝો |
 પ - - | મ - - પ | પૂ મૂ પ - | ગ રી ગ રી |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ઝો - - | ઊ - દી ન | નાઆ - | આ - મ હે | મા - - |
 સા - - | સા - રી રી | ગ રી - | ગ - મ પ | પ - - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | આ - - આન | હુ મે ઝો - | તોઝોઝોઝો | ઝો - - | આઆ
 - - - - | પૂ મૂ પ - | ગ રી ગ રી | સા - - | સા રી |

૦ ૧ ૨ ૩
 આઆઆ આ જ ત | મા આઆ | રાઆઆઆ | આઆઆ | ઊ - દી ન |
 મૂ પૂ ધૂ ની ધૂ પૂ | મ ગ રી | રી પ મ પ | ગ રી સા | સા - રી રી |

૦ ૧ ૨* ૩ ૦
 | નાઆ - | આ - મ હે | મા - - | આ - - - | આ - - |
 ગ રી - | ગ - મ પ | પ - - | - - - - | - - - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | આ - - - | - - આન | મ ક ળ ક | રો - - | આ - - - |
 | - - - | - - - | ની ની ની ની | સાં - - | - - - |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | આ - - | સ હ જ સ | મા - - | ગ મ અ - | અ અ - |
 | - - - | પ રાં સાં સાં | નો - - | ધ પ ધ - | મ પ - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | સુ ળ ત્ર - | ઐ ઐ ઐ | ઐ ઐ જ ની | દા - - | આઆઆન ||
 | ની ની ની - | રાં નીસાં | નો ધ પ ધ | નો - - | ધ પ મ પ ||

૦ ૧ ૨ ૩
 | હ મે ઐ - | તોઐઐઐઐ | ઐ - - | આઆઆઆઆજત |
 | પ મ પ - | ગ રી ગ રી | સા - - | સા રી મ પ ધ નો ધ પ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | માઆઆ | રાઆઆઆ | આઆઆ | ઐ - દી ન | ના - - |
 | મ ગ રી | રી પ મ પ | ગ રી સા | સા - રી રી | ગ - - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | આ - મ હે | મા - - | આ - - - | આ - - | આ - - - |
 | મ - ગ મ | પ - - | - - - - | - - - | - - - - |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | આ - આન | આ - વ્યા - | લે - - | ઐ - મ જ | ગું - - |
 | - - - | નો - નો - | સાં - - | - - સાં સાં | સાં - - |

^૩ | તે ઝો - - | ^૦ રી - - | ^૧ તે ઝો ઝો - | ^૨ ઝો ઝો - | ^૩ સ ર વે -
 | પ સાં - - | ની - - | ધ પ ધ - | મ પ - | ની ની ની -

^૦ | ઝો - - | ^૧ ઝો ઝો મ સ | ^૨ મા - - | ^૩ આઘાઆઆ | ^૦ આં - -
 | સાં - - | ની ધ પ ધ | ની - - | ધ પ મ પ | સાં - -

^૧ | આ - - - | ^૨ આ - આન | ^૩ પા - છા - | ^૦ કેા ઇ - | ^૧ ઇ ઇ ઇ હી
 | - - - - | - - - - || મ - મ - | પ ધ - | ની રીં સાં ની |

^૨ | ને ઝો ઝો | ^૩ ઝો - ન હી | ^૦ ગ ણી ઇ | ^૧ યે - - ઝો | ^૨ ઝો - -
 | ધ પ મ | મ - ધ પ | ગ ગ મ | રી - - ગ | સા - -

^૩ | કયાં - કે ર | ^૦ શોઝોઝો | ^૧ સ અ ન અ | ^૨ મા - - | ^૩ આઘાઆઆન ||
 | ની - ની ની | સાં ની સાં | નો ધ પ ધ | ની - - | - ધ ગ પ ||

^૦ || હ ને ઝો - || આ નોટશન સં. મા. મોહનલાલ ડગનાથે
 | પ મ પ - || ગાંધી. માં ગદદ આપી છે.

૭૬. રાગ માલકોપ. તાલ દીપચંદી. ત્રિલંબકલ્પ.

કરમ કર મેરે હાલ પર અથે કરીમ,
તેરા નામ રહેમાન હય ઓર રહીગ.....કરમ૦
તુંહી દોનો આશમકા મુલતાન હય,
જહાંમે નુમાયા તેરી શાન હય.....કરમ૦
ફના હોને વાલા હય સબ કારોગાર,
રહે નર તેરા સદા આશકાર.....કરમ૦

૦ ૧ ૨ ૩ ૦
ક ર અમ્ | કર - - મે | રે ઓ - | હા - - લ | પ - ર |
ગ મ - - | સા - - ની | સા ની - | ધ - - ની | સા-સા |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
અ - ચે ક | રી - - | ઈ - - ઈમ્ || તે - રા | ના - - મ |
ગ - મ ગ | મ - - | - - - - || ગ - મ | ધ - - ની |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨
ર હે - | મા - - ન | હય - - | ઓ - ર ર | હી - - |
સાં સાં - | સાં - - ની | સાં - - | ગં - સાંની | સાં - - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
ઈ - - મ્ || તું હી - | દો - - નો | આ - - | લ - - અમ્ |
- - - - || ગ મ - | ધ - - ની | સાં - - | ધ - - - |

■ ૧ ૨ ૩ ૦
કા - - | મુ - - લ | તા - ન | હયે - - જ || હાં - - |
ની - - | સાં - - સાં | ગં - ની | સાં - - સાં || સાં - - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | મેં - - તુ | મા - - | યા - - તે | રી - - | શા - - ન |
 | સાં - - નાં | ઘ - - | મ - - ગ | મ - - | ઘ - - સાં |

૨ ૩
 | હયે - - | એ - - - || કરમ|| ત્યાર પછીની કડીની લીટીઓ
 | નાં - - | - - - || અનુક્રમે "તુંહી દોનો આલમકા"
 અને "જહાંમેં તુમાયા" પ્રમાણે ૦

૭૭. રાગ લીમપલાસી. તાલ ત્રિતાલ. મધ્યમસપ્ત.

યું હુન્મ ન કર ગલીમ હુદેશ કરમકે બદલે,
 એક દીન તુઝે મીલેંગે હુન્મો સીતમકે બદલે....યું ૦
 ઇસ હુન્મનાર વાડી આખર સજા મીલેંગી,
 મીટીકી કપ્ર હોગી બહો હુશમકે બદલે....યું ૦
 હૌસત ન સાથ રહેગી અઝમત ન પાસ હોગી,
 કીઝે કદનમેં હોંગે બહો હુશમકે બદલે.....યું ૦
 (ચલતા પુર્ન નાટક).

૧ ૨° ૩ ૦
 || - - યું ઉ | જુ ઉ - લા | ન ક અ ર | જા આ લી - |
 || - - પ મ | મ પ - મ | મ રી સારી | નાં સા મ - |

૧ ૨ ૩ ૦
 | ઇ ઉમ હુ ઉ | દેશ - ઓ ક | રં અ અમ કે | બ દ લે - ||
 | - - મ મ | પ - મ પ | નાં પ - મ | મ રી સા - ||

આ ગાયનની પહેલી ત્રણ લીટી પછી એ ત્રીટી ભુલથી રહી
છે. તેથી અહિં આપી છે:—

ઈસ જુઝા નારવાડી, આખીર સ્થાત્ર નીલેગી,
દોઝળાકા ગાર હોગા, જાગે ઈરમદે જાદસે.....યું૦

ઈસ અયસે આરજુ પર, ફુલા હુવા હય નાહક,
મીટીટી કાપ્ર હોગી, જાદો હુમમદે જાદસે.....યું૦

૧ ૨ ૩ ૦
એ - એ ઠ | દી ઇ ઇં નુ | એ એ એ મી | લેં એં જે - |
- - પ મ | મ પ - મ | મ રી સા રી | ની સા મ - |

૧ ૨ ૩ ૦
એ - જુ ઉ | દો - એ મી | વ અ ગમદે | જા દ લે - ||
- - ગ મ | પ - મ પ | ની પ - મ | મ રી સા - ||

૧ ૨ ૩ ૦
એ - ઇ સ | જી - - રમ | ના આ આ ર | વા - દી - |
- - નીની | ની - - ની | ધ પ ધ મ | પ - સા - |

૧ ૨ ૩ ૦
ઈ - આ આ | ખી ઇ ઇં ર સ | જા આ - મી | લેં એં ગી - |
- - ની ધ | ની પ ધ ની | સાં રીં - સાં | નો ધ પ - |

૧ ૨ ૩ ૦
હાં રે આ આ | ખી ઇ ઇં ર સ | જા આ - મી | લેં એં ગી - ||
પ ની ની ધ | ની પ પ ની | સાં રીં - સાં | ની ધ પ - ||

૧ ૨ ૩ ૪
 | ઇ - દો ઝો | ઝ ઝ ઝ ઝ ઝ | ગા ઝા ઝા ર | હો ઝો ગા - |
 - - ધ મ | મ ધ - મ | ગ રી ઝા રી | નો સા મ - |

૧ ૨ ૩ ૪
 | આ - બા આ | 'ગે - ઝો ઇ | રં ઝ ઝ મ કે | ષ દ લે - ||
 - - ગ મ | ધ - મ ધ | નો ધ - મ | ગ રી સા - ||

બાકીની દરેક કડીઓની લીટીઓ અનુક્રમે “ ઈસ જુદમ-
 નાર વાકી ” અને “ દોઝખકા ગાર હોગા ” પ્રમાણે વગાડવી.

લાવણીની ગતમાં—|| ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ || એ
 પ્રમાણે માત્રા મેળ દરી વગાડવું.

૭૮. રાગ ભરવી. તાલ ત્રિતાલ. મધ્યમસય

કોઈ રણકી મરણ કયા જાને દુનીયા મતલબ અપના જાને,
 જો હસ પરણીપતાં જીતી હય વો જાને યા મોલા જાને....કોઈ
 જો મેં જાનું તું કયા જાને, ફરમાયા ઇંદર રાજાને,
 નૂરોમેં નૂર સમા જાને આદમ કો આદમ પાજાને;
 જાજ રંગમેં રંગ મીલા જાને તજ તનસે રંગ છુટા જાને....કોઈ

૧ ૨ ૩ ૪
 || ૧ - કો ઈ | ૨ બા કી - | મ ર. છ - | કયા - જા - |
 - - રી સા | ની ની સા - | ગ ગ મ - | ના - ધ - |

૧ ૨ ૩ ૪
 | મે - હ ની | યા - મ ત | લ જ ઝ ધ | ના - જા - |
 - - ધ ધ | ધ મ સાં સાં | નો - ધ - |

^૨ ^૩ ^૦
 - લે ઝો | છ સ પ ર | ણી પ તાં - | ણી - તી - |
 - ઘ પ | મ મ પ પ | ગ ગ મ - | પ - ની - |

^૨ ^૩ ^૦
 - વો ઝોડુ | જા - ને - | યા - મો - | તા - જા - |
 - પ - | મ - ગ - | પ - મ - | ગ - રી - |

^૨ ^૩ ^૦
 - કો ઇ | ર જા ઈ - | મ ર છ - | કયા - જા - |
 - રી ગા | ની ની સા - | ગ ગ મ - | ની - ઘ - |

^૨ ^૩ ^૦
 - - - || લો - મેં - | જા - તું - | તું - કયાં - |
 - - - || ઘ - ઘ - | મ - ઘ - | ની - સાં - |

^૨ ^૦ ^૩
 - ને | દુ ર ગા - | યા - ઇ - | દ ર રા - |
 - સાં | સાં સાં ની - | સાં - રી - | મં મં રી - |

^૨ ^૨ ^૦
 - ને - || તું - રો મેં | તું - ર સ | મા - જા - |
 - સાં - || સાં - સાં સાં | સાં - રી સાં | ની - ની - |

^૨ ^૨ ^૦
 - આ આ | દ જામ કો - | આ - દ મ | પા - જા - |
 - સાં ની | ઘ - ઘ - | ઘ - ની ઘ | પ - પ - |

^૨ ^૩ ^૦
 - જ જા | રં - ગ મેં | ર - ગ મી | તા - જા - |
 - ઘ પ | મ - મ મ | ગ - પ મ | ગ - ગ - |

૧	૨	૩	૦
ને - ત ણ	ત ન સે -	સં - ગ છુ	ટા - જા -
ગ - મ ગ	રી રી રી -	રી - ગ રી	સા - સા -

૧
ને - ઠેા ઇ૦
સા - રી સા

૭૬. રાગ મીઝા. (ગઝલ). તાલ લાવણી, મધ્યમસય.

મહેરખાં હો જાયે'ગે, દહૈં છગર હોને તો દો,
 ખુદ ચલે આયે'ગે નાલોમે', અસર હોને તો દો.
 જાને જાં જાતે હો તુમ, ઇસ કદ્દ જલ્લી હુયે કયા,
 રાત ખાકી હુય ચલે જાનાં, ગહર હોને તો દો...મહેરખાં૦
 લાખ ખીસ્મીલ હો ગયે', ઓર શીર કટે'ગે મેં'કટો,
 ઉનકી મહેપ્રીલમેં જરા વીરજી નજર હોને તો દો....મહેરખાં૦
 ખાખ હડાતે જાયે'ગે, મેરી લક્ક પર દેખનાં,
 મેરે મરનેકી જરા ઉનકો, ખખર હોને તો દો....મહેરખાં૦

૨	૩	૦	૧	૨	૩
મહે -	ઓ ૨	ખાં -	હો -	ઓ જા	આ યે'
સાં -	- સાં	સાં -	સાં -	- ની	ધ પ

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
ગેઓએઓ	ઓ -	દ દે'	ઓ છુ	ગ ૨	હો ઓ	ને -
ધનીધ પ	મેં -	પ પ	- મેં	પ મ	ગ મ	ધ -

^૩ ઓ તો | ^૦ દો ઓ | ^૧ ઓ - | ^૨ મે - | ^૩ ઓ ર | ^૦ ણાં - | ^૧ હો - |
- પ | - ધ ગો | - ધ - | - મ - | - મ | - ધ - | - ની - |

^૨ ઓ લ | ^૩ આ ચેં | ^૦ જે - | ^૧ દ - | ^૨ દે - | ^૩ ઓ છ | ^૦ ગ ર |
- સાં | - સાં | - સાં - | - સાં - | - સાં - | - સાં | - સાં સાં |

^૧ હો ઓ | ^૨ ઓ મે | ^૩ તો - | ^૦ દો ઓ | ^૧ ઓ - | ^૨ પુ - | ^૩ દ ચ |
ની ધ | - ની | રી - | સાં ની | ધ - | સાં - | - સાં |

^૦ લે - | ^૧ આ - | ^૨ આ ચેં | ^૩ ઓ જે | ^૦ નાઆઆઆ | ^૧ લો - |
સાં - | સાં - | - ની | ધ પ | ધ ની ધ પ | મે - |

^૨ ઓ મેં | ^૩ ઓ અ | ^૦ સ ર | ^૧ હો ઓ | ^૨ ને - | ^૩ ઓ તો | ^૦ દો ઓ |
- પ | - મેં | પ મ | ગ મ | ધ - | - પ | ધ ની |

^૧ ઓ - | ^૨ જા - | ^૩ આ ને | ^૦ જાં - | ^૧ જા - | ^૨ આ તં | ^૩ ઓ હો |
પ - | મ - | - મ | ધ - | ની - | - સાં | - સાં |

^૦ તું - | ^૧ ઉમ્ - | ^૨ ઇ - | ^૩ ઇમ્ દ | ^૦ દરૂ - | ^૧ જ - | ^૨ અલ્લી |
સાં - | - - | રાં - | - સાં | સાં - | સાં - | - ની |

^૩ હ હે | ^૦ કયા આ | ^૧ આ - | ^૨ આ રા | ^૩ આ ત | ^૦ જા - | ^૧ રી
- રી | સાં ની | ધ - | - સાં | - સાં | - - |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ઇ હ | યે સ | લેઝેઝેઝે | ઝે - | જા નાં | આં સ | હ ર |
 | - ની | ધ ધ | ધની ધધ | મેં - | ધ ધ | - મેં | ધ મ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | હો ઝો | ને - | ઝો તો | હો ઝો | ઝો - || પછીની કડીઓની,
 | ધ મ | ધ - | ધ ધ | ધ ની | ધ - ||

સારીગમ અનુક્રમે “ જાને જાં જાતે હો ” અને “ રાત પાકી હય ”
 પ્રમાણે ગાડવી.

—————:૦:—————

૮૦. રાગ કાફી. (કંવાડી). તાલ ગઝલ. મધ્યમસપ્તય.

હુન તેરા અયે સનમ આખીર ફના હો જાયગા,
 છોડ કર અપના વાન, આપહી અફેદા જાયગા....હુન૦
 પાર પાર મત જાનાના, તું માનસે કહના હમારા,
 આંહની છુપ જાયગી, મેલા જહન હો જાયગા.....હુન૦
 ફુલકે ઢેરે દુખપર, મેરી ન માગે અય સનમ,
 પાક છીન છીન કે ગીરગી, મેલા કશન હો જાયગા....હુન૦
 પાદ મરને કે મેરી, લાસ મીલનેકી નહિ,
 હકીયાં મેરી હો અજાનેકો દુગા લે જાયગા.....હુન૦
 ઇશક તો જાહીર કયાં તુંને ચેહ રમ્ઝો ચોખસે,
 ઇન ખુતો હો હુકનેને, કયા ખુદા મીલ જાયગા....હુન૦

૦ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૦
 | હ - પા | તે - | રા - | ચારે - સ | ન મ | આ - | ખી ઇરૂ ફ |
 | ધ - સાં | મી - | ધ - | ધ - મ | ધ મ | મ - | રી - ગ |

૧ ૨ ૦ ૧ ૨ ૦ ૧
 ના - હો - વા - ય ગા આ આ - હો - ઠ ઠ ૨
 સા - રી - પ - મ ની ધ પ - પ - સાં નો નો

૨ ૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 અ પ ના - વ ત ન આ પ હી - અ કે - લા -
 ધ ધ પ - મ પ મ ગ ગ રી - ગ સા - રી -

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 મ - ય ગા આ આ - ગા - ર ગા ર મ ત
 પ - મ નો ધ પ - મ - મ પ મ ની ની

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 જા - ય ના - તું ઉમ્ મા - ન લે - મે -
 સા - સાં સાં - સાં - સાં - સાં - સાં -

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 રા આ ઠ હા આ આ - આં - દ ની - છુ પ
 ની રી સાં ની ધ પ - પ - સાં ની - ધ ધ

૦ ૧ ૨ ૦ ૧ ૨
 જા - ય ગી ઇ મે - લા - ણ દ ન હો -
 પ - મ પ મ ગ - રી - ગ સા સા રી -

૦ ૧ ૨
 વા - ય ગા આ આ - પછીની કડીઓની દરેક લીટી
 પ - મ નો ધ પ - અનુક્રમે "ગાર ગાર" અ

"સાંદની છુપ" પ્રગાલે.

૮૧. રાગ ભરની. તાલ દીપગદી. મધ્યમસપ્ત.

એક દિન એવો આવશે,
 જ્યારે અમી ઝરણાં ઝરતાં પૃથ્વીનેય પલાળશે....એક દિન
 ઠીંગણામાં પણ વીર એવા આર્યભૂમીમાં પાકશે,
 નિજ વોર્યથી ભૂમી ભક્તિથી આ સૃષ્ટિનેય ધ્રુજાવશે....એક દિન
 રામ અતુલ સિંહ જેના દળે સંઘ પ્રતાપને,
 હનિરાજ યોગીરાજ ગુર્જર રાજાનેય ભુલાવશે....એક દિન
 શળીરાજ ભગિરથ રાજસભા-પરમાર્થ જીવન માળશે,
 મેવાડના ભાડભિખા ચંદા રાજાને વિસરાવશે....એક દિન
 પર પ્રભા નિષ્ઠ વસિષ્ઠ વિદ્યામિત્ર ઋષિના પાંદને,
 પ્રેમે નમી નિસ્વાર્થ નેતા આર્યવૃત્ત ઉદારશે....એક દિન
 આત્માળાખ પામી બધા આ પુત્ર ભારત વર્ધના,
 નિર્ભય તણી મૂર્તિ ધારી શૌ સ્વાર્થને તુચ્છકારશે....એક દિન
 આ ભુખાને દુઃખના પડે પોકાર ચારે દીશથી,
 ત્યાંથીય મંગળ ગીતના ધ્વની મંદ મધુરા ચાલશે....એક દિન
 અહીંથી મહાવીર મહારથી દંકાર કરતા શત્રુના,
 પરદેશમાં જઈ રાજ્યના ગુહ ધર્મને શીખડાવશે....એક દિન
 પૂર્વે સયા નહોતા વળી સ્વપ્ને નહોતા વીર તે,
 આ પૃથ્વીને ઠરી સ્વર્ગે સર્વે દેવનેય હિતારશે....એક દિન

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | -- જો ક | દિ - ન | એ - વો ઝો | આ - વ | શે - જ્યા આ |
 | -- સારી | ની - સા | ગ - મ ગ | પ - પ | પ - ઘ પ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | રે - અ | મી ઇ ઝ ર | છાં - ઝ | રં - તાં આં | પૃ - શ્વી |
 | મ - મ | પ થ ની સાં | ઘ - પ | મ - પ મ | ગ - રી |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ને એ ય પ | લા આ ળ | શે - જો ક | દિ - ન | એ - વો ઝો |
 | સારી ગ મ | રી - ગ | સા - સારી | ની - સા | ગ - મ ગ |

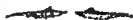
૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | આ - વ | શે - ક લી | યુ - ગ | માં - પ છુ | વી - ર |
 | પ - પ | પ - મ મ | ઘ - મ | ઘ - ઘ ની | સાં - સાં |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | એ - વા - | આ - યં | ભુ - મી માં | પા આ ક | શે એ નિ જ |
 | સાં - સાં - | ની - ની | સાં - સાં સાં | રીં સાં ની | ઘ પ ગ ગ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | વી - યં | થી ઇ ભુ મી | ભ - કિત | થી - આ આ | સુ - દિ |
 | પ - પ | પ ઘ ની સાં | ઘ - પ | મ - પ મ | ગ - રી |

૧ ૨ ૩
 | ને એ ય મુ | જા - વ | શે - જો ક || એ પછીની કડીઓ “એક
 | સારી ગ મ | રી - ગ | આ - સારી || દિન એવો આવશે”

બોલ્યા પછી “કળીયુગમાં” પ્રગણે વગાડવી.

૮૨. રાગ ખીરુ. (કબ્જાલી) તાલ લાવણી. મંચનસય.

જળ દીલ ન હો દાણુમેં તો કયા મેરી જાના હય,
યેહસાને ખુદા હય.

સમ હય જે મહોખત મેં કીસીને કહા હય,
આકૃત હય જાતા હય.

આઝારે લીહોખત સે અસ્તાહી જાયાયે, મેહ ગમ ન લીખાયે
યે હર્કે વેહ હય અસ્કી નહિ કોઈ કામ હય,

જેકાર હવા હય....જળ
શયદાકો લગેં કોસને ઐંદાજ તો હેજો કુછ, ગૌર તો કરે,
મરના હય તો મરને કે સીવા કોન અયા હય,

આખીરકો દ્રના હય....જળ૦

(ખીર કેસરી નારક).

1 2 3 0 1 2 3
|| જળ | દી - | ઈલ ન | હો - | કા - | જુ હ | મેં એ
|| ની.ની | ની - | - ની | ની - | ની - | સાં ની | સાં રીં

0 1 2 3 0 1 2
| એં તો | કયા - | મે એ | રી - | ઈ જ | તા આ | હયે -
| સાં ની | સાં - | ની સાં | ની - | - ઘ | પ ધ | ગ -

3 0 1 2 3 0 1
| એ - | અ હે | એ - | શા - | ને - | એ જુ | દા - |
| - - | પ ધ | ની - | ની - | ની - | ઘ પ | ઘ - |

2 3 0 1 2 3 0
| હયે - | એ - | એ - || સ ય | હ - | અયે જો | એ મ્હો |
| પ - | - - | - - || ની ની | ની - | - ની | - ની |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 ણ - | અ અન | મે એ | એ એ | ધ્રી - | સ્ત્રી ઇ | ને ~ |
 ની - | સાં ની | સાં રીં | સાં ની | સાં - | ની સાં | ની - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 ણે ડ | હા આ | હયે - | એ - | આ આ | આ - | દં ત |
 - ધ | પ ધ | મ - | - - | પ ધ | ની - | ની ની |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 હો - | એ ણ | લા - | હયે - | એ - | એ - | આ - |
 ની - | ધ ધ | ધ - | પ - | - - | - - | ગં - |

૨ ૦ ૧ ૧ ૨ ૩ ૦
 આ - | રે મ | હો - | બ અ | અ અત્ | એ - | એ - |
 ગં - | ગં ગં | ગં - | રીં સાં | રીં સાં | ની - | સાં - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 અ - | અ - | લા - | દી ણ | આ આ | યે - | એ એ |
 ની - | સાં - | રીં - | ગં રીં | સાં ની | સાં - | ભો ની |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 એ એ | એ એ | યે - | ગ અમ | ન દી | આ આ | યે - |
 ઘ પ | ઘ મ | ધ - | ની - | સાં રીં | સાં ની | સાં - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 એ - | એ - | યે - | દ - | દે વો | હી - | હયે - |
 - - | - - | ની - | ની - | ની ની | ની - | ની - |

^૨ એ - ^૩ છ ઇ ^૦ સ્રી ઇ ^૧ ન - ^૨ હિં ઇ ^૩ કો - ^૦ ઇ દ
 - - સાં રી સાં ની સાં - ની સાં ની - ની ઘ

^૧ વા આ ^૨ હ્યે - ^૩ એ - ^૦ એ એ ^૧ બે - ^૨ દા - ^૩ આ -
 પ ઘ મ - - - પ ઘ ની - ધ - ની -

^૦ ર હ ^૧ વા - ^૨ હ્યે - ^૩ એ - ^૦ એ -
 ની પ ઘ - પ - - -

૮૩. રાગ કાલિંગગ. તાલ દાદરા. મધ્યમલય.

અજર અમર શ્રીધર દેવ વંદીએ અમે.
 બાલક પાલક ટાલક દુઃખ ભક્તને આધીન તું,
 આશ પુરજે અમારી, તુર્ત આ સમે.....અજર
 ભક્ત દુઃખ ટાળવા, અનેક જન્મ તેં ધર્મા,
 સદ્ગુણ આપી દી હરી ઉગારે આ સમે.....અજર

^૧ અ જ ર ^૦ અ મ ર ^૧ શ્રી ધ ર ^૦ દે એ વ ^૧ વં અં દી
 પ સાં ની ઘ પ ઘ મ ઘ પ મ જ મ સા ગ મ

^૦ એ એ આ ^૧ એ ^૦ એ ^૧ એ એ એ ^૦ એ એ એ

ટો લ ક | ટું - ણ | ભ - કા | ને - આ | ધી - ન |
 ઘ ની ની | સાં - સાં | રો - રો | રો - રો | સાં - ની |

તું - - | આ આ શ | પુ ઉ ર | જે એ અ | મઃ આ રી |
 સાં - - | પ સાં ની | ઘ પ ઘ | મ પ પ | મ ગ મ |

તુ ર ત | આ આ સ | મે - - | એ - - ||
 સા ગ મ | પ ઘ મ | પ - - | - - - ||

“લોકત ટું:ખ” — “બાળક ટાલક” પ્રભાણે અને “સદાય આપી”
 “આશ પુરજે” પ્રભાણે વગાડવી.

— ‘૦’ —

૮૪. રાગ કાલિંગટો. તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

સકલ મનોરથ મૈના મનના કી હરી પુરણ કરે,
 આશરો એનો મોટો ખરે.....આશરો
 અધાને જે આંખો આપે, અંગાને પંડીત કરી રચાપે,
 પ્રભુ કૃપાએ અંગ વગર પણ, અપંગ ગીરીવર ચહે....આશરો
 એ માયાને કોઈ નવ બાળે, સમજે નિજ ગતિ પ્રભાણે,
 પલક એકમાં ત્રિકમજી તરણાનો મેરુ કરે.....આશરો

(શુકલ નાટક).

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || સ ઠ | લ મ | નો - | ર થ | ઓ ઉ | ના - | મ ન | ના - |
 || ઘ ઘ | ઘ ઘ | ઘ - | ઘ ઘ | પ પ | મ - | ઘ પ | મ - ||

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૦ ૦ ૧
 || શ્રી - | લ રી | પુ - | ર ભુ | ક રે | ઓ આ | આ શ | દો - |
 || ઘ - | ઘ ઘ | પ - | મ મ | ગ મ | ગ રી | આ ની | સા - ||

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || ઓ ઓ | નો ઓ | ઓ ઓ | ટો ઓ | પ રે | ઓ - | ઓ - | ઓ - ||
 || ગ મ | ઘ પ | મ ગ | રી આ | ની સા | - - | - - | - - ||

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || અ - | મા - | ને - | જે ઓ | આં આં | ઓ ઓ | આ આ | પે - |
 || ગ - | ગ - | મ - | ગ મ | પ ઘ | પ ની | ઘ પ | મ - ||

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૦ ૦ ૧
 || મું - | ગા - | ને - | પં અં | ડી ત | ક રી | રથા આ | પે - ||
 || ગ - | ગ - | ગ - | ગ મ | પ ઘ | પ ની | ઘ પ | મ - ||

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || પ્ર - | ભુ કૃ | પા - | પે - | અં અં | ગ વ | ગ ર | પ ણ |
 || મ - | પ ઘ | ની - | સાં - | સાં રીં | સાં ગં | રીં સાં | ની સાં ||

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || અ પં | અં ગ | ગી રી | વ ર | સ રે | ઓ આ | આ શ | દો - ||
 || સાં રીં | ગ રીં | સાં આં | ની ઘ | પ મ | ગ રી | આ ની | સા - ||

જો ખાતરી ને ખી કુખરનો કહી પ્રમાણે વગાડવી.

૮૫. રાગ કલ્યાણ, તાલ લાવણી. દ્રુતત્રય.

(નંદકે લાલા હો મત વાલા કૃષ્ણ કનૈયા—એ રાહ).

ઇકઠે મીલકર ઉઠો ગિરાદર, પુકારો શંકર અદલાહો અકગર,
ગિરાદરીસે મીલો ગિરાદર, રખો ન કીના હુંદકે અંદર,
પ્યાલે ઝમ ઝમ દે પીલે બ્રહ્મન, વળુ હો ગંગાકે જલસે મોમીન.

....ઇકઠે૦

કરો તિલાવત કુરાંછી હિન્દુ પહડો મુસલમાનો વેદ મંતર,
કરીમ કહેદો યા કૃષ્ણ કહેદો, મકાન કાળા મુકામ પાંદર....ઇકઠે૦

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
- ૫	ક ઠે	મી લ	ક -	અરુ ઉ	ઠો ગિ	રાં આ
- સા	સા રા	સા સા	સા -	- ની	સા રી	સા ની

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
દ -	અરુ પુ	કા રો	શં અં	ક -	અરુ અ	દશા હો
ધ -	- ની	રી રી	ગ રી	પ -	- રી	ગં રી

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
અ અરુ	ખ -	અરુ ગિ	રા દ	રી -	એ -	એ મી
સા -	સા -	- પ	પ પ	પ -	પ -	- મં

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
લો ગિ	રા આ	દ -	અરુ ર	ખો ન	કી -	ના -
ધ પ	મં ગ	ગ -	- મં	ધ ધ	ધ -	ધ -

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
દ દે	એ દે	અ અ	દ -	અરુ પ્યા	લે ઝમ	ઝમ -
પ ધ	ની ધ	પ મ	પ -	- સા	સા સા	સા -

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | કે - | એ પી | લે બ્ર | હે એ | મ - | અન્ વ જી | હો ગ |
 | સા - | - ની | સા રી | સા ની | ધ - | - ની ની | રી રી |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ગા આ | હે - | અ બ્ર | અલ્ સે | મો એ | મી - | ધન ઇ |
 | ગ રી | ધ - | - રી | ગ રી | સા રી | સા - | - સા |

૧
 | ઠે ઠે ||
 | સા સા ||

૮૬. રાગ ખીરુ. તાલ લાવણી. ડ્રુનસય.

સાંવરીયાને ભોગ લીધો, અળ કીસળીધ પાસ મેં જાઉં,
 ગોરસ મટકીમે ગહીડાં જમાવું, ગ્યાલન બનકે મેં જાઉં....સાં૦
 દુલનકી દુલ છાગ બનાવું, માલન બનકે મેં જાઉં....સાં૦
 ગોરે ગોરે અંગવાપે લખત લગાવું, ભોગન બનકે મેં જાઉં....સાં૦
 (શુકદેવ નારક).

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 || સા - | વ - | રી - | ચા - | ને - | એ - | એ ભે |
 | સા - | ગ - | ગ - | ગ - | મ - | - - | - ગ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૨ ૩
 | એ ગ | અ લી | થો - | એ - | એ - | અ અ | બ - |
 | રી ગ | - રી | સા - | - - | - - | સા રી | ન - |

૭ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
અ - | ડી સ | અ ખી | ધ - | પા - | આ સ | મેં - |
- - | રી સા | - રી | સા - | ની - | ધ પ | ધ - |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
લ - | ઉ - | ઉં - || ગો ર | અ સ | અ - | મ - |
ની - | સા - | - - || સા સા | - ગ | મ - | પ - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
ટ - | ડી - | મેં - | એં - | મ હી | ઇ રાં | આં જ |
પ - | પ - | પ - | - - | મ મ | - મ | - મ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
મા આ | આ આ | આ આ | હું - | ઉં - | ગા - | લ - |
પ મ | પ મ | ગ રી | સા - | - - | ગ - | ગ - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
ન અ | ળ - | ન - | કે - | મેં - | લ - | ઉં - ||
ગ રી | સા - | રી - | મ - | ગ - | રી - | સા - ||

૨ ૩ ૦
ઉં - | ઉં - | ઉં - || સાવરીયા૦

८९. राग जेनपुरी. तात्त त्रिताल. मध्यमस्तय.

नाम रट मन राम घट घट, स्मरलु कर सुख धाम दे...नाम०
हुं पायु नग राण हूँये, तज भमना गढ काम दे,
रोणी सुँटर शाम दे, स्मरलु शरलु सुखधाम दे.....नाम०

२० ३ ० १
| ना - - ग | र ट म न | रा - - ग | घ ट घ ट |
| प - - प | म प घ प | ग - - ग | दी दी सा सा |

२ ६ ० १
| स्म - र लु | ठ र सु ण | धा - - म | देओओओओ-||
| प - म प | दी आ ग दी | नी - - आ | नीसादी म प -||

२ ३ ० २
| हुं - - प | लु - न व | रा - - ण | हुँ ह ये -
| दी - - दी | ग - म ग | प - - प | घ म प -

२ ६ ० १
| त ल म म | ता - म द | हा आ आ म | दे ओ ओ -||
| नी नी नी नी | घ - प प | म प घ प | म ग री -||

२ ३ ० १
| से - - वी | सुं - द र | श्या आ आ म | दे ओ ओ -||
| नी - - नी | घ - प प | म प घ प | म ग री -||

२ ३ ० १
| अ र लु स्म | र लु सु ण | धा आ आ म | देओओओओ-||
| प म प दी | सा दी ग री | नी घ प घ | नीसादी म प -||

૮૮. રામ જોનપુરી. તાલ ત્રિતાલ. વલ્લભાસય.

મેલી કામ જૃત્તિ ગુણ માંડી કરજે,
 કરજે નિબુ ન વિસરજે, સદા સમરજે, સુકૃત કરજે....મેલી૦
 મોહ રીપુ મારી મુખે રામ ઉઘારી,
 સુખસાજ લે આજ સ્વીકારી....મેલી૦
 ધર્મ જ્યનઠ ધારી તું દે દુઃખ નિહારી,
 લાગ્યમાન તારાં ગહુ ભારી....મેલી૦ .
 (કળીર વિજય નાટક).

૩ ૦ ૧ ૨
 || ઝો ઝો મે લી | કા મ જૃ ત્તિ | સુ ખ માં હી | કર જે - ||
 સા રી પ મ | પ રી સાં નો | ઘ પ ઘ ગ | ઘ પ ગ - ||

૩ ૦ ૧ ૨
 || ઝો - ઝો - | કર જે - | ઝો - ઝો ઝો | વિ ભુ ન વિ |
 રી - સા - | આ સા રી - | પ - ઘ પ | ની ઘ ની સાં |

૩ ૦ ૧ ૨
 || સ ર જે - | સ દા - સ | મ ર જે - | સુ કૃ ત ઠ |
 ની ઘ પ - | ગ મ - પ | ગ રી સા - | માં ગ રી સાં |

૩ ૦ ૧ ૨
 || -ર જે મે લી | કા મ જૃ ત્તિ | સુ ખ માં હી | કર જે - |
 ની ઘ પ મ | પ રી માં નો | ઘ પ ઘ મ | ઘ પ ગ - |

૩ ૦ ૧ ૨
 || ઝો - ઝો - || મો હ રી પુ | મા રી મુ ખે | રા - ગ ઉ |
 રી - સા - || મ મ પ પ | ઘ ઘ ની ની | માં - સાં સાં |

૩ ૦ ૧ ૨
 | આ આ રી - | સુ હ ણ સા | આ જ લે - | આ આ જ સ્વી
 | રી નો સાં - | પ મં મં મં | રી રી સાં - | નો સાં રી સાં |

૩ ૦ ૧ ૨
 | કા આ રી - || મુ હ ણ સા | આ જ લે - | આ આ જ સ્વી
 | નો ઘ પ - || પ મં મં મં | રી રી સાં - | નો રાં રી સાં |

૩ ૦
 | કા રી રો લી | કા મ વૃ ત્તિગ || “ધર્મ દાયક ધારી” - “ગોહ
 | ની ઘ પ મ | પ રી સાં નો | રી પુ મારી” પ્રમાણે.

૮૬ રાગ જોનપૂરી, તાલ ત્રિપાલ, મધ્યમસપ.

અરે મન સમજ સમજ પગ ધરીએ,
 ઇસ જગમેં નહિ અપના દોષ, પરછાઈ સહુ ડરીએ....અરે
 દોલત દુનીયા કુટુંબ કળીલા, ઇનમો નેહ કળહુ ન કરીએ....અરે
 રામ નામ સુખ ધામ જગતપત, સુમરન જગ સહુ તરીએ....અરે

૩ ૦ ૧ ૨*
 || અ રે મ ન | સ મ જ સ | મ જ પ ગ | ધ રી એ - ||
 | મ મ સાં ની | ઘ પ ગ સા | રી મ પ સાં | નો ઘ પ - ||

૩ ૦ ૧ ૨
 | એએએએએએએએ | સ મ જ સ | મ જ પ ગ | ધ રી એએ |
 | રીગ મ પ ઘ ની સાં રી | સાં ની ઘ પ | મ પ ઘ ની | ઘ પ મ ગ |

૩ ૨ ૧ ૨
 | એ એ રે મ ન | મ મ જ મ | મ જ પ મ | ધ રી એ - |
 | રી સા રી મ પ | મ ન રી સા | રી મ પ સાં | ની ધ પ - |

૩ ૦ ૧ ૨
 | - - - - - | ઈ સ જ મ | મે - ન હિ | અ પ ના - |
 | ધ પ મ ન રી સા - || મ મ પ પ | ધ - ની ની | સાં સાં સાં - |

૩ ૦ ૧ ૨
 | આ દો ઇ | પ ર છા - | ઇ - સ હી | ઠ રી યે - |
 | - ની સાં | ની ની ની - | સાં - રી સાં | ની ધ પ - |

૩' ૦ ૧ ૨
 | અ રે સ હી | ઠ રી યે - | અ રે સ હી | ઠ રી યે - |
 | પ ધ ની સાં | ની ધ પ - | પ ધ ની સાં | ની ધ પ - |

૩ ૦
 | અ રે મ ન || “દોશત દુઝીયા” || રા - મ ના |
 | મ પ સાં ની || “ઈસ જગમે” પ્રભાણે. || પ - પ પ |

૧ ૨ ૩ ૦
 | આ મ મુ ખ | ધા આ મ જ | મ ન પ ત | મુ મ ર ન |
 | - પ પ ધ | પ ની ધ પ | મ ન રી સા | ના રી રી મ |

૧' ૨' ૩
 | જ મ સ હી | ત રી યે - | અ રે મ ન ||
 | મ પ પ સા | ની ધ પ - | મ પ સાં ની ||

૬૭. રાગ માલ. તાલ લાવણી. મધ્યમજય.

(મેં લયનો દાડયો લાસ નયનો કરીને ન્યાગે—એ રાહુ). ।

આ સ્વપ્નાં સમ સંસાર, સગણ લ્યોને શાણા,
 હુકલ માનત અવનાર, અવની ગાદી જોરાણા,
 બાળપણું રમતાં ગુમાવે, જુગનીમાં લંપટપણું જાવે,
 વૃદ્ધપણાએ છા લેણે તણાવે, રટે નહિ દીરતાર....આ રાત્રીનાં
 મરણુ ત્રાસ જપ ચાલુ થાયે, દૃત્ય કુડાં નજરે ઉભારાયે,
 પીડાય ભારે, પજાયા પાપી ત્યારે, આંધુ વહિ ચોધારે.

....આ સ્વપ્નાં

(નંદ અગ્રિસી નાટક).

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
આ આ	સ્વ પ	ના -	સ મ	સં અં	સા -	આ -
સા ની	સા રી	ગ -	ગ મ	પ ધ	પ -	- -

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
આ આરુ	સ ગ	છ -	ઇ ઇ	લ્યો ઓ	ને -	શા આ
- -	મ પ	ગ -	- ગ	ગ રી	સા -	'રી ગ

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
ણા -	આ -	હ ર	લ લ	મા -	ન વ	અ વ
સા -	- -	સા ની	સા રી	ગ -	ગ મ	પ ધ

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
તા -	આ -	આ આરુ	અ વ	ની -	ઇ માં	હી ઇ
પ -	- -	- -	મ પ	ગ -	- મ	ગ રી

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ઝો - | રા આ | છા - | આ - | | ણા - | ણ પ | છા - |
 | સા - | રી ગ | સા - | - - | | પ - | પ પ | પ - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ર મ | તાં આં | આં શુ | મા આ | વે - | છુ વા | આ ની |
 | ગ મ | પ ધ | નો સાં | ધ ની | પ - | પ પ | - પ |

૨ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | માં - | લાં આં | પ ટ | પ છાં | લા આ | વે - | | છુ - |
 | પ - | ગ મ | પ ધ | નો સાં | ધ ની | પ - | | પ - |

૨ ૦ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | હ પ | છા - | ઝો - | ઝો - | ઝો - | છુ વ | લો આ |
 | પ ધ | ની - | સાં - | - - | - - | સાં રી | ની સાં |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ઝો લે | ઝે ત | છા આ | વે - | | ર ટે | ઝે ન | હિ - |
 | ધ ની | પ ધ | ની ધ | પ - | | સાં સાં | - સાં | સાં - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ક્રી ર | તા - | આ ર | રે - | | ઝે - |
 | નો ધ | પ ધ | પ મ | ગ રી | સા - |

“મરણુ આસ”-“જાળ પણુ” અને “પીટાય ભારે”-“દુઢ
 પણુગે” પ્રમાણે.

૯૧. રાગ દાસી. તાલ સાવણી. મધ્યમસય.

દાસ પદે દયા લાવેદે, દયાળુ દેવ, દાસ પદે દયા લાવા.
 સંસારી સંબંધ તોડી, હવ આપ ચરણે ભેડી,
 હું તો જાની બેઠા જાવો જાવેદે.....દયાળુ
 આંખો વિના સંકટ આવું, ખારામાં ગોથા ખાઉં,
 વારે અવિનાશી આવો આવેદે.....દયાળુ
 (સુરદાસ નાટક).

૨°	૩	૦	૧	૨	૩	૦
દા આ	સ પ	રે અ	દ યા	લા આ	વો યો	રે યો
પ ઘ	મ ઘ	પ ની	ધ પ	ગ પ	ગ મ	ગ મ

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
યો યો યો	દ યા	આ ળુ	હે -	વા આ	આ -	દા આ
પ ઘ પ	મ મ	- મ	મ -	ગ મ	પ -	ગ મ

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
આ સ	અ પ	રે -	યો યો	યો દ	યા -	લા આ
ગ મ	ગ મ	ગ -	મ ગ	પ મ	ગ -	રી ગ

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
વો -	- -	- -	સં -	સા -	રી -	સં -
સા -	- -	- -	મ -	મ -	પ -	પ -

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
જાં અં	અં ધ	તો યો	દી -	- હ	ઈ વ	આ -
ની આં	ની રી	સાં ની	સાં -	- ની	- ની	ની -

^૧ આ પ ^૨ ચ ર ^૩ લો ઝો ^૦ ભો ઝો ^૧ ડી - ^૨ ઇ - ^૩ હ -
^૧ ધ ની ^૨ પ ધ ^૩ ની સાં ^૦ ની ધ ^૧ પ - ^૨ - - ^૩ પ -

^૦ લો ઝો ^૧ ણ ની ^૨ લો ઝો ^૩ ઠો ઝો ^૦ ણા આ ^૧ વો ઝો ^૨ ણા આ
^૧ પ ધ ^૨ ધ સાં ^૩ સાં ની ^૦ ની ધ ^૧ ધ પ ^૨ પ મ ^૩ મ ગ

^૩ વો ઝો ^૦ દે ઝો ^૧ એએએ ^૨ ઠ યા ^૩ આ ણુ ^૦ દે ઝો ^૧ વા આ
^૩ પ મ ^૦ ગ મ ^૧ ધૂ પ પ ^૨ મ મ ^૩ - મ ^૦ મ - ^૧ ગ ગ

॥ હાસઃ ॥ “આંખો વિના” — “સંસારી સંબંધ” પ્રમાણે.

—:૦:—

હર. રાગ મિથ. તાલ લાવણી. મધ્યમકય.

માલિકના બાળક સહુ માલિક સહુના શ્રી જગન્નાથ,
 કરતા હરતા સુદિના સહુ બાળુ એને હાથે, છે સહુ બાળુ....માલીકઠ
 દેણાનું બાંધે આવી મળતું, બાળ્યું નવ કોઇનાથી બાળતું,
 જગત માત્ર તેને આધીન છે, અનાથના જે નાથ,
 છે સહુ બાળુ....માલીકઠ

સાળી—નહિં પીઠ આ પોના તણે પોતાનું કાંઈ ન જાણવું,
 સહુએ શુભાશુભ કર્મને પોતા તણુંજ પ્રમાણવું....

....જગત માત્ર

(મહાશ્વેતા નાટક).

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || મા - | લિ ઠ | ના આ | ણા આ | ળ ક | સ હુ | મા આ | લિ ઠ |
 || સા - | રી રી | રી ગ | રી પ | પ ધ | મ ગ | રી ગ | રી સા |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨° ૩ ૦
 | સ હુ | ના આ | શ્રી ઇ | જ ગ | જા - | આ આથુ || મા આ |
 | ગ રી | સા ની | ધ પ | ધ રી | સા - | સા — || રી ગ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | લિ ઠ | સ હુ | ના આ | શ્રી ઇ | જ ગ | જા - | આ - | આ - |
 | રી સા | ગ રી | મા ની | ધ પ | ધ રી | ના - | - - | -

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | આ થુ || ઠ ર | તા - | હ ર | તા આ | સુ - | ટિ -
 | સા - || સા સા | સા - | સા સા | રી મા | મ - | મ -

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ના - | સ હુ | ણા આ | ળ ઇ | ઝો ઝો | ને ઝો | ઝો હા | આ આથુ
 | મ - | મ મ | ગ મ | પ ધ | ની પ | ધ મ | ગ રી | - -

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | છે - | સ હુ | ણા આ | ળ ઇ | ઝો ઝો | ને ઝો | ઝો હા | આ આથુ
 | પ - | પ પ | ગ મ | પ ધ | ની પ | ધ મ | ગ રી | - -

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | મા આ | લિ ઠ૦ || રૂ લા | આ હુ | ણ - | ધે ઝો | આ - |
 | રી પ | ગ પ || ની ની | - ની | સા - | રી સા | મ - |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | આ વી | મ ળ | તું - | ખા - | આ ઝૂં | ન વ | દો ઇ |
 | - મ | ગ રી | સાં - | ની - | - નો | સા સા | રી સા |

૨ ૩ ૦ ૧
 | ના - | આ શી | ખ ળ | તું - || “જગત માત્ર” એ “કરતા
 | ગ - | - મ | ગ રી | સા - || હરતા” પ્રભાણે.

|| - - - - - ન હીં | પીં - ડ આ - પો - તા - ત હો - પો -
 || - - - - - સા ગ | ગ - ગ ગ - ગ - ગ - ગ ગ - સા -

તા - તું દો - ઇ ન | લા - જુ લું ઉ ઉ ઉ | ઉ ઉ ઉ - - સ હુ |
 ગ - ગ ગ - ગ ગ | ગ - ગ રી ગ મ ગ | રી સા ની - - સા સા |

| એ - શુ લા - શુ લા | ક - મં ને - - પો - | તા - ત હું -
 | સા - સા સા - સા સા | રી - સા ની - - ધ - | પ - ધ ની -

પ્ર - | મા આ જુ લું - - || જગત માત્ર - માલિક
 સા - | રી ગ રી સા - - ||

૯૩. ર.ગ લીમપલાગી. તાલ દાદરો મં-યમતય.

અખિલ શીખ્ય જાંધુ વર્ગે સુભો વચન દીક્ષધરી,
 માત તાન વદીત્ર સાય દેશ જનો પ્રીતિ પાત્ર,
 વિનય નમ્રતા વિવેક, ધર્મ નીતિ અનુસરી....અખિલ
 શારદા તણું પવિત્ર ધામ આ નિશાળ મિત્ર,
 ત્યાં જનો સુશિક્ષ સદા શુદ્ધતા દૂર્ય જરી...અખિલ

જે અનેક વીર નરોએ સ્વજન્મને સફળ કર્યો,
 સર્વ તે ગણે નિશાળ, સુવિજ્ઞાન મુરમરી....અગિલ૦
 મેળવી વિશેષ જ્ઞાન, કેળવી કર્તવ્ય ભાન,
 ધન્ય કરો ભારત ભૂમી, પુણ્ય પંગે સંચરી,
 કાર્ય ઉજવણાં કરી.....અગિલ૦

(શાળ નો સંવાદ).

|| — — અ | ખિ — લ | શિ — ખ્ય | જાં અં ધુ | વ — ગં |
 || — — સા | પ — મ | ગ — રી | મા રી સા | ની — ની |

| સુ જો વ | અ — ન | રી લ ધ | રી — — | મા — ત |
 | સા ગ સા | ગ — મ | પ પ પ | પ — — | પ — પ |

| તા આ ત | વ ડી લ | સા — થ | કે — રા | જાં અ નો |
 | મ ગ મ | પ ની ની | સાં — સાં | ની — ની | સાં મં ગં |

| મી — તિ | પા આ ત્ર || વિ ન ય | ન — મ | તા આ વિ |
 | રાં — સાં | નો ધ પ || ની ની ની | નો — મ | પ સાં ની |

| વે જો ક | ક — ગં | ની ઇ નિ | અ તુ ચ | રો ઇ ઇ ઇ અ |
 | ધ પ પ | પ — પ | પ મ પ | ગ મ ગ | રી ગ મ પ ની |

| ખી ઇ લ || પટ્ટીની કડીજો “માત તાન વડીલ સાથ” અને ;
 | ધ પ ગ || “વિનય નમ્રતા વિવેક” પ્રમાણે વગાડવી.

૬૪. રાગ ભીમપત્તામી. તાલ દાદરો. ત્રિસંગતય.

મારા હૃદય યાગના પ્રીતમ પંખીડા, એકલી મુઠ્ઠી ઉડી ગયા,
સુધા સંયોગ છીનવી દેલા, વિયોગ નિપ આપી ગયા....મારા
અંદર ચુકે અંદોરીની દશા શી, મેઘ ચુકે મથુરોની દશા શી,
તમ સેવાનો લ્હાવો લેવાના વિચારો, હાય અહિં અટકી ગયા
...મારા

ત્રિકટ પંચ છે આ લયવદ્ભાં, લયધી ભરેલ ભુજાણીમાં,
પિયુ અધવચ આમ મુઠ્ઠીને લાનાં કેમ દિલે ન આપી દયા
.....મારા

(શાન્તિર નાટક).

॥ - મા રા | હૃ દ ય | ણા ગ ના | પ્રી તમ પં | ખી ડા - |
॥ - સા ની | સા ગ મ | ગ પ મ | ગ ગ ગ | પ મ - |

॥ એ ઠ લી | મુ ઠી ઉ | ડી ઇ ઇ ઇ ગ | યા મા રા || યા - - ||
॥ ગ ગ ગ | રી સા રી | ની સા રી ગ્ રી | સા સા ની || સા - - ||

॥ સુ ધા સં | યો - ગ | છી ન વી | છે - લા | વિ યો ગ |
॥ સા ની સા | ગ - મ | ગ મ ગ | પ - મ | ગ ગ ગ |

॥ વિ ધ આ | પી ઇ ઇ ઇ ગ | યા મા રા || યા - - ||
॥ રી સા રી | ની સા રી ગ્ રી | સા સા ની || સા - - ||

^૧ ^૦ ^૧ ^૦ ^૧
 || ચં દ્ર ચુ | કે ચ કો | રી ની દ | શા શી - | મે ધ ચુ |
 || પ પ પ | મ મ મ | પ નો નો | સાં સાં - | નો સાં મ |

^૦ ^૧ ^૦ ^૧ ^૦
 | હે મ ચુ | રો જો ની || શા આ શી | હ ત મ | સે વા ના |
 | મે રી સાં | ની આં રી સાં | નો ધ પ | - ની સાં | નો સાં ની |

^૧ ^૦ ^૧ ^૦ ^૧
 | દહા વો લે | વા ના વિ | આ રો - | જો - - | હા મ આં |
 | ધ પ મ | મ મ મ | પ મ - | - - - | મ મ મ |

^૦ ^૧ ^૦
 | હિં અ ટ | કી હ હ હ ગ | ચાં મારાં ||
 | રી સા રી | ની સા રી મ રી | સા સા નાં ||

“વિકટ પંથ છે” — “ચંદ્ર ચુકે” પ્રભાણે અને “ચિયુ અપ્રત્ય
 “તમ સેવા” પ્રભાણે વગાડવું.

૬૫. રાગ કાશિંગરો. તાલ ત્રિતાલ. મધ્યમલય.

નહિં ચીજ દોષ ગળો ગરજ સમ નહિં ચીજ દોષ ગળી,
 માનવંતા નીજ માન સુકી, દુઃખમને પરતા ઢળી.....ગરજ
 જળીયા પણુ નિર્જીવને નમના, રાય રંગ ઘર જય,
 સોંધું પત્ર મોંડુ થઈ જોમે, કળા શકાય ન કળો.....ગરજ
 રમયાધીન થઈ જોર હજાહજ, પીવું અમૃત ગણી,
 જઈ મહા શક્તિને શીવ નગાવો, જાય આપદા ટળી.....ગરજ
 (સવિ અનુસુયા નારક).

૦ ૧ ૨ ૩
 || ન હિ - ચી | ઈ જ કો ઇ | ગળી ઈ ઈ ગ | ૨ જ સ મ |
 || ઘ ઘ - ઘ | - ઘ પ ઘ | મ ઘ પ્ મ ગ | રી સા ની સા |

૦ ૧ ૨ ૩
 || ન હિ ઈ ચી | ઈ જ કો ઇ | ગળી - - | ઈ - - - ||
 || રી ગ મ પ | મ ગ રી સા | ની સા - - | - - - - ||

૦ ૧ ૨ ૩
 || ગા - ન વં | આં તા ની જ | મા આ ન મુ | દી - દુ ઉ |
 || મ - મ મ | - મ ગ મ | પ ઘ ઘ ઘ | ઘ - ઘ પ |

૦ ૧ ૨ ૩
 || રમ ન ને એ | પ ડ તા - | ઉળી ઈ ઈ ગ | ૨ જ સ મ ||
 || ની પ સાં ની | ઘ પ મ - | મ ઘ પ્ મ ગ | રી સા ની સા ||

૦ ૧ ૨ ૩
 || ણળી યા - | પ છુ નિ ર | ગળ ને - | ન મ તા - |
 || મ મ મ - | મ મ ગ મ | પ ઘ ઘ - | ઘ ઘ પ - |

૦ ૧ ૨ ૩
 || રા - ય રં | આં ક ઘ ર | આ - - - | આ - - આથુ ||
 || પ - પ મ | ઘ પ મ ગ | મ - - - | - - - - ||

૦ ૧ ૨ ૩
 || સોં - ધુ - | પ છુ મોં - | ધું ક ય ઇ | ળે એ સે - |
 || મ - મ - | મ ગ મ - | ગ મ ઘ પ | મ ગ મ - |

૦ ૧ ૨ ૩
 || કળી આ રા | કા આ ય ન | કળી ઈ ઈ ગ | ૨ જ સ મ ||
 || ઘ પ ની ઘ | સાં ની ઘ પ | મ ઘ પ મ ગ | રી સા ની સા ||

૯૬. રાગ બરવો. તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

કોઈનું ક્યું કંઈ ચાપ નહિ, છે કર્મ સહુ કરનાર,
કર્મ સહુ કરનાર ન કોઈથી, કર્મ કહી કરનાર....કોઈનું
કર્મ કાગળે પૂર્વ જનમનાં, દીધા જમે થનાર,
દીધા તેવા લેવા પાછા, જોજ કરમ વહેવાર....કોઈનું
જમે કરાવ્યા હશે કાંકરા, ગણી નથી મળનાર,
જમે મળી તો વિશ્વ ધણીથી, ટાંજ્યા નથી ટળનાર....કોઈનું
(નવલ કુસુમ નાટક).

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
કો ઇ	નુ ઉ ઉ ઉ	ઉ ક	ચું ઉ	કાં ઇ	ચા આ	ય ન
પ ધ	પૂ પૂ પૂ ના	- ધ	પ મ	મ પ	ગ મ	પ મ

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
હિ ઇ	છે -	એ ક	ર્મ સ	હું -	ક ર	ના આ
ગ રી	સા -	સા મ	મ મ	મ -	ગ મ	પ ધ

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
આ આ	આ આર	ક -	ર્મ સ	હું -	ક ર	ના -
ની સાં	નો ધ	ની -	ની ની	ની -	ની ધ	સાં -

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
ર ન	કોઇ -	શી ઇ	ઇ ક	ર્મ ક	દી ઇ	ક ર
સાં સાં	સાં -	સાં રી	- સાં	સાં ઇ	પ મ	ગ મ

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૧
 | ના આ | આ આ | આ આ | આ આરુ || કે ઇનું || ની - |
 | પ ધ | ની સાં | ની ધ | પ - ||

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | મેં કા | આ ગ | જો જો | પૂ - | વે જ | ન મ | ના - |
 | ની ની | - ની | ની ધ | સાં - | સાં સાં | સાં સાં | સાં - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | આ હી | ધા જ | મે જો | જો થ | ના આ | આ આ | આ આ |
 | રી રાં | ની ધ | પ મ | ગ મ | પ ધ | ની સાં | ની ધ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | આરુ હી || ધા - | તે - | વા - | આ લે | વા આ | પા આ |
 | પ ધ || ધ - | ધ - | સાં - | ધ ની | ધ પ | ની ધ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | છા - | આ - | જો - | જ ક | ર મ | વ હે | વા આ |
 | પ - | - - | મ - | મ મ | મ મ | ગ મ | પ ધ |

૨ ૩ ૦
 | આ આ | આ આ | આ આરુ || કે ઇનું ||
 | ની સાં | ની ધ | - - ||

“જમે કરાવ્યા” — “કર્મ : ગમે” પ્રમાણે. “જમે મણી તો”
 “હીધા તેવા” પ્રમાણે.

૬૭. રાગ કાફી. તાલ લાવણી. (વિધાનો મહિમા).

મનુષ્ય માત્રની શ્રીશા સઘળી, વિદ્યાથી સચવાય,
 તે વિધાને કહે નંદરી એ કેવો અન્યાય?.....મનુષ્ય
 વિદ્યા વિનાનું જીવન એજે, અનહદ અનુદય લાલજ રેલે,
 સિદ્ધિ સિદ્ધિ સૌ એથી થાય, એથી ઉત્તમ કયું કહેવાય....તે વિધાને,
 હંતર સુધારા વધે હજારો, માત્ર શારદા પ્રતાપ તારો,
 વિજય શ્રી પલ્લુ એથી વરાય, એથી ઉત્તમ.....તે વિધાને
 ગાન્ય શક્તિ લાવે એ ઉરમાં, નીતિ દીપાવે પુર નૃરમાં,
 વિદ્યા ઉપાસક સર્વ પુન્ય, એથી ઉત્તમ.....તે વિધાને
 અવગુણ સઘળા અજગા કાઢે, શ્રી ધી સ્થિર કરી સર્વ સુખદે,
 શુભેચ્છા પુરી મન થાય, એથી ઉત્તમ.....તે વિધાને
 લાવિકાળતા શુભ કામમાં, આ અનુભવ ઉર લાવી એમાં,
 આધાર વિશ્વાધાર રખાય, એથી ઉત્તમ.....તે વિધાને
 (રતિલાલ પેલાલાક્ર મહેતા).

૨	૩	૦	૧	૨	૩	૦
મ નુ	પ્ય મા	આ ત્ર	ની ઇ	શો એ	લા આ	સ ધ
શા પ	પ પ	- પ	ગ મ	પ ધ	ની ધ	પ ગ

૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
ળી ઇ	વિ ઇ	દા આ	થી ઇ	મ રા	વા -	આ -
ગ રી	સા રી	ગ મ	પ મ	ગ રી	સા -	- -

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
આ -	આ આય	તે -	વિ -	દા આ	ને એ	ક હે
- -	- -	નો -	ની -	ની ધ	પ ધ	ની સા

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 જો ન | ઠા આ | રી - | જો - | કે - | વો - | અ અ |
 - આ | રી ની | આ - | ગ - | ગ - | ગ - | ગ મ |

૨ ૦ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 ન્યા - | આ આ | આ આયુ | અ અ | ન્યા - | આ - | આ આયુ |
 પ - | - - | - - | મ મ | મ - | - - | - - |

૧ ૨ ૨ ૦ ૧ ૨ ૩
 અ - | ન્યા આ | આ આ | આ આયુ || મ તુ ૫૦ | વિ - | ધા વિ |
 ની - | ધ ની | સાં ની | ધ પ || સા પ પ | ની - | ની ની |

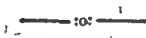
૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 ના આ | તું ઉ | અ વિ | ઇ ત | જો જો | જો - || અનરૂદ્ધો ||
 ના પ | પ ધ | ની સાં | - સાં | રી ની | સાં - || વિધાવિના ||

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 || રિ - | દ્વિ સિ | ઇ દ્વિ | સૌ ઉ | જો જો | થી ઇ | યા આ |
 ની - | ની ની | ધ ધ | પ ધ | ની સાં | ની ધ | મ મ |

૧ ૨ ૦ ૧ ૦ ૧
 આ આયુ || એથી ઉત્તમો || તે - | વિ - | ધા - | ને જો |
 પ - || રિદ્ધિ સિદ્ધિ || પ - | પ - | પ - | મ પ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ક હે | જો ન | ઠા આ | રી - || તે - | વિ - | ધા - |
 ગ મ | પ મ | ગ રી | સા - || ની - | ધ - | પ - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ને ઝો | ક હે | ઝો ન | ઠા આ | રી - | ઝો કેવો અન્યાયે
 | મ પ | મ મ | મ મ | મ રી | સા - |
 || મનુષ્ય || બાકીની કડીઓ “ વિગ વિનાનું જીવિત ” પ્રભાણે.

૬૯. રાગ આરાધ. તાલ દીપચંદી અધ્યમસય.

મનની મનમાં, તનની તનમાં,
 રાખી પ્રભુએ મારા મનની મનમાં.....મનની
 શું શું ધાર્યું યજગ્યું આ શું, ધાર્યું ધણીનું પાર પટેલું,
 કહેવત જગની આચી જ કરશે, પાપ પ્રજાશે, સર્પજ તરશે.
મનની

(ગાલિનીયંદ નામક).

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || મ ન ની ઇ | મ ન અ | માં - - - | આં - - - | ત ન ની ઇ |
 | ગ ગ ગ મ | રી રી ગ | આ - - - | - - - | સ આ રી ન |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ત ન અ | માં - - - | આં - - - | રા - ખી પ્ર | ભુ ઉ ઝો |
 | પ પ ઘ | પ - - - | - - - | પ - પ પ | ઘ નો માં |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | મા - રા - | આ - - - | મ ન ની ઇ | મ ન અ | માં આં આં આં |
 | સાં - આં - | - - - | ની નો મી આં | રી સાં ની | આં નો ઘ પ |

૦ ૧ ૧ ૨ ૩
 | આંઆંઆં || ત ન ની ઇં || શું - શું - | ધા આ આ | યું - - - |
 | મ ગ રી || સા આ રી મ || મ - પ - | ઘ નો સાં | સાં - - - |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | ઉં - - - | થઈ - ગ યું | આ આ આ | શું ઉં ઉં ઉં | ઉં - - - |
 | - - - | માં - માં સાં | સાં ની રીં | સા નો ધ પ | - - - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ધા - યું ધ | છી ઈ ઈ | ઠું - - - | ઉં - - - | પા - ર પ |
 | મ - પ પ | ઘ ની સાં | માં - - - | - - - | સાં - સાં સાં |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | ટે એ એ | હું ઉં ઉં ઉં | ઉં - - - || કહે - વ ત | જ - ગ |
 | સાં ની રીં | સાં ની ધ પ | - - - || ગં - રીં સાં | રીં - ની |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | ની - - - | ઇં - - - | સા - થી જ | ઠ - ર | શેએ એ એ |
 | સાં - - - | - - - | ની - સાં રીં | ની - માં | સાં ની ધ પ |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | એ - - - | પા - પ પ્ર | જ ળ અ | શે - - - | એ - - - | સ - ત્ય જ |
 | - - - | મ - મ મ | રી રી મ | સા - - - | - - - | સા - રી મ |

૨ ૩ ૦ ૧
 | ત ર અ | એ - - - | એ - - - || મ ન ની ઈ ||
 | મ પ ઘ | પ - - - | - - - || મ ગ મ મ ||

૯૯. રાગ ભીમપદ્મારી. તાલ લાવણી. મધ્યમત્રય.

સાંખી—હરીયે ઢોળી મેળવ્યાં રતન ઘડું અણુગોલ,
 હુનીઆ ઢોળી મેળવ્યું મેં એક પોતમ પોલ.

ગાયન—આખા જગતના સાર રૂપ શોધ્યો મધુરો પોત છે,
 આ ઢોલ સમ હુનીયા મહીં ઘણુંએ પોતમ પોલ છે.
 આકાશને પાતાળમાં પૃથ્વી ઘણું સમતોલ છે,
 જ્યાં જ્યાં નજર મારી ફરે ત્યાં ઘણુંએ પોતમ પોલ છે.
 આં દેનસી હુનિયા તણા સિદ્ધાંતકામાં ઢોળ છે,
 જ્યાં જ્યાં નજર મારી ફરે ત્યાં ઘણુંએ પોતમ પોલ છે.

હ રી યે એ ઢો ળો ળી ઇ મે એ ળ ળ્યાં આંઆંઆંઆંઆંઆં
 પ પ પ મ પ મ ગ મ પ ની પ ની સાં ધ ની સાં રીંની સાં

ર ળ તા ળ હુ - અ ળુ મો - ળો - ળોલ - - - || હુ ની યાઆ
 પ ની ની ની ની - ની સાં ની - ધ - પ - - - || પ પ પ મ

ડો ળો ળી ઇ મે એ ળ ળ્યાં ડ - - - | મેં એ એ ડ યો ળો લ મ
 પ મ ગ મ પ ની પ ની સાં - - - | ની ધ પ મ ગ મ ગ રી

પો - - - | ળો - - ળોલ ||
 સા - - - | - - - - ||

1 2 3 4 1 2 3
 || આ આ | ખા આ | આ જ | ગ ત | ના આ | સા આ | આ ર |
 ધ પ | મ પ | - મ | ન રી | રા રી | નીં સા | મ ગ |

0 1 2 3 0 1 2
 || ડ પ | ળો ળો | ધ્યો ળો | ળો મ | ધુ લ | રો ળો | ળો ળો |
 ળી આ | આ ળી | નીં આ | - ગ | જ સા | જ મ | ગ મ |

^૩ ૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧
 | જો લ | છે એ એ એ || આ - | દો - | લ રા | અ મ | હ ની |
 | ગ મ | ગ મ પ ની || ની - | ની - | ની ધ | પ પ | મ પ |

^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦
 | યા - | આ મ | હી - | બ - | ધુ - | ઉ એ | પો એ |
 | ગ - | - પ | મ - | ગ - | ની - | - સા | ગ મ |

^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩
 | લ મ | પો એ | એ લ | છે - || આ - | આ હા | આ શ |
 | પ મ | ગ રી | ગ રી | સા - || પ - | - મ | - પ |

^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨
 | ને - | પા - | તો આ | આ તા | માં - | પૂ - | ઉ શ્ચી |
 | ગ - | મ - | પ ની | પ ની | સાં - | સાં - | - રાં |

^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧
 | ઇ બ | ધું ઉ | સ મ | તો એ | એ લ | છે - || ત્યાં આં |
 | - રાં | સાં મં | ગં નં | રીં સાં | ની ધ | પ - || પ મ |

^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩ ^૦
 | ત્યાં - | આં ન | જ ર | મા આ | રી ઇ | ઇ ક | રે - |
 | પ - | - મ | ગ મ | પ ની | પ ની | - ની | માં - |

^૧ ^૨ ^૩ ^૦ ^૧ ^૨ ^૩
 | ત્યાં - | બ ધું | ઉ એ | પો એ | લ અ મ | અ પો | એ લ |
 | સાં - | ની ની | ધ પ | પ મ | ગ મ પ | - ગ | - રી |

^૦
 | છે - || “આ ફેનશી હુનિઆ” — “આકાશને પાતાળમાં”
 | સા - || પ્રભાણે.

૧૦૦. રામ માઠ. તાલ લાવણી. દ્રુતલય.

રચનારે રચના કરી કેમ કોટી ઠળાથી ઠળાયે,
 વીધીએ લેખ લલાટ લખ્યા તે ટાળ્યા કેમ ટળાયે.
 નેત્ર દીધાં મૃગને સુંદર પણ રણ વગડાનાં ગામી,
 કસ્તુરી કાળી કરીને હેમ મુગધની ખાગી.....રચના૦
 શ્વેત મુધાકર ચંદ્ર ગગન તે દાયથી રાજ પીડાયે,
 શ્રેષ્ઠ મણી સોંપ્યો વીધ ધરને, ત્યાં કેમ હામ લીડાયે....રચના૦

(કુંજવિહારી નાટક.)

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 || ર થ | ના - | રે ઝો | ર થ | ના - | આ ઠ | રી - |
 || પ પ | પ - | ધ ની | સાં રી | સાં - | - રાં | સાં - |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | કે મ | અ કો | ટી ઠ | ળા આ | થી ઠ | ળા આ | આઆ |
 | સાં રી | - ની | ની રાં | ની ધ | ધ ની | પ ધ | ની સાં |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | આઆ | ચે - | વી ધી | ચે - | લે - | ખ લ | લા આ |
 | રાં ની | સાં - | રાં રાં | રાં - | સાં - | નો ધ | પ ધ |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ટ લ | જ્યા આ | તે ઝો | ઝો ટા | જ્યા આ | કે ઝો | મ ટ |
 | પ મ | ગ મ | પ ધ | સાં ધ | પ મ | ગ રી | રી ગ |

૨ ૧ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ■
 |ળા આ|આ આ|ય -|એ -||ને -|ત દી|ધાં આં|
 |સા રી|ગ રી|સા -|- -||પ -|પ પ|ધ ની|

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 |મૃ:ગ|ને -|સું -|હ ર|પ છુ|ર છુ|મ ગ|
 |સાં સાં|સાં -|સાં -|સાં સાં|સાં રી|ની ની|ની સાં|

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 |હા આ|ના આ|ગા આ|આ આ|આ આ|મી -|હ -|
 |ની ધ|ધ ની|પ ધ|ની સાં|રી ની|સાં -|સાં -|

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ■ ૧
 |સ્તુ -|રી -|હા આ|ળી ઈ|ઈ ઈ|રી ઈ|ને એ|
 |સાં -|સાં -|નાં ધ|પ ધ|પ મ|ગ મ|પ ધ|

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 |એ હે|ગ સુ|ગં આં|ધ ની|ળા આ|આ આ|મી -|
 |સાં ધ|પ મ|ગ રી|રી ગ|સા રી|ગ રી|સા -|

૧ ૨
 |ઈ -||સ્વતા||પછીનો અંતરો “નેત્ર દીધાં મૃગને”
 | - ||પ્રમાણે.

૧૭૧. રાગ પહાડીની છાયા, તાલ લાવણી. દ્રુતલય.

આહો જો તમે નરેશ, દેશને કરવા આળાદાન (૨)

પ્રથમ પગથીયું હાથ કરી દ્યો, દ્યો માતાને જ્ઞાન....આહો

હોય જો માતાઓ ગુણવાન, ઉછેરે રૂડી રીતે સંતાન,

કરાવી જ્ઞાન સુધારસ પાન દેશને કરવા આળાદાન....આહો

સાળી—દેગવણી વિષુ નીલમને માણેક પથ્થર કહેવાય,

દેગવણીથી વિષ હળાહળ પણ અમૃત થઈ જાય.

નથી જ્યાં સુધી સુશિક્ષિત નાર, કહાવે અર્ધદગ્ધ સંસાર,

અર્ધ તે વિના પ્રયત્ન હજાર, દેશને કરવા આળાદાન....આહો

(અનુભુયા નાટક).

1	2	3	0	1	2	3
આ -	હો જો	જો -	ત મે	જો ન	રે -	શ દે
સા -	મ મ	મ -	મ મ	- પ	ગ -	ગ ગ

0	1	2	3	0	1	2*
જો શ	ને જો	ક ર	વા આ	આ આ	ગા આ	હા -
રી રી	રી ગ	સા રી	ગ રી	સા ની	ધ ની	સા -

3	0	1	2	3	0	1
આ -	આ -	આ આન	પ્ર થ	મ પ	ગ થી	થું ઉ
- -	- -	- સા	ગ મ	ગ રી	સા ધ	સા રી

2	3	0	1	2	3	0
હા -	થ ધ	રી ઈ	દ્યો જો	દા જો	મા આ	તા -
ગ -	મ મ	મ રી	મ પ	ધ પ	ધ પ	મ -

१ २ ३ ० १ २ प. व.
 ने जो | सा आ | आ आ | आ आ | आ न | प्र थ म ||
 म ग | री ग | री ग | री ग | म प | ग म री ||

२ वी. च. ३ ० १ २ ३ ०
 सा आ | आ न | हो - | य ने | भा - | ता - | जो - |
 री ग | री सा | ध - | ध ध | ध - | ध - | ध - |

१ २ ३ ० १ २ ३
 शु लु | वा - | न ठ | छे - | रे - | रे डी | छ री |
 नी ध | प - | प प | प - | प - | प प | प प |

० १ २ ३ ० १ २
 ते - | स' अ' | ता - | न ठ | रा - | वी - | सा - |
 प - | ध प | म - | म म | म - | म - | म - |

३ ० १ २ ३ ० १
 न लु | धा - | र स | पा - | न द्वे | जो श | ने जो० ||
 म म | म - | प म | ग - | ग ग | री री | री ग ||

साभी— || छे - ल व ली - वि लु नी - ल म ने - भा - लो छ प -
 ध - ध ध ध - ध ध ध - ध ध ध - ध - ध ध ध -

ध र छे - वा आ आ आ आ आ आ आ आ आ आ - - आयू |
 ध ध ध - नी ध् प् म् ग् री सा री ग् म् प् ग् म् - - -

छे - ल व ली - थी - वि - ध छ ला - छ ल प लु अ - मृ त
 ध - ग ग ग - ग - ग - ग ग ग - ग ग म म म - म म

ય ઇ લાઆઆઆઆઆઆય || ‘નથી જન્મો શું’ સી ‘હોય ને
મ ગ રીત મ પ મ ગ મ — || માતાઓ શુભચિન્તન’ પ્રગાળે.

૧૦૨. રાસ. રાગ કાફી. તાલ હૃદય. મધ્યમસય.

શું નરવર વસંત થેઈ થેઈ નાચી ન્યો;

નાચી રહ્યો જમ નગાવી રહ્યો... શું

સાખી—કાયલ મધુર મોરલી બની, છેટે નરવર કાન;

વિરહ ઘેલી ગોપી ધાતું તણ નીટળી અભિમાન.

રસીયા વિનાની બની બાગા ઓ પહાવરી;

વેલું વસંત ચિત્ત વિંધી ગયો...શું

સાખી—શીતળ મુગકર પવનની, હોર ધ્રુમે ચોપાસ,

જન્યું ગધા કૃષ્ણજી, રામ રમે છે ખાસ.

વિધ વિધ ખખીનાં વેણ, ધુધરી ધાકે રે,

મહી મહી મેનાંના નાદ, અંજર ઝમકે રે...શું

સાખી—નવ પદ્મવ વાધો ધરી, પથરંગી શીર પાધ,

દ્વાગ લાગ સાગે રમે, મદનરાજ મહારાજ.

હાલેરી લાલાથી, રમે લલના ઓ લાડમાં,

પ્રીતી ‘શુભાગ’ લાક છાઈ રહ્યો...શું

(અશ્રુમતિ નાટક)

૦	૧	૦	૧	૦
શું	ઉ -	ન ટ વ	ર - વ	સં - ત
	ની ધ -	પ ધ સા	સા - રી	ગ - મ
				ગ રી ગ

^૧ ^૦ ^૧ ^૦ ^૧
 | ના આ આ | સ્ત્રી ઇ ર | હો - - | ઓ - - | ના - - |
 | સા રી સા | ગ રી ગ | સા - - | - - - | મ - - |

^૦ ^૧ ^૦ ^૧ ^૦
 | સ્ત્રી - ર | હો - - | જ ગ ન | ગા આ આ | વી - ર |
 | મ - ગ | મ - - | ગ મ પ | મ પ ધ | પ - ગ |

^૧
 | હો ઓ ઓ || શું નટવર || સાખી—

| દો - ય લ મ ધુ ર મો - ર સ્ત્રી - બ ની ઇ ઇ ઇ ઇ | છે ઓ ર ઓ
 | મ - મ મ મ મ મ મ - મ પ - ધ ની સાં ની ધ પ | ધ પ મ ગ

ન ટ વ ર કો - - - - - આન || વિ ર હ ઘે - સ્ત્રી ગો - પી -
 પ મ ની ધ પ - - - - - || ગ ગ ગ ગ - ગ ગ - ગ -

ધ લું ઉ ઉ ઉ - | ન શ ની ક ળી - ઇ - અભિ મા - - - - - આન ||
 ગ ગ ગ ગ રી - | સા સા રી રી ગ - પ - ગ રી આ - - - - - ||

^૧ ^૦ ^૧ ^૦ ^૧
 || ર સ્ત્રી ચા | આ - વિ | ના - ની | બ ની ઇ | ગા આ આ |
 | સાં સાં સાં | સાં - રી | સાં - નો | પ પ ધ | મ પ ધ |

^૦ ^૧ ^૦ ^૧ ^૦
 | ગા - હો | બ હા વ | રી - - || વે - - | છું - વ |
 | પ - ગ | ગ રી ગ | સા - - || ધ - - | સા - રી |

સં - દ | ચિ ઈ ત | વી ઇ ઇ | ધી ઇ ગ | યો ળો - |
ગ - મ | ગ રી ગ | સા રી સા | ગ રી ગ | સા ની - |

શું ઉ - ં || “શીતળ સુખકર” — “કોયલ મધુર મોરલી”
ધ પ - ં || પ્રમાણે આખી સાખી વગાડવી.

વિ - ધ | વિ ધ - | પ - - | ખી - નાં | વે - - |
સા - સા | પ પ - | પ - - | ગ - મ | પ - - |

એ ળ - | ધુ - ધ | રી - - | ધ - મ | કે - - | રે - - |
- ની - | ધ - પ | ગ - - | ગ - મ | પ - - | મ - - |

મ હી - | મ હી - | ઇ - મે | ના આ - | ના આ - | ના - - |
ગ રી - | સા ગ - | - - ગ | ગ મ - | પ ધ - | પ - - |

આ - દ | ઑ ઑ - | ઝ ર - | ઝ - મ | કે ળો ળો |
- - મ | ગ પ - | મ ગ - | રી - ગ | મ ગ રી |

રે - - | એ - - || “નવ પદ્મવ” — “કોયલ મધુર”
સા - - | - - - || પ્રમાણે આખી સાખી વગાડવી.

“લહેરી લાલાધી” — “રસીયા વિનાની” પ્રમાણે આખી કરી વગાડવી.

રાસ. રાગ કાફી. તાલ ત્રિતાલ. મધ્યમસય.

પુનેમ ચાંદની ખીલી પુરી અહિં દે, ચોલે રજની મુંદર શી આજ,
હેતે રમીએ સંઘાતે સહીયર આપણે દે.....પુનેમ૦

સાખી-મળીઆ આને આપણે, ધરી સોળ શણગાર,
કર કંકણ ચુડી ચમકે, ચંદ્ર તેજ એક તાર.

હીરા રતનથી જડીત ઉર હાર છે દે, મોલી ગુચ્છ લગકે છે
બાબુખંધ.....હેતે૦

સાખી-અંગોઠા કુલે જટયા, સરસેયે હાંશુળ,
દીધા કુમ કુમ ચાંદલા, સુકળ માળા ઉર.

આરસ પારસ મણી જડેલો ચોક છે દે, તેમાં દસતાં વસતાં
હેયે નણદલ વીર.....હેતે૦

સાખી-પહેર્યાં અંજર પ્રીતથી, ઝણણ કરે ઝણકાર,
ફરીએ સહીયર કુદડી, આ રજની મોલ્તર.

સાખી વેલીઓ કુલી વિધ વિધ બાતની દે, તે તો આપે છે
શી મુંદર મુગંધ.....હેતે૦

સાખી-કથા શિયળની શાંભળી, પ્રીતમ ઉપર પ્રેમ,
વધ્યે સખી વીરહી થઈ, મળે ત્વરાથી કેમ.....પુનેમ૦
(ત્રિવિક્રમ નાટક).

૨*	૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧
પુ -	ને મ	ચાં -	દ -	ની -	ધ -	ખી ધ	ધ ધ
સા -	સા સા	રી -	ગ -	ગ -	- -	રી ગ	રી મ

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | લી - | પુ - | રી - | પ યા | હિ - | ઈ ઈ | રે - | એ - ||
 | ગ - | રી - | સા - | - રી | મ - | ગ રી | સા - | - - ||

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 || શો - | લે - | ર - | જ - | ની - | યુ - | દ યા | યા ર |
 || સા - | સા - | રી - | ગ - | મ - | મ - | રી ગ | રી મ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | શી ઇ | આ - | આ જ | હે - | તે - | ર યા | મી ઈ |
 | ગ રી | સા - | - રી | મ - | મ - | રી ગ | રી મ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | એ - | સં - | ધા - | તે એ | સ હી | ય ર | આ - | આ પ |
 | ગ - | રી - | સા - | રી સા | ની ની | ધ ની | સા - | - રી |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | છે - | એ એ | રે - | એ - | એ - || સાખી -
 | મ - | ગ રી | સા - | - - | - - ||

|| મેળી આં - આ - જે - આ - પ છે - એએએ - એએએ -
 || પ પ મ - પ - પ - પ - પ ધ - પ મ પ - મ મ મ -

એએએ - એએએ - એ - એ - | ધ - રી - સો એએએ
 ગ રી ગ - રીસારી - સા - ની - | સા - સા - રી ગ મ પ

ઓ ઓ ળ શ ષુ જા - - આર || “કર કંકલ ચુડી ચમક” ||
 - - મ ગ રી સા - - - || મળીયા આલે “પ્રમાણે” ||

“હીરા રતનથી જડીત” | એ પ્રમાણે જાકીના ||
 “પુત્રેમ ચાંદની” પ્રમાણે | અંતરા વગાડવા. ||

૧૦૮. રાસ. રાગ કાફી. તાલ હ્રીંચ. મધ્યમસય.

વર્ષા ઋતુ શી રળીયામણી, જોને સખી,
 વર્ષા ઋતુ શી રળીયામણીરે લોલ.....વર્ષાં
 લીલાં લીલાં અંગર, જોડયાં શાં ભૂર્માએ,
 લીલાં હરીયાળીનાં વન જો, જોને સખી....વર્ષાં
 સાખી—રમણિય ત્રટ સરોવર તણાં, નવામ્બુએ છલકાય,
 આંખલદી વીરદી તણી, આંમુડે ઉલસાય.
 વાદળી ઉમંગાર આવતીરે લોલ, જાણે પીયુનો
 સંદેશો લાવતીરે લોલ,
 વારી ખીંટ મોતીડે વરસાવતી, જોને સખી....વર્ષાં
 (શુકદેવ નારક.)

૧	૦	૧	૦	૧
વ ર પા	આ ડ ઉ	તુ - શી	ર ળી યા	યા - મ
પ સા સા	- ની સા	રી - ગ	મ પ ધ	ની - ધ
૦	૧	૦	૧	૦
ણી - -	જો - ને	સ ખી ઇ	વ ર પા	શા - રૂ
પ - -	રી - પ	મ ગ મ	રી ગ સા	ની - પ
૧	૦	૧	૦	૧
તુ - શી	ર ળી ઇ	યા આ મ	ણી - રે	લો - -
ની - સા	પ ગ મ	રી ગ સા	રી - ની	સા - -
૦	૧	૦	૧	૦
જો - જોલ	લી - લાં	લી - લાં	અં અં અં	ગ - ર
- - -	મ - મ	પ - ની	ધ ની રી	ની - સાં

^૧ | એ - ઠ થાં | ^૦ શાં આં - | ^૧ ભુ ઉ મી | [■] ચે એ એ | ^૧ એ - - |
 | સાં - સાં | સાં રીં - | ધ ની પ | ધ મ ગ | રી - - |

^૦ | એ - - | ^૧ લી ઇ લાં | ^૦ આં હુ રી | ^૧ ચા - આ | [■] ળી ઇ ના |
 | - - - | પ સા સા | - ની સા | રી - ગ | મ પ ધ |

^૧ | વ - ન | [■] જો - - ||
 | ની - ધ | પ - - ||

સાળી— || ર મ છી ય ત્ર ટ સ રો વ ર ત ણા - - - - |
 | રી રી ગ મ પ પ ની ની સાં સાં સાં સાં - - - - |

| ન વાં - મ્મુ એ - છ લ કા - - - - - આયુ || આં આં ખ ડ
 | પ ની - ની ની - રીં ની સાં - - - - - || રાં રીં સાં રીં

લી ઇ વી ર હી ઈ ઈ ત છી ઇ ઇ ઇ | આં - મુ ઉ ડે એ -
 ની સાં ધ ધ પ ધ પ ની પ મ ગ રી | રી - મ પ ધ ની -

એએએએએએ ઉ લ રા - - આયુ ||
 ધ પ મ ગ રી ગ રી ની સા - - - - ||

^૧ | વા આ ટ | ^૦ ળી ઉ - | ^૧ મં - ગ | ^૦ લ ર - | ^૧ આ આ વ |
 | પ સા સા | ની સા - | રી - ગ | મ પ - | મ પ મ |

^૦તી ઇ રે | ^૧લો -- -- | ^૦ઓ - ઓલ || “લલો પીયુને સંદેશો” ||
 ગ રી ગ | સા -- -- | -- -- || “વાઢંગો ઉમંગલાર” પ્રમાણે. ||

|| “વારી ખીંદુ મોતીડે” ||
 || “તર્પા ઝતુ” પ્રમાણે. ||

—:૦:—

૧૦૫. રાસ. રાગ ભીમપદ્માસી. તાલ હ્રીંચ. મધ્યમહાય.

સુખ કર સમજો સંસાર પ્રેમી ઢંગતિનો ખરે,
 ધન્ય ધન્ય સતિ અવતાર, કલેશ નહિ કાંઈ કરે;
 સતિ સ્વામીની સાથ, લોટે ભીડીને બાધ,
 ભેડી પ્રેમેથી હાથ, નમે નેહથી નાથ;
 સાચવે શિષ્ય શુદ્ધ વિચાર ધ્યાન પતિતું ધરે.....સુખ૦

॥ખી-પ્રેમરસથી સૃષ્ટિમાં નહિ, ઉત્તમ અમૃત પાન,
 સ્વામી તારું જે સુખ તે, સતિને સ્વર્ગ સમાન;
 સતિ સ્વામીને શીવ રૂપ માનતી રે,
 ગાન તાને મન મોહન રીઝાવતી રે, સતિ સ્વામી....સુખ૦

॥ખી-નર નારીની ભેડ જગતમાં, લલો સ્ત્રીના રાગ,
 ભેળાન જળમાં ઝીલતાં, થઈ મદન મદે મસ્તાન.
 સતિ નીતિ રીતિ પ્રીતિને પીછાનતી રે,
 ભજે ભાવે ભરચાર જોડ ધ્યાનથી રે, સતિ સ્વામી....સુખ૦
 (સતિ સીમંતિની નારક).

૦ ૧° ૦ ૧ ૨
 || સુ ખ - | ક - ર | સ મ - | જો - - | સં અં અં |
 સા રી - | ની - સા | ગ ગ - | મ - - | ગ મ પ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | સા - - | આ - ર | પ્રે - મી | દં અં પ | તિ ઇ ઇ |
 ગ - - | - - ગ | પ - ની | ધ પ મ | ગ મ ગ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | નો જો ખ | રે - - | જો - - || ધ - ન્ય | ધ - ન્ય |
 રી ગ રી | સા - - | - - - || પ - પ | પ - પ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | સ તિ ઇ | અ વ અ | તા - - | આ - ર | કલે - રા |
 પ પ ની | ધ પ મ | ગ - - | - - મ | પ - ની |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | ન હિ ઇ | ઠાં ઇ ઇ | ઇ ઇ ઠ | રે - - || સ તિ - |
 ધ પ મ | ગ મ ગ | રી ગ રી | સા - - || ગ ગ - |

૧ ૦ ૧
 | સ્વા આ મી | ઇ ની ઇ | સા - થ || “લેટે લીકીને બાથ”
 રી ગ રી | મ ગ રી | સા - સા || “લેકી પ્રેમેથી હાથ”
 અને “નમે નેહથી નાથ”—એ ત્રણે “સતિ સ્વામીની સાથ”

૦ ૧ ૦ ૧
 પ્રભાણે || ન સે - | ને જો હે | જો થી ઇ | ના - - |
 વગાડવી. || ગ ગ - | રી ગ રી | મ ગ રી | સા - - |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | આ - આથ | સા - ચ | વે - શી | ય જ અ | શુ ડ વ |
 - - - | પ - પ | પ - પ | પ ની ધ | પ મ મ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | આ - - | આ - ર | ધ્યા - ન | પ તિ ઇ | નું - ઉ |
 ગ - - | - - મ | પ - ની | ય પ મ | ગ - મ |

૦ ૧ ૦
 | ઉ - ધ | રે - - | યો - - ||
 ગ - રી | સા - - | - - - ||

સાખી—

|| પ્રે યો મ ર - સ થી - નૃ - પ્રિ માં આં ન દિં - ઉ - ત્ત મ અ
 સા પ પ પ - પ પ - પ - પ પ ધ પ મ - ગ - મ મ ગ

- મૃ ત પા - - - આ - - આન | સ્વા - મી ત હું - જે -
 - પ પ મ - - - - - - - | રી - રી રી રી - રી -

સુ - ખ તે યો યો - - સ તિ ને યો સ્વ અર્જ સ મા - - -
 રી - રી ગ રી સા - - ની સા ગ મ પ મ ગ રી સા - - -

૦ ૧ ૦ ૧
 - - - આ ન || સ તિ ઇ | સ્વા - મી | ઇ ને - | શી વ સ્વ |
 - - - - - || ગ ગ મ | પ - પ | - પ - | પ પ ધ |

૦ ૧ ૦ ૧
 | રૂ ઉ પ | મા આ ન | તી - - | રે - - ||
 પ મ પ | મ મ ગ | પ - - | મ - - ||

| “ગાન તાને મન મોહન”
 “સતિ સ્વામીને શીવ” પ્રમાણે. || પછી “સતિ સ્વામીની

સાથ ” લડ “નમી નેહેમી નાથ ” પુરું કરી “સાચવે શિયળ”
બોલીને પછી “ સુખ કર સમજો ” બોલવું. એ પ્રમાણે પછીની
સાખી અને ગાયનને બોલવાં.

૧૦૬. રાસ. રાગ માદ. તાલ હૌંબ. મધ્યમસય.

મટ્ટીગા જેના ગાતાં લગાયા અંથ,
ધન્ય ધન્ય એ સતીયોના ચરિત્રનેરે,
ઉજવળ જેથી અમરાપુરીના પંથ....ધન્ય૦
સાખી—ચંદ્ર સુરજના તેજથી, જેના તેજ અપાર,
એ સતીયોને પારણે, ગુણ્યા સરજનહાર.
શાણી એના ધર્મ-હૃદય પારીએરે,
સુનીતિ શીયળને સંભાળીએરે;
પતિવૃત્ત ખાંડાની છે ધાર એ વિચારના
વિચારીએરે....શાણી૦

૧	૦	૧*	૦	૧
ગ - હી ગા આ આ જે એ એ ના આ આ ગા આ આ				
સાં - સાં રીં સાં રીં પ ની ધ પ મ પ ગ મ પ				
૧	૦	૧	૦	૧
તાં આં લ ગા આ આ ચા આ આ અં - - અં - અંથ				
ગ રી ગ પ ની ધ પ મ ગ રી - - - - -				
૧	૦	૧	૦	૧
ધ - ન્ય ધ - ન્ય એ એ એ સ તી ઇ ચો ઓ ઓ				
પ - ધ મ - ધ મ પ ધ પ મ પ ગ પ મ				

૧ ૦ ૧ ૦
 | આ ચ | રી - ત્ર | ને ઝો ઝો | રે - - | ઝે - - ||
 | રી ગ | સા - સા | ગ રી ગ | સા - - | - - - ||

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | - જ | ળ ળ - | જે ઝો ઝો | થાં ઇ ઇ | અ - મં |
 | - સાં | સાં સાં - | ની રીં સાં | ની ધ - | સાં - સાં |

૧ ૦ ૧ ૦
 | આ પુ | રી ઇ ઇ | ના આ આ | પં - - | અં - અંથ |
 | - સાં | સાં ની ધ | પ મ ગ | રી - - | - - - |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | ધ - ન્ય | ધ - ન્ય | ઝો ઝો ઝો | સ તી ઇ | થો ઝો ઝો |
 | પ - ધ | પ - પ | મ પ ધ | પ મ પ | ગ પ મ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | ના આ ચ | રિ - ત્ર | ને ઝો ઝો | રે - - | ઝે - - |
 | ગ રી ગ | સા - સા | ગ રી ગ | સા - - | - - - |

|| ધી - || થં - દ્ર સુ - થં નાં - તે - ઝે જ ધી ઇ - - |
 | સાં - સાં સાં - સાં સાં - ની - રીં સાં ની ધ - - |

જે ઝે ના આ તે ઝે જ અ પા - - - - - આરુ | તે ઝે સ તી
 ગ મ પ ધ ની પ ધ ની પ - - - - - ની ની ની ની

|| ઝો ને પા આ ર છો ઝે ઝે ઝે ઝે ઝે ઝે ઝે | ઝુ ઉ લ્યા આ
 ની ની ધ સાં ની ધ પ્ મ્ ગ્ મ્ પ્ ની ધ પ્ | પ ધ પ. મ

૧ ૨ જ ન હા - - - - - આરુ ||
 ૧ સા રી ગ સા - - - - - ||

^૧ શાણી ઇ | ^૦ ઓ ના આ | ^૧ ધ - મં | ^૦ હું હ ય | ^૧ ધા આ રી |
 મ મ ગ | રી સા રી | ની - ની | સા રી સા | ગ - મ |

^૦ ઓ ઓ ઓ | ^૧ રે - - | ^૦ ઓ - - | ^૧ સુ ની ઇ | ^૦ તી ઇ રી |
 ગ રી ગ | સા - - | - - - | મ મ ગ | રી સા રી |

^૧ ય - ળ | ^૦ ને સં અં | ^૧ લા આ ળી | ^૦ ચે ઓ ઓ | ^૧ રે - - |
 ની - ની | સા રી સા | ગ - મ | ગ રી ગ | સા - - |

^૦ ઓ - - | ^૧ પ તિ ધૃ | ^૦ ત જે ઓ | ^૧ ખાં રા આ | ^૦ ની ઇ છે |
 - - - | પ પ ધ | ની સાં - | ની સાં ની | ધ પ ધ |

^૧ ધા આ ર | ^૦ ઓ ઓ વિ | ^૧ આ આ ર | ^૦ નાં વિ - | ^૧ સા આ રી |
 મ પ મ | ગ રી ગ | સા રી સા | ની સા - | રી ગ મ |

^૦ ઓ ઓ ઓ | ^૧ રે - - | ^૦ ઓ - - | ^૧ શાણી ઇ | ^૦ ઓ ના આ |
 પ ની ધ | પ - - | - - - | મ મ ગ | રી સા રી |

^૧ ધ - મં | ^૦ હું હ ય | ^૧ ધા - રી | ^૦ ઓ ઓ ઓ | ^૧ રે -
 ની - ની | સા રી સા | ગ - મ | ગ રી ગ | સા -

^૦ ઓ - - | ^૧ મ હી માં |
 - - - | સા સા રી ||

૧૦૭. રાસ. રાગ મિશ્ર. તાલ હ્રીંચ. મધ્યમસય.

આલમાં ઝીણી અણુકે વીજળી રે,
કે ઝીણા અરમર વરસે મેહ રે, શુલાળી કેમ કરી નતશો
ચાકરી રે,

લીંલય હાથી ને લીંલય ઘોડલાં રે,
કે લીંલય હાથીનો ગેસતલ મુખો.... શુલાળી૦
લીંલય મેડી ને લીંલય માળીયાં રે,
કે લીંલય મેડીની ગેસતલ રાણી.... શુલાળી૦
તમને બહાલી દરગારી ચાકરી રે,
કે અગને બહાલો તમારો જીવ..... શુલાળી૦

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
| આ - લ | માં આં - | ઝી - ણી | ઇ - અ | છુ - - |
| સા - સા | રી ગ - | રી - મ | - - મ | ગ - - |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
| કે એ - | વી - - | ઇ - જ | ળી - રે | એ - કે |
| રી સા - | ગ - - | - - રી | સા - સા | - - સા |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
| ઝી - - | છા આ - | અ - ર | મ ર - | વ - ર |
| સા - - | રી ગ - | રી - મ | મ મ - | ગ - રી |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
| સે એ - | મે - ઘ | અ ગુ - | લા - - | ખી - - |
| રી ગ - | રી - ગ | - રી - | સા - - | સા - - |

^૧ ^૦ ^૧ ^૦ ^૧
 | ડે - મ | ડે રી - | બા - - | ગો ઝો - | થા - - |
 | મ - મ | મ મ - | ગ - - | રી સા - | ગ - - |

^૦ ^૧ ^૦
 | આ - ડે | રી - રે | યો - - ||
 | રી - ગે | સા - સા | - - - ||

૧૦૮. ગરબો. રાગ માલ. તાલ હોંચ.

હોયો સખી મૃદિનો શણગાર હાગ, આત્ય ચાત્ય લેવાને ચંદ્રમાં.
 જોને પ્રેમ પેહી જૂઝીના દેહાર, જોને ડાલે સદિ આનંદમાં.

સાખી—ધન્ય ધરા સુંદરી તને, ચતુર ચંદ્ર તુજ દાન્ત,
 શાન્તિ પાડ પહાવતો સાધીને એકાન્ત.

ધરણી પડી પતિને પાય ગિફા શીરે ધરેરે,
 ગુણીયલ ગોરી પતી ગુણ ગાય શાન્ત ચિત્તે રમરે રે,
 ધરોને જોગી ધરતી માતાલું દહ્યું કાન, પ્રીતેથી કરો સંસાર સુધારસ પ

સાખી—ચંદ્ર ગુણે ઝીડાઈને તારાનાં મુખ શ્યામ,
 સરગુણીનું મુખ જાણીને રમે દુષ્ટના ગમ.

સખી જેને પતિનું માન, તેના ગાંધર્વ ગાયે ગાન,
 પામે દેવી સમાન સન્માન, રમે રામા રસીક લઈ તાન.

સાખી—ધરણી નાર સમ ગૃહીણીએ સેવે મ્વામી પાસ,
 ચતુર ચંદ્રસગ ધણી મળે, જય! જય! ત્યાં વચસય.
 (લીલુ-મેલી નાઝ)

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 || ઉ - ઝો | મ ખી ઇ | સ અ ઇ | નો શ ણ | ગા આ આ |
 || સાં - ની | ધ ધ ની | પ ધ પ | માં ની ધ | ગ મ પ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | આ આ ર | હા - - | આ - ર | આ - દ્ય | આ આ દ્ય |
 | ધ ની ધ | પ - - | - - પ | રી - પ | મ ગ મ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | જો જો જો | વા આ ને | અં અં દ્ર | માં - - | જાને સખી ||
 | રી ગ રી | પ ગ મ | રી ગ રી | સા - - | ઉઝો સખી ||

સાખી-- || ધ - ન્ય ધ ન - સુંદ રી - ત ને જો જો - - |
 || ધ - ધ ધ ધ - ધ ધ ધ - ધ ની ધ પ - - |

| અ તુ ર અં અં દ્ર તુ જ હા - - - આ - - ન્ત | શાં - ન્તિ -
 | મ પ મ પ મ પ ધ ધ પ - - - - - મ | ગ - ગ -

પા - ઠ પ ઠા વ તો જો જો | - - - સા - ધી - ને જો - -
 ગ - ગ ગ ગ ગ મ ગ રી | - - - સા - રી - ગ પ - -

૧ ૦ ૧ ૦
 એ જો - કાં - - ન્ત || ચલતી હીંચ || ધ - ર | ણી - ઇ |
 ગ રી - સાં - - - || પ - પ | ધ - પ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | પ - હી | ઈ - પ | તિ - - | ને જો - | પા - - |
 | સાં - સાં | - - સાં | સાં - - | સાં રી - | ની - - |

આ - ય | શિ - ઇ | દા આ - | શી - રે | ઓ - ધ |
- - સાં | ની - ધ | ધ ની - | પ - ધ | પ - ધ |

રે - ઓ | ઓ - ઓ | રે - - | ઓ - - | ગુણીયલ ||
ની - સાં | ધ - ની | પ - - | - - - | ધરણી ||

ઓ - ધ | રે - નં | યે - ન | ધ ર લી | ઇ મા - |
- - ધ | ની - ની | ની - ધ | પ ધ પ | - ધ - |

તા - હું | ઠ હું - | કા - - | આ - આન || પ્રીતેથી કરો ||
નો - માં | ની ધ - | પ - - | - - - || ધરોને બેન ||

સાખી— ચંદ્ર સુખે || રા ખી - | જે - ને | ઓ - પ |
ધન્ય ધગ || સાં સાં - | સાં - સાં | - - સાં |

નિ - - | હું ઉ - | મા - આ | આ - આ | ન - - |
સાં - - | સાં રા - | ની - સાં | ધ - ની | પ - - |

તે - ના | ગાં - ધ | અ - વં | ગા - આ | યે ઓ ઓ |
ની - ની | ની - ની | - - ની | ની - - | ની ધ પ |

ગા આ આ | આ આ આ | ન - - | મા - ની | ટે - ની |
પ ધ ની | સા ની ધ | પ

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | ઈ - સ | મા - ન | સ - ન | મા - આ | આ - આ |
 - - મ | મ - મ | મ - પ | ગ - મ | રી - ગ |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 ' ન - - | ર મે - | રા - મા | આ - ર | રિ - ઠ |
 સા - - | રી રી - | રી - રી | - - રી | રી - રી |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 લ ઈ - | તા આ આ | આ આ આ | ન - - | અ - - ||
 રી ગ - | સા રી ગ | મ ગ રી | સા - - | - - - ||

॥ખી— || ધરણી નાર૦ ||
 || ધન્ય ધરા૦ ||

૧૦૬. રામ માદ. તાતે ખેમટો. મધ્યમસય.

કાંટો વાગ્યો રે મારે કાળે, જરી જરીમાં જીવટો ઉટો
 જાય રે.....કાંટો૦

પહેલે આણે હું આવી સાસરે,
 પેલી પ્રીતમાં પીયુટો મારો, હું થકી રીસાય રે.....કાંટો૦

વીત્યો વસંત વાત વાતમાં,
 તોયે અમારા રીસામણા રોજ, રાતે વધતાં જાય રે....કાંટો૦
 એતર વૈશાખ લાગે દોહલા,

એક તો અમે ગળ્યાં જળ્યાં એમાં, વાયરા ઉના વાય રે....કાંટો૦
 જાયપણુ સારું હતું તે સાંભરે,

મુઠ જીવાની ને ગળ્યા એ લાવા, હાથમાં કેમ સેકવાય રે....કાંટો૦

१ ૦ ૧ ૦ ૧
 ॥ કાં આં ટો ॥ જો વા - ॥ ઓ - રે ॥ મા રે જો ॥ કા - ણ
 રી ગ રી ॥ પ મ - ॥ ગ - સા ॥ રી ગ રી ॥ ની - રી ॥

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 ॥ જે - - ॥ જ રી જ ॥ રી માં આં ॥ જ વ ડો ॥ ઉંડો જો ॥
 આ - - ॥ પ મ ગ ॥ રી રી ગ ॥ મ પ ધ ॥ પ મ ગ ॥

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 ॥ જા આ ય ॥ રે - - ॥ કાં આં ટો ॥ જો વા - ॥ ઓ - રે ॥
 રી ગ રી ॥ સા - - ॥ રી ગ રી ॥ પ મ - ॥ ગ - સા ॥

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 ॥ મા રે જો ॥ કા - ણ ॥ જે - - ॥ પ હે લે ॥ જો આ - ॥
 રી ગ રી ॥ ની - રી ॥ સા - - ॥ રી ગ રી ॥ પ મ - ॥

૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 ॥ જો - હું ॥ આ વી ઈ ॥ સા - સ ॥ રે - - ॥ પે લી પ્રી ॥
 ગ - સા ॥ રી ગ રી ॥ ની - રી ॥ સા - - ॥ પ મ ગ ॥

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 ॥ ત માં આં ॥ પી યુ ડો ॥ મા રો - ॥ હું ઉં ધ ॥ દી ઇ રી ॥
 રી રી ગ ॥ મ પ પ ॥ પ પ - ॥ પ ધ પ ॥ મ ગ મ ॥

૧ ૦ ૧
 ॥ સા આ ય ॥ રે - - ॥ કંટો ॥ જાકીના અંતરા “ પહેલે
 રી ગ રી ॥ સા - - ॥ આંણે હું ” અમાણે વગાડવા.

સારીગમ. સ્તોમાર્ચ. (વસંત-પ્રભા નાટક).

૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | - પ પ | સાં - સાં | સાં પ પ | ધ - ધ | ધ ગ મ | પ - મ |
 ૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | ગ - મ | પ - પ | પ - - || સા રી ગ | રી ગ મ | ગ મ પ |
 ૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | મ પ ધ | પ ધ પ | મ ગ ગ | રી ગ રી | સા - - || સા - રી |
 ૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | ગ - ધ | પ - મ | ગ - સા | રી - ગ | રી - ધ | સા - - |
 ૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | - - - || ગ ગ ગ | ગ ગ ગ | પ પ પ | પ પ પ | મ મ મ |
 ૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | મ મ મ | ધ ધ ધ | ધ ધ ધ | પ ધ પ | સા ની સાં | ધ ની ધ |
 ૦ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧
 | પ - - | સાં ની ધ | ની ધ પ | ધ પ મ | પ મ ગ | મ ગ રી |
 ૦ ૧ ૦
 | ગ રી સા | સા રી ગ | સા - - || બીજી વાર બોલવી હોય તો
 | સા પ પ | સાં પગી તુરત પ પ | સાં સાં | ઉપાડી લેવું.

सारीगम. कवीक भार्गव-चटकृत्य. तालि लावणी.

२ ३ ० १ २ ३ ० १
॥ सा ग | सा ग | सा ग | म्ग्रीसा | नी री | नी री | नी री |

१ २ ३ ० १ २
| ग्रीसा नी | सा ग | सा ग | सारीगम् | प - | म्ग्रीसा |

३ ० १ २ ३ ०
| ग्रीसा नी | सा सा | सा - ॥ सा सा | रीसा नीसा | री री |

१ २ ३ ० १ २
| ग्रीसारी | ग ग | म्ग्रीसा | नी री | सा - ॥ ग ग

३ ० १ २ ३ ० १
| म्ग्रीग | म म | म - | ग ग | म्ग्रीसा | री री | री -

२ ३ ० १ २ ३
| प प | धपमग | म म | पमग्री | ग ग | म्ग्रीसा

० १ २ ३ ० १
| नी री | सा - ॥ सा नीधप | नीधपम | धपमग | पमग्री |

२ ३ ० १
| म्ग्रीसा | ग्रीसा नी | सा सा | सा - ॥

૧૧૨. રાગ દલ્યાજી તાલે લાવણી. મધ્યમલય?

ચાલો સાહેલી (૨) ભુવનેશ્વરીનાં, સૌ મળીને દરશન કરીયે;
 દુઃખ હરનારી, મુખ કરનારી, આંત્ર માની આંતર ધરીયે.
 ભાવ ધરી બે પુનઃન કરીયે, તો ભવસીધુથી તરીયે,
 મુવા ચંદન કુમકુમ કેશર, અરચન કરીને મન ઠરીયે,
 અળીસ શ્રીલાલને પુષ્પ માલથી, માને વધાવી મંદીર ભરીયે....ચાલો
 (સૌભાગ્ય મુંદરી નારક).

૩	૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨
આ આ	લો -	સા -	હે એ	એ એ	એ એ	લી -	ઇ -
પ ધ	ધ -	રી -	સાં રી	ની સાં	ધ ની	પ -	- -

ભુ વ	ને -	શ્વ -	રી ઇ	ઇ ઇ	નાં -	આં -	આં -
ગ મ	ગ -	રી -	ગ મ	પ ધ	ધ -	- -	- -

સૌ ઉ	મ -	ળી -	ને -	એ -	દ -	ર -	શ -
પ ધ	પ -	મ -	ગ -	મ -	ધ -	પ -	ગ -

ન -	ક -	રી -	એ -	એ -	એ -	એ -	એ -
મ -	ગ -	રી -	સા -	રી -	ની -	સા -	- -

દ -	ખ -	હ -	ર -	ના -	આ -	રી -	ઇ -
ગ -	મ -	ગ -	રી -	ગ -	મ -	પ -	- -

મુ -	ળ -	ક -	ર -	ના -	આ -	રી -	ઇ -
ગ -	મ -	ગ -	રી -	ગ -	મ -	ધ -	- -

મુ -	ર -	તી -	મા -	આ -	ની -	આં આં	ત -
ના -	રી -	સાં -	ની -	ધ -	ધ -	મે પ	- -

३ ० २ २ ३ ० १ २
 | २ - | ध - | री - | ये ओ | ओ ओ | ओ ओ | ओ ओ | ओ - ||
 | ग - | ग - | री - | ग म | प ध | नी सां | री नी | सां - ||

३ ० १ २ ३ ० १ २
 || ला - | व - | ध - | री - | ए - | ओ - | ओ - | पु - |
 || सां - | सां - | सां - | सां - | ध - | सां - | री - | ग - ||

३ ० १ २ ३ ० १ २
 | उ - | व - | न - | ठ - | री - | ये - | ओ - | ओ - |
 | - | ग - | री - | सां - | सां - | नी - | - | - ||

३ ० १ २ ३ ० १ २ ३
 | तो - | दा - | व - | सि - | ए - | धु - | उ - | थी - | ए - |
 | नी - | नी - | ध - | य - | ग - | य - | ध - | नी - | सां - ||

० १ २ ३ ० १ २ ३
 | त - | री - | ये - || ओ ओ | ओ ओ | ओ ओ | ओ ओ | ओ ओ |
 | नी - | ध - | य - || ग म | प ध | नी सां | री गं | री सां |

० १ २ ३ ० १ २ ३
 | ओ ओ | ओ ओ | ओ ओ | ओ ओ | ओ ओ | ओ ओ | ओ ओ || यु उ |
 | नी ध | नी सां | री गं | री सां | नी ध | नी सां | री सां || य ध |

० १ २ ३ ० १ २ ३
 | वा आ | अं अं | इ न | कु ग | कु ग | टे - | श २ | अ २ |
 | ध री | री सां | सां नी | ध नी | नी ध | य - | य य | ग म |

० १ २ ३ ० १ २ ३
 | य न | ठ री | ने - | ग न | ठ री | ओ - | ओ - || अ णी |
 | ग री | ग म | य - | ग म | ग री | सा - | - || ग ग |

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
લ શુ લા - લ ને પુ - વ્ય મા આ લ થી - ગા -							
ગ ગ પ - પ પ ધ - ધ ધ - ધ ધ - ની -							

૦	૧	૨	૩	૦	૧	૨	૩
ને વ ધા વી ગં - હી ર ભ રી ચે - એ - ચા આ લો							
ની ની ના ની ની - ધ ની સાં રી સાં - - - પ ધ ધ							

૧૧૩. રાસ. રાગ મિશ્ર. તાલ લાવણી અને દાદરો.

વટ સાવિત્રી મત આજ પુરણ કરીએ રે,
 લઈ કુમ કુમ અક્ષત હાથ, ફળતો ધરીએ રે.
 છે પવિત્ર વસ્ત્રો ખડેન આપણ અંગે રે,
 કદો પુજન વડનું આજ, સહીયર સંગે રે.
 વિધિ આ વૃત તણી સાંચવો તમો,
 તો તો મંગળ તમારું થાય રે,
 આયુધ્ય ખ્યારા પતિનું રે વધારશો.
 શાસ્ત્ર વિધે સુંદરતા શી એની લખી, (વિધિં પ્રમાણે).
 તેથી તમારું રૂઝું થાય રે.....આયુધ્યં
 કંટણ કર વિધે ચમકે તમારાં,
 અળોડા ગિર પર શોભે છે સારા;
 એ સદુ રહેશે રૂપાળાં, મતની વિધિ સંભાળો,
 અંબરનો ઝમકારો તમારો, લટકો મટકો ને ચટકો તમારો,
 ખટકો હોય બે ખ્યારો મતની વિધિ સંભાળો.

१ २ ३ ० १ २ ३ ०
 ॥ व ट | अ सा | वि त्री | त त | आ - | आ अ | पु उ | र ल |
 सा सा | - सा | सा प | प प | प - | - नी | ध प | म ग |

१ २ ३ ० १ २ ३ ०
 | क री | ओ ओ | रे - | ल छ | कृ म | कृ म | अ अ | क्ष त |
 म प | ध प | म - | ग म | री री | ग ग | ग म | प ध |

१ २ ३ ० १ २ ३ ०
 | छ - | आ थ | दे ण | तो ओ | ध री | ओ ओ | रे - | ओ - ||
 प - | - म | ग ग | म प | ग म | री ग | सा - | - - ||

१ २ ३ ० १ २ ३ ०
 ॥ छ - | प वि | छ त | व - | ओ - | जे - | ओ नी | आ आ |
 सा - | सा सा | प प | प - | प - | प - | - नी | ध प |

१ २ ३ ० १ २ ३ ०
 | प ल | अं अं | जे ओ | रे - | क रे | पु - | ल न | व ड |
 म ग | म प | ध प | म - | ग म | री - | ग ग | म प |

१ २ ३ ० १ २ ३ ०
 | तु उ | आ - | आ ल | स छी | य र | स अं | जे ओ | रे - ||
 प ध | प - | - म | ग ग | म प | ग म | री ग | सा - ||

१ ० १ ० १
 ॥ तात ॥ वि - धि | भ आ - | वृ त त | छी - रे | सा आ थ |
 दःदः ॥ सा - सा | नी सा - | री री ग | म - प | री प म |

० १ ० १ २
 | यो ओ त | गो - - | ओ - - || तात ॥ तो तो | मं ग |
 ग री ग | सा - - | - - - || लावणी ॥ सा ना | नी सा |

૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | જ ત | મા આ | રું ઉ | થા ય | રે - | આઆથુ | ઉ બ્ય |
 | સા સા | રી ગ | મ પ | ની ધ | પ - | મ્ પ્ મ | - સા |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | 'ધ્યા રા | આ પ | તિ તુ | રે વ | ધા ર | શો - | ઓ - ||
 | સા રી | - ગ | મ પ | મ ગ | રી ગ | સા - | - - ||

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 || તાલ || કં ક ણ | ક ર વિ પે | ચ મ કે ત | મા આ રાં - |
 || દાદરો || સા ની સા | રી ગ્ મ ગ | રી પ્ મ ગ | રી ગ્ સા - |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | અ'જો ડા | શિ ર પ ર | શો ઓ લે છે | સા આ રા - || ઝે મ હુ ||
 | સા ની સા | રી ગ્ મ ગ | રી પ્ મ ગ | રી ગ્ સા - || સા રી ગ |

૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | રે શે રૂ | પા આ જા આ | વૃ ત ની ઇ | વિ ઇ ધિ સં | લાઆજો - ||
 | મ પ મ | પ્ ની ધ પ | મ્ મ ગ રી | મ્ પ્ મ ગ | રી ગ્ સા - ||

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 || જાં ઝ ર | નો ઓ ઝ મ | ડા આ રે ત | મા આ રે - |
 || સા ની સા | રી ગ્ મ પ | રી પ્ મ ગ | રી ગ્ સા - |

૧ ૦ ૧ ૦ ૧ ૦
 | લ ટ ડો ઓ | મ ટ ડો ને | ચ ટ ડો ત | મા આ રે - ||
 | સા સા ની સા | રી ગ્ મ પ | રી પ્ મ ગ | રી ગ્ સા - ||

૧ ૦ ૧ ૦
 || જ ટ ડો ઓ | હા ય ને | 'ધ્યા આ રે ઓ || વૃતની ||
 || સા સા રી ગ | મ પ મ | પ્ ની ધ પ ||

૧૧૪. રાગ બેગાદી દાદી. તાલ ત્રિતાલ. વિલંબલય.

વન્દે માતરમ્, સુજલામ્, સુદલામ્, મલયજ શીતલામ્,
 શસ્થ રથામલામ્, માતરમ્.....વન્દે૦
 શુભ જ્યોત્સ્નામ્, પુલકિત યામિનીમ્,
 કુલ કુસુમિત, દુમદલ શોભિનીમ્, સુહાસિનીમ્,
 સુમધુર જાપિનીમ્, સુખદામ્, વરદામ્, માતરમ્....વન્દે૦

૦ વ અં અં - ૧ હં ઝે ઝે - ૨ મા - આ ત ૩ રં - - - ||
 ૫ મ ની - ગ રી ગ - મ - પ ધ ૫ - - - ||

૦ સુ - - જ ૧ લા - - આમ્ ૨ સુ - - ર ૩ લા - - આમ્ ||
 મ - - ગ મ - - ની - - ધ ૫ - - - ||

૦ મ લ ય જ અ ૧ શી છ છ - ત ૨ લા - - - ૩ આ - - આમ્ ||
 ૫ મ ગ રી ગ સા રી ગ - રી સા - - - - - - - ||

૦ શ - - સ્થ ૧ રથા - - મ ૨ લા - - - ૩ આ - - આમ્ ||
 સા - - રી મ - - પ ધ - - - - - - - ||

૦ મા આ - ત ૧ રં - - - ૨ અં - - અં ૩ અં અં અં - અમ્ ||
 ધ ની - રી સાં - - - ની - - ધ ની ધ પ - - - ||

૦ શુ - - જ ૧ જ્યો - - - ૨ જ્ઞા - - - ૩ આ - - આમ્ ||
 મ - - ધ ધ - - - ની - - - - - - - ||

૦ ૧ ૨ ૩
 | પુ લ કિ ત | યા - આ મિ | ની - - - | ઈ - - ઈમ્ |
 | ધ ની રી સાં | ધ - ના ધ | પ - - - | - - - - |

૦ ૧ ૨ ૩
 | કું લ કું સુ | ગી ત - - | અ - - - | અ - - - |
 | ની ની ની ની | ની સાં - - | - - - - | - - - - |

૦ ૧ ૨ ૩
 | દુ મ ન લ | ઝોઝોઝો - લિ | ની - - - | ઈ - - ઈમ્ |
 | ની ની ધ ની | પ ધ નો - ધ | પ - - - | - - - - |

૦ ૧ ૨ ૩
 | સુ હા આ - | આ - આ સી | ની - - - | ઈ - - ઈમ્ |
 | મ પ મ - | ની - પ મ | ગ - - - | - - - - |

૦ ૧ ૨ ૩
 | સુ મ ધુ ર | લા આ - આ પિ | ની - - - | ઈ - - ઈમ્ |
 | ગ ગ રી ગ | સાં રી - ગ રી | સા - - - | - - - - |

૦ ૧ ૨ ૩
 | સુ - પ અ | હા - - આમ | વ - ર અ | હા - - આમ્ |
 | સા - ગ મ | પ - - - | ગ - મ પ | ધ - - - |

૦ ૧ ૨ ૩
 | મા આ - ત | ર - - - | અં - - અં | અં અં અં - અમ્ ||
 | ધ ની - રી | સાં - - - | ની - - ધ | ની ધ પ - - ||

૧૧૫. રાગ રાઠરાસરણ. તાલ ઝોડા.

૧	૧	૧	૧	૧	૧
ગોડ -	સોઈવ -	અવર -	ત્રે -	રથસ -	કોંગ -
રશ -	દેવ -	તું -	મહા -	રા -	બા -
સા -	રા -	રી -	ની -	સા -	રી -

લોંગ -	લીબડ -	અવર -	નો -	-	બા -	કોંગ -
બાડ -	ભવ -	ભે -	મોડ -	-	રા -	બા -
ગ -	ગ -	મ -	ગ -	-	રી -	સા -

ગોડ -	સોઈવ -	ધી -	કોંગ -	-	-	-
રશ -	દેવ -	રા -	બા -	-	-	-
રી -	સા -	ની -	સા -	સા	રી	ગ મ

સોન્ડ -	દિમ -	વિદ્ -	ટો -	-	રિ	અસ -
એમ -	ને -	કર -	જય -	-	વંત	મસ -
ય -	ય -	ય -	ય -	-	મ	ગ -

હ -	પી -	એન્ડ -	એન્ડ -	-	રિ	અસ -
ધુઆ -	પ્રી -	તિ -	નો -	-	દે	યશ -
મ -	મ -	મ -	મ -	-	ગ	રી -

લોંગ -	હ ઉ	રે ઇન્	ઓ -	-	વર	અસ -
લા -	ગા વ	રા જ	બાડ -	-	વ	રસ -
ગ -	મ ગ	રી સા	ગ -	-	મ	પ -

ગોડ -	સોઈવ -	ધી -	કો -	ઈ -	ઈંગ -
રશ -	દેવ -	રા -	બા -	-	-
ધ -	ગ -	રી -	સા -	-	-

૧૧૬. રાગ ભૈરવી. તાલ લાવણી. મધ્યમસય.

આ જગમાંહી જેણે મન જીત્યું તે જીત્યું સર્વ ગણાય,
 સ્વર્ગે તણાં પણ અલભ્ય સુખમાં, તેને તુચ્છ જણાય....આ જગમાં
 વિષય માંહી મદમત જનીને, માતંગ જુઓ સપડાય,
 મધુરનાદના નાદ ચક્રી મૃગ, પારધી હાથે હણાય....આ જગમાં
 રૂપ પ્રકાશ દીપકનો દેખી, પતંગ યાળે કાય,
 રહે જળમાં પણ રસના સ્વાદે, મીન તણાં જીવ જાય....આ જગમાં
 કંઠણ કાષ્ટ છેદી નીસરે પણ, કમળ તહી છેદાય,
 પરાગ ગંધે મસ્ત જની અહીં, ફૂલ કળી મહી ગુંગળાય....આ જગમાં
 (મહાશ્વેતા).

•	૧	૨	૩	•	૧	૨
આ આ જ ગ માં - હા - જ - જો - મ ન						
સા રી ની ની રા - રી - ગ - મ - ગ મ						

૩	•	૧	૨	૩	•	૧
જ ઇ ત્યું G તે ઓ જ ઇ ત્યું G સ અ વં ગ						
રી ગ સા રી ની સા સા ની ગ મ ગ રી સા ની						

૨ પ.ચ. ૩	૨ વી. ઘ ૩	•
જા - આ આય જા આય આ આ આ આ આ આ આ આ		
સા - - - સા - સા રા ગ મ પ મ ગ રી		

૧	૨	૩	•	૧	૨	૩
આ આ આ સ્વ - ગે ત જો - પ જ અ લ અ ભ્ય						
સા ની સા ઘ - - - - - - - - - - -						

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | સુ ણ | હાં - || જો || તે ઝો | ને ઝો | તું - | ૨૬ ૨' |
 | પ મ | મ - || વળત || મ ઘ | પ ઘ | મ - | પ મ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | છા આ | આ ય || આ આ | જ ગ || વિ પ | ય માં | આં હી |
 | ગ રી | ગ રી || સા રી | ની ની || ઘ ઘ | ઘ ઘ | - ઘ |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩
 | મ ઠ | મ - | ત ણ | ની ઇ | ને - | મા તં | આં ગ |
 | ઘ ની | પ - | પ ઘ | પ મ | મ - | મ ની | - ની |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | છુ ઝો | સ પ | હા - | આ - | આ - | આ આયુ || મ ધુ |
 | નો ની | ઘ પ | ઘ - | - - | - - | - - || ની ની |

૦ ૧ ૨ ૩ ૦ ૧
 | ૨ ના | આ ઠ | ના આ | ના આ | ઠ ય | છી ઇ | પ છુ |
 | ની ની | - ના | સાં ના | ઘ પ | ઘ પ | ઘ પ | મ મ |

૨ ૩ ૦ ૧ ૨ ૩ ૦
 | પા આ | ૨ ધ્રી | હા - | થે હ | છા આ | આ આય || આ આ |
 | મ ઘ | પ ઘ | મ - | પ મ | ગ રી | ગ રી || સા રી |

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૨
 | જ ગ | માં - | હી - | જ - | છે - | મ ન૦ ||
 | ની ની | સાં - | રી - | ગ - | મ - | ગ મ ||

શ્રીમતી વિદ્યાબહેન રમણલાલ નીલકંઠ

સૌ પ્રેમલીલા કે. મહેતા રચિત

ગૃહવિજ્ઞાનનાં નવીન પુસ્તકો.

બારથી ઐદ વર્ષની કન્યાઓ, તથા ઐદ વર્ષ ઉપરાતની કન્યાઓને માટે ગૃહવિજ્ઞાનના ઉપયોગી વિષય પર સગવળ બાપામા માહિતી આપનારા સાચા પુસ્તકો.

ગૃહદીપિકા,

પુસ્તક ૧ છુ મૂલ્ય ૦-૫-૦ પુસ્તક ૨ જી મૂલ્ય ૦-૧૨-૦

નિશાળ છોડ્યા પછી અભ્યાસ વધારવાની—ગૃહજીવનને લગતી નાક્ષીમ મેળવવાની—ધંધા ધરાવનાર બહેનોને માટે ગૃહવિજ્ઞાનને લગતું એક પુસ્તક તૈયાર કરના મુખર્ધ સરકારે ત્રણ નિદુગી બહેનોની એક કમીટી નીમી હતી તે કમીટીએ નિર્ણય કરેલી રૂપરેખા પ્રમાણે આ પુસ્તકો લખનામા આવ્યા.

શાળામા લખતી બાળાઓને સહેલી બાળામા ગૃહવિજ્ઞાનના મૂળતત્ત્વોનું જ્ઞાન આ પુસ્તકોદ્વારા બહુ સારી રીતે થઈ શકે તેમ છે તેથી ૧૮લીક પ્રાથમિક તેમજ માધ્યમિક કન્યાશાળાઓ અને ફોમેય ટ્રેનિંગ કોલેજો આ પુસ્તકોનો પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે ઉપયોગ કરે છે. આ પુસ્તકોમા હુદુ બનું આરોગ્ય, ધર્મની વ્યવસ્થા, બાળ ઉછેર, કરકસર, માદાની આવજત વગેરે ગૃહજીવનને લગતા તમામ વિષયો ધણીજ સરળ બાપામા સચિત આપવામા આવેલ છે, તેથી બહેનોનું ગૃહવિજ્ઞાનને લગતું અજ્ઞાન દૂર કરવામા એક અતીનું કામ કરે છે.

શ્રી કેળવણીમા રસ લેતા તમામ શિક્ષક શિક્ષિકાઓને—ખાસ કરીને કન્યાકેળવણીની સસ્થામા શિક્ષણ આપતા શિક્ષક શિક્ષિકાઓને ગૃહદીપિકાનાં આ પુસ્તકો એક વખત તપાસી જોવાને આયદ્યૂર્ક વિનિ નિ કરવામા આવે છે.

ગૃહદીપિકા પ્રથમ પુસ્તકમાં તમે શું જોશો ?

અ ગૃહવ્યવસ્થા.

- (૧) ઘર વ્યાવહારિક, દ્રષ્ટિથી વાર્તારૂપે માહિતી
- (૨) હવલ ..
- (૩) ખોરાક ..
- (૪) પાણી ..
- (૫) કપડાં ..
- (૬) ઉપજખર્ચનો દિસાખ ..

ચ શરીરની રચના અને તેની સંભાળ.

- (૧) શરીરની રચના
- (૨) આપણે શું ખાઈએ છીએ ? અને શા માટે ખાઈએ છીએ ?
- (૩) પચેલા ખોરાકનો શરીરમાં ફેલાવો.
- (૪) આપણે શ્વાસ શા માટે લઈએ છીએ ?
- (૫) શરીરમાંનો કચરો.
- (૬) શરીરનો રાગ.
- (૭) ઇન્દ્રિયો.
- (૮) શરીરની ચેકખાઈ.
- (૯) આપણાં શરીર કેવી રીતે વધે છે ?

ફ ઘરમાં મંદવાડે અને અકસ્માત.

- (૧) ઘરમાં દરદીની સંભાળ.
- (૨) કેટલાક ધરમત્યુ ઇલાજ.
- (૩) કેટલાક સાધારણ રોગો અને તે વખતે લેવાના ધરમત્યુ ઉપાયો
- (૪) ચેપી રોગો અને તેમનો ફેલાવો.

શરીરને મજબુત બનાવવા માટે બહેનોને કરવાની કસરતો સંબંધી માર્ગદર્શન કરનારા ૧૧ ચિત્રો ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેવા છે.

પ્રકાશક:

૧૧ જોશી એસએન એન્ડ સન્સ ગાંધીદેડ.

ગૃહ દીપિકાના દ્વિતીય પુસ્તકમાં તમે શું જ્ઞેશે ?

પહેલા પુસ્તકની સર્વ બાબતો આમાં આવે છે. પરંતુ તે પ્રત્યેક બાબતને ખુબ વિગ્નારીને આપવામાં આવેલી છે. બીજી રીતે કહીએ તો કેન્દ્રાનુસારી પદ્ધતિ એ પ્રથમ પુસ્તકની બાબતોને આપી છે. દુકામાં સ્ત્રીજીવનને લગતી સર્વ બાબતોની વિસ્તૃત ચર્ચા આ પુસ્તકમાં થએલી તમારી દૃષ્ટિએ પડશે. પહેલું પુસ્તક બારથી ચૌદ વર્ષની કન્યાઓને માટે છે ત્યારે આ બીજું પુસ્તક મોટી ઉંમરની કન્યાઓ માટે છે. એટલે માધ્યમિક કન્યાશાળાઓ તથા ટ્રેનિંગ કોલેજોમાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓને માટે ખાસ કરીને યોગ્યતામાં આવેલું છે.

પહેલા પુસ્તકમાં જે જે વિષયો ચર્ચા છે તે બધા વિષયોની વિસ્તૃત ચર્ચા ઉપરાંત નીચેના વિષયો આ પુસ્તકમાં વધારે છે.

બાળક.

- (૧) જીંદગીની શરૂઆત
- (૨) સગર્ભાની સંભાળ
- (૩) બાળકની સંભાળ
- (૪) બાળકોની માંદગી અને તેના ઉપાય
- (૫) બાળકનું આચર્ય

પ્રથમ પુસ્તકની પેઠે આ પુસ્તકમાં પણ ગૃહબંધવસ્થાને લગતી બધી બાબતો જરૂરનાં ચિત્રો મૂકી વાર્તારૂપે સમજાવી છે. વિષય રજુ કરવાની શૈલી શાસ્ત્રીય નહિ પણ વ્યવહારિક રાખેલી છે. તથા વિષયોનું નિરૂપણ નિબંધરૂપે ન કરતાં વાર્તારૂપે કરેલું છે તેથી પ્રત્યેક માણસને આ પુસ્તક નવલકથાની પેઠે વાંચવું ગમે તેવું છે.

પ્રકાશક.

ડા. જેમ્સ એલજી એન્ડ સન્સ, રાજકોટ.

ગૃહ દીપિકાનાં પુસ્તકો સંબંધે કેટલાક અભિપ્રાય.

સૌરાષ્ટ્ર:—આ પુસ્તકનું નામ જોટલું સુંદર છે તેટલુંજ સુંદર અં-
 દરનું વસ્તુ છે. ગુજરાતની બે વિદ્યુષી બહેનોએ આ ચોપડીના લેખનમાં
 પોતાના જ્ઞાનનો તેમજ ગૃહવ્યવસ્થાને લગતા પોતાના જાત અનુભવનો
 અર્ક ઉતારેલ છે. ઘરની શુદ્ધિ, તંદુરસ્તી, ચોકખાઈ, ખોરાક, પાણી,
 કપડાં વગેરે વિષયોપર તદ્દન ઉપેક્ષાને પામેલી એવી મૂલ્યવાંત માહિતીઓને
 સૂચનાઓ આપેલી છે. ઘરની ને બાળકોની સાચવણમાં વ્યવહાર
 વિજ્ઞાન બહુ મોટો ભાગ લખે છે, પણ એ વિજ્ઞાનની કેટલીક સરસ
 ચાવીઓ વિશે આપણાં કુટુંબોનું અજ્ઞાન હોવાથી ખાસ કરીને
 શાળામાં લખતી કન્યાઓને એ દષ્ટિ અપાતીજ ન હોવાથી કુટુંબ
 જીવનનાં કેટલાય દુઃખો આપણે વાંચે કરીને નોતરી લઈએ છીએ
 એ સ્થિતિ ટાળવા માટે આ પુસ્તકમાં સાદી સીધી અને હાવડી રીતે
 ભરવામાં આવેલો અનુભવસંધરો ઠીક ઉપયોગી થઈ પડશે.

મિસ સા. પ્રે. શાહ:—(પ્રિન્સિપાલ વનિતા વિશ્રામ ટ્રે. કોલેજ
 મુખઈ) આ પુસ્તક બાળાઓને યોગ્ય ગૃહિણી બનાવવામાં મદદરૂપ હોવા
 સાથે રસિકરીતે લખાયેલું છે.

મિસ ઇન્દિરાબાઈ રાહિત. (પ્રિન્સિપાલ વનિતા વિશ્રામ હાઈસ્કૂલ
 મૂલ મુખઈ) ગૃહદીપિકાનાં બે પુસ્તકો વિદ્યાર્થીઓને તથા અન્ય
 કોઈને આ વિષયની રસ સાથે જરૂરની માહિતી આપે એ રીતે
 લખાયાં છે તેથી મૃત્યેક સ્ત્રી કેળવણી સંસ્થામાં વિજ્ઞાનના પાઠ્ય
 પુસ્તક તરીકે આ પુસ્તકો દાખલ કરવા જેવાં છે.

પોપટલાલ અબાણી —(હિંમતર, બા. ટ્રેનિંગ કોલેજ
 રાજકોટ.) ગુજરાતી ભાષામાં ગૃહવિજ્ઞાને લગતાં જે ચોપડાં પુસ્તકો
 ચોખ્ખાં છે તેમાં આ પુસ્તકો નહીં લાત પાડે તેવાં છે, અને તેમાં
 વિષયને નિરૂપણ કરવાની શૈલી એટલી બધી આકર્ષક છે કે એકાદ
 નવવિદ્યાર્થી પોરે તેના વાચન સર્વ કોઈને રસ આપે તેમ છે.

સ્વર્ગનું સુખ અનુભવવું હોય નો સંગીત પ્રિય બનો.

કેઝરીલ, પેરીસ પાલીતાણા, જર્મન વિગેરે સુરનાં બે લાઇનનાં, ત્રણ લાઇનનાં, ક્વોર્ટર, સ્ટેલથેન્જ વિગેરે સુન્દર, સસ્તાં અને ટકાઉ દરેક પ્રકારનાં:—

હેન્ડ અને ફોલ્ડીંગ હારમોન્યમ.

અમાના કારખાનામાં ખાસ દેખરેખ નીચે બનાવવામાં આવે છે, તેમજ હીઝ માસ્ટર્સ વોઇસનાં આમોદોન અને રેકોર્ડિંગ તથા વાયોલીન, સીતાર, ખંસી વિગેરે દરેક પ્રકારનાં વાજીત્રો અમારે ત્યાંથી છુટકે તથા જથ્થાબંધ ઘણાંજ કિફાયત ભાવે મળશે.

વાજીત્રોને લગતો
છુટકે સામાન
કિફાયત ભાવે
મળશે.

વાજીત્રોને લગતું
રીપેરીંગ કામ
દુરસ્ત કરી
આપવામાં આવશે.

ટ્રાયલ ઓર્ડર આપવા વિનંતી છે:—

હિંમતલાલ લલ્લુભાઈ એન્ડ અર્પર્સ.
આમોદોન અને હારમોન્યમ ડીલર્સ.
રાજકોટ પરા.

મશહુર સંગીત વિશારદ.-

ગુજરાત ગંધર્વ માસ્તર વસન્તે અમારાં હાર્મોન્યમ
માટે નીચે મુજબ સર્ટીફિકેટ આપેલ છે.

મેસર્સ હિંમતલાલ લલ્લુભાઈ એન્ડ પ્રધર્સ,

જત આપને ત્યાં યનતાં હાર્મોન્યમ આપના
કારખાનામાં જોવાનો સુઅવસાર પ્રાપ્ત થતાં નિર્વિવાદ કહેવું
પેટે છે કે આપને ત્યાંની યનાવટ, અત્યુત્તમ અન્યથી અલગ
આનંદ વર્ધન છે, એટલુંજ નહિ પણ મુરોની 'ગીલાવટ' મુર
રહમજનનાર માટે અત્યુત્તમ સંતોષદાયક છે એ અમારો અનુભવ
અદેશા રહિત અનુભવન આપે છે.

લી.

તા. ૨૫-૫-૩૧.
રાજકોટ.

}

સંગીત રત્ન મંગીત ભારુકર,
બાલ ગંધર્વ માસ્તર વસન્ત.
(મુરત).

દરેક પ્રકારનાં હેન્ડ અને ફાદીંગ હાર્મોન્યમ સ્ટોકમાં તયાર
રાખીએ છીએ. તેમજ આગ જોઈ સ્થી પણ બનાવી
આપીએ છીએ.

વધુ માટે મળેલા થા લખો:-

હિંમતલાલ લલ્લુભાઈ એન્ડ પ્રધર્સ.

અમારો દેશ અને હાર્મોન્યમ પ્રીતર્સ.

સંગીત પ્રેમીઓને તથા
રેપોર્ટસના પ્રેમીઓને
ખુશ ખબર.

અમારે ત્યાં હીઝ માસ્ટર્સ વાઇસનાં
મશીન તથા તદ્દન નવાં રેકર્ડઝ તેમજ
રેપોર્ટસનો તમામ જાતનો સામાન
મળશે. દ્વાયક્ષ ઓર્ડર માટે અધારવા
અથવા લખવા મહેરબાની કરશે.

દવે વ્યાસની કુંપની

હેડ ઓફીસ

રા. જી. રો. ૨.

કાદીયાવાડ

બ્રાંચ ઓફીસ

જેતપુર, ગોહાલ

અને ઉપલેરા.

